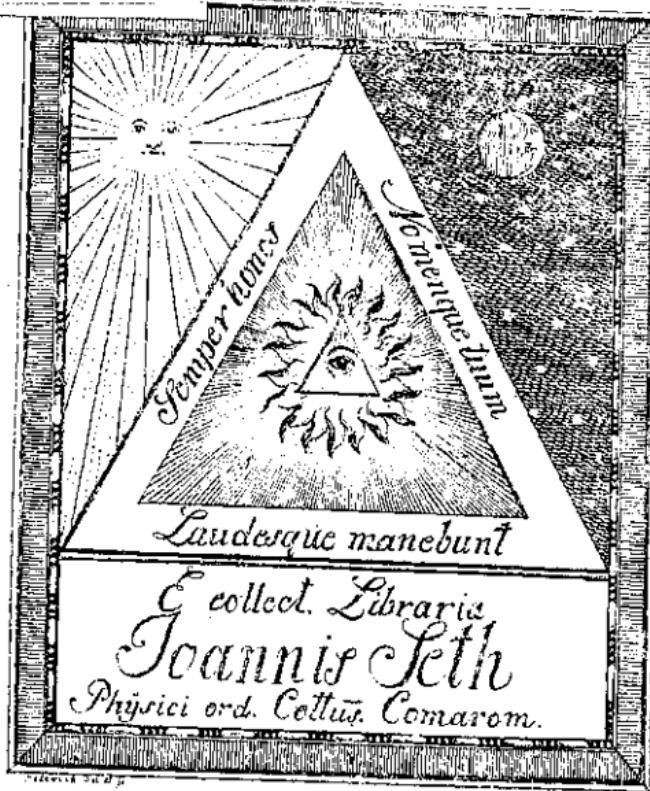

TUDOMÁNYEGYETEM
BŐRKLINIKÁJÁNAK
POÓR IMRE
KÖNYVTÁRA
SZEGED

XVI - 39.

18. B.

SZEGEDI TÜRKISCH-OSMANISCHE
GÖRGÉN MUSLIMI LIBRARY
POOR HISTORICAL LIBRARY

Lek. száma: V/a 366

IV/3

JOANNIS PETRI FRANK

AUGUSTISSIMI IMPERATORIS ET TOTIUS RUSSIAE AUTHO-
RATORIS CONSIL. STATUS ACTUALIS, ET MEDICI, PRAESIDII
INSTRUCT. PUBL. GENERALIS MEMBRI ACADEMIAE MEDICO-
CHIRURGICAE PETROPOLIT. RECTORIS, ET CLINICES PROF. P. O.
ACAD. GOETTING. MANTUAN. MEGUNTIN. SOCIET. MEDICO. PA-
RISIENS. VENETOR. HELVET. PATRIOT. MEDIGLAN. PHYSICO-
MED. MOSQUENSIS, AC AGRICULT. BRIXIENS. ACAD. ET
COLLEG. REG. MADRITENSIS SODALIS

D E

CURANDIS HOMINUM MORBIS

E P I T O M E ,

PRAELECTIONIBUS ACADEMICIS

DICATA.

LIBER QUINTUS

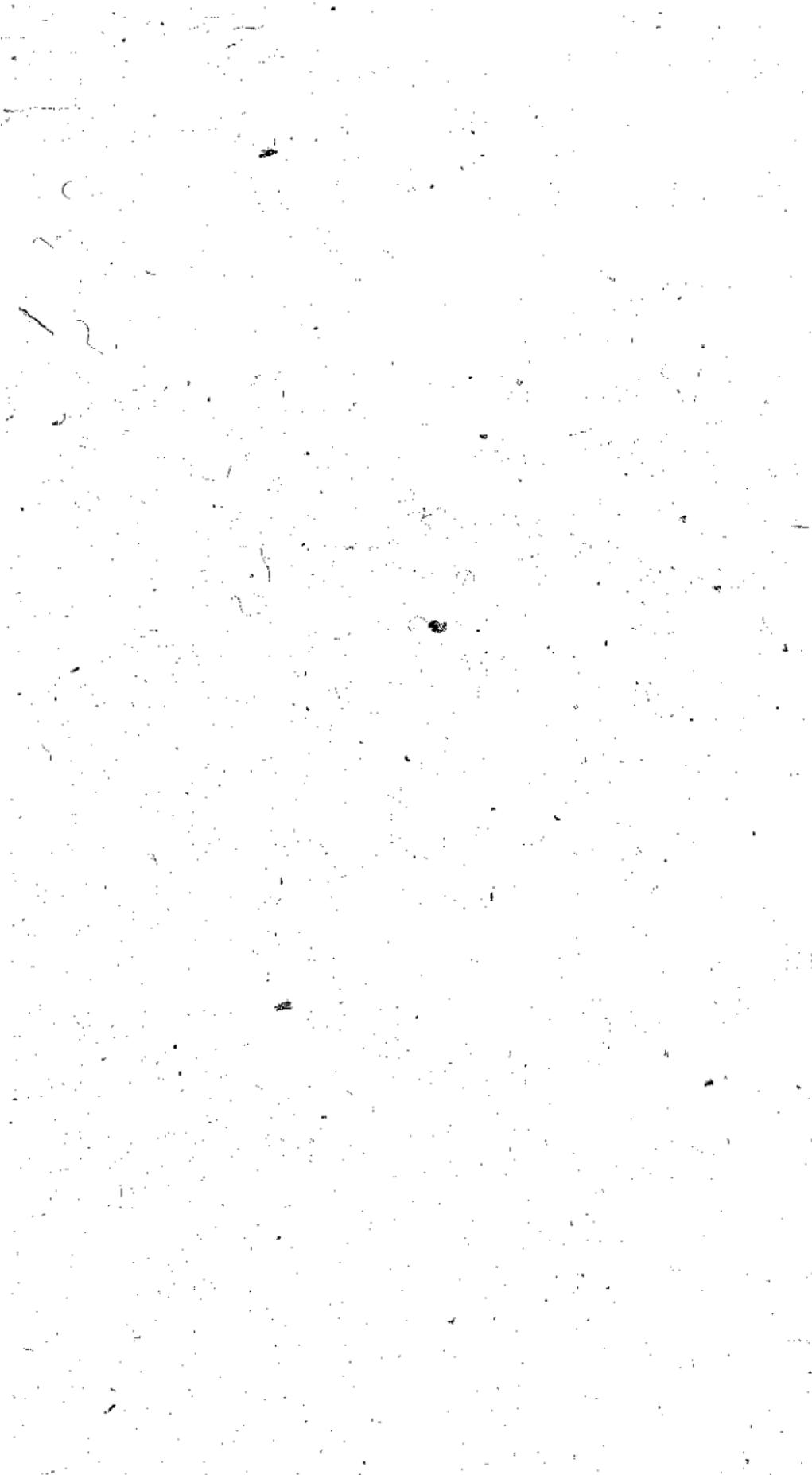
DE PROFLUVIIS

PARS II.

VIENNAE AUSTRIAEC, 1807.

SUMTIBUS ALOYSII DOLL, BIBLIOPOLAE
IN FORO S. STEPHANI.

Lectoribus.

Proecto & adulto jam operi denuo
præfari, tum spatii eidem interpositi,
tum temporum conditio jubet. Ac pri-
mo quidem cum Bacone Verulamio
dicamus: „Non ullam aut vini, aut insi-
,,dias hominum judiciis fecimus aut para-
,,mus; verum eos ad res ipsas, & rerum
„fœdera adducimus; ut ipsi videant, quid
„habeant, quid arguant, quid addant, at-
„que in commune conferant. Nos autem,
„si qua in re vel male credidimus, vel ob-
„dormivimus, & minus attendimus, vel
„defecimus in via, & inquisitionem ab-
„rupimus; nihilominus iis modis, res nu-
„das & apertas exhibemus, ut errores no-
„stri, antequam scientiæ massam altius in-
„ficiant, notari & separari possint; atque
„etiam ut facilis, & expedita sit laborum
„nostrorum continuatio. Atque hoc modo,
„inter empiricam & rationalem facultatem
„(quarum morosa & inauspicata divortia &
„repudia, omnia in humana familia turbâ-

„ve-

,v re) conjugium verum & legitimum, in
„perpetuum nos firmasse existimamus.” *)

Si quis porro vitæ nostr  anteactæ, &
officior , in diversis Europ  regioni-
bus nobis impositorum, rationes partim jam
alibi **) expositas, æquo animo perpende-
rit: condonabit is certe, mente in tot aliis
laboribus distractam, oppressam, ab opere
incepto hucusque deflexisse. Fieri vero
aliter haud potest, quin a tempore, quo
prima istius volumina in lucem prodierunt,
fata res medica experta sit varia: & quin
meliora passim in ea innotuerint: quorum
partem nos ipsi, saltem aliquam, habui-
mus, discipulis, --- quin unquam nostra no-
bis vindicare contenderimus, commissam:
ut igitur horatianum illud pr ceptum,
quo nonum opus premi in annum
jubetur, in re quavis alia, quam poe-
tiea, ad ipsius gloriam Scriptoris, minus,
quam ad scientiae, quam alios perfectio-
rem ille docuit, proutius incrementum
conferre dicendum sit. Nam nos quon-
dam opinionem de novo medicinae
systemate, inter ultimum, ac præfens
hujus operis volumen, per omnem fere

Eu-

*) In Biographia propria.

**) De Stata Scientiar. Praefatio.

Europam expanso, exposuimus,*) eam
ultrò profitentes, cur nominum a recen-
tioribus civitate donatorum usum hic fe-
cerimus, dicendum nihil habemus. Aptio-
ra illa sunt pristinis; sed quod primas &
incognitas eheu multorum morborum cau-
sas haud satis attingant, certe non aptis-
sima. Pathologiae sic dictæ humorali,
minus quidem ac nostræ ætatis ple-
riique alii, sed magis adhuc quam justum
fuisse, quondam adhæsimus. Etsi vero
illam penitus ex medicina excludendam
esse nec nunc quidem arbitremur; plures
tamen de multiplici humorum acri-
monia hypotheses, utpote non satis fir-
mas hoc in libro evitandas esse censuimus.
Sic etiam, cum febrium divisionem
æquo simpliciorem nos quondam dedisse
eximii quidam Viri edixerint; tantum ab-
est ut in eo quidem argumento nos pec-
casse judicemus: ut illas, saltem continua-
nas primarias, quotquot existunt, ad
genera modo duo, sic ut intermittentes
quoque, reduci posse existimemus.

Auditorum quondam nostrorum aliqui,
suspensi diu hujus laboris continuationem
in semetipsos suscipere voluerunt. Quo

ju-

*) In praefatione ad Josephi Frank, rat. Inst. clinici
Ticinensis.

jure, & quo demum successu id præstiterint, alii dijudicent. Jam octo fere per lustra in amplio artis medicæ exercitio diversos inter populos constituti, de hoc tamen argumento tam arduo --- quod juventuti res facilis videtur, nos ipsi magis magisque scribere vereimur. Quod interim inchoavimus, hoc, quidquid in eo fit, modo vires & officiorum ratio id præstare concedant, nos ipsi terminabimus, opus.

Cœterum, si quem hoc in libro scriptoris inæqualitas & incompta dicendi ratio offendat: is, partem illius fere mediani, undecim retro ab annis in Italia, --- alteram in Germania, --- ultimam vero, Russiae, favente bonis literis, in Imperio, filo sermonis frequenter intercepto, compositam fuisse intelligat.

Dabam Petroburgi, mense Novembris
A. 1805.

ORDO III.

PROFLUVIA CRUENTA.

DE MORBIS VASORUM SANGUINEORUM, ET DE PROFLUVIIS CRUENTIS IN GENERE.

Profluviorum naturam & causas generales contemplati jam sumus, nec esset, cur ea, quæ fluxus cruentos, quos nunc speciatim considerandos adgredimur, concernunt, universali dictione complecti vellemus; sed tanta est purpurei humoris ex ingestis in animalem jam protinus naturam conversi præ aliis nobilitas, ac tantæ ex notabili & repentina ejusdem jactura hominem ærumnæ expectant: ut altera hujus maximi in re medica argumenti hic facta commemoratione, tum illorum, quæ de serosis mucosisque profluviis jam diximus (Lib. V. F. I.) intelligentiam promovere, — tum rerum, quas dicendas assumimus, & quas proximo, de Retentionibus, Libro referemus, clariorem in omnibus suppeditare imaginem debeat.

Sanguis.

Hoc scilicet vitali ac perenni ex fonte, singuli, exceptis lymphaticorum ostiis, rivuli animales ubertim hauiunt — ad hunc, omnes, nec absorben-
Frank epitome L. F. P. 2. A tium

tium genere excepto, ut communem in alveum, festinant, ac adveoti liquoris in ipsum cruentum conversionem sollicitant. Hic crux est, qui, omnes inter animalis humores, fibras cordis motrices potentius extimulat, contractionem hujus visceris, quovis novo sub impulsu, novas, ac facto impulsui aequales, impetrat; & solo vasorum sui luminis imperio plerumque contentus, massæ liquidorum totius per vasa minora circulum vel maxime secundat, vasorum libertatem, dimensiones, reciproca commercia, & quæ ab ipsis potissimum pendunt, secretiones, excretiones sustentat. Nec tamen hujus miri indoles fluidi vel a longe quidem perspicitur. Pluribus, ac variis, quos deinde parturit, liquoribus praegnans, modo unam, ac fere similem ubique undam constituit; nec tam diversam, quam creditur, in diversis calidæ naturæ animalibus (ut transfusionis non infelix in multis eventus docuit) indolem manifestat. Sed quæcumque per ossia præcipitet, commistos sibi tenuioris naturæ humores simul secum rapit, ab ipsis, subtiliore vasorum systemate detentis, per canarium angustiam aversum, non ipsum in fugam abripitur, suis tamen principiis orbatur, flumen rubicundum. Cum vero mucosi, lymphatici, — vel subtraditis tenuioribus, vel pigris propulsi, humores facile spissescant; sanguis, — vel suis ex alveis, sat multus effluxerit, — vel propriis serosi humores ex vasculis aufugerint, vel, cordis, arteriarum culpa debiliorum, lentius ille decurrat, — nisi quies, coagulo amica, accesserit, tenuitatem, plerumque majorem ostendit, ac indolem vix non aquosam, in sua quasi principia dissiliens, resolutus ac pallidus, assumit.

Quo major est pars in sanguine rubrae ad serum proportion: eo majori crux securitate suis in canibus apud sanos coercetur; sed eo potius, perfracto istorum repagulo, mox primus præcipitat: dum interim animalis pars liquidi tenuior peculiari systemate servata, ac magis a loco cruento

rem fundente remota, flumine tardiore advehitur, ac fugam lentiorē molitur.

Aucta partis aquosæ, vel per liquida ingesta, resorpta, vel per rubræ jacturam, in sanguine quantitas: ad morbosam crūoris tenuitatem, hæc celeriter perduceret; sed inconstans, ac prona, vaporis, sudoris, urinæ sub specie, in fugam illius est indoles; ac ipso hoc menstruo natura ad eliminendas per renes & cutem inutiles, vel & noxias materias utitur.

Pars interim illius, per gluten animale, seu lymphaticum, mucosum, nutriendque principium, cum parte sanguinis rubra ligatur: quod ipsum principium, dum ob longiorem cibi nutriendis penuriam, vel ob causas morbosas, quantitate, qualitate, a lege sanitatis aberrat: robur fibrarum frangitur, ac sanguis tenuior, sub aucto corporis, partium, per causas quascumque, motu, per vias non suas, morbosas, facilius aufugit. Magnam hoc sanguinis principium, secretionis morbosæ vitio, vel sola stagnatione, mutatum, profluviorum multorum, infarctuum, polyporum, ac pleuromembranarum partem agnoscit.

Sed vel ipsa crūoris moles universi, sub statu salutis (casu interim sat raro, & vix sub alia, quam instantis in systmate vasorum debilitatis ex stimuli superabundantia oriundæ, conditione,) præter modum augetur: plethora m dixerunt. Sub certo nempe corporis, quod alibi jam diximus, sed quod hic ulterius monuisse juvabit, ab hominibus æquali, ad adspicuum, sanitate instructis, non aliter, quam ipsis a plantis, eodem solo vegetantibus, vel ex paucō alimento, pars nutriend ab istis, facilius, copiosius, quam ex multo, ab aliis extrahitur. Sunt quorum corpora sicciora, firmiora, abundantiore sub victu, perpetuo macilenta incedant, ac fluidum fere omne, non in tela cellulosa, ut alii, crassiore sub habitu, sed in vasis, plerumque amplioribus, circumferant. In aliis, sub motu corporis licet exiguo, ac sub paucō vi-

rjum dispendio, ventriculus, per longum satis tempus, & cibos uberius expetere, & ingesios ceteriter subigere, — hinc nutrientis copiam materiæ, quotidiana consumtione longe superiorem, vasorum sylemati cedeni transmittere observatur, ac nascitur, ad istud, plenitudo, cui expeditius mouendæ, dirigendæ, sub corporis imprimis accedente exercitio, cor vires non habet, aut si habeat, ob vasorum repletionem oppressas, suffocatas, exercere non potest. Alii, sub victu consueto lautiore, sanissimi, sed parte corporis conspicua mutilati, majorem robustio ventriculo, quam tot ramis orbatum sistema vasorum tam facile suscipiat moveatque, nutrientis materiæ copiam elaborant, ac in circulum affumunt.

Vasa.

Hæc igitur culpa fluidorum in quibusdam contingunt. Aut, vix longiorem per moram, hanc solidâ violentiam patiuntur; sed stimulo cordi continuo oblato, extensum præter morem vasorum sistema vel potentius in commissum sibi cruentum invehitur, ac, leviori ex causa superaddita, inflammatoriam mox febrem accedit; vel, inducta corporis & ipsius ventriculi inertia, ciborum desiderium, subactio languescunt, & nutrientis in sanguinem materiæ affluxus imminuit, suspenditur, plenitudo corrigitur; vel tenuiorum reformatio humorum præpeditur, ac tumor aquosus, lubeutaneus, anasarca, aut & hydrops plethoricus succedit; vel ad partes spongiosas, laxiores, sanguinci infartus, vasorumque dilatatio morbosa, & viscerum compressio, sub variis symptomatibus sequuntur; vel demum ipse sanguis per vias non proprias, morbosas, prorumpit, & cruentum inducit profluviū.

Sed frequentius solo vasorum ex vitio, fluidorum in illis copia præter modum, nunc in toto eorundem sylemate, nunc ad partem modo unam, vel alteram, augeatur.

Obscura parumque exulta est, sed certe ab illa hæmorrhagiæ sejungi non debet morborum, quibus cor æque ac vasa subiecta sunt, doctrina; atque dum mota non ita prius de cordis nervis dubitatio, insignem apud Ticinenses in rebus anatomicis virum (*Scarpa*), ut has partis nobilissimæ potentias vindicaret, excitavit; nervorum, qui arterias venasque circumdant, comitantur ac subeunt, — si paucos, eosque notabiles magis ramos, vel illos, qui celebris Göttingensis anatomici (*Wrisberg*) industriae debentur, excipiamus, adhuc languet historia. Scilicet quo tempore a scholis præcipuae morborum origines, fluidorum magis culpæ adscribi, quam a solidis derivari solebant, oportuit minorem vasorum, a fluidi contenti conditione in totum, ut putabant, pendentium dignitatem videri; ac licet variorum, quibus vasa subiecta sunt, vitiorum cognitio Antiquis tribuenda sit; vix tamen alia, quam quæ vasa patiuntur, — non quæ ipsi canales sanguinei inducunt, Veteribus perspecta fuerunt.

Irritabilitas.

Ipsa certe fibrarum, arterias, non minimas, ambientium compages, quasi unicum, ac licet pergracilem, — protensum tamen ex corde, ac sua longitudine vires supplementem, tubum musculofsum, vel quasi cor unicum ac ramosum, per partes animalis fere omnes extensem, constituit. Quodsi clarorum tentamina virorum has fibras, carnosas haud esse, aut, ut tales, quounque sub stimulo surdas mansisse docuerint; sunt quoque alii, quibus non semel experimentum felicius successerit, ac arteria; vel vivo in cane disjecta, mox adeo, ut sanguinem, licet non tenuis diametri, effundere ceſſaret, se contraxerit; vel sub ferri attactu, mox satis manifeste responderit; & oportet, potentias valorum vitales, non majoris adeo, — quam sibi magis adversi ad leges stimuli, sub certis modo rerum positionibus, moveri. Ipsa saltem, quæ fibras musculares habere nescimus,

mus, — irritabilitatem conspicuam tamen produnt, ac aperta, stimulata, se contrahunt, vasa lymphatica; nec sanguis, si modo elasticos, non vitali & contractili principio instructos canales arteriae offerrent, — celeritate, qua corde expulsus est, post tot obstacula superata, vix non eadem, aut saltem haud longe minori, rediret. Sæpe dic rotus, ut vocant, interdum in æqualis, frequentior in una, — sanus ac lentior in altera arteria, — qui, dissimilis, uno a corde pendere non potest, est pulsus. Sub partis inflammatione locali, licet febre quis careat, ac totius systematis arteriae, de aucto cordis impetu tellimum haud edant, vibratio vasorum in parte affecta, sana est major. Similia vel solo sub capitatis dolore, sub febre asthenica, nervosa, quæ cum humili cordis impulsu incedit, ad arterias carotides, temporales, quin ipsas jugulares ad venas, — vel ad ipsam in abdomine aortam, cœliacamque arteriam, sub spasmis, — ut aneurysma non raro hic loci mentiantur, contingunt. Post prægressam in ventriculi, intestinorum incendio, summam arteriae radialis, in filum contractæ, duritiem, exorta his in visceribus lethali gangræna, — sæpe plena fit, & ampla, & mollis, — ipse medicum inani haud raro fallens, arteria. In apoplecticis plerisque, arterias, sub cordis motu lentiore, majores, ac sanguinis impulsu plus æquo cedentes, — in membro a paralysi correpto, præter maciem, calorem minorem, pulsus magis languidum, quam sana in parte, persæpe reperimus. In febribus nervosis, seu asthenicis, sub extremo ægrorum languore, arteriae sæpe fallam plenitudinem, — ac, ut frequenter observavimus, sanguinem ad latera vasorum molliter diffluentem, manifestant. In moribundis adeo hominibus, arteriae non raro turgescunt, ac fibrarum contractili principio jam vix non omni carentes, sanguinem à corde suscepunt, quasi inficiæ, majori unda transire sinunt. Si, per longos aliquando traxus, osseam ad indolem,

In senibus maxime, arteriae accedant, nee tamen circuli humorum hos illico beneficio privent: — id, quod propria illarum contractio, sanguinis ad motum nil faciat, necdum demonstrat; & cordis ipsius fibras in osseam ex parte substantiam mutatas, quin sanguinis circulus cessaret, non minus exempla loquuntur. Gangrenas ex ossea aequae, quam ex pimis dilatata arteria, secutas esse, — & majorem sanguinis partem in arteriarum magnarum, in osseam substantiam conversarum, concavitatibus stagnasse legimus.

Est igitur suum arteriis, — vel a carne musculari hoc pendeat, vel a fibra cellulari, non omni vitali potentia privata, derivandum sit, contractile, — vel ex solis morborum effectibus jam satis elucens, — principium.

Sensibilitas.

Sed vel una sit ac eadem, vel diversa ab isto nervorum potestas; non minor est pulpa sentientis in vasa auditoria. Pauci quidem, & modo exiles plerumque nervorum trunci arterias venasque majores, — nisi forsitan difficilis crux per easdem decursus sit, carotidum, vertebralium exemplo, comitantur; sed copiosi mox surculi illarum ramulos ductusque excretorios, hederae in modum, circumdant, ac plenos elegantiae plexus nervosos super illis componunt. Quamvis interim vasa his a filiis nervosis, tenaci plerumque membrana firmatis, mechanice constringi, vix admittere queamus; non tamen ob id solum, quod cerebro, medulla spinali, irritatis, destrutis, sedato convulsionum impetu, nulla in motu vasorum mutatio subintrare dicatur, inanem hic loci, tam sollicitam, nervorum divisionem esse putamus; & instituta cum animalibus, sub diris cruciatibus ac terrore, qui stimuli levioris actionem tam facile suffocant ac delent, experimenta, non exiguum observatoribus errandi occasionem dedisse videntur. Nec ex eo, quod in membro paralyssi correpto, cum vel sensus, vel motus in hoc

om.

omnis ablatus est, arteriarum nihilominus pulsatio
haud raro continet: nulla erit nervorum in istis,
qui aliam magisque remotam originem agnoscunt,
auctoritas. Frequenter certe brachii, a paralysi
correpti, arteriam, alterius brachii illa, longe de-
biliorem observavimus; & exempla sunt, ubi pul-
sus in parte paralytica non modo debiliores, quam
in sapa, sed & simul lentiores fuerunt. Quæ sub
animi pathemate fortiore, ad hominis vultum su-
bitaneæ mutationes, — quæ universo in corpore
phœnomena compareant, — quam celeriter ille
nunc sanguine suffundi, nunc eodem ad extremum
pallorem privari, — quam valide cordis & uni-
versi systematis vasorum motus nunc erigi, nunc
dejici, ac vix non suspendi videantur, in vulgus
sunt nota. Quæ tot nervis vinciuntur, modo tenui
epidermide contecta, vasa labiorum, quam fide
hæc medicum in morbis non paucis periculi ad-
moneant, nullus ignorat. Potissima in sanguinis
cohibendo profluvio remedia, vix ad vasa pertin-
gunt; sed solo nervorum ventriculi attacatu efficaciam
exterunt. Asperla ex improviso humeris, sub
narium hæmorrhagia, frigida, in multis hanc illi-
co suspendit; & admota genitalibus externis con-
tusa glacies, ruentem ex utero cruorem, modo, ex
inducta debilitate haud satis eruendo, non raro
coercet. Non yana est apud credulos, amuleto-
rum, quæ collo, vel carpo, vulgus appendit, —
aut verborum magicorum, quæ risum prudentibus
movent, in sanguinem e vasis fugientem potentia;
nec fabulam sapit Veterum de veneno serpentis
(hæmorrhous), cruentem undique ex vasis provo-
cante, traditio. Quam facile periodicam pro-
fluvia cruenta, — nee illis, quæ violentia externa
induxit, ubique exceptis, indolem assumant, —
quanta cum rerum constantia in fœminis vel san-
guine pauciore dotatis, vasa uteri, vel alia, per
dies sat fixos, sub lumborum, pelvis, überumque
tensione, dolore, repleantur, — post istos, — etiam
cum croris excretum uil fuerit, mox placide con-
fidant,

sidant, — febres ipsas; quæ typum intermittentis assumunt, hinc inde sub specie profluviū cruenti absolvit, Vos certe non latet; — quæ singula, & alia, nisi eorum, qui vasis implicari, nervorum actioni maxime tribuenda sint; alteri, quod melius rem explicat, principio tribuere nescimus. Quodsi hæc ita constituta sint: oportet sane morbos, quos irritabilitatis, sensibilitatis (vel si in unam has res qualitatem contrahere, ac incitabilitatem adpellare magis placuerit) sano a tramite declinatio aliis in partibus inducit, vasorum quoque systemati, nunc omni, nunc certis modo in locis, sub datis conditionibus, adscribi; & affectus spasmodicos, convulsivos, atoniam, paralysin ad vasa non minus, quam alibi locorum, subnasci. Arteriarum venarumque observata inflammatio, & quæ hanc ipsam comitabantur symptomata, abunde hæc docent; ac sola jam pulsuum, sub teneræ ætatis irritabilitate, sensibiliitate majoribus, frequentia, mobilitas, — illam, quæ in homine adulto, vel senecte, occurrit, longissime superans, — quam insignis principii vitalis in sanguinis ductuum systemate auctoritas, in sano non minus, quam ægrotante in homine esse debeat, abunde demonstrat.

Membra næ vasorum.

Sed antequam de istis ulterius loquamur, de cæteris, quæ morborum ex propria vasorum structura pendentium historiam concernant, hic mentio facienda est.

Scilicet intermedia fibrillis arteriarum carnis strictissima tela, — vel et illa, quæ has inter et extimam intimamque arteriæ, affinem structura, tunicam collocatur, non minus frequentem, — aut laxa nimis, aut nimis stricta, concreta, compressa, aut peregrinis materiis reserta, aut incisa, exesa, consumta, — morborum sedem constituit. Sub fortiore aortæ phlogosi, cellulofam, quæ fibras musculares arteriæ utrimque investit, manifeste tumuisse conspeximus, ac in ipsis patho-

logicis Museis, tum Ticinensi, tum Vindobonenſi, a nobis magno cum labore erexit, conservatam, crassiorem, Auditoribus ostendimus. Similis quoque tophaceæ, aut fabosseæ materiæ, flavi sub specie succi, qui callosus primo, deinde osseus fit, inter tunicam carneam intimamque effusæ, qua scilicet arterias in duros, squamosos, ac rigentes canales converti jam diximus, sedes est. Memorabile hujus morbi, de pueru novenni, cuius et pater et avunculus eodem vasorum vitio laboraverant, exemplum alibi descripsimus; atque universum fere arteriarum systema, pluribus in locis, in osseam naturam conversum, Museo Ticinensi pathologico commisimus. Steatomatum, abscessorum in arteriæ tela cellulari externa frequenter repertorum, — tumoris hujus membranæ, qui cavum arteriæ arctabat, — spissitudinis auctæ parietum arteriæ, sicut a nobis, ita et ab aliis exempla notantur. In subcutaneo hydrope, dum omnis cellulosa ab aquis infarcta est, membrana quoque arterias exterius investiens, iisdem non parum repletur; nec dubium est, ecchymoses, maculasque scorbuticas profundas, hanc sedem, cum vario compressionis vasorum effectu, agnoscere. In ipsis scilicet arteriarum, venarum ramis, tota vasculis, quæ sanguinem illuc conducunt avehunte, irriguis, cum phlogofis easdem prehendit; lympha, in cellulas effusa, coēundo, spissitudinem tunicarum adauget: unde propria his vasis elasticitas increscit, ac ab impetu sanguinis, vel quovis alio, faciliter hi canales rumpuntur; aut tuberculæ, abscessuli hinc inde nascuntur: qui profundius aperti, — quod in fœmina Ticinensi, subitanam per mortem abrepta, et nuper in juveneri Viennensi, præviis modo inter scapulas doloribus, — sub ipso ad alvum deponendam nixu, illico enecto, ex aortæ abscessu, cordi vicino, factum esse novimus, — sanguinem quamplurimum, lethali cum effectu, ad interna profundunt, aut modo partem arteriæ rodentes, ut externæ lœsiōnes

nes quoque faciunt, ad aneurysma disponunt. Sed saepe phlogosin vasorum, ut aliam quamcunque, per lymphæ morbose secretæ, solius transudationem absolvit multa nos docent. Puriformis hæc materia, ad inflammatae arteriæ internam superficiem tenaciter hinc inde hærere a nobis conspecta est; ac nuper in viri pictoris, hydrope febrili ac scorbuto enecti, — pulsu, dum viveret, exili, sed durissimo instrudi, cadavere, aortam omnem, a corde usque ad suam in crurales arterias bifurcationem, deteximus inflamatam, ac non modo multis obfessam maculis albidis ex lymphæ coacta illinc defixa, — sed et veris excoriationibus notatam demonstravimus. Pars maxima illius lymphæ, a sanguinis torrente abstergitur, abripitur; sed in cruorem converti, quod coagulum morbosum jam experta sit, non amplius idonea, inflammatoriis tum hypersthenicis, tum asthenicis in morbis, et in aliis, qui phlogosin localem comitantur, per renes, suo tempore, exterrit, ac albi in urinis sedimenti sub specie, felicem in multis exitum promittit, in aliis, metaffatis iniquæ, aut lentæ, ex chronicò incendio, febriculæ, ac tabis, sine ulceris præsentia, effectum, discriminè plenum, nobis exhibet. Hæc ipsa est polyporum, qui ad latera cavorum cordis, arteriarum, toties, — non certa sola a morte, ut aliqui defendunt, sed in vivente ad multas miseras homine, adhærent, aut cava hæc opplicant, materia. Sub hujus in vasis non magnis et à phlogosi tumentibus, abundantia, ea ipsa non difficulter superficie interna, vel uno, vel pluribus in locis, concrescunt, et solidam nunc indolem, ac formam ligamenti, — quod vel ipso in truncо aortæ descendens, ac in ramo arteriæ cœliacæ splenico factum esse constat, — prorsus assumunt; nunc pseudo abscessus, seu materiæ puriformis sine ulcere collectiones, interrupta, nodosa, efformant.

Ex his apparet, nec internam arteriæ tunicam vitiorum esse proflus expertem; et quamvis a sanguine per yasa fluente acriori, et ut multi contendunt, quasi *caustico*, eandem erodi, consumi, ad hypotheses pertineat; eæ ipsæ tamen cauſæ, quæ omnes arteriæ membranas, — hæc et solam hanc, primum afficere quæunt; et sicut hæc ipsa potissimum phlogosis sedem in conspectis a nobis arteriæ inflammatae exemplis constituit: ita et polyptorum arcta cum hac tunica in multis conexio, morboſi quid huic ipſi contigisse, manifestat. Facta, per causam quamcumque, hujus membranæ laſione: facilis est sanguinis per cæteras arteriæ tunicas infinatio.

Effectus marboſi.

Aegritudines hinc non paucæ ex yasorum et cordis principio vitali non minus, quam ex tuniciis et lumine canarium vitiatis oriuntur; aſſicunt illæ präcipua machinæ animalis instrumenta pellundant: ita motus in iſtis a ſanis diverſos inducunt, et eosdem nunc maxime intendunt; nunc vero infringunt, aut protinus ſuspendunt.

Scilicet cor musculus est multiplex, cuius fibræ, non diverſim ac aliæ hujus generis, a ſtimulo fortiori æquo magis excitantur, ſub minori quam par est, langueſcent, et a variis in ſanguine movendo obſtaculis turbantur. Ubi animi affeſtus, convulſio febrilis, aut motus corporis violenti, ſanguinem copioſum cum impetu per yasa präcipitant, et überiorem cordi crux undam, quam ut iſtam placide amplecti, & ſuſceptam per angustas pulmonum vias tam facile urgere queat, transmittunt: oportet ſane ut major ac ſimil celerior cordis robusti ſuccedat, extenſa per arterias, vibratio. Ubi ſtimuli hoc viſcus moventes temporis ratione inæquali diſtribuantur, cordis motus in aequaliſ ſequetur. Si fortiſtati diuturnior ac fortior, quam par est, hujus actio ſtimuli in cordis fibras continuat, aut his æquo applicatur frequentius; hujus viſceris palpitatione & quaſi convulſio,

ſeu

seu motus cordis vehementior, abnormis, cum pulsu arteriarum non simul audit, frequenter sano minore, hinc a sola vibratione diversus, locum habebit. Si flumine crux tam exiguo advenit, ut hujus musculi vitalis cava implere, distendere non queat; motus cordis obscurus et exilis aut tremulus, — si unda sanguinis nova lentius aut nulla succedit, lentus observabitur, aut intermittebat, aut prorsus suspendetur.

Varia autem ad cordis hos motus morbosos contribuunt, quæ vel hoc ipso in viscere, vel in vasis ac partibus vicinis, vel in locis remotis, ob nervos affines consentaneo majore instructis, quaerenda sunt. Ubi sanguis cordis atriis, ventriculis aduentus, vel istorum ob vitia organica, ob fibrarum muscularium sensibilitatem, irritabilitatem aut nimiam, aut justo minorem, ob contractum aneurysma, ob indolem callosam, aut osseam, ob vulnus, phlogosia, abscessum, ulcerum, aut suscipi, aut moderata contractione expelli omnis non potest; — ubi corpus peregrinum, polyposa, fungola, ossea, calculosa concretio ad contractionem continuo stimulat; — ubi valvulae cordis, ob contractam rigiditatem, duritatem, aut fere penitus connivent, aut ad latera reflexæ, concretæ, aut a corde solutæ, vel sanguinis e corde exitum, vel refluente ex arteriis pulmonali, aorta, crux a corde non satis avertunt; — ubi serum, humor puriformis, purulentus, ichorofus, sanguis ipse, pericardio inclusa, tam mole, quam indole perversa, continuo nobilissimam hanc partem laceant; — ubi ipsum pericardium cum corde, ob phlogosia prægressam aut alias ob rationes, concretum, aut vicinas ad partes morbose adhaerens, vel adeps multus, cordis circa basin collectus, hujus musculi libertatem infringunt; — ubi crux a dextro ventriculo per substantiam pulmonum, obstruere quounque, mechanico, spasmodico, præclusam, expelli non potest; — ubi magna arteria, vel rami istius maiores, aut tunicarum ex vitio artiores,

aut

aut polypis, tumoribus oppleti, aut exterius compressi, irruenti obicem crux ponunt, — vel, praeter modum dilatati, vel in osseam substantiam mattati, sanguinem suscepit propellere recusant, — ubi major in partibus remotis, in abdominis præcipue visceribus, a vermis, fabutrali, venenosa materia, vel a spasmis ac flatibus, ventriculo, intestinis detentis, vel a miasmate, contagio, irritatio, cordis nervos in mutuos consensus rapit; — his omnibus in casibus oportet motum sanguinis per cordis cava, & ex istis, per vasa pulmonum & corporis universi, non parum turbari.

Non satis acute Auctores, in ea, quam ad vasa dixerunt, plethora, ad solam istorum diametrum & capacitatem, sanguini ferendo minorum, hydraulicis modo legibus innixi, respexerunt. Nec etenim sola vasorum tanti est elasticitas, ut crux quantitati moderatae, tum quieto, tum exercitato in homine, capienda sit impar; sed maximum in vasorum sensibilitate morbo saepe est positum rerum momentum: sub qua scilicet, ut in teneris & chloroticis puellis, in juvenibus delicatulis, & literatis in hominibus videre est, cum solitis ex utero, naribus, aut venis ani forsitan profluiis cruentis, tempore exiguo privantur; aut corpore vel animo quidquam commoventur, mox singula plethorae, qua certe non laborant, symptomata, pulsusque duros ac plenos, cum febre, inflammatoriam mentiente, manifestant.

In tantos vero motus cor ipsum, sub his obstraculis, aut stimulis excitatur: ut ejusdem palpitatione, vibratio, pectore tam nudo, quam vestibus aut stragulis obtesto, oculis non modo tactuque distingui, sed & plures interdum ad pulsus, ac ipsis praeforibus, thoracis, quasi a malleo intus percussi, sonus audiri bene queant. A vi cordis hunc in morem convulsi, ac suis in vicinum thoracem vibrationibus continuo arietantis, costæ sua ex sede expulsæ, aut sternum cum illis in morem extrorsum elevatum, aut haec ossea pectoris

ris repagula, ut super incudine metallum, extenuari, ac demum disfrangi conspecta sint. Tantus nos quoque in homine, cui omne arteriarum venarumque omne sistema inflammatum erat, cordis vibrationes observavimus: ut regio iliaca sinistra eadem, qua pectus, vehementia in altum, sub quovis cordis ictu exlungeret, nec tactum æger sinistra thoracis ac abdominis parte, sine summo dolore, perferret. In pluribus ægrotis, ex hoc sola cordis arteriarumque vibratione insigni ac prorsus rebelli, vasorum in cordis viciniis phlogosin praedicare, & præsentem in cadaveribus ostendere potuimus; sed longe hæc cordis vibratio distat a motu abnormali, quo viscus hoc palpitat, quin simul cum eodem convellantur arteriæ.

Si, quæ dictos in corde motus morbosos producunt, causæ, arterioso applicentur systemati; hoc ipsuni similes ex parte effectus, majoribus iuvalis, manifestat. Hinc vigente in parte corporis a corde remota, stimulo locali, arteriæ hinc inde, adinstar cordis irritati, vel solæ, nunc vibrant, palpitant, sub siliunt, convelluntur ac tremunt; nunc inæquales, debiles, obscuros modo ictus, sub cordis motu sat vegeto, edunt; nunc, per magha satis intervalla, intermitunt, aut protinus pulsare cessant, & ignota cordi & forori arteriæ asphyxia laborant.

Sunt, quibus, sub bona in cæteris valetudine, inæqualis ac sœpe intermittens arteriarum est pulsatio; & quibus accidente in febribus stimulo insolito, hæc in sanguinis motu vitia, ut nos ipsi quoque sumus experti, illico disparent.

Aneurysma.

Quæ vero tam insignem fluidorum molem continuo movent, & tanta per spatiæ urgent, cor atque arteriæ; hæc, in humana, tot animi affectibus exposita, certe magis, quam alia animalium in classe, non raro, & diversis a causis, violentiam patiuntur, parietibus cedunt, & varios in sensus, præter ordinem sanitatis, dilataata, partem im-

imperii in sanguinem sui, sensim sensimque amittunt: *aneurysma*, morbum, veteribus; ob raram corpora humana secandi occasionem, vix cognitum, dixerunt. Hoc igitur est tumor ab expansa, per sanguinis torrentem, morbosam in molem arteria.

Divisio. Non magna, nobis quidem, ratio subesse videtur, cur verum hoc *aneurysma*, dicentes, alterum, quod magis ad continui læsiones, — ac sanguinis ex incisa, exesa, disrupta arteria in telam cellularem vicinam & in spatio muscularum adjacentium effusi ratione, ad ecchymoses pertinere videtur, — seu *spurium*, ut speciem, eidem subjunxerint. Quis etenim similem a sanguine venoso in cellulas vicinas effuso nascentem tumorem, quin venæ diameter sit aucta, *spuriae varicis* nomine dignum judicaverit?

Est interim, ubi læsa, per cuspidem lanceolæ, brachiali arteria, & sanguinis profluvio, compressionis beneficio, cessante, hac demum, priusquam vulnus arteriæ sanatum sit, sublata, aut eodem hoc vulnere, immaturo sub motu brachii, denuo distracto, sanguis de novo stillare incipiat. Nascitur tunc parvus primum, eodem in loco, tumor, qui, ob sanguinem lente in telam vicinam cellularem, a facta compressione jam quodammodo cum læsæ ac inflammatae arteriæ parietibus externis cohaerentem, effusum, ac in speciem folliculi suscep-
tum, paulatim augetur, colorem cutis conservat, circumscrip-
tus, rotundus est, compressus cedit & pulsat, vel tremit: *cysticum aneurysma*, ac *spurii* varietatem vocarunt.

Huc certe pertinet tumor magnus, in viro Placentino, post saltum, ad tibiæ anteriora, non longe a genu, natus, cum osse tibiæ arcte cohaerens, qui folliculum referebat, ac digito quodammodo cedens, aneurysmatis adinstar, fortiter pulsabat. Hic tumor, crure resecto, ac Ticinum docto a viro transmisso, dissectus est; sed nulla in arteriis vicinis læsio se obstulit, ac ipso folliculus cum

cum parvis modo ramulis illarum commercium alebat. Interim sanguis ex cryptis quamplurimis, in sacci crassioris superficiem internam patulis, ad hujus cavum delatus, pulsationem in eodem, sine quavis arteriae tibialis dilatatione, sat longe ab ista remotus, evidentem excitaverat.

Est, ubi expansum jam nimis verum aheurysma, vel sponte, vel ob novam violentiam, rumpatur, et sanguis vicina in loca effusus, tumorem, misti sub nomine aneurysmatis venientem, constituat.

Mistum aliqui aneurysma quoque dicunt, et quidem externum, ubi tumor a sola membrana cellulosa arteriae externa, internis ejusdem duabus membranis diruptis, generatur; — internum vero, ubi membrana arteriae interna, extensa, inter duas ejusdem membranas exteriores, solutas, urgetur, ac morbose distenditur. Sed primum quod attinet, aliud certe id, quam veri aneurysmatis varietas non est; et si cum recente hac de materie scriptore non dixerim, in omni vero aneurysmate provedo, semper internam arteriae membranam, ac tunicam musculolam esse ruptas. Ad alterum quod spectat, quam idem hic auctor existere negavit, nimis certe communis venæ sedis incœtae, alteriusve læsionis arteriolæ effectus est.

Est etiam, ubi vena cum arteria subtus jacentे simul feriatur, & — forsitan, ubi, facto in vene inflammatæ substantia abscessu, hic ipse ad contiguam arteriam penetraverit, cruxque ex ista, cum impetu ac sibili in illam ascendens, venæ pariētes in tumorem, ad instar aneurysmatis communis, sine cutis colore mutato, salientem, mollem, digitisque cedentem, attollat: aneurysma varicosum vocaront.

Sed hæc singula complicationem magis lymphatomatum aneurysmatis, quam species hujus malis diversas, vel malum origine ab ipso aneurysmate diversum constituant.

Nunc vero tum cordis, tum arteriarum aneurysma, ex una modo parte est: ut in illo, vel una, vel altera auricula, — ventriculus aut anterior, aut posterior, capacior sit justo; in istis, ut, vase ab osse vicino, vel aliter magis firmato, pars ejus adversa seu liberior modo turgeat, faciunque, nunc simplicem, nunc divisum, — ut a costis per saccum aneurysmaticum ab invicem remotis & hoc ipsum aneurysma quasi duos in saccos dividentibus, factum esse legimus, — efformet; nunc autem cor omne, aut tota arteria in molem sana ampliorem, ac enormis interdum magnitudinis dilatatur; utroque vero in casu, arteria nunc fere rotundum, circumscriptum, nunc autem diffusum ac longiusculum tumorem producit.

Sic & aliæ aneurysmatis differentiæ nascuntur ratione originis, vel externæ, — scilicet vel a vulnere extimâs per arteriæ membranas penetrante, vel a pure, ichore has ipsas exedente, ab osse fracto, luxato, carioso, a distensione, coartatione, percussione, distractione, thoracis incurvatione, compressione apud artifices, aut literatos apud homines perpetua, a nixu lub partu difficili, luctatione, gestatione, a cursu, saltu, lapsu, tubarum, fistularum inflatione, clamore, cantu acuto diutius protractis, a vomitu, tussi, sternutatione, riu intentis, a majorum compressione valorum, ab iis, quibus fulciuntur exterius arteriarum parietes, subtractis &c. — vel, cuius interim indoles plerumque ignota est, interna, quæ nunc omne valorum systema, nunc modo partem istius, tenere videtur. Non tam rarum est nempe, aneurysma spontaneum per omniem arteriarum extensionem paulatim oriri; vel uno per manum chyrurgi ablatio, mox alterum, in alia arteria, externa, interna, subnasci: qui morbus vix aliter, quam ex fibrarum muscularium distantias lateribus, sanguinis affluentis ab impetu, a nata hic illic phlegosi, ac materiæ puriformis, in coagulum pronæ, inter-

interpositione, præter modum aductis, vel interna arteriæ membrana his in spatiis, ad exteriora, in speciem facci, lumini arteriæ contigui, cedente, — vel ex ipsa fibrillarum laxitate, atonia, paralyssi, — vel ex continui, excepta vasis interna tunica, per causas internas læsione; interpretandus videtur. Hinc longus excitantium, vini, alcoholis, aromatum, opii, mercurii, aliorumve, quæ corporis motum lat valide intendunt; simulque vim fibræ contractilem paullatim consumunt, extinguent; aut occultas arteriarum in systemate phlogoses accendunt, totamque vasorum cellularem, fibris muscularibus intermediate, puriformi materia infaciunt, distendunt, abusus, — animi pathemata hujus generis: ira imprimis ferox, aut repressa, gaudium extreum, amoris incendia diurna, febris vehementis hypersthenica, vel ipsa inflammatio in præcordiis prægressa, motus sanguinis in parte corporis conspicua, vel ipso in corde, obstacula, ut a polypo, excrescentia, calculo, valvularum tricuspidalium, mitralium, arteriæ majoris, pulmonalis in osseam substantiam conversione, membra conspicui amputatio, aortæ imprimis angustatio, pinguedo cordis nimia, — hinc spasmi, dolores violenti, asthmata, dispnœa, quacunque ex causa producta, animi pathemata deprimentia, mœror, terrorque summus, aut rodens invidia, debilitas, aut perversa construcçio, dispositio nativa, hereditaria, aut nimio exercitio inducta nervorum læsio, — hinc denique acre, solidorum nutritioni, cohæsioni infensum, imprimis syphiliticum, potissimas aneurysmatis spontanei causas nobis sificant.

Cum vero morbosam arteriæ dilatationem aneurysma formare monemus, non igitur, quod interdum ita se habet, membranarum tenuitas ubique hoc vitium comitatur; sed saepius crassities istarum, in ipsis expansionis ac temporis ratione, a materia polyposa, tunicæ arteriæ, quo loco dilatata est, applicita, augetur; interdum facci hinc inde olescunt parietes; aut sanguine ac lymphâ

per quietem aliamque rationem coactis, sibique in famelias superimpositis, tenacibus, obducuntur, densantur, iisque vel solutis, vel ipsi parieti adhaerentibus, plus minus replentur.

Ceterum, quamvis a *Lanciso*, thalamorum cordis dilatationi, aneurysmatis nomen, ex eo, quod crustaceæ sanguinis concreti lamellæ defint, ac symptomata sint, alia, negatum sit; nullum tamen hoc de re dubium superesse nunc potest. Hoc vero mali genus, arteriis certe, quam cordi communius, frequentius auriculas, quam ventriculos cordis, — atque anteriora magis hujus visceris cava, quam opposita, afficere videtur. Alii, ventriculum posteriore, licet magis robustum, præ altero, — ac auriculam dextram, præ sinistra, aneurysmate tentari monuerunt. Pro utraque assertione, exempla cumulantur: quæ singula difficile est sat æquum ad calculum reducere. Sinistri cordis ventriculi & auriculæ annexæ aneurysmata diurna, facile ventriculo auriculæque dextris vim inferunt; ac, vice versa, dextra cordis auricula in aneurysma dilatata, aorta in vicinam aliquando sua mole attingendo, eandem compressit, distorsit, sanguinisque ex cordis ventriculo sinistro effluxum haud parum præpedivit. Ex arteriis, si de illis, quæ lassioni externæ subjectæ non sint, est quæstio, frequentius aorta, imprimis quo loco in arcum inflexa, descendere incipit, nec non rami illius majores, aneurysma patiuntur. Arteria poplitea frequentius, quam externæ aliæ arteriæ, & vero aneurysmate corripitur. Interim vix ulla, vel quidquam conspicua, habetur, quæ aneurysma non subinde contraxerit, arteria; nec ætas, nec sexus conditio, hoc a vitio immunes dicendæ sunt; sed ipso adeo in foetu non tam rarum est aneurysma ad cordis auriculam reperiri; atque tum ista, tum maxime ventriculus posterior, hinc inde locum ac veluti foramen pellucidum ostendit: quo fibræ manifeste dehiscunt, ac solis membranis, interna & externa, quibus sanguinem con-

tentum coerceant, infirmo nimis, pro vita longiori, repagulo, cohærent.

Aneurysmatis effectus, pro partis ab eodem prehensæ dignitate, positione, pro causæ agentis, & pro audi voluminis ratione, diversi sunt. Ob summam cordis in cœtera imperium, summa quoque ex illius aneurysmate, quod vel ad ipsam hujus visceris substantiam, vel coronarias ejusdem ad arterias est, vitæ incommoda redundant.

Non omne interim cordis, aut sanguinum auri-
cularumque volumen consueto majus, aneu-
rysmatis mox nomine est dignum; sed mira est
visceris illius quoad habitum externum, magni-
tudinem, pondus, propriique contextus firmitatem,
varios apud homines diversitas: quin igitur effec-
tus, quos tamen necessario, in sano non minus,
quam ægrotante in homine, hæc singula inducunt,
satis innotescant. Nunc etenim, non paucis in ca-
daveribus, cor exile, ponderis exigui, et quasi
tabescens; — nunc vero amplum, torosum, grave,
& utroque in casu mox laxæ, mox vero firmioris
consistentiæ, quin aut vitæ anteactæ, aut morbi,
quo istam amiserant, historia, aut corporis totius
constitutio diversa, tam insignalis uno ac primo simul
in viscere, differentiæ rationem offerrent, non sine
aliquo stupore conspeximus. Est quidem certa,
nec satis intellecta, & viscerum aliorum, ut hepa-
tis, splenis, sine morbi evidentis ac proprii appa-
ratus, ac sine vasorum obstruzione, in majus con-
sueto augmentum proclivitas; nec semper sine par-
tis contiguæ confiniis simulque officiis infractis, il-
lorum extenditur imperium; sed cordi certe major
cœteras in partes, quam ut aliquid vel addi, vel
demi, sine labore totius, queat, concessa est domi-
natio; & in hac cordis ad arterias, aut istarum
ad illud, — & singulorum vasorum ad sanguinem
proportione mutata, latent magna temperamento-
rum non minus, quam certe multorum in morbos
de vi nimia vitali testantes, vel contrarios in ad-
fectus, indelebilis dispositio, & aneurysmatum,

pro-

profluviorumque multorum prima rudimenta. Non sine omni rationis fundamento cor magnum, ut virtutis eminentis synonimon ad nos usque pervenit; & si maxima functionum omnium libertas, mentisque ipsius felicior dispositio, a prompto cruxris per organa sensoria decursu, ac singularum perfectione secretionum dependeant; oportet sane quamplurima cordi vegetori, quæ aliis principiis tribuuntur, adscribi. Cœterum cordis, volumine ac pondere, quascunque ob causas, aucti, profundior plerumque, deorsum extenso diaphragmate, positio, pulsatio est: quod cordis prolapsum dixerunt. Ex parte cordis in osseam substantiam conversa, non modo pulsus intermittens, dolorque sub costis sinistris; — sed & vomitus assumentorum, ex compresso per cordis partem osseam, diaphragmati impositam, ventriculo, originem sumperunt.

Hinc arteriarum, quæ ex corde proficiscuntur, extensio, capacitas, divisio, libertas, quæ viribus istius respondeant, & neque cedant nimis, neque imperent, morbum hoc in systemate organicum, ut vocant, non facile admittent; sed conspicuæ mox turbæ sublatum in utrisque æquilibrium sequentur, nec aliam originem aneurysmatum cordis in prima hominis ætate frequentia, quam vasorum corpusculi humani brevitatem, ac nimias, quas cordi opponunt, resistentias, vel congenita in cordis structura vitia agnoscere videtur. Pericardii cum corde concretionem, morbosamque crassitatem, duritatem, positionem cordis iniquam, unde motus hujus visceris praescriptus impeditur, pinguedinem nimiam cordis circa basin collectam, fibromata, vomicas, abscessus, in cavo pectoris, mediastini exorta, thoracis osseæ conformatiōnem perversam, subclaviarum axillariumque arteriarum exiguum diametrum, aortæ aneurysma induxisse, — hujus magnæ arteriæ angustias, aneurysmata, polypos, palpitationes diurnas, sanguinis torrentem cohibendo, cor ipsum dilatasse, — quæ spiritum cavo pectoris, et sub nisu foriore, includunt,

dunt, aut cruris per pulmones contractos, compressos, infarcitos, transitum diutius impediunt, haec, sinu cordis anteriori & auriculae, vel & cardi universo, violentiam intulisse, complura in fastis medicorum adnotata testantur exempla.

Cordis vero dilatati haec vitia, prout vel sinus, auriculam, ventriculum anteriores, vel posteriores occupaverint, oportet quidem ut distinctos ac proprios cuique speciei effectus, sub suis initii, producant; sed fatemur dolenter, vix ullos ex istis, qui satis certa significant, nec saepe ex aliis longe morbis descendant, a medicis interligi. Interim applicita thoraci, ad anteriora converso, manu, vel aliquis & insuetus hic motus, vel nullus, — palpitatio aliqua, interdum vehementissima, vel nulla, — licet signa aneurysmatis in praecordiis haerentis cætera non defint, sentiuntur. Pulsatio diurna, insolita, vibransque, respiratione difficultior promptiusque sese manifestans, anxietates majores, — aut auriculae, aut ventriculi sinistri, aut cordis totius, aut aortæ aneurysma, — motus vero insolitus, vel nullus in praecordiis, vel talis, qui nullam, nisi venarum jugularium pulsationem sive fluctuationem diurnam, animi delicia frequentiora, inducit, — venarum cavarum in cordis viciniis. aut auriculae, aut ventriculi dextri, aut arteriæ pulmonalis dilatationem non raro, aut saltem vitium aliquid, cujus sedes in cavis dextris cordis sit, significant. Tanta vero in cordis, arteriæ magnæ, vel majorum ex ista ramorum aneurysmate est pulsatio, vibratio tam insignis, ut vel auribus adstantium percipi, & a spatio longinquo oculis distingui non raro queant; ut claviculam, tam firmis ligamentis cum sterno junctam, ex articulo coegisse, ac sternum ceterasque, vel seorsim vel simul, ut de corde palpitante alibi jam diximus, in magni speciem tumoris levasse, fregisse, sint visæ.

Sed alium aneurysmatis, tum cordis, tum alterius majoris arteriæ effectum in ossa vicina pro-

propius tetigisse juvabit. Non raro scilicet hæc ipsa, vel vivente ægroto, a contigo aneurysmate consumi, & conteri, confringi, vel quasi carie destruta, a morte cernuntur. Ossis sterni, ab arcu aortæ dilatato, magna ex parte destruti, & cutis superimpositæ, cum interitu ægroti celerrimo, disruptæ, nos bina in museo pathologico ticinensi exempla conservavimus, ac plura ab aliis descripta sunt. Ipsas adeo dorfi vertebraes, ad spinalem fere usque medullam, consumtas esse, ex fida observatione habemus: ut male, non pauca aneurysmata ex ossis arteriæ vicini carie, quæ sæpe effectus illius modo est, venisse sit dictum. Nec certe caries, cum ossa ex aneurysmate lœduntur, vera, plerumque hic subest; sed idu vehementer arteriæ dilatatae, qui toties locum ossis semper eundem arietat, hic idem, ut gutta cavat lapidem, contunditur, ac tenuem in lamellam extenuatur. Cartilagineis huic magnæ aneurysmatis violentiæ restituisse, ac suam integritatem elasticitatis, qua instructæ sunt, beneficio conservasse, conspectæ sunt. Cum interim hæ vires ad ossa confringenda sive dubio sufficient; fateri simul oportet, ossis ita perfracti cariem, & causas istius, non ubique esse. Scilicet pulsationis ac vibrationis in arteriæ loco dilatato vehementia, tum ossis contigiæ peristio, & vasculis nutritioni osseæ substantiæ dicatis, infensa est; tum ad morbosam secretionem hæc ad loca, & ad saccum aneurysmatis, contribuit. Multa nempe latentem in membranis arteriæ quamplurimum extensis chronicam quasi phlogosin, ostendunt; ac dolor sub fine aneurysmati accedens, ac junctus subinde externis tumoribus rubor, hæc ulterius confirmant: quo certe rerum sub statu, inique secretus humor, tum ossa vicina, tum ipsum aneurysmatis saccum arrodere, consumere, ac ut citius hic ipse rumpatur, disponere potest.

Ex cordis vero præter modum dilatati, & arteriæ majoris, aneurysmate correptæ positione ad sede, non minora in partes & viscera vicina: ex isto,

istorum compressione lœsisque functionibus, discrimina redundant. Sic a corde, vel sacco aortæ aneurysmatico præmagnis, in vicinos pulmones, tam pondere, quam mole agentibus, tullis innatis, continua, dispnoea, anxietas insignis, sub decubitu in dorsum plerumque crescentes, pectore antrorum inclinato aliquomodo, sub initio, spondens, impedita in nonnullis deglutitio, somnus interruptus, laboriosus, difficilior sub motu corporis respiratio, molestiæ, doloris sub sterno, ad scapulam sinistram ad dorsum brachiumque sensatio, aut stupor in isto, pulsus parvus inordinatusque, sanguinis per tracheam rejectio in aliis, hydrops pectoris, nec minus vertigines, insultus apoplectici, paralyses, convulsio, extremorum frigus, syncope, ac tandem suffocatio sequuntur. Sub tantis vero causis malorum, interdnm hæc singula remittere, aut quasi ex toto disparere, ac novæ spes vitæ concedi observantur; quæ interim mox novo ac fortiore insultu deletur, aut ipsam in mortem commutatur.

Frequentius autem aortæ, ramorumque istius, aut arteriæ pulmonalis membranæ, cum ad summum jam gradum dilatatio ascenderit; prævio fatigè dolore acuto, ex improviso rumpuntur, & plurimus mox crux in loca vicina, vel in partium cum sacco aneurysmatis concretarum cavitates, in pericardium, tracheam, bronchia pulmonis, œsophagum, — ad cavum abdominis, in ventriculum, intestina, vel inter mesenteriū, ut experti sumus, laminas, sub morbi longe alterius facie, & cum celerrimo ægrotantis interitu, profunditur. Arteriæ magis a corde remotæ, externæ, sanguinem, disruptæ, muscularum cellulosa inter spatia eructant, & spurium, ut appellant, & cuius nos chyrurgis disquisitionem & curam relinquimus, aneurysma conspectui produnt. Vidimus arteriam brachialem sub venæ sectione simul sauciataam, ac vero sensim aneurysmate correptam, quin evidens tunicarum laceratio

con-

contigisset, sanguinis quasi rorem subtilem, per cutem, a maximo tumore non minus extensam, plorasse.

Sed antequam talia contingent; tum in cordis, aortæ, tum aliarum arteriarum in cavis dilatatis, lymphatica coagula, quæ vel sacci ipsius, ut diximus, formam, in lamellas sibi superimpositas concreta, assumunt; — vel in variæ figuræ, magnitudinis, extensionis, densitatis, polypos nunc libere his in antris fluctuantes, nunc internæ istorum superficie adhærentes convertuntur, succrescent. Hi polypi, tam stimulo, quem loco arteriæ dilatato, sensu nequid omni per pse u d o membranas, spoliato, inferunt, sacci, ac reliquæ arteriæ; quin cordis ipsius aliquando, vibrationes fortiores excitant, quam sua, qua truncum arteriæ coardant, mole, quod sola jam vasis dilatatio partim efficit, cruoris per reliquam arteriam motum infringunt, pulsationem arteriæ a sacco exeuntis imminuunt, debilitatem, atrophiam in membro affecto suscitant; aut prorsus intercepto sanguinis per arteriam fluxu, nisi aliâ hunc parti vasa suppedient, pulsationem vasorum; calorem, ac sensum omnem in ista extingunt, lethalemque gangrenam inducunt. Hos interim effectus ab imprudente tumoris per manum inexpertam vexatione, decubitu in illum, ac polypi fluctuantis, ex sacco aneurysmatis, in contiguam arteriam recessu, provocari, ac ipsam adeo mortem subinde induci, exempla funesta monstrarunt. Docuit quoque observatio, aneurysma aortæ præmagnum, quod sternum inter costasque sat diu comparuerat, vitæ ultimo sub mense, sese visui tactuive, — scilicet mutata, a facti pondere, tumoris positione, subtraxisse. Facile quoque est, aneurysmata, dislocato sensim coagulato ac inter polypi lamellas haerente, vel alio sanguine, præcipue si vera inflammatio in vicinia aneurysmatis orta est, abscessu similitudinem assumere, & chyrurgos midus capitos, locique, arteriis conspicuis iustrudi,

& causarum prægressarum immemores, ut tumorem adperiant, cum lethali effectu, inducere.

D i a g n o s i s. Ex his quam gravis, quamque simul obscurus sit morbus aneurysma, satis elucet,

Externum quidem cognoscitur, si causis hujus mali, quas diximus, prægressis, tumor, loco, quo conspicua arteria decurrit, ex fundo arctiore in saccum assurgit, & pulsationem, cum illa cordis conspirantem, manifestat; si hic tumor, a cutis consueto colore, saltem a principio, non abluens, sub levi pressione, vel ipsa arteria tumorem adeunte sat fortiter compressa, evanescere, vel minui, — cessante vero pressione, cum sibilo, vel strepitu aliquo interdum, redire solebat, aut adhucdum solet; si arteriae a tumore decurrentis pulsatio exilis & simul inæqualis est; membrum vero, hac sola forte arteria instratum, pallescit, frigescit, œdematosum laxumque reddi observatur. Sed facile sub adulto jam aneurysmate, ubi densæ, & polyposa materia infarctæ sunt vasis affetti membranæ; ubi facci aneurysmatici fibræ jam omnem, quo, stimulo respondeant, irritabilitatem amiserunt; ac tandem ubi cordis jam major subinfrat debilitas, pulsatio, ac digito cedens molles tumoris disparent. Subinde ex sacco aneurysmatis enormiter extenso, ac simul tenuiore, sanguis contentus pellucet, &, ut nos ipsos confexisse jam monuimus, exsudat; aut vascula cutis distracta, inflammationem, suppurationem, vel adeo gangrænam, concipiunt, ac-præcipua sic aneurysmatis signa, nisi prima in morbi principia attentis, aufugiunt.

Sed major sub interni aneurysmatis suspitione, diagnosis difficultas nos premit. „Præcordiorum quidem aneurysmata, ut verbis *Lancifii* gravissimi hac de materia scriptoris, quæ supra docuimus, confirmemus, plerumque ab universalí quadam, & quasi spasmodica, arteriarum adfectione, quæ postremo in corde, aut summis in vasis determinatur, incipiunt. Hoc fit, ut ægroti utplurimum de vaga, atque

atque hoc illuc per collum, & artus errante arteriarum palpitatione conquerantur. Mox intra pectus malum consistit, saepet tussis urget, cor salit, & gravius pulsat; mox sepultus, ac brevi fugitivus corrigit dolor; qui postea pertinacius haeret, & modo ad alteram scapulam, claviculamque, modo per brachium, quandoque usque ad cubitum propagatur. Tandem profunda persentitur pulsatio, elevantur alicubi costae, aut sternum, ceteraque succrescent gravia & prorsus miseranda atrocis hujus mali phænomena, subita ut plurimum morte terminando. — Pulsus etiam, internis sub aneurysmatibus, ut plurimum, ob sanguinis iter a corde in arterias, per polypos, aliaque obstacula, impeditum, contractus, renitens, convulsivus, & intermittens, praecipue vicinore in brachio, sentitur. Sub de-cubitu in partem vel illam, imprimis supino, a corporis exercitio, vel a febre, plerumque haec symptomata increscent, ac frequens functionum sensori communis suspensio, interdum convulsio, paralysis succedunt. Interim complures sunt morbi, ab aneurysmate non parum diversi, sub quibus non minus haec signa occurunt; vel ita sub ipso aneurysmate, sat diu distingui non queunt. Fortissima cordis, aortæ descendantis, vel ramorum istius principalium pulsatio haud raro in morbis spasmodicis, flatulentis, apud hypochondriacos, hystericas, — sub aliquo tumore, aut scirrho pancreaticis, mesenterii, vel alio, haec vasa comprimente sentitur: quin igitur sectio pathologica praecipitem medicorum de latente aneurysmate sententiam confirmet. Interdum fistula, abscessus sub sterno delitescens, hoc ipsum elevare, exedere observatur. Sub ipso aneurysmate interno, arteriarum ceterarum pulsatio saepissime, ac per omne vasorum istorum systema est vehementer; aut sub magno jam malo, licet debilis, naturali tamen ordine absolutur. Vel sola cordis moles ad triplum aucta, cum pericardii adhaesione, in pueri, ventriculi & pectoris oppressionem, cibi solidi sub esu crescentem,

tem, somnum perturbatum, dispnoeam, tussim sicciam, sinistri thoracis dilatationem, costarum elevationem, palpitationem in cordis regione vehementem, anxietatem, suspiria, decubitus in dorso latereque dextro difficultatem, cum pulsu debili, sed nec celere, nec inaequali, tandem vero inordinato minimoque, ultimo hydropem, ipsamque mortem, sine ullo aneurysmatis vestigio, induxit:

Non esset, cur de *caulis aneurysmatum*, post illas, quas hucusque tradidimus, plura moveremus; interim juvabit hoc obscuro de morbo nec ea hic reticuisse, quæ ex sola ratione ac symptomatum ex indole deducta, experientæ ipius adhuc fulero indigere videbuntur.

Ac primo quidem, quod partim *Richter*us jam monuit, aneurysmata interna, spontanea, quæ, aut simul, aut unum post alterum, pluribus in locis, sine causa manifesta, comparent, plerumque systematis arteriosi totius, — vel malo ad certam modo partem extenso, saltem non raro, primæ, seu congenitæ structuræ a vitio, modo temporis Ipatio magis magisque evoluto, morbum constitutere censemus.

Ad alterum quod spectat, cum omnes, ut credimus, præter unum, scriptores, causam veri aneurysmatis, in arteriæ adfæctæ laxitate quæsiverint: nos certe, quamvis istam, ipsamque fibra rum muscularium arteriæ paralyfin, contra summi quondam *Viri* opinionem, ut causam interdum subesse, conspicuis exemplis induci, admittamus; plerumque tamen aliam, & contrariam laxitati originem aneurysmata, — tam ea, quæ ex caulis internis procedunt; quam partem illorum, quæ cau sis externis adscribi oportet, majorem, habere putamus.

Scilicet ab eo, quo primum arterias venasque internam ad faciem tam frequenter, vel sponte inflammari confeximus, tempore, — & ab eo, quo, alterius industria *Viri* sauciatis alicubi venas phlogofin conspicuam non raro concipere,

suppurari, intelleximus, dubium nobis superesse non potuit, morbos vallorum complures, hucusque nequicquam intellectos, hac sola ex origine, tam acutos quam chronicos, scaturire. Ad hos utique, nisi omnia nos fallant, an eury smata, — non certe omnia, sed plurima saltem, spedare videntur.

Ac revera, si quis illa, quæ complura aneurysmata præcedunt, comitantur, sequuntur, consideret; fateatur is oportet, singula docere, quod phlogosis arteriae, quo loco dilatata est, — vel causa, vel effectus tumoris ea fuerit, — vel maxime conspicuum aneurysmatum multorum phænomenon constituat.

Praecedunt aneurysmatum tumores non paucos, injuriæ externæ, nec non causæ internæ, quæ principium vitale stimulando, arteriæ ut partium aliarum, inflammationes, in floridis maxime ac robustis hominibus, excitare sufficiunt. Sequuntur has causas in multis, dolor, haud raro acutus, diuturnus, ad locum eundem, quo arteria in saccum citius aut lentius dilatatur, rheumaticis non absimilis. Sub interni aneurysmatis generatione, universalis hinc inde arteriarum adfatio, levis & vagus dolor, ardores, molestiæ sensus, occurunt.

Comitantur aneurysma jam factum, vel occlusum conspicuum, vel ad interna latecens, pro sede, extensione diversis, tum dicta symptomata, tum vibratio ingrata vel modo ipsius tumoris, vel universi, apud alias, arteriarum systematis. Hæc constans aneurysmatis pulsatio, vibratio, cum debilitatis in parte solida majoris hypothesi non satis conspirat; ac licet ipsa in chlorosi, cor utique, sub scalarum ascensu, aliisque a causis, vibrationem latè forte experiat, non tamen perpetuum semperque æqualem crux motum hæc fistit; cum interim in exiguo aneurysmatis tumore, se quasi cor novum in ipsa arteria collocatum manifestat. In plurimis, qui aliquo jam tempore subsistunt, aneurysmatum

saccis, ut aliis in partibus a phlogosi vexatis contingit, materia; ex lympha coacta conflata, subnascitur; pseudomembrana ex pluribus lamellis sibi superimpositis composita, parietes vasis internas obducit; alia, informes in massas coacta, ab istis pendet, vel libere cruento in lacu suspensa quietit. Hucusque a sanguine hoc in sacco collecto, ob concessam sibi quietem, polyposam hanc materiam ac pseudomembranas generari est creditum; sed nimius est advehti cruentis per communicantem cum sacco arteriam impetus, — tumoris est nimia, & reciproca in sanguinem ab arteria vescum vibratio, quam ut quis coagulo spontaneo necessaria, ac nequidem sufficiens, tam facile supponi hic queat. Sanguinem per annos in folliculo sub mento collectum (*Hæmatoma*) quin coagulum subivisset, alibi descripsimus; atque tum loci calor, tum continua cruentis contenti renovatio motusque perpetuus, vix prius, quam sub synope aliqua, sub ultimis vitæ momentis, vel sub maxima sacci dilatatione, lympham a cruento separari, ac in massam polyposam coire permittent. Hinc pro phlogosis, vel acutæ, vel chronicæ, vel localis, vel hypersthenicæ, vel asthenicæ, ad internam arteriæ tunicam latentis, effectu, puriformem hanc, in sacci confiniis hærentem, & in pseudomembranas tam pronam materiam habemus: qua, copiofis jam condensatisque lamellis, parietibus arteriæ apposita, ac sensu istius, tam ipso hoc tegmine, quam fibrarum extensione infraicto, sacci vibratio, modo novo ac fortiore a stimulo redditura, suspenditur; vel, penitus ablato vitali illarum principio, in totum extinguitur.

Sequuntur aneurysmata, præter enunciata symptomata, — non placida cruentis ampliora in spatia effusio; sed impetuofus continuo ut ad loca inflammata solet, humoris purpurei affluxus, ac perpetuum tumoris pullantis incrementum. Sub isto, non infrequens est cutis aneurysmati impositæ, rubor ac phlogosis; nec

desunt ab scelusu m, super ipso tumore arteriae, in tunica adipola natorum, & gangraenae exempla: quæ certe, cum lenta sit pellis extensio; non istius, sed inflammationis a vase dilatato in telam cellularēm vicinam trānsuntis, effectus sunt. Accedit, quod humor ex sacco aneurysmatis exsudans, non minus ac ille, quam, ut frequentem inflammationis effectum, descripsimus, infensam partibus viciniis & ossibus indolem manifestet. Sed & ipsam ad superficiem aortæ interitam, lamellis ossis obfessam, ulcera reperta sunt; ac saepe hac in sede aneurysmatum, erosio nis vestigia; — quæ non ubique osseis arteriæ morbosæ ex spiculis, hanc ipsam suo sub motu lædentibus, derivanda sunt, — non æquivoca hæserunt.

Cum interim natum arteriarum in sinu incendium pto causa multorum aneurysmatum potiore agnoscimus; non igitur hypersthenicam ubique, sed asthenicam plerumque, alias vero modo localēm inflammationis arteriosæ esse indolem supponimus. Sub ista, ut ex phlogosis membranacei canalis cujuscunque historia patet, puriformis copiosa est materiæ generatio: quæ materia ad superficiem non minus canarium, quam in telam tunicae cellularēm, exprimitur, ac mollem sub initio his in cellulis infardis pultem, extensionis capacem, — lapsu vero temporis rigidiorem, & qui, fortiore crux ab impulsu, facilius ruinpatur, saccum arteriæ constituit.

Duplicem hinc aneurysmatum spontaneorum, totius systematis ex vitio venientium, originem admittimus: quarum una, quod jam *Archiate Romanus* notavit, ex causis fibras stimulantibus, & aucto præter modum, unoque vasis in spatio, principii vitalis, cum inducta abhinc phlogosi vigore, — altera ex causis deprimentibus, atque ex stimulo nunc minore, nunc majore, quam par est, seu asthenica arteriæ ex phlogosi, procedat. Quod vero ex causa locali oritur aneurysma, illud, nunc congenito cordis, arteriarum ex vitiis

vitio natales trahit, nunc vero ex arteriæ struclura, a causis laudentibus varium in modum adfecta, mutata, derivandum est.

Polypli.

De polypis, vasorum adfectione, jam plura exposuimus & sicut illi, morbi alterius prægressi effectus esse solent; ita cum semel adoleverint, horrenda symptomata, etiamsi hanc Veteres originem malorum prorsus ignorasse videantur, & ipsi producunt. A figura, quam refert, vermis aquatilis, vel sepiae octopodiæ L. appellatus est polypus, nequaquam cum excrecentia circumscripta membranæ mucosæ narum, pharyngis, vaginæ, uteri, &c. cuius, eodem sub nomine, alia est indoles, confundendus.

Definitio. Est autem polypus, lymphæ, in cavis canalium morbose secretæ, adversum functionibus istorum, coagulum. Sedem hæc concretio figit primum, vel ipsis in ductibus sanguineis, vel aliis, quibuscumque in cavis, in quibus morbofa secretio lymphæ prægressa, nec satis hæc educta est. Interdum polypus ex primo, in quo natus est, loco, in cavum vicinum, cum isto communicans, ut ex pelvi renali, per uretheres, in vesicam urinalem, ex sacco aneurysmatis, in liberam arteriam, defertur. Alias, cum tunica cavi interna cohæret, ac firmiter connascitur; vel crurore circumseptus, foyetur. Varia est polypo forma, — extensio, pro cavo, quod occupat, multiplex. Ex cordis auriculis, non raro vicinum in ventriculum, — ex isto, in arterias contiguas, longissimos interdum per tractus, — tot caudis, quot ramis arteriæ, venæ, recipitur, instrutus, extenditur. Mollis ab initio, & ex tremula gelatina confectus, a canalis, vel a sanguinis alluentis actione, nunc arteriæ, venæ, finuum cerebri, tracheæ, bronchiorum, intestini ad latera, in pseu domembranas, ex totidem lamellis, separum in modum concentricis, compositas, dentatur; — nunc tubuli in formam, qui sanguini, aeri, urinæ, transitum

largiatur, concrescit, ac interdum, aut vermis sub imagine, ex vesica, aut arteriæ sub aspectu, ex bronchiis, aut, intestini sub forma, ex ano rejicitur. — Nunc in massas densiores, inæquales, vel cavo, in quo hæret, conformes, tot ex stratis membranaceis, sibi mutuo incumbentibus, ad centrum firmioribus, conflantes. efformatur. Color polyporum, pro varia concretionis ætate: ac pro varia secretionis morbosæ ratione, nunc ex albo flavescens, nunc albus, ac distinctis in punctis splendescens, nunc, cruoris portione adhuc aliqua, lymphæ coadæ permista, vel inclusa, rubescens, vel sanguinis quasi filis, lamellas inter decurrentibus, distinctus est. Consistētia polypi, tam pro lymphæ in coagula nisu minore, majore, quam pro temporis ratione, & pro vasorum, a quibus illa solidiorem in mallam compingitur, diversa occurrit. Vasa quidem sanguinea, arteriarum venarumque, in polypis hucusque non vidimus; sed talia a nobis in pseudomembranis, recentibus licet, conspecta ac plures ante annos, Ticini, expertas per manus cum hydrargiro injæcta, & museo pathologico commissa; faciunt, ut illorum in polypis canarium superficie adhærentibus generationem, ut facilem, concedamus.

Causæ. Non tam facilis est, ac pridem credebatur, coaguli in lympha morbosæ explicatio. Polypos ex sanguine, sub ejus motu vel plurimum imminuto, intercepto, vel prorsus cessante; — sub coloris naturalis conspicuo defectu, — sub aeris attacatu, nasci, est dictum. Clarorum interim virorum instituta hac super re experimenta, hanc non penitus fundatam esse opinionem docuerunt. Qui aqua submersi, vel alia ratione in asphyxiā inciderunt, his immotus quidem diu hæsit, sed non coactus fuit sanguis. Vena jugulari, utroque sine ligata, canis vivi e jugulo resecta; & glaciei positi hinc commissa, e gelu quidem contentus 'cruor' coivit; sed calore eidem restituto, pristinam hic illico fluiditatem acquisivit. Facilius sub antlia pneu-

pneumatica, quam sub aeris attacku, crux coivise est vifus. Etsi vero haec ita se habeant; virium tamen vitalium, quæ massam humorum coire impediunt, ipsas ad leges, pars lymphatica istius partim solidescit, & quæ ex solidis detrita, consumpta, laesa fuerunt, refarcit. Quemadmodum vero morbi sunt, sub quibus corporis nutritio, ac solidæ adpositio materiæ fere omnis arcet (tabes, atrophia, marasmus); ita sub aliis, haec ipsa in parte una, præ aliis, abundat, & omnis fere lympha in illam deponi, &, quin forma, lumina vaforum, aut functio ejusdem tollantur, coire observatur (Phyfconia, moles aucta). Alii sunt morbi, a quibus lymphæ coagulum, ut a morte subitanea, fulminis ab idu, a ventriculi contusione violenta, sub priapismo, &c. impediatur. Sunt alii, in quibus, ut in gangræna, sanguis illico in vasis affectis condensatus reperiatur. Atqui cum sanguinis fluiditas, a virium vitalium imperio, cuius effectus est motus humorum, pendere videatur; tam parum tamen, hoc ipso vix non in totum sufflamatio, illa ubique mox perit: ut non modo in asphyxia diuturna, in animalibus a gelu duras quasi in massas coactis, ut diximus, — sed ipsam adeo interdum post mortem, substitisse, conspecta fit. Nec minus habentur morbi, sub quibus, vel ante, vel promtius post mortem, crux contingat coagulum; ut igitur nec vires vitales quidem ab isto semper quemvis defendant; nec illarum defedus, sanguinem coire ubique mox jubeat. Partium, quæ sanguinem constituunt, globulorum rubrorum, ferri, & lymphæ ab invicem separatio, istius quidem coagulum promovere est dicta; sed ipsa haec separatio, effectus, non causa, dicenda est; nec in parte viva, tanta sanguinis in partes suas divisio, quanta quidem ad polyporum generationem requiritur, Iquin alia subintrent, exspectanda est. Nobis interim videtur, lymphæ partes, quæ solida refarcient, præter suam a crux & a sero separationem, & in loculis, quibus suscepæ fuerunt,

condensationem, vix aliquid requirere. Aliud vero de morbo lymphæ coagulo ac polyporum de genesi dicendum esse, credimus: ut quæ, nisi perversam lymphæ, qualis sub partium inflammationibus contingit, secretionem pro origine agnoscat, hanc ipsam nos protinus ignorare ingenue fatemur. Non tam chemica principiorum diversorum, oxygenis, alcoholis, acidi mineralis, veneni, contagii, — quam stimulante istorum in solida actione, polypos ex lympha, his satis custodita, produci, verisimile, nobis videtur. Hinc, si frequens animi deliquium; asphyxia, terror pavore que summus, frigus febrile extrellum ac multas in horas, ut algida, perniciofa in febre, protracatum, aneurysma, varix, valida arteriæ compresio, confractio diurna, pulmonum infarctus, aut sanguinis per eosdem decursus impeditus, aer frigidus ad uerum cructum a partu, aut vulneri admissus, lymphaticas concretiones ac polypos produxisse sunt dicta; haec magis de cancri, quæ illa ipsa primum induxerunt, dicenda esse videntur.

Qui polypos vivente in homine nunquam, sed modo post mortem, generari dixerunt, hi, quamvis de plurimis, in corde ac arteriis concretionibus ab obitu repertis afferi hoc queat, ultiro quam par est, negando processerant. Evidens polyporum in homine vivente existentium, ex iis, quos saccus aneurismatis, jam pulsare cessantis, tam saepe, vel ipsum ad tactum, circumdat, quorumque in cavum arteriæ tam plena est periculi revercio, argumentum desumitur. Alterum quod has lites componat, ex ipsa aneurismatis polyporum prægnantis excisione chyrurgica habetur. Nec minus ligata duobus in locis animalis arteria, lympha sanguinis eidem inclusi, brevi mora in polypum crescit; ac eadem in cruris humani arteria, amputatione peracta, per fascias munita, non multos post dies contigisse sunt visa. Post mihiū cruentum, post hæmoptysin, non raro ex sanguine iuxta urinali, in bronchiis collecto, concretio po-

lyposa formatur, & magno sub labore interdum expellitur. Nec facile, cum alia prægressorum symptomatum in morbi historia, aut in cadavere ratio non subest, ac durior, exflucca, fereque tendinea concretio, arctissime cum cordis aut arteriæ superficie interna connexa in conspectum se prodit, de morbi origine hoc ipso **ex polypo**, dubitare prudenter quis potest.

Quamvis vero hæc ita constituta sint; non tamen ideo polypi interni tam certa sunt symptoma, ut illius ex ipsis præsentiam afferenti, non magna in judicio errandi præbeatur occasio. Præcipua, quæ auctores signa polyporum in præcordiis hærentium commemorant, sunt: istorum angustia, dilatatio, minori corporis sub motu adaucta, cordis tremor, palpitatio, spasmodicus ad sternum, vel fixus in cordis regione dolor, pulsatio carotidum, subclaviarum vehementior, torpor brachii ex latere adfecto, pulsus in eodem obscuritas, motus arteriarum nunc parvus, tardus, nunc vibratus, sed maxime inæqualis, ac sæpe intermittens, quasi aquæ corde cadentis, ipsius ægroti ab auribus percepta sensatio, lipothymia aut syncope frequens, & pedum œdema. Sub polypo in dextris cordis caveis, quod frequentius a morte observatur, hærente, pulsus arteriarum vibrantes esse, aut minus exiguos, ac interdum frequentes, — jugularium venarum distensionem, fluctuationem, faciei ruborem, livorem, sopores, apoplexias occurrere, — concretio in corde sinistro defixa, pulmonum a cruento infartorum signa, dispnœam, tussim, haemoptysin subinde, pulsus obscuros & exiles, inæquales, & intermittentes adesse, est dictum. Sed quantum hæc singula ab ipsa refutantur experientia! ut quæ toties in illis, qui polypi nequidem vestigia in cadavere offerebant dum viverent, accusata fuerunt; aut, polypo, haud exquo satisque duro, in uno, aut utroque corporis in cavo post mortem stagnante, nec uno quidem excepto, defuerunt. Certe, quæ ipsa aneurysmata, quæ hydrothoracem,

pericardii hydropem, aut arðam cum corde co-hætonem comitantur, symptomata, ea cum dictis polyporum indiciis quoad plurima conveniunt; ac si multa ex illis adesse, — potissima ex illis desicerent videantur; suspicari quidem polypum vasorum aut cordis, — sed minime ut certe præsentem asserere, licebit.

Clarior longe, & certe frequentior est polyporum multorum, qui aliis, quam vasorum in cavis, ex iisdem principiis, nascuntur, preventus. Post haemoptysin non raro, ex lympha in bronchiis concreta, polypi, istorum figuram, — vel cavi si fuerint; sanguine, in medio ipsorum non ita pridem hærente, liberati, arteriarum, ut nos quoque conspeximus, quasi formam ramosam ac lumina affumentes, succrescent: qui polypi, tusses feroce aridasque, dispnœam diuturnam, spasmadicam inducunt: donec felici subinde eventu per tracheam, — ut in cynanche laryngea membranas polyposas ægroti rejiciunt, expelluntur. Post haematiam, similia in renibus, urethere, vesica interdum succedunt, ac longi, diversique coloris, consistentiæ variæ polypi, — interdum cavi, tubulosi, ac fistulam urinæ perviam, — aut vermes referentes, ex vesica urethraque excreti, extacti fuerunt. Similia post vomitum cruentum, tum in ipso ventriculo, ac intestinorum in cavo, — similia in utero puerarum, post prægressa hoc e viscere profluvia cruenta, contingunt, magnamque malorum, ad singulas has partes, seriem inducunt.

Non aliæ in venis, quam in ipsis arteriis, diversis licet symptomatis stipatæ, ægritudines se produnt; & quamvis obscurior in illis, quam in ipsis, nervorum sit historia; — quamvis nullam venæ, sub experimentis, sensibilitatem, irritabilitatem ostendisse referantur; manifeste tamen in virgine, cui singulis mensibus saphena internum ad malleolum insigniter, uterinæ evacuationis in locum, tumebat, — in viris, quibus venæ spermaticæ præter modum turgebant (cirfokela has varices,

rices, nomine inepto, vocarunt) hæc vasa doluisse, — vix referendo ad loca vicina molestiæ sensu, compertum habemus; ac frequens venarum inflamatio, tum spontanea, tum maxime per externas læsiones inducta, de proprio his vasis sensu sat aper-te testantur. Hinc similes in venis, a phlogosi per internam superficiem diffusa, effectus, pruritum, ardorem, dolores, tumores oblongos, funisque tensi, aut variis nodis intersecti, figuram assumentes, abscessus, concretiones, duritiem tunicarum admitti oportet: quæ singula, Recentiorum observata, & sectio pathologica confirmant.

Varices.

Sed ex eo, quod minor venis, quam arteriis, membranarum sit crassities, ac majorem sui lumini-
nis ad parietes rationem venæ agnoscant, — quod magis cordis imperio substractæ sint, ac demum quod majora sanguini redeunt, a pondere cruoris proprio non minus, quam a nixu muscularum diuturno, vel a nimia istorum quiete ac inertia, vel ab ipsius, respirationis impedimentis, & caufis morbofis diversis, obstacula ponantur, frequentius venæ, quam arteriæ, præter modum dilatantur, & vel uno, vel pluribus in locis, in tumores sensim crescentes, circumscriptos, inæquales, ab initio molles, compressioni cedentes, mox ab ista, fine propria pulsatione, resurgentes, doloris plerumque expertes, ad partes externas, a sanguine pellucente, ex rubro cœruleos, subnigros, elevantur: varices dixerunt.

Sedes. Venarum inter valvulas hi tumores præcipue occurunt; sed & illis in venis, quibus valvulae negantur, systematis venæ portarum, ute-
rinis, pulmonalibus, cerebri interioribus, ac minorum adeo venularum, nullis certe valvulis præditaram, in retibus varices, nunc solitariae, nunc vero gregales, nodosæ, oblongæ, haud raro comparent. Crurum pedumque frequentius venæ præter modum & maxime conspicuos in nodos turgescunt, præcipue in gravidis, aut partum

expertis mulieribus, in bajulis, equitibus. Genitalia fœminarum non minus, quam venæ virorum spermaticæ, utriusque sexus venæ recti intestini ad finem collocatae ac tunicæ oculi albugineæ, labiorum oris ac palati, ut vidimus, rami venosi, haud raro tumoris hanc speciem patiuntur, Quamvis interim omnis huic morbo vena subiecta sit; ex internis tamen partibus, præter dictas, frequenter varices ostendunt corticalis substantiæ cerebri, cerebelli anfractus, plexus choroidei, pharynx, œsophagus, ventriculus, intestina, vesica urinalis, urethra, ipso cum utero vagina, cordis adeo superficies externa, pulmonum substantia.

Varii sunt varicum, pro venæ dignitate, magnitudine, sede, divisione, — pro ipsius tumoris venosi ætate, amplitudine, extensione, — pro causæ hunc morbum inducentis differentia, effectus, — externis in partibus manifesti, ad internas obscuri, ac non raro funesti. Plerumque secundarium, symptomaticum varices morbum, cujus causa sæpe longe ab illis distat, aut aliis, vicinis in partibus hæret, constituunt; sed ipsius sæpe venæ locali ex vitio, interdum, ut nobis videtur, totius systematis, ut supra de arteriis aneurysmate multiplici, spontaneo correptis monuimus, ex effectu, varices descendunt. Sub trunci venosi majoris varice conspicua, singuli, aut præcipui ac vicini mox rami sanguinem difficilius exonerant, ac ipsi, multarum quasi rete varicum efformant, facileque œdema partis, unde venæ ascendunt, producunt. Ad canales excernentes, angustos, ad ostium vesicæ, ad urethram, extensæ in varices venæ, liquidorum effluxum ex parte, vel in totum, periodica interdum actione, intercipiunt. Ad fauces, œsophagum, ciborum ingressum, — ad anum, fæcalis excretionem materiæ, difficiles reddunt, aut penitus suspendunt. Ob vaginæ varices, concubitum cum viro mulieri molestum, & facile cruentum, sat sæpe observavimus. Viscerum cavarum ad superficiem expansæ varices, non modo

do naturalem istius lævitatem tollunt; sed membranæ villosæ, mucosæ tensionem, sensibilitatem adaugent, & chronicæ quasi phlogofis statum, majore sub infarctu, in eadem inducunt. Hinc ad bronchia, tracheam, dispnœam ac tussim, — ad vesicam urinalem, retinendi, mittendi lotii difficultatem, — chronicum, in stomacho hærentes, vomitum, — ad anum, continuum pruritum, tenesmum progenerant. Vicinas, extensæ nimis venæ, partes moliores distrahunt & comprimunt, ac varias sic cerebri, cerebelli, medullæ spinalis, ac nervorum, qui ab ipsis egrediuntur, turbas, dolores, vertigines, soporem, paralyses inducunt. Arteriæ vicinæ adposita varix, in motus illi natrates hæc abripitur; vel illa forte læsa, exesa, ac sociam in venam adperta, a cuore, aliquando cum strepitu, irruente, arteriæ in modum attollitur, & pulsat (*aneurysma varicosum*). Ubi tela cellulosa varicem laxior circumdat; extenditur facilius venæ saccus: donec major distensio, aut fluidi indeoles stagnantis, dolorem ac phlogofin hic excitat. Sub ipsis, humor puriformis ex venæ superficie secretus, & in cellulas vicinas effusus, vel pseudoabscessus in ipsis efformatus; vel easdem arcta cum venæ dilatatae membranis connectit, crassiores, densiores has reddit, aut cum cute, forstian vicina, strictissime colligat. Cutis ipsa, jam dudum a tumore extensa, durior, callosa hoc in loco, & a statu sanitatis aliena, phlogofis fit particeps; quæ, si forstian verus ad venam abscessus nascatur, erosa, disrupta, difficilis curæ in ulcus convertitur. Interdum varix, aut nimis extensa, aut, illata violentia, rumpitur, & sanguis sub cute in cellulas vicinas effusus, ecchymoses constituit; aut ipsa pellis, forte tenuior, simul adperitur, nigrumque cuorem, — nunc, sub aliquo symptomatum levamine, nunc, saltem sine damno, nunc vero cum summo ægrotantis, a sanguinis jactura, discrimine, eructat. Si ad partes hæc interreas, & ad viscera contingant; pro sanguinis effusi

copia; & loci ab eodem inundati natura, pericula augentur, ac rupti aneurysmatis interni effedus, tardiores plerumque, sequuntur. Sed interdum sanguis varicis in antro stagnans, phlogosis occultae ad internam venæ varicosæ superficiem actione, densiorem ac fere polyposam in massam convertitur. Mutatur tunc, & oblongam, vix digito cedentem figuram assumit varix: unde major in partes subjectas compressio, cutis superimpositæ tensio, squallor, durities, a frequente, quo invaditur, erysipelate adacta. Sub fortiore his in partibus phlogosi, quam saepe stagnantis in varice corruptio materiae inducit, ulcus iterum, profundum, ossibus vicinis non raro funestum, rebelle, ac facile gangrenosum, subsequitur.

Quamvis vero haec toties externas ad varices contigisse sint visa; vix tamen, ut diximus, internæ varicis indicia sat certa noscuntur. Interim non semper vanam istius suspicionem nutriemus, ubi partem externam, cum internis continuam, venulis varicosis obtectam, ac symptomata visceris ægroti, quæ facile huic causæ tribuantur, conspicimus. Frequenter in senibus, copiosis oculi albugineam varicibus obsessam, ac morbi soporosi, a poplexiæ imminentis vestigia simul observavimus: ubi facile ad eandem venarum cerebri, quam oculorum ea apparuit, conditionem conclusimus. Sub dysphagia, cardialgia, vomitu chronico, interdum cruento, imprimis periodicis, quorum aliari, quæ magis satisfaciat, rationem non detegimus; ubi venulæ pharyngis quamplurimum varicosæ cernuntur, — si eundem venarum œsophagi, ventriculi statum esse suspicamur, non semper a vero aberrabimus. In colicis doloribus, tensione abdominis, si recti venas intestini turgere videamus, aliarum sub causarum defedū, non sine fundamento ad abdominis infarctum localem venosumque concludemus. Sub tumente ex venis hemorrhoidalibus recto, si urinæ vel retinendæ, vel mittendæ difficultas periodice recurrat; sat æquo

judi-

judicio in venarum, quae vesicam, aut istius cervicem exornant, habitu varicoso, aut saltem infarctu sanguineo, morbi causam collocabimus.

Causæ Varicum. Hæc singula majorem certitudinis gradum, si ad causas, quæ varices inducunt, & quas forsitan prægressas esse constat, recipimus, acquirent. Quæ sanguinis per venas ad cor redditum sat diu aut repetito in parte vel difficilem reddunt, aut quodammodo impediunt, varicum ut causa potissima haberi merentur. Nativa forsitan venarum, vel omnium, vel partis alicujus, debilitas, major corporis in longum extensio, proceritas, hæc ad vitia disponunt. Innumera sunt, quæ sanguinis iter per venas retardare, & sicut fascia brachio circumducta, hujus venas stringendo, ita redditum croris ex parte quacunque intercipere queunt. Moles uteri gravidi noto hic exemplo est: quæ toties in foeminis, vel uno, vel utroque in crure, varices inducit. A partu absoluto, hæc varices disparent; sed frequentior, brevi spatio annorum, graviditas, has denuo venas in tumorem attollit, ac inducta demum locali vasorum debilitate, varices perpetuas relinquit. Eundem ad modum tumor quivis in venas vicinas, aut sibi subjectas, agit. Hinc vicinæ exostosi, tuberculis pulmonum, glandulis infarctis, scirrhis, cysticis aliisque tumoribus vasa venosa sanguine turgent, & varicum quasi plexus efformant. Hinc viscera obstructa, fæces duriores in crassis intestinis collectæ, toties prægrandes ad anum varices inducunt. Pulmonum infactus, vel alia respirationis obstacula frequens in corde dextro & auricula, aneurysma, ut diximus, generarunt; sed omne venarum sytema eadem a causa adficitur: hinc venæ jugulares, faciei ac cerebri sub longo acutoque cantu, sub flatu tubarum, sub longa oratione, turgent, nec raro violentiam, nervorum origini funestam, patiuntur. Diurna ac spasmodica musculorum, quos inter venæ decurrunt, contratio, nixus repetitus, diutinus, ponderum graviorum gesta.

gestatio, huc spectant. Nimia ventriculi, intestinorum, per cibos ingestos, aut per flatus, extensio, venarum in illis tenorem infrangit, sanguinisque per easdem æquali decursui obest; sed major est spasmorum, dolorum, in redditu cruoris perturban-
do, potentia. Sub frigore febrili, diurno, sub terrore insigni, vasa cutis constrictæ collabuntur, & sanguis majores modo ramos vasorum internos transcurrentes, enormes in præcordiis angustias inducit. Similes fere, thoraces, fasciæ, & vestes arctiores in corpus effectus exercent, atque plures ante annos prægrandem ex caligis angustis in crure juvenis robusti varicem conspeximus. Intestina, herniæ in sacco hærentia, abdominalem ad annulum longo tempore, quin major strangulatio sequatur, compressa, varicosas sæpe venas ostendunt. Quæ venas necessario motus musculorum moderati privant subsidio, vita defes, otiosa, quæ cordis, arteriarum actionem in systema venosum sat longam per moram imminuunt, ac valide infringunt, quæ venas partis debilitant, contusio, concussio, vel demum quæ sanguinem in illam magis invitant, pediluvia, clysterum calidorum, carbonum accen-
forum, quos hieme cruribus subdunt foeminæ, abusus, huc pertinent; nec minus est cruoris refluxus ex diurna corporis incurvatione, obstaculum. Erecta corporis, in pedibus, vel ad equum positio longa multumque in tempus continuata, varices haud paucis ad illos inducit, aut præsentes volume auget. Qui ob ossis fracturam, luxationem articuli, ob podagræ dolores, diu crure extenso supini jacuerunt: illis, quamprimum pedibus infistere, incedere conantur, hi ipsi non modo tument, sed livent quandoque ac summopere dolent: eo quod venæ cruris, ob longam hujus inertiam, elasticitate sua privatæ ac debiliores, in varias exsurgent, &, nisi fascia munitæ, musculorum motum vix non omnem intercipiant.

Prognosis, quæ morbos vasorum conspi-
cuos, inflammationem, aneurysmata, polypos,
palpi-

palpitationem, varices, concernunt, argumenta
jam satis ex dictis eluent.

Aneurysma internum, ubi signis sat certis
se prodit, vix unquam perfectam medelam admit-
tit; & quæ istam admisisse referuntur: ea, mag-
nam, alterius naturæ morbum subfuisse, suspicio-
nem relinquunt aneurysmata. Qui ex illis dece-
dunt: hi, vel ex sanguinis profusione, nunc subi-
to, nunc aliquot spatio horarum, vel ex partis ad-
fæctæ, compressæ, quoque sanguine privatæ, gan-
græna, vel dolorum effectu, vel ex cotidis, in
cruore recipiendo, expellendo, movendo, im-
potentia, suffocati, hydrocici, aut forti sub hæmop-
tyfi moriuntur. Juniores ac robustos magis homi-
nes, citius, quam ætate proiectos debilesque, —
celerius viros, quam fœminas, ex aneurysmate
perire, docet observatio. Aneurysma varico-
sum sine magno periculo perfertur. Externa
aneurysmata, nisi caulas internas agnoscant, a
manu chyrurgica, si accessus huic detur, non raro
auxilium admittunt, modo vasa, quæ partem,
exfecta arteria, nutriant, non defint.

Polyporum, sicut incerta est diagnosis, ac
plurima cum aneurysmate complicatio: ita pro-
gnosis quam maxime est dubia. Quod si polypi,
cordis aut magnorum vasorum in cavis revera
existant: quo magis adolescent; eo certe duriores
redduntur, nec nota sunt, quibus similes concre-
tiones solvantur, remedia. Majora sunt ex polypi
recessu ex loco, quo sanguinis fluxum haud prorsus
impeditivit, in alterum, pericula, ac mortem subita-
neam induisse ille visus est.

Palpitationis, nisi cordis aut vasorum ex
vitio organico, vel ex polypis venientis, haud
tanta esse solent discrimina; quæ interim cum tussi,
dispnœa, lyncope, faciei pallore incedit, ea certe
non exiguum attentionem meretur, ac pro causæ,
ex qua pendet, differentia, prognosin diversam
agnoscit. Interdum ab arthritide, ab impetagine
ad cutem comparente, a fluxu hæmorrhoidum,
vel-

vel alio, restituto, — a vermibus excretis, cordis palpitatio disperditur. Sunt, quibus longam per vitam palpitatio, sine damno istius, molesta fuit; qui tamen juvenes hoc malum jam experti sunt, hos fere omnes præpostere & ante senectutem periisse, docuit observatio.

Varicum externarum, moleque parvorum, simplicium, & a causis localibus venientium, haud magna est significatio; interim negligetae, ad insignem non raro magnitudinem ascendunt, profluviis cruentis, interdum lethalibus, ac ulceribus malignis, internis, ut alibi docuimus, anam de-disse compertum est. Internæ varices, si modo sat certa est diagnosis, pro loci, quem occupant, pro causæ, unde descendunt, ac pro suæ extensio-nis ratione, periculi plerumque sunt plenæ, simi-lemque aneurysmati exitum minantur. Cœterum varices, morbi, cujus ipsæ symptoma esse solent, prognosin sequuntur,

Cura. Cordis vasorumque vitiis, ut vocant, organicis, internis, perfecte mederi, supra hu-manam plerumque est positum potentiam; ac omnis in eo, ut symptomata moderentur, & funesti, quam diu possunt, effectus arceantur, versatur scientia.

Feliciar haud raro in externis his malis tol-lendis chyurgia est: cujus interim ab aliis vo-bis exponenda, tentamina, systematis universi di-spositio, adfectio morbosa, frequenter eludit.

Quamvis vero spes modo exigua successus in curando aneurysmate superstet; non igitur ea mox omnis deponenda, sed eo major in causis morbi tam rebellis indagandis solertia adhibenda est. Si forsitan syphilis, leorbutus, scrophulæ, vel alia solidis infensa ratio aneurysma præcesserit: ad hanc primum omnis convertenda est attentio. Cum vero frequentius aneurysmatum causa in arteriæ locali inflammatiōne sit posita; major in hanc ipsam, quamprimum violentia externa, vel causa interna, huic similis, præcesserit, superandam, dirigenda est cura. Sub communi aneurysmatum theoria,
licet

licet omnem hæc culpam illorum in arteriæ dilatatiæ debilitatem conjiceret, oportuit nihilominus fateri, viatum tenuem, quietem corporis & animi, venæsectiones repetitas, medicamenta, ut vocant, antiphlogistica, potiorem in hoc morbo, licet, jamjam provecto, felicius tractando partem constitueret; nec desunt exempla arteriæ, sub venæsectione simul incisæ, ac largo sanguinis, vel ad syncopen usque, profluvio ex eadem concessso, folius splenioli impositi, aut fasciæ, qua artus omnis involvitur, ope, quin aneurysma succederet, feliciter sanatae. Interim ut hanc ipsam, cum pristina hypothesi experientiam conciliarent, principales in sanando aneurysmate indicationes, in eo, ut nisum fluidorum in vasa imminuerent, & ut vasorum renisum in eadem hæc fluida augerent, a Viris conspicuis sunt posita, Hos vero non parum inter se ipsos pugnare fines curationis, cuilibet sponte adparebit; ac, de interno aneurysmate loquendo, qua methodo attingi hi queant, ignoramus. In externo hoc vitio, a causis violentis inducto, in homine robusto ac laute nutrito, venæsector ac methodus debilitans, — fracto vero jam stimulo locali, aliqua arteriæ compressio adhiberi cum eventu sat bono possunt; vidimusque nos ipsi, verum arteriæ brachialis aneurysma, post infaustam venæsectionem exortum, ad anteriori fere ovi magnitudinem proiectum, per argillam, cum aceto scillitico commixtam, ac tumori molliter, donec siccior argilla fieret, iterum iterumque adplicitam, trium fere mensium curriculo, ad nucis juglandis volumen fuisse imminutum; & cum femina impatiens, hoc, tam æquali ac lenta compressione agens auxilium deponeret, tumoremque, insano certe empyrici consilio, cum oleo inungeret, ad insignem mox molem increvisse. Sed sicut interno aneurysmati auxilii hoc genus, vel alia compressio, vel corroborans medicina applicari, quin ab ista, nisus fluidorum in vasa, aut istorum in illa, augeatur, nequit: ita simul & motus sanguinis

guinis infringi, ac tempore eodem dilatatae arteriæ contractio obtineri non potest. Comprellionem arteriæ majoris, internæ; in tumorem, & exterius, ad jugulum, inter costas, prominaret, elevatae, complures, — sed effectu vix non semper iniquo, tentarunt; ac omne, hac silebili tuba rerum positione, subfidiū, in illis, quæ vim cordis in saccum aneurysmatis imminuant, in venarum repetita hinc inde sectione, in vittu parum nutritente, in opportuna corporis quieti positione, in recto excretiorum moderamine, aut in blandis, quæ alvum exonerent, remediis, est positum. Nec ipsum in extremitatibus œdema, aneurysmatis non raro comes, quin vena, urgente in casu, tundatur, ubique impedit; ac sœpe restituto cruoris liberiore circulo, tumor ille dilpergitur. Interim vis vitæ jam plurimum depressa, ac instantis ex hoc ipso hydropsis periculum, limites & huic, precario certe in tantis jam angustiis, auxilio pohet; nec celandum est, quosdam, aneurysmate vetus correptos, sub ipsa cruoris missione, — vel quod tumor, ob aucto tunc cordis motu, dissiliret, vel nimis jam exhaustos, periisse. Accedentes hinc inde calamitates majores, instituta pedū cum pannis asperis frictio, aut extremitatum in tepidam immersio, aliquando sublevabit. Nec opium, licet sanguinis motum augendo, sub aneurysmatis principio noceat, sub extremis, ac toties ab animi pathemate deprimente adauditis his turbis, optatum hinc inde effectum negabit. Quæ alia laudantur ad spissum, ut esse volunt, sanguinem solvendum, vel ad tenuem nimis, quod iterum in aliis gratuito supponunt inspissandum, remedia, ea certe singula, ut ratione non minus, quam felici effectu destituta, rejicimus. Alterantia, ut vocant, medicamina, nisi nota sit vitiorum, quæ fluidis inhærere creduntur, vera indoles, meliore vix jure, quam ea, quæ diximus, ægrotis offeruntur. Adstringentia, — vel sanguinem, ut talia, intrare, sine validis argumentis supponantur, — vel nervorum consensu ex abdomine

in partes distantes agere dicantur, — vel partes qualcunque stimulando suos edere affectus credantur, concessa etiam locali ad saccum aneurysmatis debilitate, talia tamen, quae in hunc præcise locum, non in omne arteriarum systema cum damno operentur, nos quidem ignorare fatemur.

Sub tanta *polyporum* ambiguitate, quæ salutem attulisse referuntur, auctoritate haud magna instruta esse queunt, remedia; quos vero sectio cadaverum *polypos* confirmat, — horum certe lethales reliquiae curationis adhibitæ methodum parum commendant. Quæ *lympha*, morbose secreta, in partibus tenore vitali adhucdum instrutis, coivit, nec ipsa vivum vasisque ornatum in solidum mutata fuit, aut intime cum illis concrevit: ea quidem vi partis eandem amplectentis vitali, per artem, aut in febris, adaudita, longas adeo temporis post moras resolvitur interdum. Quod vero lymphaticum morbosumque concrementum, vasorum apparatu dotatum, cava corporis morbose implevit, ac in unam eandemque cum iisdem substantiam concrevit, aut ab istorum amplexu, dominari ac regi ut queat, nimis separatum est, hoc, — quidquid de *polypi*, cadavere extracti, promptissima diversis in menstruis solutione sit dictum, qua ratione per artem possit subjugari, ignoramus. Quodsi perspectas nobis causas *polyporum* rimemur, easque vel in sanguinis motu lentiore aut vix non suppresso, vel in phlogosi interna quæramus; sequetur, ut medico, istarum effectum inhibituro, incumbat, ut vel has causas prævideat, & ab homine avertat; vel demum, his positis, quod a nimia quiete coire, aut a phlogosi cogi, concrescere incepit, promptissime eliminet, ejiciat. Stagnantes in cavo corporis aquæ, gluten animale, seu matrem *polyporum*, non raro ad viscera, — vel citius eductæ, vasis ad fundum deponunt. Post internas inflammations, sæpè numero humor puriformis parietibus affectis adhæret, & apud multos ægrotos in urinis compareret.

sedimentum puriforme, quod ex lymphæ, a phlogosi in parte adfecta mutatae, ob subfluidam adhucdum naturam resorptæ, nec tamen amplius in sanguinem convertendæ, rudimentis conflatur, & per vias urinales, per alvum, per sudores viscosos expulsum, tum viscera obstructionis, cohæsionis morbosæ a metu, tum systema vasorum, quem retenta inferret, a stimulo, & a metastasis iniquæ formidine absolvit. Hinc si quid ab arte exspectari hic potest; erit hoc, ut post causas lymphæ coagulo faventes; istius principia, priusquam duriores in massas concrescant, nunc vires cordis augendo, nunc easdem infringendo, per opportuna colatoria expellat. In casu igitur symptomatum, quæ polypis a motu cruris intercepto oriundis attribuere licet, excitantia remedia, pro variis istius causis diversa, infusum arnicæ, serpentariæ virginianæ, moderatas alcali volatilis, camphoræ, mercurialium, antimonialium doses, & quæ simul urinæ secretionem promovoent, salis vegetabilis alcalini solutionem in vino rheano, vel in succo petrosellini, vel dauci hortensis, cum mellis portione superaddita, aquam calcis, aut aquam martialem, commendamus. In casu, quo phlogosis vasorum, aut febris inflammatoriae, seu hyperthyreicæ naturæ prægressa polyporum in causa suisse videatur, — nec minus in eo, quo polypus æquales aneurysmati tumultus arteriarum in systemate excitataverit; ea ipsa, quam hoc in malo proposuimus, antiphlogistica medendi ratio, sub iisdem cautelis locum inveniet.

Aneurysmatis, polyporumque cura vix expedita, cum ex ipsis his malis tam saepe cordis palpitatione descendat; istius simul pertractandæ rationem ex parte jam dedimus. Tam multiplices vero hujus vitii sunt causæ, ac tam saepe illud aliorum modo symptoma morborum est; ut ex istorum magis, quam ipsius palpitationis ex indole, plerisque certe in casibus, querenda sit indicatio. Omissa interim hic loci ægritudinis **ex alia**

alia pendentis consideratione, si ex cordis actione nimis intensa, ex aucta visceris vitalis irritabilitate, palpitatio procedat: ea ipsa, habito ubique ad causas respectu, debilitantem per methodum minuenda est. Cordis contractionem violentam quam maxime sollicitant sanguis, quantitate, vel impetu majore illius ad cava allidens, vel stimulus quicunque, instrumentis cruentem moventibus inhaerens. Hinc vietus tenuior, potus aerque frigidus, quies, venæsecchio, fluxus cruenti naturalis, aut soliti, ac forsitan suppressi, per adplicatas ano, pudendis, aut naribus hirudines, provocatio, circuli humorum per partes resistentes restituta libertas, pediluvia, blanda intefinorum evacuatio, — hinc stimuli latentis correctio, vel alias in partes, minus nobiles, directio, potissime conducunt. Si debilitas majorque sensibilitas ad cordis contractiones convulsivas contribuant: tunc, non neglecta & hic causarum indagine, methodus corroborans, vietus nutriendis, vinum generosum, corticis peruviani decoctum cum vitrioli elixirio, martilia remedia, vel & opium, moschus, æther vitriolicus, affa fœtida, valerianæ radix, salesque volatiles, indicantur. Malo hinc consilio venæ secio quoconque palpitationum sub casu a multis instituitur, pluresque abinde in lethalem pericardii, thoracis hydropem inciderunt. Interim nec hic, solo ex pulsu, forsitan haud pleno aut magno, viuum mensura haurienda est, ac saepe sub illo solum venæsecchio suffidium constituit.

De externæ varicis cura, quæ chyrurgis incumbit, sermo hic esse non potest; & quam difficulter internos venarum tumores Medicina dignoscet, aut forsitan præsentes constante effectu dispellat, fassi jam sumus. Quodsi varicum ad causas respiciamus; mox, venas ex alieno magis, quam proprio ex morbo, tumere, — atque hinc auxilia magis illi, quam isti, opposita indicari patebit. Omnis scilicet varicum internarum, in eo, ut obstracula refluxui cruentis contraria tol-

lantur, ac venæ nimis extensæ debilitas cum res mediis, quo fieri id possit, loco adfecto vicinius admotis, corrigatur, est posita medela. Cum vero primæ indicationi satisfacer ubique & in omnibus haud liceat; hinc, ut locali magis vitio medeamur, ac, — suppressæ penitus per tumentes hæmorrhoides urinæ, vel & fæcum excretionis exemplo, — ut urgente occurramus periculo, cruentem ex venis externis, quibus certum cum internis commercium esse novimus, interdum lanceolæ aut hirudinum auxilio evocamus, compressionem, tensionem ac stimulum imminuimus, ductus excretorios turgentibus a vasis occlusos, impeditos referamus, & concessis quodammodo induciis, morbi causam primarii superare conamur. Hoc præstito, venosæ dilatationis effectus aut vasorum debilitatem, tum recta vivendi ratione, sub debito corporis exercitio, frictionibus, positione partis pri-dem adfectæ opportuna, — tum petitis ex classe roborantium remedii auferre studemus.

Profluvia cruenta.

His igitur, quæ sanguinem, — & quæ ipsos, quos hic percurrit, canales concernunt, — perspedis, — illis vero, quæ vasorum lymphaticorum motbos concernunt, alium in locum reservatis, propius ad ipsius profluvii cruenti considerationem accedimus.

Definitio. In generali profluviorum definitione, hæmorrhagiæ quoque illa continetur. Scilicet ubi cror, præter legem sanitatis consuetam, sine impetu, copia minore, ex parte corporis guttatum, extra profunditur, sanguinis illicidium, — si cum majore vehementia, quantitate, celeritate, vel exterius, vel clandestine in corporis cavum aliquod prorumpit, profluvium cruentum vocamus. Alio quidem macularum, ecchymosis, sub nomine venit, ubi sanguis telam cellulariem subcutaneam inundat, & in ista restagnans, coloris in pelle mutationem inducit; sed partim profluvium croris a solidis vicinis circumscriptum

tum id sifit; ac pro tali, petechias, ecchymoma, ta, & maculas scorbuticas, hac tamen a classe morborum, non sine rationum magnarum fundamento sejunctas, habemus.

Cum vero multa sub speciali profluviorum doctrina melius, ac suo quævis loco ordinentur; paucis modo præmissis, potissimas hic fluxus sanguinei species considerandas aggredimur; ac licet menstruus, qui foeminis ad partum maturis ex lege naturæ fluit, crux, vel tempore, vel mensura limites præscriptos non raro excedat, ac primo sic ordine morbosis hic fluxus collocandus videatur; alium nihilominus hic eligere, ac primum, capitis, — mox viscerum pectoris, ab dominis in cavispositorum, mox partium urinæ secretioni, excretioni dicatarum, ac demum genitalium jacturas cruentas exponere præferimus.

Divisio. Quod vero de profluviis in genere jam diximus, hoc de cruentis non minus retinendum est: est scilicet quod alia internas, — externas alia, ob causas nascantur; alia, ex primario valorum aut totius systematis, aut locali tantummodo, aut compoſito demum vitio, — atque nunc ob nimium illorum in fluida impetum (haemorrhagia activa, hypersthenica), — nunc ex negata iſiis reſistentia (haemorrhagia passiva, asthenica) procedant; — alia, alterius vi morbi (H. secundaria), — nunc sub evidente iſiis decremento (H. critica), — nunc sine iſo, vel potius cum damno (H. symptomatica aut.); propullent; — alia, cum febre varia, tam continua, quam intermitente, — alia, sine iſis, atque nunc vaga, quovis sine ordine, nunc habitualia, ad certæ leges periodi, decurrant. Ratione sedis, vel externa, vel interna, seu abscondita, est, atque nunc arteriarum, nunc venarum, non facile semper distinguendis ex ostiis apertis, venit haemorrhagia. Epidemico hinc inde imperio haemorrhagiæ ægrotios eodem tempore quamplures exhauiunt; in aliis, certe

certe per haereditatem in hæmorrhagias varias dispositio, peculiaris structuræ ac solidorum ex culpa, subnascitur. De profluviis spontaneis nobis maxime hic sermo est; quas externa violencia (H. traumatica) inducit, has, chirurgiae ad forum spectantes, aliorum committimus solertiae.

Sed es Ex omni quidem corporis superficie sanguis hinc inde, vel in apertum, vel in cava vicina, stillasse est visus; sed facilius hic ex partibus sponte prorumpit, quæ structuram spongiosam. rariorem, ac ramulos vasorum copiosos, tela minus firma custoditos, agnoscunt. Hinc interna superficies narium, bronchiorum, ventriculi, recti intestini, pelvis venalis, ureterum, vesicæ, urethræ, uteri, vaginæ, a sanguine copioso obruta, vel alio demum modo adfecta, hunc facile dimitit, ac habitualem cruoris apud multos scaturiginem constituit. Iuniores imprimis, & alacris ingenii homines profluviis cruentis, a quibus interim nec ipsa debilitas, & sanguinis adeo inopia omnes defendunt, præ aliis subiecti sunt. Activae, frequentius verno, quam alio, tempore succedunt. Suæ interim cuivis ætati regiones sunt, quæ sanguinem lubentius, ac alio sub vitæ studio, ercent. Sic pueris, nasus, — juvenibus, pulmones, ventriculus, — alvus, vesica, adultis, cruentem facilius, quam partes aliæ, fundunt. Jam senes, iterum ad nares, sed maxime ad cerebrum, non æquali utrumque ad locum forte, sanguinem amittunt. In genere, illi, qui sub habitu corporis molliori, ciborum nutrientium, potuum spirituosorum desiderio ultro satisfaciunt, assumta satis facile subigunt, nec tamen motu corporis, auctisque labore excretionibus, ea, quæ ad partium incrementum, nutritionem impendi haud possunt, dispergunt, & quorum hinc vasa capaciora, debiliora, vel ipsum ad oculum cruento regurgitant, aut, saepius majori, quam par est, sensibilitate instrutta sunt, profluviis cruentis, præ aliis, subiecti sunt. In universum, vix ullas hæmorrhagias, aut arteriarum,

aut

aut venarum hæmorrhoidalium, in brutis bestiis locum habere, sat recte est dictum.

Sy m p t o m a t a . Nunc vero signa hæmorrhagias spontaneas aliqua præcedunt; quorum interim nullum sat firmum, aut constans, aut cuivis ex illis commune, sed, pro activi, aut passivi profluvii natura, diversum est. Nunc, & sæpius certe, sanguis inopinato, ac sine prægresso, saltem noto medicis, indicio prorumpit. Primo in casu, ad ea, quæ oculis patent, loca, congestio, venarum inflatio, intumescientia levis, aut rubor longe lateque circa partem, ex qua sanguis prodibit, observantur; atque tum his in locis, tum ad partes profundas, ac nobiles, quæ sanguinem expellent, plenitudinis, repletionis molestæ, tensionis, titillationis, pruritus, caloris sensus, — interdam certus hororis gradus, cui calor, pulsus frequens, plenus, subdurus, ac vere febrilis succedunt, observantur. In illis, quas asthenicas vocavimus, hæmorrhagiis, excepto, in multis, tumore variocofo, frequenter hæ turbæ locales deficiunt.

Sed vel hæc signa profluvium cruentum præcedant, vel defint; pars certe maxima symptomatum, quæ præcipitantem ex imis visceribus sanguinem in homine comitantur, ex animi terrore descendit; aut saltem cum effectibus istius miscetur, ab iisdem mutatur, ac alium longe, quam in aliis animalibus hoc a morbo phœnomeno aut parum aut nihil commotis, adspectum assumit: pallescunt, sanguine nequam orbatæ genæ cutisque, sudor frontem humeat, extrema frigescunt, anxietas præcordia, tremorque membra invadunt, cordis adeat palpitatio, ac pulsus, qui forsitan hucusque pleni fortesque, aut vix lano a statu diversi fuerunt, contracti, exiles, celeresque redduntur. Hinc maxima interdum in profluvio hyperstheno, ab astheno sat prompte distinguendo difficultas est; ac plurimi a medicis ægrotantium non minus, quam ad finium terrore, a recto consilio distractis, ac in illa, quæ morbum prægressa sunt,

in habitum ægroti, causasque mali non satis atten-
tis, committuntur errores.

Pro ipsis vero sauciati canalis hiatu, ac fu-
gientis vitalis undæ diametro, celeritate ac impe-
tu diversis, — pro varia partis, quæ sanguinem
aut rejicit, aut effusum, coacervat, indole, func-
tione, — pro causæ, quæ profluvium vel hyper-
sthenicum, vel asthenicum induxit, diversitate, —
pro sexus, ætatis, constitutionis ratione, alia alia-
que, sub hac præsentis hæmorrhagiæ periodo,
symptomata nascuntur. Sub lenta sanguinis jactu-
ra, pars illius longe major, quam in subitis illis
hæmorrhagiis, quæ de violato vase majore testan-
tur, sine tantis in ægroti symptomatis amitti po-
test; ac revera in lento malo, humores tenuiores,
qui subtiliora vascula permeant, in evacuata vase
rubra succedunt, massamque sanguinis reliqui su-
stinent & augment. Sub magnis profluviis, vel an-
tequam hæc fiant, cor, stimulo consueto privatum;
quiescit, asphyxia primum, ac denique mors ipsa,
sequuntur. Hinc sæpe, ubi gravior urget cruxis
jactura, mox summa anxietas suboritur; succedun-
tibus obnubilatio, oscitationes frequentes, vomitus,
tianunt aures; lipothymiae; & facile convulsio
scenam claudunt lethales.

Est vero, ubi ipsa in mortis alias prænuncia,
syncope, princeps servandæ vitæ lateat remedium:
atque hinc magna in ægro fuscitando, stimulando,
sunt posita pericula. Sub hypersthenico, quod
vis nimia vitæ excitavit, & quod ex signis istius
jam expositis cognoscitur, profluvio, si modo am-
plioris non subsit læsio canalis, — nisi hujus, di-
midiam ad partem aperti, ostium, ab ea, quæ
adhuicdum est integra, claudi recusat, — aut
peregrinum nisi corpus, parti læsæ infixum, istius
contraktionem præpediat, excreta sanguinis, quæ
stimulum aluerat, portione, corio, ut vocant, phlo-
gistico frequenter, sed certe non ubique, obduco,
sub debita corporis ac mentis quiete, persæpe sen-
sim

sim sensimque imminuitur, ac sponte fistitur crux fugitivus.

Contrarium plerumque in ea, quam astheniam appellant, & quæ ex infraða solidorum potentia scaturit, signisque istius ab hyperstheneica distinguitur, hæmorrhagia spontanea succedit; atque in ipsa, quam æger jam perdidit, crux unda, majoris latet jacturæ origo,

Quo hæmorrhagia, naturæ, ut vocant, artificio fistatur, hoc non semper tam clarum est. Arteriam minoris diametri, sub vulnere recisam, sibique ipsi relictam, emissa, crux sinceri portione, propria sensim sensimque contractione claudi, atque, ipso pro sanguine, liquorem primum ex pallido rubellum, dein serofum, mox vero nullum, transmittere, læsionum in parte molli docet historia. Non raro etiñi portio crux vulneris, cavi vicini, cellulose in spatiis coadta, vasis læsi orificium obturat, vel in hoc ipso, — quod interim sectio pathologica non semper confirmat, delitescens, solidum sanguini fugienti obicem ponit. Sed in eo, quod sponte ex morbo contingit, profluvio, prout hoc ex causis nunc in omne vasorum systema, nunc in solam, quæ crux evomit, partem, aut in utraque agentibus, nascitur: ita & ipsa hæmorrhagiæ cessatio, vel in totius systematis, vel in partis solius, vel in utriusque mutatione, ab illa, quæ post mechanicam vasorum læsionem succedit, saepè multum diversa, quærenda videtur.

Causæ. Sed quemadmodum obscuritatis hic plena sunt omnia: sic & causarum, quæ profluvia cruenta inducant, vacillat doctrina. Ex illis interim quæ de profluviorum rationibus in genere jam diximus lux aliqua affulget, atque ipsa specierum consideratio, clariorem hac, attentis accendet.

Subtilius omnino, quam in omnibus vere Antiqui, conditiones vasorum, sub quibus sanguinem ex morbo transmitterent, posuere. Quamvis etenim illa, ut crux, quem continere deberent, emit-

emittant, vel lœsa esse, vel intersititia nimis ampla, seu poros æquo maiores habere, vel humorem justa densitate privatum, & ad fugam promptiorem vehere sit dictum; & quamvis canales cruentum vel ex dilatata nimis ostiorum diametro (per anastomosin) eructare, — vel sejunctis ab invicem fibrillis adhuc integris, quasi per cribrum (per diabadesin) transfludare, vel ob cohaesione fibrarum solutam lœsamque (per diaeresin), nunc vi mechanica externa, secante, pungente, contundente, lacerante, aut ruptione a contentis distendentibus illata (per rhixin), nunc erosione ab acribus (per diabrofisin) disperdere referantur; vix tamen aut simplex fibrarum sejunctio profluviūm cruentis tam facile inducet, aut tanta sanguinis contenti acredo, quæ vasa erodat, admitti potest; & si ostiorum dilatatio, ac lœsi vasorum, non rarum profluviorum comitem offerre fateamur: hæc tamen in morbis internis non adeo primam haemorrhagiarum rationem, quam alterius effectum causæ sistere putamus.

Non exigua nimirum inter causas, quæ febrem hypersthenicam sive inflammatoriam, veramque inflammationem, — ac inter eas, quæ activas, hypersthenicas haemorrhagias inducunt, affinitas subsistit; ac revera, sicut inflammatoria affectio nunc totum systema, nunc modo partem istius prehendit, atque nunc febrem accedit, nunc eadem immunis incedit; & topicum magis vitium constituit; ita & cruenta faciunt profluvia, atque ipsius adeo inflammationis symptoma (sanguinis, sub ista, vel puriformi cum humore remitti, vel sinceri, per ductus excretiores rejecti, vel in telam partis inflamatæ celluloflam effusi testimonio) vix non perpetuum nobis exhibent. Quod vero magis profluvi activi cum hypersthenicis affectibus affinitatem ostendit, est illius, forsitan per artem, aut casu, præpostere cohibiti, transitus in hos ipsos perfacilis; est sanguinis rejecti phlogistica plenumque indeles; sunt methodi debilitantis, atque

fluxus ipsius cruenti manifesta utilitas; ac denique frequens partis, ex qua sanguis profiliit, inflammatio, et in abscessum conversio. Hinc male nuper, vel quodvis cruoris profluviu[m] morbosum ex iolla debilitate scaturire est dictum; & quamvis hæmorrhagiæ ex majoribus quamplurimæ hunc statum solidorum sat cito inducant; non tamen hic sanguinis amissi effectus, debilitantem mox a principio jastræ causam cruentæ præcessisse testatur.

Nec certe, ut sanguinis profluviu[m] hypersthenicum esse dicamus, requiritur, ut impetus cruoris, a tergo, ut ajunt venientis, universi systematis actione in partem unam adiuncta; ubique supponatur; sed sufficit major æquo in vasis organi irritabilitas: ut, loco humoris consueti, mucosi, serosi, cruentum, marte proprio, expellat, aut, quod sensu pathologico nobis dicere liceat, secernat. At illa quippe, quæ adiva dicuntur, profluvia, secretio morbo sa magis, quam actio mechanica contribuit; & quæ, sub illa, vasorum repletio, dilatatio, aut simul ruptura, succedunt: hæc, stimuli, qui secretionis opus aut invertit, aut novam inducit, effectus sunt. Hoc docent bronchiorum, urethræ, vaginæ, intestinorum, a phlogosi correptæ, ac primum serosos, dein puriformes, ac demum cruentos humores, stillantes superficies; — ostendunt frequentia hæmorrhagiarum, non exiguarum, sine ulcere reliquo, vel cicatrice sanatarum exempla; commonstrat facilis profluviu[m] unius in alterum ex illis conversio, aut fluxus, forsitan una in parte cohibiti, in altera successio; — ipsa uteri periodica, sine ulla, in multis, plethora, secretio, aut vicaria sanguinis ex überibus aut ex parte corporis quavis alia, distilatio confirmant. Si major aliquando sanguinis quantitas, quam ex minorum vasorum secretione cruenta exspectare valeamus, prorumpat; id utique majoris læsioni vasis interdum tribuatur oportet; sed sæpe suum in cava viscerum ampla sanguinem vascula eructant, & quamprimum hæc ple-

plena sunt, collectum, ac sæpe jam coactum cruentum cum impetu rejiciunt; vel ille ipse, qui sanguinem secernere vasa coegit, stimulus, alia, majora, dirumpit, & uberioris simul hæmorrhagiam originis producit. Hic stimulus est, qui, lege ignota, humores ad vasa eidem subjecta alicet & convocat, secretionis rationem pervertit, immutat, ac fibrarum præter modum adacta, sanguinem per vasa minor, vix alios huic patula, urget, aut simul majora disrupit. Sed ipse jam sanguis, vel ob extensos per omne vasorum systema tumultus iniquo cum impetu ad vascula ex sua natura infirma appellens,— vel ob inæqualem ejusdem cœteras per partes distributionem, pro stimulus est vasis, quæ ob spongiosam ac laxam organi, cui præfunt, strutturam, se alio, quam cruento, liberare modo non queunt.

Sed quemadmodum hypersthениæ causam profluviæ cruenti, a partis, ex qua hoc ipsum continet, majore stimulus, & audita vasorum actione derivamus: ita asthenicae, quas vocant, haemorrhagiae, ex audita vasorum incitabilitate sic dicta originem petunt, sub qua, locali præser-tim affectu, sanguis in parte debili copiosius, quam par est, colligitur, ac minores hic, quam alibi, ubi forsitan ampliorum obstructio, compressio, constrictio spasmodica vasorum, circuitum humorum suspendit, resistentias experiens, has ipsas, facte, sanis ex vasis, cruentis impetu, leviore labore superat. — Jam sola partis suæ, vel apposita illi cucurbitula; sanguinem vasorum imperio, sine cordis adhibita, vel audita saltē, potentia, subducunt.

Hæc vero hypersthenicam inter ac asthenicam hæmorrhagiam differentia intercedit: quod, licet tam una, quam altera, sub totius systematis affectione, ex vasis quibuscumque contingere queat; vix tamen prima, ex pluribus simul locis, sed potissime ex uno, ad quem impetus solidorum vel maxime dirigitur, prorumpat, cum asthenica profluvia (ut sub febribus asthenicas)

cis) nervosis, in scorbuto, sub idero nigro, ac morbo maculoſo hæmorrhagico, ut aliqui appellant, videmus (indistinctim nunc istis nunc illis ex vasis), extensa per omne istorum ſystema cefſione, facile, — quin igitur hos morbos profluviorum ad classem referamus, præcipitet. Non aliter hoc in caſu, quam ubi, laeſis, a lanceola chirurgi, arteriæ tuniciſ externis, cruoſ membranam illius internam urget, in ſaccum, ſeu aneurisma diſtendit, ac denique dirumpit; demto, per cauſas internas, fibraſ arteriaſ cingentiū vigore, ſanguis ſub levi cordis aut partis impetu, reſiſtentiaſ vaſorum minores ſuperat, & vel hiantibus ex oſtiis, vel ex reclusis canaliū repagulis, aufugit. Frequentius hæc in parte, quam in toto vaſorum, — in venoſo frequentius, quam arterioſo in ſyſtemate contingunt, atque hinc plurima cruoſis profluvia de locali vaſorum vitio, cui ve næ prä arteriis ſubiectæ ſunt, teſtantur.

Et tamen non rara & his in rebus compli-
catio: nec partis, ex qua ſanguis profunditur, de-
bilitas, ac aſthenica profluvii in his confiniis
indoles impediunt, quin totius ſyſtematis, ad aſtheni-
cos affectus diſpoſiti, a re quavis excitante in-
ductus impetus ad illud vel plurimum contribuat.
Sic foemina, robusta ſimul, ac ab aliquo jam tem-
pore medorrhea inſonte, — locali vitio nimirum, —
affecta eſſe potest. Huic, aſthenica ſi febris acce-
dat: ſub impetu febrili, ſanguis facile ex utero
jam debili prorumpit: cui interim profluvio gene-
ralis ve naſectio prudenter opponetur. Sic febris ejus-
dem proſapiæ, in juvene vegeto, ſed pulmonum locali
debilitate, ac ſimul nunc bronchiiorum eſcarrho af-
fecto, ſputum ſanguinis non raro proſuppet. Ve naſectio
hoc iſum, quod aſthenici habitus ac febris
ſub absentia auxiſſet, profluvium ſedabit. Fatea-
mur interim oportet, viſcerum nobilium, aut par-
tium ex vitio locali humorum jaeturæ ſubiectarum,
aſthenias, vix diu cum totius ſyſtematis habitu
hyperaſthenico ſimul incedere; illaque vilcera,

si suis minus præsint functionibus, aut partes infirmas, quæ liquores necessarios disperdunt, mox reliqui systematis inertiam pedisse quam habere.

Præcipua jam prognosis hæmorrhagiarum momenta alibi protulimus. Profluvium sanguinis hypersthenicum, quemadmodum frequenter ex rationibus inflammatoriæ febris ipiusque inflammationis causis affinibus exoritur; ita stimuli, vasorum systemati generali, speciali inhærentis effectus, moderatum, saepe magis, quam ipsa venæfæctio, corrigit, ac vel ipso sub morbi, imprimis localis, principio, criseos æmulatur beneficium. Quod vero frequenter hoc ipsum imminuit, est sanguinis ex viscere nobili, vel in cavum istius, vel in telam cellulofam vicinam, effusio, infiltration, coagulum, impedita rejectio, corruptio, corrupti resorptio, & inducta ex illis, partium compressio, irritatio, functionis necessariæ suppressio. Intempestiva hinc profluvii hypersthenici, quod vires non exsuperat, cohibitio, non paucos vel totius systematis, vel partis cruentatae morbos inducit, relinquit.

Profluvium asthenicum, ex generali vasorum affectione descendens, tam ut signum, quam ut causa, pericula minatur. Quæ vero ex locali vasorum debilitate, repletione derivatur, hæmorrhagia, ea, pro sede sua, & pro causis, non exigua quidem sanitatis incommoda in multis producit, aut indicat; sed ubi conspicuam cruoris jacturam non infert, ubi alii, vel sanæ, vel consuetæ evacuationi pro supplemento est, — vel ubi diuturnam jam cum ea habitudinem ægrotus contraxit; non raro cum aliquo istius emolumento continuat. In genere, tum causæ, tum quantitatis, celeritatis, ac subjecti, in dijudicandis profluviorum periculis habenda est ratio. Si talis est causa, ut auferri non queat; si sanguis multus in cavum corporis, quo educi haud possit, aut in visceris parenchyma effunditur; si subito, ex vase conspicuo, aut maiore quantitate, aut longum per tempus, vel in viri-

viribus exhaustis, in gravidis, in sene, vel tenero infante hæmorrhagiæ contingunt; tunc majora ex hoc phœnomeno cruento rerum imminebunt discrimina: sanguis, rubris particulis, quæ propriam sibi densitatem largiuntur, amissis, aquosum vix non in laticem resolvetur, fibras cordis motrices efficacia minori simulabit, secretiones, quæ sat valido cordis a motu pendent, imminuet, ac, præter pallorem, languorem corporis universi, facile vel hydrops, vel febris lenta cum tabe, vel lethali aliquando convulsio prædicenda sunt. Quod vero aliquoties, quacunque demum a causa, revertit, — id facile revertitur, & periodum assument, non sine magna cautela suppressendum, habituale profluvium: ut igitur ab ipso, quod valorum plenitudinem laxorum imminuit, auxilio, novæ repletionis, vel cruoris, ut rectius dicamus, intolerantiae, porrigatur occasio.

Cura. Quas jam alibi regulas profluviorum curandorum generales adduximus, haec, ad fluxus etiam cruentos sufficiunt. Non tam certis interim præfidiis Medicina pro internis, quam Chyrurgia, cui vasorum ligatura, compressio, styptica, ustio ad manus sunt, pro externis profluiis, suffulta est.

Princeps quidem in hæmorrhagiis hypersthениcis in eo est posita indicatio: ut cordis arteriarumque in liquida contenta actionem frænare, simulque cruoris congesionem dissipare conemur. Atqui, cum ipse jam sanguinis fluxus solidorum potenter impetum infringit; sibi tamen relictus ille, ad mortem saepe usque, impulsus præcipitat crux, & quod hypersthenicum a morbi principio fuit, — hoc sub fine, post pauca interdum temporis momenta, asthenicum redditur profluvium; nec facile est; rectum auxilii naturalis moderamen definire.

Ratio hinc, spontaneam hæmorrhagiam in artificiale m, cui pares, pro lubitu, fistendæ foremus, convertere suaderet; ac saepe, præter illa, quæ

quæ proposuimus, auxilia, suscepta in parte sana & opposita, vena effectio, morbosum ac incertæ mensuræ sanguinis profluvium cohibere videatur. Ast vero, non semper, fracta alibi, per venæ longinquæ incisionem, resistentia, — hæc, minor ac in loco, quem sibi morbus elegit, redditur; ac sæpe sanguis vel utrumque per ostium aufugit; vel imposito venæ fauciatae spleniolo, ex viscere sponte cruorem fundente pergit fluere rebellis. Quodsi tardius, quam par est, & exhausto jam viribus ægroto, vena tundatur; facile, quod reliquum est, vitæ pabulum, ipsam per artem infausie disperditur.

Hæ sunt, quæ medicum ad lectulos premunt, — nec solæ sunt, quæ premant angustiæ! congettiones quidem, tum eo ipso, quod vim cordis & arteriarum imminuimus, stimulumque generalem, specialem & croris ad partem affectam concursum moderemur, dividimus; tum vasa corporis a quavis compressione liberando, partes longinquas molli balneo fovendo, & sanguinis affluxum in easdem sollicitando, dissipare conamur, sed certius hæc iterum in inanimi, quam sentiente ac semetipsam proprias ad leges movente machina hydraulica, pro voto succedunt; ac frequenter, quæ revulsione, derivationis sub titulo laudantur, croris nequicquam jaætura detrahere cernuntur.

His artis medicæ inopiis, altera sese, non minor, adjungit, quæ ex præcipiti profluviorum multorum indole emergit, difficultas. Sæpe tanta mox vitalis liquoris ex visceribus profusio est: ut lenta causarum indagatio, & methodica rerum tractatio vix locum concedere, ac mortis ex profluvio imminentis discrimina, quæcunque demum artis vel minimis temporis intervallis succurrere cunctantis, tentamina eludere cernantur.

Cum vero potentem in hæmorrhagiis externis adstringentium virtutem medici spectarent: hanc, internis quoque utilem profluvii censebant,

ac omnem in sanguinis cohibenda jaſtura, ne ſi-
mul anima cum iſto aufugeret, operam ponebant.
Fateamur interim, nec in iſto quidem artis præ-
ſidio, aut magnam actionis incertitudinem, aut
adeo vim ægris non paucis funefiam, ubique de-
eſſe! Vix etiam, quæ adſtrīgēndi potentiam
in ſolida exercent, laeðorum, ea, fibi vias vaſo-
rum non claudere, — aut, cum, diluta, has ſu-
perant, virtute, qua, mera ea, pollebant, ad ſan-
guinem venire, dicendum eſt. Qualiſcunq; vero
adſtrīgentium agendi ſit modus, & vel ſecundas
ad vias ea pertingant; vel, quod nobis verofimili-
lius videtur, potiſſime per ſtimulum, quem ſto-
macho tuboque intefinali inferunt, æqualem lon-
ginquis in partibus actionem exerceant; verum ta-
men erit, hæc ipla remedia hyperthenicis,
quibus major ſolidorum impetus pro cauſa eſt, pro-
fluviis ſtimulum ſuperaddere, ac non magis in laſi
vaſis oſtia, quam in omne vaſorum ſyſtema agendo,
reſiſtentiae ad illa rationem imminuere. In aſthē-
nicis hinc profluviis hæc utique arripimus auxi-
lia, & quin, ſuſpectum & nobis, saturni uſum in-
ternum, licet nuper iterum laudatum, approbe-
mus, in alumen potiſſimum ac iplum in chinæ cor-
icem, fiduciam collocaamus. Eodem fere modo
emetica refractis in dolibus porrecta, vel pauca
radicis ippecacuanhæ grana, quæ interim adſtrīn-
gentis actionem in viſcera longinqua exferere haud
poſſunt, abdominales in nervos vi ſua ſtimulante,
naufeante operando, in profluviis aſthenicis non
raro conducent. Excitantia remedia in pro-
fluviis cruentis medici quamplurimi ex eo da-
runt: quod ab illis, motum ſanguinis ad vaſa hunc
fundentia augeri, fugamque cruoris promoveri, hy-
draulicis iterum legibus, vivente in machina tam
fallacibus, innixi, prætendant. Qui vero cauſas
profluviiorum intellexerit, ac multa ex his ultimis,
vaſorum ac nervorum ex inertia, ex ſpasmis ori-
ri cogitaverit: hic exemplo hæmorrhagiæ in ſcor-
buto, in variolis malignis, cum vino, cortice cin-

Frank epitome L. V. P. 2. E namo-

namomi, facilius certe, quam cum sic di^{ct}is refri-
gerantibus cohibend^a, meliora edoc^us, fatebitur
nullius esse momenti, quod ex calidorum, ut vo-
cant, ac ipsius opii vi pellente, usui istorum in
curandis profluviis asthenicis opponitur, argu-
mentum.

Ab omni fere ævo, quamvis frigus, præter
caloris absentiam nil esse, vel quivis intel-
ligeret, illud tamen stringendi vim magnam
exferere est creditum; & cum robur partis ani-
malis, densitatis rationem, sub iisdem conditioni-
bus, sequatur; frigus illud augere est di^{ct}um. Hæc
non ita pridem negata fuit frigoris, seu caloris im-
minuti potentia, fatemurque lubenter, medicorum
non paucos hoc genere subsidii debiliores apud ho-
mines s^æpenumero fuisse abusos. Has quidem in-
lites, quamvis de re magna in Medicina sit quæ-
stio, hoc loco profundius descendere non possumus;
sed certe tam aucti, quam subtratti caloris, nec
eadem in corpus vivens, ac in mortuum est ac-
tio; nec effectus istorum, cum ignis illi superaddi-
ti, vel dempti effectu proportionem obseruant;
sed magna illorum diversitas ex nervorum partis,
cui calor aut gratus, aut molestus, aut major, aut
minor, applicatur, varia sensatione, & ex conuen-
tu partium aliarum, derivanda est. Sub usu bal-
nei calorem sani hominis (96° Fahr.) æquantis,
quod corium exanime relaxat, emollit, pulsuum
frequentia, vibratio imminuitur, ac vires in mul-
tis manifeste augentur. A gradu caloris externi
longe majore, sanguinis viventis calor, licet arteriæ
sub eo frequentius pulsent, nequaquam, ut
ille cadaveris solet, increscit; ac de canis exemplo
constat, qui dimidiā per horam sub gradu calo-
ris 236, sub quo carnis emortuæ portio triginta
trium spatio minutorum, satis cocta mollescit, il-
libatam valetudinem servavit. Non minus fri-
goris viventem in hominem effectus, ab illo,
quam in mortuum caloris absentia exercet, sum-
mopere differt; ac sub gelu intenso, calor sanguini-

nis apud omnes vix non idem servatur. Non igitur caloris vel majoris, vel exigui, in corpus vivum effectus, ex illis, quas in mortuis sequuntur, legibus determinari licebit; & summa ex vitali principio, quod illi inhæret, diversitas redundant. Hoc vero principium, ubi frigida parti sanæ affunditur, vel ubi pars pedis modo extrema gelidum in balneum immergitur, mox tam ad istam, quam alias, longinquas ad partes, phænomena producit, quæ solius caloris, in parte exigua haud notabili, decremento; ut inductæ debilitatis effectum, tribuere nequimus, sed potentiaæ nervosæ excitatio manifeste, quin cordis viris imminutæ sint, hic subintrat.

Quodsi vero hos, aliosque effectus a frigore, quod istud in sola caloris subtractione consistat, derivari non liceat; an adeo hoc nihil sit, ut aliquid huic causæ tribuatur, videndum est. Calorem, ardorem, ruborem, dolores a frigore non raro in parte affecta relinquunt, pernotum est: quæ phænomena ex re absente aut nulla, penderet haud possunt. Sed nonne diffusus omne per corpus vivens est calor, quem ideo, ut materiam electricam æquali ratione expensam, sine quavis molestia perforimus? Quamprimum vero major caloris portio partem corporis hoc principio magis orbatam subintrat: mox sui ingressus testimonium ex sensu ardoris, aut doloris habetur. Si corpus nunc aliud, minore calore instructum, seu frigidum, calidiori corporis parti applicatur: diffusus per istam calor, electricæ materiæ ad instar, in alterum, hoc principio privatum, corpus, cum impetu ac molesto cum stimulo, quem frigoris vocamus, præcipitat. Est igitur, licet frigus nihil esse concedamus, materiae calorificae in fuga ex corpore vivente in aliud frigidum, illud ipsum, quod fibram sensibilem illius extimulet; ac non minus in parte simulata, quam in illa, quæ cum hac ipsa consentit, contradictionem, & illa, quæ diximus, symptomata producat.

Certe si corpus vivens & calidum, vel sat denso, ac se ipso quamplurimum frigidore in medio diutius versetur, vel sub majore sensibilitate ex improviso, aut confessim, hoc ipsum in medium præcipitetur: tunc ipse hit stimulus, ex sublato materiæ calorificæ æquilibrio inductus, excitabilitatis rationem quam maxime infringet, &, quod a fulminea succussione electrica contingit, exhaustiet, delebit. Hinc mortis subitaneæ, ex hominis frigidissimam in aquam immersione fecutæ, non defunt exempla; & plures, quos in ista suffocatos esse contendunt, nervosa magis a poplexia ac vitalis suspensione principii, vel adeo convulsi, perierunt. Calorem quidem modo certos ad gradus amissum, homo sanus ac robustus mox renovat; quidquod a dicto vix stimulus moderate concussus, majorem aliquando, quam rebus aliis concesserit, sibimet ipsi restituat; ast vero, aut summa caloris animalis privatio, aut conspicua ejusdem a corpore infirmo & gracili facta jactura, vires vitæ omnino pessundat, veramque astheniam, quin mortem ipsam aliquando, inducit.

Sed nec hoc reticendum hic est: corpus vivum, vel partem illius, majore portione materiæ caloris, vel stimuli cuiuscunque, ad sanitatem necessarii, privata, astheniæ, vel ipsius asphyxiæ ad statum perduci: sub quo, eorum, ut vocant, excitabilitas, in contradicere debilitatis ratione, augetur. Hac sub corporis animalis positione, & sub astheniæ, quam directam nunc dicunt, conspicuae praesentia, stimulus gradui istius adaptatus omnino requiritur; major vero, noxas insignes, ipsamque mortem aliquando, pro effectu esset habiturus. Hinc, quæ sanis beneque calentibus frigida dicuntur, ea gradum caloris corpori animalis in asthenia, asphyxia constituti sufficien tem, qui stimulum in illud exerceat, agnoscunt. Gelidæ hinc portio non magna, hominis, syncope correpti in vultum conjecta, melius eundem tutius que, quam stimuli fortiores potuissent, excitare obser-

observatur; & quæ hiemali a gelu rigent, vitæque reliquæ nullum adeo vestigium manifestant, corpora animalium, ipsorumque vegetabilium; ea, non a calore nobis dicto, sed a nive & a frigida, quibus gradus caloris sibi correspondens inhæret, ad lucem revocantur, majoresque ad stimulos perferrendos tali modo præparata, hos tandem sensim sensimque, cum læto rerum successu, admittunt. Hinc tantam vel ipsis in febribus asthenicis a potu gelidæ, quam pauperes, ut solam non raro medicinam, tam avide epotant, efficaciam, maxime si stomachus alium aversetur aut rejiciat, experimur. Hinc frigidæ, sub typhi principio, corpori affusæ virtus, Veteribus non ignota, & a Recentioribus ultro confirmata, explicanda est. Ventris, in juvene a typho correpto, insignem meteорismum, solius glaciei contusæ cum impositione, Ticini viginti abhinc annis, felicissime sanavimus, quamvis facies collapsa, singultus perpetuus, cum alvi obstruzione sex jam per dies extensa, sudores frigidi, glutinosi, pulsus vix tactui sensibiles, lipothymiaæ, de hominis moribundi debilitate testarentur.

Concludimus ex ipsis: in asthenicis cruentis profluviis usum frigidæ ipsiusque glaciei contusæ, aut nivis, per intervalla parti sanguinem fundenti admotæ, quem scilicet jam diu proficuum esse docuit ipsa experientia, nec sanæ principiis theoriae refragari. Etsi vero gelidam, hyperasthenici adeo profluvii cruenti ad ostia diutius admotam, per caloris superabundantis ac stimuli morbosí subtractionem, profuturam esse, posset videri; incautæ tamen illius in fluxibus activis, vel in illis, quos, ob contraria cum iisdem consuetudinem, supprimi illico non convenit, administratio, contrarios, eosque pessimos, — suppressi quidem profluvii, sed aliam in partem magis conspicuam conversi stimuli, effectus sæpe nimis exhibuit.

Remedia, quæ cordis actionem pro tempore imminuant ac motum arteriarum magis placidum ac

ac lendum efficiant, haud parum in profluviis cruentis hypersthenicis promitterent; ac ipsa, quæ istic interdum accedit, lipothymia, potenter hos fluxus, scilicet jam tunc asthenicos, componit ac frœnat. Digitalēm purpuream hic plures laudarunt: quæ certe, ad pauciora modo grana exhibita, insignem arteriis lentorem, & nostris sub digitis, plerisque in ægrotis, inducit. Est vero, qui turbas hoc a remedio induci solitas, præ ipso profluvio, vereatur vir clarus; & vis stimulans, quam hoc idem in hydrope asthenico tam potenter, ac tanto saepè cum effectu, manifestat, illius usum in profluvio hypersthenico omnino haud commendat. Frequens nunc nobis digitalis purpureæ in profluviis cruentis asthenicis, ac felix certe in multis, est usus. Si talia nobis essent, quæ animali deliquium majore sine noxa inducerent: his certe in hæmorrhagiis activis non minus, quam in ipsis inflammationibus, in herniis, offibusque luxatis reponendis, in partu difficulti absolvendo, cum magno fiduciæ gradu, haud paucis in casibus, uteremur; sed hucusque latet nos aliud, quam ex ipsa sanguinis jaætura, — non tutum ubique, ac minime in profluvio passivo, remedium. A somno quidem, syncopis imagine, & tensio solidorum & pulsuum frequentia non parum moderantur; sed quæ istum per artem inducunt, ea cordis plerumque actionem simul intendunt, ipsumque opium profluvio hypersthenica, cum ea, quæ debilitas producit, haud raro potenter arceat, manifeste adauget.

Magna quondam fuit, sed a circuli humorum doctrina non parum infrangi credebatur, fasciarum in sanguinis profluvio fistendo auctoritas. Ipse quidem sanguis per venas, a ligatura arditas, suo in itinere retentus, cruori novo per arterias contiguas advepto resistere, — hic vero, a corde, potentius irritato, liberiora in vasa urgeri, ac per via vasorum per ostia facilius expelli videbatur. Hæc interim cum rerum magistra, experientia, non

non satis & ubique correspondet theoria; ac licet aliquando nil, venas ligasse conduixerit; est tamen in fascis, recte, ne arterias majores simul comprimant, applicitis, non exigua fistendi profluvi cruentis asthenici utilitas. In longum quidem tempus hoc fasciarum non extendi videtur beneficium; sed jam lummi momenti est, sub his extremis angustiis, artificialis haec, & singulos ad artus extensæ, species lipothymiæ, ac sanguinis a loco profluvi vel brevior avercio. Sub his scilicet, tum vasis, a sanguinis torrente extensis, contractionis spontaneæ conceditur libertas; tum cruentis, ut illorum ad oras in thrombum cogatur, occasio porrigitur; ac felix nonnunquam in viscere infirme mutatio succedit,

An in homine, cui sanguis ad vitam necessarius, ob citioris auxilii defectum, sine vulnere lethali, ac alio sine morbo, mortis causa, aufugit, sub primo asphyxiæ conspectu, transfusio suadenda est? . . . Experimenta cum brutis feliciter suscepta, hoc genus, auxilii commendare, — ac sanguinem non adeo, ut species animalium, diversum esse, docere videntur.

ORDO III.

PROFLUVIA CRUENTA.

GENUS I.

EPISSTAXIS.

De cephalicis primam sanguinis profluviis agentes, possemus aliquo cum jure, ac duce viro clarissimo, illius, quæ ad cerebrum haud raro contingit, descriptionem præmittere; interim cum morbus, quem effusus in calvariam crux inducit, a poplexiæ ut species habenda sit, ac illam, ut genus, inter Nevroses (Lib. VII.) collocandi non una sit ratio; — cum quoque signa evidentia ac certa, quæ communibus profluviis concessa sunt, cerebro a cruento inundato in conspectum non veniant; hinc internos capitis affectus a latice tum seroso, tum cruento, aliisque ex causis communi effectu inductos, aliam morborum ad classem referentes, modo, ea, quæ exterius ac sub oculis contingunt, profluvia hic loci perlustrabimus.

Pars corporis humani nulla est, cujus vasa sub tenera imprimis ætate, sanguinem tam facile, quam nares internæ, dimittant, ac simul tam cito, sine vitij vestigio, claudantur. Hinc nullibi tam frequens, quam hac ex particula, crux est pro-

profluvium: ut Veteres, quin locum designarent, hæmorrhagiæ sub nomine, illam, quæ ex nari bus contingit, inteligerent. Ad nos certe, partium structuram anatomice exponere non pertinet; sed arteriarum venarumque per nares reptantium doctrina, ut hujus morbi origo diversa eruatur, permagni est ponderis; ac illud saltem hic nobis generatim, ob ea, quæ dicenda superfluit, indicare licebit: arterias non minus externæ, quam internæ carotidis ex ramis ad nares proficiunt; — venasque suscepimus ex istis cruentem partim externis jugularibus, partim vero, per conspicuos cerebri sinus, internis advehere, ex quibus subclavias in venas, utroque colli ex latere, confluat. Hæc vasa tunicae mollissimæ, per amplam antri nasalis superficiem expansæ, irretita, per varios anfractus descendunt, dividuntur, & aquosi non modo vaporis exhalationi, sed & mucosi humoris secretioni præfixæ, olfactus nervulos humectant, ac odorum sensationem præparant, ac simul ab aere sicciore, & ab acribus atmosphæræ irruentis, impuræ, particulis, molliter custodiunt, defendunt. Nervorum, ob quinti paris ramulos, summus est naribus cum oculis, lingua, diaphragmate imprimis, quin universo cum corpore, consensus: quem lacrymarum, a stimulo ad illas, profusio, sternutatio a solis aspectu, ingratus ad nares; acrioris a cibi masticatione sensus, diaphragmatis ab illis irritatis convulsio, ac odorum fortiorum in syncope fuganda potentia abunde demonstrant.

Non vero aërem modo nares ex pulmonibus expressum, sed interdum sanguinem ex illis, ex auribus internis in fauces apertis, vel ex ventriculo cum impetu ruentem, — quin cibos potumque ex stomacho aut faucibus rejetos, hinc inde recipiunt, expellunt; nec ideo omne croris ex nare profluvium epistaxis vocabitur; sed illumi propriis istius ex vasibus prorumpere oportet. Nec opus est cruentem externa per narium ostia effluere; sed, quibus istæ in fauces hiant, ambos per aditus non raro

raro sanguis, supino in homine, ad pharyngem præcipitat, ac profundo sub somno, ab infantibus potissimum, salivæ sub specie, in stomachum defertur.

D e f i n i t i o . Cruoris igitur ex vasis nasi internis effusio, Epistaxis vocatur.

D i f f e r e n t i æ . Rare in cœteris animalibus, nisi forsitan ab hirudine nares ingressa, — frequenter humana in specie, frequentissime in puer, sine causis externis hic fluxus, ut vix pro morbo habeatur, occurrit: ubi crux, nunc modo guttatum distillat; nunc placido satis rivulo, — utroque in casu per unum plerumque narium foramen, aufugit; nunc vero, torrentis ad instar, non utrumque modo nasi per ostium, sed simul oris aliquando per antrum præcipitat. In ea quidem hominis ætate, qua sanguis copia ad caput uberiorē dirigitur, frequentius epistaxis contingere, a multis est dictum; interim cum encephali cœteras ad partes proportio in tenero infante, illam pueri certe non parum superat; in hoc tamen, quo usque pubescat, — licet alia infantum, nec pauca, profluvia serosa divexent, frequentius crux e naribus prorumpit. Maxime hic fluxus apud illos, qui alaci ingenio, & corporis textura minus firma, sed sensibili & florida, instruti sunt, — nec tamen eadem immaturis in pueris, quam in pueris frequentia, succedit. Cœterum utroque in sexu, & quovis vitæ sub stadio, in senibus laute nutritis forte magis, quam sub media ætate, sanguis hinc inde per nares, — nunc istarum, nunc viscerum aut partium remotarum ex-vitio, nunc cordis ac vasorum ab impetu aucto, nunc istorum cœssione ac inertia, — in ipsis febrium, scorbuti, hydro-pis, menstrui, hæmorrhoidum suppressorum effectu aut bono, aut iniquo, in illis, sine febris concurso, — in aliis, epidemicæ constitutionis imperio, nec raro certæ periodi, aut saltem habitudinis, quin adeo hereditariæ quasi constitutionis sub legibus, præcipitat. Sanguinem in febre

bre nervosa cum summa cephalia, vix tepidum profuse, ac sine levamine fluxisse observavimus. Alii, sub scorbuto, ac morbo apopleptico, calore vix non privatum cruentem ex naso prorupisse adnotarunt.

Symptomata. Pro his vero profluviis cruenti ex naso differentiis, symptomata nunc aliqua, nunc nulla, epistaxis praecedunt. Non paucis certe cruentis, sine quovis sensibili indicio, sponte & quasi tacite, a parvis occasionibus, vel solo interdum attactu, mox effluit. In multis, profluviis annunciant vertigo, somnolentia, stupor, pavor sub somno, rubor, calorque genæ unius, dolor capitis, splendor, levis phlogofis, caligo, lacrimationis oculorum, aurium tinnitus, susurrus, furditas, arteriarum ad tempora & collum intensior pulsatio, plenitudinis, tensionis, ficitatis, caloris, pruritus, titilationis ad nares sensatio, ac alia symptomata. Interdum pulsus pleni, undosi, subsultantes, bis digitum ferientes seu dicroti, epistaxis citius tardiusque instantem, — sed ut saepius notavimus haud magna certitudine praedicunt. Hic pulsus caprizans, ut alii vocarunt, in unius modo brachii arteria nonnunquam se prodit, ac slienis aut hepatis tumor conspicimus eodem in latere hypochondrium oppleat; futurum nonnunquam ex narum lateris ejusdem foramine cruentis profluviis indicat. Praesentis jam ex naso hæmorrhagiae symptomata, cum illis, quæ de profluviis cruentis in genere jam diximus, convenient. Non raro sanguis longum rubrumque in polypum, qui ex naso per labra propendet, dealatur; sed eodem, ob stimulum molestem, protracto, vel coacta sternutatione expulso, uberior mox unda insequitur, ac interdum ad multas, ut nimis vidimus, libras, non exiguo cum vitæ periculo, quin ipsam ad mortem aliquando, fluere continuat.

Causæ. Sed juvat nos ad rectam epistaxis cognitionem, ex illa causarum, ascendere. Hæ quidem ab illis, quas in genere profluviis cruentis favet.

favere diximus, non differunt; interim sequentes
 potissime huc pertinent: externe scilicet, quæ
 naribus vim inferunt: contusio, percussio, vulnus,
 polyporum, vibrissatum avulsio, ossium nasalium
 fractura, oœna, caries, acria, pulvis herbae ni-
 cotianæ tabaci, rebus suspectis, irritantibus com-
 missus, fumi, vapores stimulantes, naribus attracti,
 infesta, vermes iisdem adiecta, sternutatio vio-
 lenta; quæ partes vicinas, faciem, aut calvariam
 simili ratione afficiunt, læsio quæcunque, impri-
 mis cranii fractura, ac ossis circa sinum falciformem
 depresso; — quæ sanguinem suo stimulo al-
 liciunt: solis radii ardentes in caput nudum, aut
 pileis metallicis obiectum, agentes, ignis vicini ac-
 tio in faciem; — interne, quæ vel motum san-
 guinis ad caput augent, inflammatio, erysipelas,
 variolæ, morbilli imprimis, rheuma, catarrhus
 narium, ira fortior, ac iterum sternutatio, studia
 protracta, capitis profundior positio, cephalæa,
 dentium aurisque dolores; — vel crux regressum
 præpediunt: terror summus, erubescens verecun-
 dia, suspiria longa, diurna vociferatio, oratio,
 clamor, fletus, risus, cantus, tubarum inflatio, ni-
 xus quivis, tussis, dispnœa, morbi pulmonum, cor-
 dis, venarum jugularium, a strumis, alio tumore,
 collari arctiore, aut venæ subclaviæ diversas per
 causas compressio; — quæ circulum humorum in
 genere cum impetu adaugent: cursus velox, elec-
 trica concussio, galvanismus, ut vocant, spirituo-
 forum abusus, vigiliæ protractæ; — quæ sanguinis
 æqualem distributionem intercipiunt: vestes arctio-
 res, tumor, obstructio viscerum, uterus gravidus,
 ascites, ventriculus, intestina, a cibis, flatibus,
 faburris repleta, a vermis stimulata, spasmi, im-
 primis abdominales, convulsio, imprimis epilepti-
 ca, pedum refrigeria, inqua corporis positio, men-
 struæ secretionis, aut fluxus hæmorrhoidalis af-
 sueti suppressio; — quæ vasorum in genere, aut
 nasi præ aliis, resistentiam quo crux coerceant,
 imminuant: scorbutus imprimis, febres asthenicæ,
 vaso-

valorum capitis, narium, varicositas, contrafacta jam, sanguinem has per vias amittendi consuetudo. Num venae, num vero arteriae hunc fundant, hoc arduum est dicere. In chronicō profluvio varicosam fæpe indolem venarum subesse novimus; in eo, quod hyperstēnicum est, arterias nunc læsas, nunc finibus, quibus rorem in nares exhalant, dilatatas suspicamur. Secretionis cruentae ex vitio cruentem ex naribus hinc inde stillare, non pauca nobis persuadent.

Qua vero ratione viscerum majorum, lienis præcipue ac hepatis, tumores, sanguinem, sub dictis arteriæ brachialis, ex latere affecto, præfagiis, ex nasi sinistri potius, aut dextri foraminibus, eliciant, diversa est auctorum explicatio. Plerique istorum, hæc, mira satis phænomena ex impedita cruentis æquali distributione, & copia illius majore capiti advecta derivant; sed genæ modo unius rubores, arteriæ in uno modo brachio subsultus, ac sanguinis ex lateris ejusdem, non altero, foramine nasalí, effluxum, hi minus explicare videntur. Felicius hunc nodum solvit, alterius, qui sub claviae potissimum venae, in latere, quo hæret visceris obstrutio compressæ, hæc symptomata attribuit, opinio. Thoracis certe cava, a pulmonibus, quos continent, perfide replentur. Hujus visceris lobus superior uterque claviculae, per cujus inferiora, sub clavia decurrit, respondet illique aptatur. Quotiescumque hinc diaphragmatis descensus, ab unius hypochondrii tumore, impeditur, nec pulmo per aerem suscepit dilatari hic potest: oportet ut portio hujus visceris superior tunc suppleat, magisque expansa in plenis inspirationibus, alternatim in memoratam subclaviam insurgat, eamque nunc comprimat, nunc iterum relaxet. Sed cum jugulares externæ, internæ non minus venæ, quam axillares, quarum radices sunt brachiorum & scapularum venae, in subclavias exonerari compertum sit: sequitur, ut in illis, re-

deun-

deunte ad istas compressionem, sanguis remoram patiatur, & affluent ex arteriis contiguis cruori resistat. Hinc brachii, ex latere affecto, arteria, si compressio subclaviae eo tempore contingit, quo haec ipsa est in syphole, subsaltat, ac venae jugularis rami, per genam nasique cavum hujus lateris dispergi, turgent; rubet illa caletque; in hoc vero, pruritus, tensio, — ac, repetita frequentius & in horas diesque, hac venarum resistentia, sanguis correspondente ex nasi foramine distillat ruitque sincerus. Eadem hinc inde succedunt, ubi ex pure, vel aquis thoracis in cavo collectis, — vel ex quavis, in abdomen, majore obstructione, pulmo ex uno modo latere dilatari per vices aut interrupti impeditur. Compressio subclavia magis constans ac longior, vel in brachii, ex latere affecto arteria, pulsationes vibrantes, vel certum hoc in artu torporem, vel ejusdem, aut externi thoracis, oedema, inducit. Non aliter ad caput res fese habere videtur. Quamvis etenim sinus falciformis superioris initium intra narres extendi, aut venas ex ipsis suscipere, Vir magnus negaverit; sunt tamen, in quibus venae anterius & superius a narum cavitatibus oriantur, per foramina, ossibus nassalibus insculpta, tam extus, quam intus decurrant; ac ubi foramen, quod coecum dicere, attingunt, in sinum memoratum depleantur. Hinc, licet non raro vel sola concusso cranii, vasa narum simul dilaceret; ubi ad verticem, in sincipite, aut in fronte, os laesum est, vel sursum & ad latera ossium bregmatis, sanguis, ob sinus etiam praedicti compressionem per nares evacuabitur. Si vero os intropressum est versus tempora, & vasa disrupta in cavum calvariae, post tempora, sanguinem effundunt; ut plurimum ista ex auribus & ore ejicitur.

Ex causis internis, vix major est ulli, quam scorbuto, in promovendo sanguinis ex naribus effluxu, potentia. Interdum vero sat diu nullo signo scorbutus, quam hoc ipso profluvio, prodit.

Sic

Sic virum ad clinicum, cui Ticini præfuiimus, Institutum suscepimus, cui sanguis ubertim ex naribus præcipitans, nos anxie in causas hujus mali inquirere permovit. Nec gingivæ huic viro, sat forti, aut laxæ, aut sanguinem fundentes, nec maculæ per cutem ullæ, nec disp̄itæa unquam fuerunt; nodo lien, ut illis in terris solet, præter modum tumebat; arteriæ pleniores, frequentes, singulari duritie digitum ferrebat; calebat æger, ac febris inflammatoriaæ fallacem offerebat imaginem. Hinc venam, sedudi, secuimus, & sanguinem denuo mox corio obiectum, ad libram detramus. Ad noctem, crux multus denuo ex nare prorupit; sed pulsus matutinas ad horas duriorum, pleniorem hesterno, ac febris symptomata aucta reperimus. Replicatur venæfæctio, & crux majore fere crux obducitur. Post decem fere horas, tanto crux cum impetu præcipitat: ut sex libris illius, vel brevi intervalllo, amissis, auxiliis chirurgicis coerceri vix potuerit. Ab illis, die sequente, pulsuum plenitudinem, duritiem, febrisque nequidquam imminutas, — sed corporis superficiem undique a maculis scorbuticis obsessam reperimus. Debilitante hinc methodo medendi relicta, illico ad vinum generosum cum succo citri ac faccharo, configimus, & roborantium, viatusque nutrientis sub usu, ægrotum brevi temporis decursu restituimus. Alterum, post menses aliquot, exemplum huic simile habuimus in juvene, cui sanguis jam saepius, sed maxime cum clinicum Institutum adiret, ex nare prorupit. Corporis submacie ac pallore, hic nobis pulsus vibrantem, plenum, ac frequentem, ut ille, exhibuit. Venæfæctio, cruxem mox corio munitum eduxit; quin vero profluvium rediret, impedire non potuit. Interim, ob febrem pulsusque duritiem, plenitudinem adauditas, ad alteram, eodem cum sanguinis aspectu, pervenimus; sed frustra sic morbum dispellere studuimus. Hinc, licet maculæ deessent, scorbuticæ, tamen, dispositionis, inter Insubros haud raræ,

raræ, latis concii, ac prioris adhac memores exempli, chinæ corticem, ampliore cum viðu, ac vini melioris portione, præscripsimus, ægrumque, sub celeri melioris curationis effectu, resanavimus.

P rognosis. Ex illis, quæ de profluviorum cruentorum significationibus in genere monuimus, & ex indole cauſarum, quæ epiftaxin inducunt, prognosis istius eruenda est. Levior plerumque apud pueros hic morbus est, ac sublata per ætatem humorum ad caput congestionē, vel sponte dissipatur. Interim qui equo frequentius, & ex causis exiguis ex naſo cruentem profundunt: his, ætate juvenili, Pneumonorrhagia, seu hæmoptysis, timenda est. Morbos alios, non paucos, ex hyperstheneia ac morbosā vasorum capitū repletione pendentes, quin ipsam ejus indolis encephalitidem, promptissime interdum hic fluxus disperdit; nec raro alterius secretionis cruentæ, supprensæ, vices hic assumit; atque his non minus in casibus, quam ubi certam cum hoc profluvio consuetudinem quis contraxerit, periculosa esse solet, multasque, capitū imprimis, morbos, vertiginem, cephalæam, fusurus, tinnitus aurium, amaurosis, sopores, apoplexiam, convulsiones inducit præpostera illius compressio. Epilepticos hac ex causa insultus, gravemque ac per novem jam dies continuatam dysphagiā conspeximus, quam ultimam, positis ad nares hirudinibus, ex momento sanavimus. In ipsis adeo febribus asthenicis cum gravi cephalæa incendentibus, hanc ultimam imminuit, et si morbum principalem non parum adaugeat, epistaxis. Minor certe nunc temporis, quam apud Veteres, hæmorrhagiarum criticarum in febribus est numerus: ut quem frequentior in morbis hypersthenicis venæfæctio haud parum infregit. Fatendum est interim, ex sanguinis, quem per arteriam educimus, eadem portione, ac illa est, quæ sponte morborum sub fine, vel sub majore jam systematicis vasorum quiete, ex naribus fluit, evidenter plerumque auxilium haberi. Sed vel ipsis in mor-

morbis, qui ex cruoris jactura subsidium exspectant, non raro spontaneus hic fluxus, quod limites excederit, pericula adauxit. Tanto scilicet cum impetu hac ex corporis particula cruor apud multos præcipitat; ut artis fere singula eludat ac superet conamina; nec defunt hydropis, tabis febrisque lentæ, quin mortis ipsius, hoc ex profluvio fecutorum, & nobis partim oblata exempla. In febribus asthenicis, contagiosis, in variolis, morbillis præcipue, ut vocant, malignis, in scorbuto, hydrope, tabe, spes saepe omnis curationis cum sanguine per nares aufugit; ac vel sola his in morbis ad vitalis jacturam humoris molimina, ac leve sanguinis, per nares stolidum, suspecta sunt. In senibus, huic profluvio minus assuetis, apoplexiæ hoc idem aliquando est prodromus.

Cura. Primum ac præcipuum curandi hujus morbi momentum, in recto, num fisti crux debeat, judicio est positum; quod ipsum, ex attenta causarum, ætatis, constitutionis, habitudinis contractæ, — ex cruoris amissi quantitate, & virium superstitione consideratione eruendum est. Si activi, seu hyperasthenici rationes, vel signa profluvii se offerant; tunc, ut alibi docuimus, ipso in sanguinis effluxu moderato, tum præsentis haemorrhagiae, tum variorum, quæ hanc forsitan inducunt, comitantur, malorum, habetur subsidium; nec alio plerumque apud pueros, vel homines succipenos ac laute nutritos, vel demum asthenicis in febribus, indigemus auxilio. Interim, dum, energetico sub habitu, majorem, quam par sit, cruoris copiam amitti veremur, — remotis, quæ stimulum perpetuent, caufis, calore conclavis temperato, victu nimis nutritente, ac potu spirituoso, vel calido, sepositis, alvoque per clysteres aperta, sub maxima mentis & corporis, erecti, in loco obscurro, quiete, sub summa, ne loquendo, sternutando, tussiendo, contrectando, nares irritentur, cautela, venam secamus, pedes sat profunde tepidam in aquam immittimus, ac, nisi ista sufficient, ad ea,

quæ sanguinem cohibeant, externa remedia alcedimus.

Quodsi vero, vel sub ipsa, quæ energica fuit, sed in adynamica nunc vertitur, epistaxis, pulsus vacillare, imminui, intermittere incipiat; si labia pallecent, oculi obscurari videantur, extremitates frigescant; tunc certe, seposito omni venæctionis consilio, fissiere profluvium conamur.

Si asthenicæ epistaxis causæ ac fida indicia compareant; tunc tradita jam pridem curationis generalia præcepta valebunt, ac potior in mórbum primarium causamque istius convertenda est attentio. Sic gravissimæ interdum mulier parturiens hæmorrhagiæ per nares subjicitur; nec alio plerumque, quam partus per artem celeriter absoluti auxilio illa salvatur. Sic vermes, sic viscerum obstrucción, periculosa haud raro profluvia cruentis inducunt; quæ aliam, quam causæ morbi primarii oppositam, opem non admittunt. Quodsi vero cruentus a methodo arceri recusat; — nisi forsitan sine vi-
rium jactura conspicua, habitudinis contractæ ex legibus, aut in alterius, consuetæ, sed nunc sup-
pressæ, excretionis supplementum cruentus fluat; sine
multis induciis, ad ea, quæ finem profluvio impo-
nant, externa veniendum est. Hæc vero tum
alias ad partes, tum ipsas ad nares applicata, ef-
fectum ostendunt. Sub tanto scilicet nervorum
in vasa sanguinea imperio, & sub cutis exter-
næ tam insigni cum ea, quæ corporis se cæveis
insinuat, consensu, saepè illa, quæ exterius adhi-
bentur, conspicuam internas in partes actionem
exercant. Ipse hinc vulgus, immaturo quidem in
epistaxi hypersthenica, — sed proficuo sat
saepè in adynamica, consilio, gelidam ægrotis,
cum id minime expectant, dorso aspergit. Profuit
in aliis, glaciem genitalibus contusam, aut nivem
apposuisse; ac vel solæ cucurbitulæ, hepatis
regioni, occipiti, impositæ, — quod non tam san-
guinem revellendo, quam sua in cutem sensibilem
fuctio-

suctione stimuloque fecisse videntur, sanguinis profluvium ex naribus illico stitisse sunt vilæ. Itaque cum eximio interdum in epistaxi successu frigidam, aut solam, aut cum aceto ac sale ammoniaco remistam, calvariaæ, fronti, nafo, genisque, saepius renovandam, imponimus; nec inutili consilio tum crura tepidæ immittimus, tum artubus fascias applicari suademus.

Sed & ipsi, quod sanguinem profundit, nasi cavo, auxilia, fortiore sub malo, applicantur neceps est. Hinc primum, frigidam; — ac si hæc sola non sufficit, eandem cum alcohole ac ichthiocolla, remistam, — & ipsum denique purissimum alcohol, cruentas in nares vel attrahi, vel injici conveniet.

Cum vero, quæ liquida sub forma in nares inflantur, attrahuntur, inficiuntur, saepe citius, quam agere ut possint, has deferant; hinc & fili ex linteis carpti, solutione aluminis, aut vitrioli albi imbuti, vel turundæ, quibus pulvis ex alumine ac sanguine, ut vocant, draconis, vel ex aliis similibus, albumine ovi suscepitis, adhæreant, cava narium profundius immittendæ, ac longo satis tempore, filo, quo extrahi possiat, munitæ, in eodem relinquendæ sunt. Ipsa interim turundæ in vasa narium compressio aliquando hic magis, quam involvens illas stypticum remedium, egisse videtur; ac interdum, cum istud, molliori turunda suscep tum, nil posset; hæc icta, modo crassior magis que contorta, profluvium suppressat. Profluit interdum intestini partem suilli, quod primum in aere siccatum, posthinc madefactum, ac uno extre mo, fili tenuis ope, ligatum est, in ipsum, quod sanguinem fundit, foramen narium, spacillo duce, demississe. Hoc facto, inferiori, quod patet, ostio intestini, frigida per sphynxterem injicitur, & hæc ipsa, superiora narium versus, ut æquali ratione interna comprimat, urgetur. Plerumque scilicet vasa sanguinea, in hominibus hoc morbo defunctis, eam narium ad sedem, ubi alæ nasi, dígito

plus minus transverso, ab imis naribus cum osse committuntur, sunt magis dilatata, turgida: ut interdum, in viventibus, vel solo a dígito compressa, mox sanguinem transmittere desiverint.

Ait vero nec ista interdum subsidia, cruentem, ex narium anfractu, quo turundæ pertingere non queunt, ruentem coercent. Quodsi tunc narium anteriora penitus obturentur foramina; sanguis cum impetu majore ad fauces, posteriores per narium aditus, descendit. Hinc alia a chirurgis adhibita fuerunt, nec a medico his arduis in casibus ignoranda, subsidia. Scilicet utrumque illi ad nares aditum ita claudunt: ut sanguis, egressu privatus, polyposam in massam, seu thrombum, cogatur, ac vias, a quibus antehac aufugerat, sibi ipsi præcludat. Hæc, vobis jam ab aliis exposita, methodus plerumque certe sufficit; sed in febribus asthenicis, in variolis, morbillis malignis, in scorbuto, haud raro sanguis, uno ex loco prodire impeditus, æquали, vel majore mox impetu per renes, intestina, uterum, aut ipsos per pulmones præcipitat; ac solis, morbo primario oppositis auxiliis, interdum, — nam saepius & ista deludit, frœnatur.

Cessante ex naribus profluvio, ægrotus, per longam satis temporis moram, in ea, quam injunximus, quiete perseveret; nec factum in naribus coagulum, quoconque demum modo, donec sponte leparetur, removeat. Pro causarum, unde morbus descenderat, ac per virium, quæ convalescenti supersunt, diversa ratione, aliis ille atque aliis, tum diæteticis, tum medicis auxiliis tractandus est.

Cum vero opera tam facili, in junioribus præcipue, revertatur epistaxis, ut & illa, quæ primam violentiæ externæ occasionem modo debuit, jam exiguis a causis revocetur, & quodammodo neglecta, mox duro habitudinis imperio hominem submittat; oportet sane, ut qui salutis hoc ex morbo pericula quondam subivit, qua potest, industria, illius recursum præveniat. Non æquali vero hic

finis intensione obtinebitur; sed prout vel activæ, vel passivæ fuit in dolis profluviūm, & pro corporis vel in illam, vel in istam proclivitate, ratio vivendi ad præcepta, quæ cuique ex dictis vel sponte patebunt, dirigenda est. In genere, quæ sanguinem præter modum accumulant, aut movent cum impetu, aut capiti uberior transmittunt, — vel quæ circulum per vasa abdominis præcipue, ac artuum æqualem intercipiunt; aut redditum cruris jugulares per venas retardant; aut alias, naturales, ut vocant, consuetas excretiones subvertunt; ea summo, & protracto in longum cum studio evitentur oportet.

SupreNum forsitan præpostere ex naribus profluviūm, pro varia morbi exinde generati natura, variam medendi sibi methodum exposcit. Plerumque sanguinem ad nares revocare, fluxumque, imprimis si cerebri, oculorum inflammatio successerit, non omissis & aliis auxiliis, per illas restituere juvabit. Calidæ vapor aquæ per nares attractus, vel nasi levior contractatio, aliquando hoc præstant. Qui nares internas cum errhinis stimulando, aut cum penna serratim incisa & fortius intrusa scarificando, hunc fluxum renovare contendunt: hi saepius majorem, quam prudenter optare potuissent, sanguinis jaæturam inducunt. Hirudines modo duæ, externis narium foraminibus, quo magis hiant principio, appositæ, indicationi plerumque satisfaciunt, ac sanguinem pro lubitu arcendi occasionem, quod magni hic faciendum est, non tollunt.

ORDO III. GENUS II.

STOMATORRHAGIA.

Frequenter quidem ex ore vel sponte fluit, vel sereatur, expulitur, vel cum impetu rejicitur sanguis; sed non ubique tam facilis res laboris est, mox veram croris hoc ex antro venientis patriam indicare; ac saepe, cum breve modo ex faucibus iter ille absolvit, ab ægrotis, nimia formidine, perculsis, a pulmonibus venisse accusatur; aut cum fanguis revera ex bronchiis & trachea subdole ascendit; a medicis, inculta morbi non tam gravis sub prognosticis, ex faucibus, stillasse prohibetur. Sunt adeo, qui, morbum epilepticum malitiose simulant, res coccineo colore imbutas ore volvendo, quasi cruentam, sub fictis convulsionibus, salivam profundant; ex quibus, quam multum intersit, ut suum cuique profluvio nomen, ac sua, quibus differat, ab aliis, signa tribuantur, luculentè appetat.

D e f i n i t i o. Quod vero solius cavi, a labiis, genis palato, veli penduli a fornica ac uvula, a tonillis & faucibus circumscripti, ac partium hoc in cavo positarum a vasis propullulat, — hoc, *stomatorrhagia*, seu *oris haemorrhagia*, vocatur, sanguinis profluvium.

D i f f e r e n t i a e. Sanguinem ex naribus haud raro refluere, — interdum, post capitis imprimis læsiones, internis ex auribus ad illas descendere, jam diximus. Ex ipso larynge, ex

trachea, ex bronchiis, cruentem sub tussi rejectum, saepe nimis venire, — in aliis, ex ventriculo scaturire, ac vomitu expelli, res nota est omnibus. Cum vero sanguis tam diversis origine, & ex parte longinquis a locis, oris antrum inundat; non minus quoque ex partium dictarum superficie in sat multis ægrotis, in quibusdam periodice, propullulat; juvabit primum hujus species profluviæ præcipuas, — mox vero ea, quæ singulas ex istis concernant, & ab aliis distinguant, accuratius exponere.

Ac primo quidem venae labiorum generum que non parum in quibusdam dilatantur ac varices producunt. Duodecim ante annos, vir juvenis ac laute nutritus, has nobis Ticini, varices ad labium oris superius, conspicendas exhibuit. Universum hoc labrum quasi saccum ex tenui membrana formatum, sanguine pellucente refertum, lividum, ac tam amplum sitebat: ut, ex alto propendens, oris ostiam impleret, ac labium inferius obtegeret. Plures hoc ipso varicoso e sacco venæ, non tam turgidæ, quam planæ, latæ, ac lividæ, versus nasum ascendere, ac similes palati fornicem obsidere cernebantur, eximii tandem manu Viri, eo ipso cum sacco labiali, feliciter, & quin sanguinem hucusque sua sponte sparisset extirpandæ. Ad ovi adeo gallinacei amplitudinem, ad labium inferius, has varices, sectione non minus auferendas, increvisse, docemur. Ex venulæ ad internam ac supremam labii inferioris partem, varice, copiosum, per intervalla, cruentem stillasse, ægroti; hemorrhoidum simul fluxui subjecti, historia testator.

Eadem buccarum ad internam superficiem contigisse, observationes, medicorum in fastis collectæ, confirmant. Ad malæ utriusque faciem internam in ægrota, cuius pater simili proflus morbo laboraverat, copiose varices ex improviso exortæ sunt. Has, ubi, dentibus disruptas, fugebat mulier; haud majores sequebantur molestiæ; si vero hoc usum non esset auxilio; extensus, magis magisque tumor varicæ.

variccosus, ad ipsam usque uvulam, ut pars hæc turgeret, liveceret, valdeque doloreret, extendi consueverat. Hoc ab ipso tumore ad fauces extenso, tum linguæ, tum pharyngis, laryngis interceptis functionibus, suffocationis non raro imminuit, — uvulæ duntaxat ad apicem sectione illico removendum, periculum. Cibum ore revolvere, masticare, quin sanguis copiosus hunc omnem penetraret, ægrotus non potuit, ac vires hoc quotidiano a profluvio, cuius nullibi vestigia hucusque patebant, sic plurimas amisi: donec detecta, postremam ductus salivalis, in oris cavum patens, ad partem, varix, ferri demum carentis auctoritati cessisset.

Varicum magnarum per fornicem palati sparsarum mentionem jam injecimus, ac forsitan frequentius in isto, quam alio opis in loco, hæc ipsæ nascuntur. Sanguinem jam multos per annos rediderat adolescens, cui tandem, majore subæstu, sine peccoris molestia, crux copiosus cum vitæ discriminè ex ore prorupit. Depressa cum specillo lingua, scaturiginem profluvi Vir eximius ex faucibus hærere intellexit, ac injecta aluminis solutione, feliciter occlusit. Interdum vero tum palato, tum genis internis, vesicae crux repletae succrescent, ac istum, disruptæ, copiosum, certis nonnunquam sub periodis, effundunt. Tumorum albescientium, abscessus sub forma, pallatum obsidentium, sed à facta sectione, loco puris, sanguinem fundentium exempla referuntur,

Gingivas quoque sanguinem in multis copiosum profundere, ex Icorbuti, alibi a nobis describendi, historia imprimis patebit: stomachace vitii hoc genus dixerunt. Sed & alias ob causas, imprimis ob suppressas cruxis per uterum alvumque excretiones naturales, consuetas, plures interdum ad libras sanguis gingivarum e yasis varicosis prorupit.

Ex dentis recenter extracti alveolo insigne, apud multos profluviū cruxis secutum est, & ex

ex ipsa dentis, licet exigua & fere inconspicua arteriola, ad mortem usque aliquando, sanguis scaturivit. Ad sex fere libras, una sub nocte, ex alveolo foeminae excuso loco natæ, tunc utero fermentis, cum dentem sibi, nobis quidem dissuadentibus, jussisset, sanguinem prorupisse conspeximus. Tertio, quinto, quin octavo, post dentis evulsionem, die, crux ex alveolo cum impetu & maximum ad copiam prorupisse visus est. Sunt adeo, quibus, dente nequaquam evulso, sanguis tamen, itum inter & gingivas, ab eodem quodammodo solutas, abunde, & magno cum periculo pro-pullulat.

Nec minus ex lingua, conspicuis certe va-sis instructa, sanguis interdum cum impetu, ac plurimus effunditur. Sub venæ raninæ, sub frenu-li ad linguam sectione, laceratione incauta, arte-riæ linguales illinc, hic vero venæ non raro, læ-duntur, ac plenam periculi hæmorrhagiam patiun-tur. Sub gravioris epilepsiae insultu, frequenter satis lingua per dentes eidem infixos perforatur, aut adeo ex parte discinditur. Sub scirrho, tu-more quovis, sub ulcere cancroso, scorbutico, scro-phulofo, hanc partem comprimente, exedente, non raro varicolsum venæ habitum assumunt, ac san-guinem ubertim eructant. Ex glottide gan-grænam, ac lethalem ex ista sanguinis jaeturam observavimus. A dentibus ordine perverso dispo-sitis, cariosis, acutis, vel sub incauta ciborum masticatione, non parum saepe lingua offenditur, ac sanguinis profluvio occasio præbetur. Similia ex calculis sub lingua generatis timenda sunt in-commoda. Quo tempore hæc scribimus, ad lin-guae viri sinistrum latus, sine causa manifesta, va-ricem unius diei spatio exortam, & ad pist mag-nitudinem turgentem lividamque conspeximus: quæ varix vel sponte, ad alteram jam diem, disrupta, in exiguum ulcusculum, sine sanguinis jaatura len-sibili, conversa est.]

Sub scirro tonsilarum, frequenter venæ hujus partis varicosæ tumoris basin circumdant, aut illo per chirurgicam sectionem ablato, fundere crux rem, neglegitæ, aliquandiu continuant.

Sub ea, quam habitual em vocavimus, cynanche, plerumque venæ per pharyngem dispersæ, indolem varicosam manifestant, ac levi ex causa sanguinem exstlicant. In aliis, sine phlogosis prætentia, apertis vix faucibus, hæ pharyngis varices, quasi retis in modum dispositæ, mox oculis fistuntur, nec raro sanguinem vel sponte oris cavo affundunt. Fœminæ, cui sanguis per uterum ab oculo jam annis non responderat, exemplum Vir magnus reliquit, ac sputi sanguinis frequentis originem in posteriore pharyngis pariete eroso detexit. Sine quavis erosione, sanguinem sat multum ex vasis pharyngis varicosis manifeste ac saepius scaturiisse nos ipsi conspeximus.

Non alia symptomata hæc oris diversa profluvia, quam illa, quæ epistaxis, aut morbum, cuius forsitan effectum constituunt, comitantur; ac saepè sine ullo indicio sanguis oris cavum inquinat. Plerumque sub majore crux has ad partes appulsi, vel congestionem, dolor capitis, vertigo, faciei rubor, susurrus aurium, calor, titillatio, pruritus, tempe gutturis, oris, gingivarum præcedunt. Quo vicina magis laryngi aut copiolor est sanguinis effusio: eo potior exinde ad tussim, supina imprimis sub corporis positione, excitatio subnascitur; aut, si ad pharyngem magis crux declinet, nausea, vomitatio sequuntur. Sanguinis adeo portio interdum, sub somno imprimis, ad stomachum defertur, ac vomitu, a novo sanguine ad fauces ruente, inducto, jam eodius a ventriculo, rejicitur. Hinc magna, ut diximus, hoc oris profluvium ab haemoptysi, aut ab ipsa haematemeli distinguendi difficultas apud multos, subnascitur. Interim plerumque vel sola oris, cum aqua sollicite saepiusque repurgati, in vadio, mox fontem, unde sanguis scaturiat,

aper-

apertum ostendet; vel dispositionis, morbi prægressi, symptomatum, causarumque attenta consideratio ad rediorem nos diagnosin perducet. Certiores de oris primario profluvio, reddemur, si capite ad anteriora converso, & ore declivi, & iussim & vomitum cessare, sed sanguinem nihilo minus ex ore continuo stillare videamus. Nec facile spumofus hic sanguis, — ut ex pulmonibus, si paucus est, sub voce rauca, reicitur; — sed purus, coccineus, fluidusque, nec muco, nec salivæ tam intime commixtus, exspuitur aut effluit. Ipsæ quoque partes, unde sanguis profluxit, sumto cibo, vel potu, aut admoto gargarisme, ut nudæ, dolorem non raro persentient. Quæ alia demum signa stomatorrhagiæ ab haemoptysi, haematemesi distinguant, ex istarum tradenda mox historia ulterius patebit.

Inter causas profluvii cruentis communè, oris illud frequentius symptomaticè, ut supra jam dictum est, producunt scorbutus, ac fluxus sanguinis alterius, naturalis, consueti suppressio. Hinc factum est, ut aliqui, vetulissimo a tempore, si, cruaris stillicidio per anum, morboso quidem, sed solito, ac forsitan periodico, cessante, sanguis nunc easdem ad leges ex ore prorumperet; naufeoso nunc satis haemorrhoidum oris sub nomine hoc profluvium salutaverint. Alias vero stomatorrhagiæ ad causas quod spectat, has passim sub ipsa specierum expositione jam adduximus, ac præcipue inter istas, sunt: dentis aut caries profunda, aut evulsio, gingiyarum a dentibus et istorum, ab alveolorum periosio separatio, violentia alveolis, mandibulæ, palato, linguae vasis illata, maxillarum, palati caries, ulcus oris solidum, profundum, cancerosum, tumores, calculi in oris cavo generati. An quoque interno aurium ex cavo, per tubam in fauces patulam, sanguis in has ipsas interdum fluit? . . . Muci puris, faniei de-

descensus in morbis, verisimile id reddunt. Ab hirudinis ad fauces hærentis suctione aliquando hoc profluvium venisse, ut veteres dixerunt, quod facile cruoris in formam illius coacti portio incautos decipiatur, haud credimus; ac ipsa adeo, quæ hirudinem cum potu ingestam, à ventriculo venisse, ac fauces cruentasse refertur, suspecta nobis est recentior historia.

Symptomatica ex ore profluvia, eam, quæ morbo primario est propria, prognosin sequuntur; primariorum, quæ interim sat rara sunt, jam diximus, — & ex communibus principiis eruenda sunt, discrimina.

Cura. Generalia profluviorum curandorum jam tradita præcepta, ad morbum, de quo agimus tractandum sufficiunt; & quæ sanguinis, ex ore, alterius ex morbi affectu, jacturam concernunt: ea sub illius descriptione a nobis tradentur, curationis momenta. Primum certe, & hoc in profluvio sanando, est causæ, ex qua illud proficiuntur, correctio; alterum, in sanguine præter modum, ac virium vitalium cum discriminè, prorumpente, fistendo versatur. Hunc ad finem, externa magis, quam interna remedia, seu chirurgica possimum auxilia, conducunt. In genere, ablati, quæ crux per vas oris circulo, aut illorum contractioni resistunt, externis obstaculis, adstringentia, ut vocant, remedia, frigida, acetum acerrimum, solutio aluminis, vitrioli albi, sacchari saturni, vini alcohol concentratum, tum oris in cavo tenenda, tum loco, ex quo sanguis prorumpit, admovenda sunt. Vesicæ, crux repletæ, ne suo volumine obsint, incidentur; — varices, quæ sanguinem eructant, vel ferro, vel cauterio actuali auferantur opörtet. Cum vero ea, quam cauterium inducit, eschara, dum plures post dies a parte fauciata separatur, novo sanguinis profluvio non raro occasionem largitur; cauterio plerique præferenda est loci, qui sanguinem pro-

fun-

fundit, suscepta, chirurgicæ ad artis præcepta, compressio; ac sœpius tum styptica fortiora, tum ferrum candens alveolo, qui sanguinem fundebat immissa, hunc minime fistebant; cum aut fili contorti, aut charta scriptoria sub dentibus contrita, vel emplastrum alveolo cruento ad perfectam plenitudinem, intrusa, ac vel proprio, & hunc ad finem detecto, instrumento, vel digito, vel aliter sat diu compressa, mox finem profluvio posuerunt.

ORDO III. GENUS III.

PNEUMONORRHAGIA.

Si quis ea, quæ de oris profluvio cruento, seu sputo, screatu sanguinis, hucusque sunt dicta, cum morbo, quo cror ex pulmonibus per tussim expellitur, contulerit: is haud congruo satis nomine haemoptysis nunc ultimum, qui minime in sputo sanguinis consistit, venisse, ac melius Pneumorrhagia, seu haemonorrhagiae pulmonum sub titulo describi, libenter concedet. Semiotices diuturnæ infantiae adscribatur, si morbos origine revere diversos, profluvium scilicet croris ex trachea (tracheorrhagia) atque illud ex pulmonibus oriundum, eodem Pneumorrhagiae sub titulo, signorum, quibus differant, constantium & satis certorum inopia coadi, exponamus. Ipsi quidem pulmones a contigua trachea aliter vix differunt, quam numero ramorum, ac tela cellulari, divisionibus tinibusque bronchiorum intermedia, spongiosa, & vasculis ditissima; sed major est hominis, qui sanguinem tracheæ, quam qui bronchiorum e vasibus amittit, a funetis exulterationis ac phthiseos effectibus imminutas; ac licet ipsa quoque aspera arteria hos interdum experiatur eventus; ex justis tamen rationibus non æqualis utroque a sanguinis profluvio nos timor premit ac angit.

Qui fabricam pulmonum spongiosam ac laxam considerat; — qui visceris cordi tam vicini, arteriis

ris brevioribus magnisque, venis autem, haud tantæ diametri instrudi, ac omni humorum malitiae transmittendæ destinati nobilitatem summamque necessitatem perpendit, — qui facilitatem meditatur, qua in experimentis anatomicis, ex arteria pulmonali liquor in vesicularem pulmonis substantiam, & in asperam arteriam exhalat; qua vici-
fim bronchio injectæ aqua, ichthyocolla, in arteriam pulmonalem sibi viam aperiunt; vel qua li-
quores tracheæ impulsi, in venam pulmonalem
descendunt, aut huic ipsi injecti, in asperam arte-
riam et vesiculas feruntur; — qui insignem, ac
aeris solius attackui ferendo parem, bronchiorum
sensibilitatem intuetur, — qui stratas huic organo
infidias multiplices magnasque, quas patitur quo-
tidie, violentias contemplatur; — qui demum con-
sensum hujus partis cum aliis strictissimum mente
revolvit; mirati is definet, si nullibi locorum, mo-
do naribus exceptis, tam frequens, tam ar-
duum, quam ad pulmones, profluvium
eruoris occurrere dicamus. Est interim certa, quam
rarissime hoc mali genus afflixit, — alia, quam
sat raro sibi subjiciat, ætas: infantum scilicet puerorum,
ac hominum ætate proventorum illa: quos
nimirum, ad talia dispositos, alias ad partes ma-
gis divexant profluvia. Infantes sunt hoc morbo
ætatis anni decimo sexto circiter ac trigesimo sexto
intermedii; ac juvenes floridissimos, cute tenera
& alba, fibra sensili, ac ingenio felici instrutos,
præ puellis, menstruo modo fluxu dotatis, exitia-
lis hic morbus sibi metit. Sed nulla est ætas, quæ
tanto generis humani hosti, aut comiti ejusdem,
phthisi pulmonali, tributum cruentum non confe-
rat, sexusque est nullus: ut pueros non minus,
quam senes, fœminas æque ac viros, fortes eodem
ac debiles, furore, nunc citius nunc tardius mac-
ratos doleamus. Sunt variæ, in quibus, præ
aliis, doninetur hoc profluvium, — non semper
aeris puritate inferiores eisdem, regiones. Sunt
adeo certæ familiæ, quas, jure haereditatis,

faue

Iane flebili, sed magis solidorum, quam humorum ex vitio derivando, tum pneumonorrhagia, tum effectus, vel causa istius, phthisis pulmonalis, vix non integras, sub flore juventutis constitutas pessimum dent, ac milere extinguant. Sed & hoc sine titulo, qui, pueri, frequentius epistaxi laborarunt, qui corporis statura gracili, citius extensa, & collo imprimitis longiore, thorace angusto, compresso, & scapulis in alas quasi surgentibus instructi, genis roso colore tinctis incedunt: hos certe, vel paucis modo exceptis, exiguae ob causas, & sanguinem expectore effundere, & pedisse quo pulmonum ex ulcere conlumi videmus.

Definitio. Est vero pneumonorrhagia, sanguinis sinceri, vel ex trachea, vel ipsis e bronchiis surgentis, fluidi plerumque ac spumosis floridique, sed & indolis alterius, prævio titillatio[n]is in faucibus, aliquando caloris, constrictio[n]is, doloris in pectore, sensu, per laryngem, vel exspirationis fortioris, vel tussis actione reje[n]ctio.

Divisio. Vel proprio ac primario ex vitio, vel morbi alterius effectu secundario, trachea, pulmones sanguinem eructant, ac utroque in casu, vel universi culpa systematis, vel localis modo affectionis imperio, crux funditur: ac primo in casu, aut ex auctis, aut ex de pressis nimis viribus præcipitat. Exiguæ vero cauſæ, quod semel contigit, hoc revocant, ac habituale reddunt. Profluvii quoque alterius suppressi vicarium hoc idem periodice recurrit.

Est vero alia, de qua hic in longum differere non possumus, pulmonum hæmorrhagia: interna scilicet, qua sanguis hoc a viscere, thoracis in cava effunditur. In peripneumoniis raro non est, hydropem thoracis acutum, oriri, ac paucarum spatio dierum, copiosum simulque cruentum serum, pleuram inter ac pulmonem, ex ipsa istius superficie externa sudare. Sanguinem aliquando vix non sincerum hic reperimus; ac aliis quandoque in morbis crux repente in thoracem effusum,

per

per cadaveris sectionem, quin lœsio vasorum manifesta pateret, deteximus. In juvēne, cui tumor inflammatorius testiculi celeriter subiederat, hoc ipsum evenisse observavimus; ac in scorbuticis hominibus quibusdam, sanguinem in cava thoracis ex pulmonibus effusum reperimus. Nunc scilicet vasa hujus visceris externa rumpuntur, ac interdum aneurysma aut varix huic subfluit profluvio; nunc vomica, abscessus, ulceræ, canales pulmonum sanguineos erodunt; nunc vero vesicæ, loco aquæ, cruento liquore repletæ, ad pulmonum superficiem exsurgunt, ac illū in cava vicina effundunt. Ita ipsum adeo pulmonum parenchyma sanguis aliquando penetravit.

Symptoma t a. Non rarum est, & frequenter id nobis ægroti retulerunt, sanguinem sine prævio ad pectus, aut aliam ad partem, molestiae sensu, quasi tacite, tracheam ascendillæ, ac modo larynge superato, faucium titillationem, oris saporem dulcem, aut salsum, induxisse.

Fréquentius interim signa profluviorum sanguinis prodroma, & quidem levis horror, lassitudo, ad faciem rubor calorque fugax, cephalalgia, spirandi levis, aut satis manifesta difficultas, tullis arida, anxietatis, æstus interni, tensionis, iusionis, doloris sub sternō, ad dorsum, scapulas, in pectoris profundo, perceptio, extremitatum refrigeratio, pallor urinæ, aliqua interdum febris, & cordis palpitatio, præcedunt;

Vix primo cruoris sinceri sputo ab ægrotis perspecto, succedunt multa, quæ hunc ad morbum absolute non spectant; sed ex terrore nascuntur, rectumve de indole profluvii judicium non parum obfuscant, symptomata. Sed nunc stimuli ad fauces hærentis sensus diram iterum iterumque tussiendi necessitatem nolentibus imponit; cui, si paulo constantius resistat, aut exiguis conatibus latisfacere conentur; præviis ingratu ad tracheam fibilo, aut stridentis materiæ sonitu, dispnea augeatur, ac demum, post majorem atmosphæræ inspi-

rationem, totius pectoris convulsiva succussio ac tussis violentior subsequitur: quæ sanguinem, si modo paucas ad uncias, vel, minoribus ex vasis, lentius in bronchia effusus est, fluidum, coccineum ac spumosum, per vices, & aliqua ægroti concessa quiete, ex ore expellit. Si multus, & ex vasis conspicuis, majore cum impetu cror in bronchium ruit; ex hoc, in alia, vicina, altiora, assurgit; ex istis, per ramos bronchiorum laterales, declives, in subjectam pulmonis affecti, aut etiam in fani, substantiam descendit, ac novo refluxu, sub summae anxietatis ad præcordia sensu, violenta diaphragmatis actione, sed interdum sine tussi manifesta, & per solam quasi exspirationem fortiori-rem, torrentis ad instar, per tracheam, laryngem, per oris, & narium per ostia, tam fluidus ac floridus, quam partim concretus, obscurus, horrendo spectaculo præcipitat. Sub tanto croris ad fauces impetu, pars ejus, in pharingem regurgitans, vomitum, ut vidimus, violentum saepe provocat, cibosque, forsitan ventriculo contentos, novæ sanguinis undæ, per tracheam simul expulsa, commixtos, expellit, ac validum medico, tussis ipsum aliquando per vomitum cruentum excitatae, non ignaro, quo demum ex cavo sanguis scaturiat, dubitandi argumentum relinquit. Hæc dubia non minus in casu, quo tussis violenta præivit, ac, istius ob impetum, sanguis non modo pulmonum, sed simul narium e vasis expellitur, urgebunt; aut facile pulmo, ob nares cruentas, profluvii infons, cum magno judicii errore, declarabitur.

Sub insigni ac repentina croris ex pulmonibus jaætura, non rarum est, ægrotum illico, mori-turi hominis aspectu, prostrati, pallere, extremis frigere, convelli, ac asphyxiæ sub specie detentum jacere. Nec defunt, illorum imprimis, qui, somno profundo sepulti, vel debiles, ac supino in situ collocati, sanguinis, tracheam majori, quam larynx transmittat, irruentis ab unda suffocati perierint, exempla. Interim sub animi dei-
quio,

quid, hoc etiam profluvium compescitur interdum; in aliis, ejecta sanguinis portione moderata, modo paucas post horas, alia aliaque non raro subsequitur, illa major; ac saepe plures per dies, sub febre plerumque manifesta, sub pulsu duro, contracto ac celeri, sub pectoris dolore, angustia, sub cephalalgia ac facie rubicunda, sub frequente ad tussim stimulo, sanguineæ adhucdum aliquid matteræ, nunc floridæ, nunc vero, in plurimis, obscuræ ac bruneæ, nunc muco rosei coloris sub specie remissæ, rejicitur. Plerumque sanguis sub initio hujus mali, vel paulo tardius, ob novas a profluvio insidias, emissus, corio obtegitur satis firmo; & quod indolem illius, a phlogosi mutatam, in multis sane casibus, ostendit; est febris, tussis, dispunctiones, a sanguine emisso pertinaciter subsistentium, de latente in pulmonibus inflammatione, ac ulcere futuro plena periculi significatio.

Sunt interim non pauci, qui sanguinem e pulmonibus persæpe, ac certas ad periodos interdum, sine tantis molestiis, vel prorsus sine febre, ac alia pulmonum labe, sat diu, vel & longam per vitam, immunes eructent; ac certe timor hoc a profluyo, quam ab omni fere alio major, limites haud raro excedit, multisque ægrotis, nunc sanguinis missione, ubi minus convenisset, nunc adstringentibus auxiliis præpostere tractatis, funestus fuit. Sequiore in sexu, cui uteri cruenta secretio aut minus respondet, aut prorsus intercepta est, ac ipsis demum in gravidis, — in viris, fluxu hæmorrhoidum habituali destitutis, haud raro crux pulmonum ad vasa sat placide, sub debitis periodis, easdemque ad leges, ac pridem ad uterus, vel ad anum, colligitur; ac vel ex ostiis venarum, ut credunt, dilatatis, vel, quod nobis verisimilius videtur, arteriarum exhalantium e finibus, secretionis ~~crux~~ menstruo beneficio, ac visceris sine labore conspicua, scaturit. Virginem, cui menstrua iam longe satis tempore defuerant, ad clinicam institutam Ticiensem, ob febrem, qua tunc laborabat, suscepimus.

Hoc morbo jam prorsus devicto, cum, praeter nostram exspectationem, asthmatica affeditio ac tussis cruenta in conspectum venirent, ipsa nos ægrota, sibi talia; singulis a mensibus, jam diu contigisse; ac largam satis cruentis quantitatem per pulmones, loco fluxus uterini, sub solitis quondam periodis, sine alio salutis detimento prorupisse, admonu. Cum interim consueta majorem spirandi laborem accusaret, pulsusque plenos, vibrantes ac frequentes puella, aspectu sat robusta, offerret: venam, — ne medicam sexus fœminei theoriam offendere, ex pede aperiri est jussum. Hac vix aperta, ac paucis modo unciis cruentis eductis, ob dolorem epigastrii insignem derepente exclamare, — hoc vero, post pauca minuta, ut vocant, secunda, illico cessante, — de summo ad uterus cruciatu ululare, ac altas movere querelas incepit, & eodem quasi temporis momento, sanguis per uterus quiete effluxit; ac tam felici eventu, ut & tussis cruenta, & asthmatica affeditio extemplo disparuerint, excerni continuavit. Credebamus tunc saphenam a nobis casu fortuito, eo ipso, quo sanguis vel sponte ex utero venisset, tempore sedam, — ac redditam pulmonibus libertatem, restituti fluxus menstrui, non venæfectionis, effectum fuisse; sed aliter nos docuit rerum successus. Scilicet cum, altera jam die, menstrua cessassent; pristina pulmones oppresio invadere, ac sanguis sub tussi expelli cœpit. Hinc iterum, non parum attenti, ad venæ pedis affectionem consilium convertimus; ac eodem quam hesterno, eventu ac ordine, vix fluente ex vena fauciata cruento, summus primum epigastrio, mox utero, dolor redivit, sanguis illico ex vagina profiliit, ac pulmonum difficultas, atque simul cum ista profluvium morbosum, disparuit. Ne vero auxilii hoc genere, futuris forsitan hujus mali sub periodis, cum systematis totius detimento, abutetur ægrota, nunc suis restituta; ut pedes tunc profundius in tepidam immergeret, consilium porrèximus; ac, ut nobis ab assistente huic virgini medico

dico relatum est, idem hoc consilium eventus, donec salus in integrum redisset, aliquoties coronauit.

Sed & alia est ratio, cur sanguis, non aequo semper per laryngem ruat periculo: scilicet, quod ille non ipsorum e vasis pulmonum, sed ex iis, quae tracheam percurrunt, frequenter aufugiat. Non sine magno rationis fundamento suspicamur, partem hominum fere maximam, qui sanguinem sine pectoris aliqua molestia aut sensatione ingrata, ac sine alio salutis incommodo, per laryngem frequentius eructant, hinc non adeo ex ipsis pulmonum quam tracheæ aut laryngis e vasibus oriundum profundere. Quodlibet cruentis spuma in multis indoles contrarium indicare videatur; sufficit cogitasse, quod & sanguis trachealis, si conspicua satis copia suis a canalibus proluxerit, facile profundiora pulmonum in bronchia præcipitet; nec alia, quam tussis repetitæ actione, cum aeris portione conquassatus, per tracheam urgeri queat, & per laryngem tam alto in loco positum expelli. Multos certe, qui modicum cruentem sub tussi non magna per laryngem reddebant, ardorem fixum, titillationem, aut sensum læsionis ad asperam arteriam accusare, locumque unde sanguis scaturiret, ad istam indicare audivimus. Sunt adeo, qui sanguinis portionem, quin violentæ exspirationis, avenientis a tergo undæ majoris per impetum pelleatur, sine tussi manifesta evacuent; ac saepè nobis visum est, acsi strata tracheæ muscularia cartilagineis licet circellis, majore ex parte, circumscripta, sanguinem propriis e vasibus modice ac majore sine impetu stillantem, ex annulo, limbo inferiore ad interna retracto, superiore in annulum elevare, ac sensim laryngi adducere valerent. Ipsius certe oesophagi fibræ musculares cum cibis subliquidis ruminente in hunc id præstant; & qui tracheam, proprias per fibras, non modo ardari, sed & brevius in spatium reduci intellexerit; is mo-

tum a nobis indicatum ac retrogradum, quam ipsa experientia confirmat, vix in dubium vocabit.

Quodsi vero cruentum e larynge, sine tussi ac pectoris molestia, sub titillationis, caloris, uftionis sensu ad unam modo eandemque tracheæ regionem defixo, venientem, ex aspera arteria magis, aut ex ipso larynge, quam ex pulmonibus scaturire credamus; non tamen ideo tussis hac profluvii sub specie præsentiam pro pulmonalis hæmorrhagiæ indicio sat firmo declarabimus. Scilicet, qui copia quodammodo majore, aut cum impetu tracheæ ex vasis prorumpit, cruentus: is facile, quod supra jam monuimus, in bronchia, sub pondere, descendit, ac tussim nunc excitat. Sic & solius tracheæ, laryngis, irritatio, provocandam ad tussim jam sufficit; ac sæpe ipsius pulmonis affectio localis, sensum in trachea ac vœis organo morbosum, quin vitium his ipsis in locis subfistat, inducit; quæ singula, quam dubium sæpe ac incertum sit hic morbi de vera sanguinis scaturagine iudicium, luculenter ostendunt. Interim si cruentus, quin pneumonorrhagiæ symptomata, aut, causæ præcesserint, sub sensu tracheæ descripto, sine tussi, vel levi sub-tussicula, & motu exiguo per laryngem regurgitet; si paucos post dies, tracheæ ardor cum ipso cruentoris fluxu dispareat, quin tussis, dispnœa cum febre, superveniant; si ægrotus jam longum per tempus hoc profluvio, quin labis in pulmonibus indicia successerint, laboret; tunc certe spes magna est, tracheam, non vero pulmones hunc sanguinem dedisse. Cruorem modo paucum ex vasis asperæ arteriæ minoribus effluere, ex ipsis vero pulmonibus multum, — sine ullo rationis fundamento est dictum; ac sicut exigua interdum sanguinis ex bronchiis rejecti est quantitas: ita ex venæ varicosæ vel arteriæ trachealis laesione, vel ex carotidis aneurysmate in asperam arteriam contiguam aperto, quamplurimus sanguis ex ista prorumpit.

Causæ. Haud opus est, ea, quæ diximus hic loci repetere; sed juvabit nihilominus præcipua,

pua, quæ pectori insidias firuunt, indicare. Huc igitur imprimis spectant: violentia organis spiritalibus illata, vulnera, contusio, percussio, compressio, coarctatio, depresso, mala conformatio thoracis, fractura sterni, costarum, nixus fortior sub partu, in elevandis ponderibus, in alvo duriore deponenda, tubarum, fistularum, inflatio, oratio, vociferatio vehemens & longa, clamor altus, imprimis sub ira fortiore, cantus acutior, profundior, protractus, corpora peregrina in tracheam illapta, tussis violenta, ferina, fumi, vapores nitrofi, sulphurei, alii, cum aere inspirati, sternutatio impetuosa, risus effrenis, exercitium violentum corporis sub cursu, lucta, equitatione, vectione per loca laxosa, pilæ lusu, pulmonum per morbos prægressos debilitas ac sensibilitas major, ut puta per catarrhos, peripneumonias frequentes, congettiones sanguinis, alia per loca ad leges naturæ, habitudinis, effluere impediti, per insultus asthmaticos, per phthisin, ut vocant, pituitosam, inducta; dispositio scorbutica, hæreditaria, nativa ad phthisin pulmonalem; tumores in pectoris cavo, aneurysmata cordis, vasorum majorum, pulmonium, steatoma, vomica, tuberculæ pulmonum, induratio unius ex ipsis, varices, hydrops pectoris, péricardii, empyema, calculi, materia topacea, calcarea in bronchiis concreta, virus venereum, pulmonibus infestum, herpetum, impetiginum variarum subitanea suppressio, ac similis ad pulmones morbosa secretio; abdominales infarctus, viscerum, imprimis hepatis, lienis, uteri moles aucta, tumores seirrhoi, adeps multus, vel aquæ abdomine collectæ; spasmi abdominis, extremitatum refrigerium, bâlnea frigida, vestes arctiores imprimis thoraces angusti, ac singula demum illa, quæ stimulum pulmoni admovent, & cruentum cum impetu afficiunt; aut eundem alias per corporis partes distribui impediunt, ad vala pulmonum urgent, ac localem hoc in viscere plenitudinem inducunt. Venerem præcocem, aut nimiam, im-

pri-

primis onaniam, pulmonibus haud parum insidiari, multorum, qui hac ex causa nimis exhausti sanguinem spularunt, ac tandem in phthisis delapsi sunt, funera confirmant. Fœminæ nobis exemplum oblatum est, quæ, licet corpore hucusque siamo ac bene nutritæ dotata, quoties tamen veneri æstivis sub caloribus paulo ardentius inservit; toties cruentem illico e pulmonibus eructat.

Prognosis. Ex dictis diversa pneumoniaeorrhagiae pericula, maxime si ejusdem ad causas respiciamus, jam satis eluent. Scilicet in prædispositis ad phthisia pulmonalem hominibus, in quibus tubercula plerumque, aut nativa vasorum pulmonalium teneritas, sensibilitas morbos, profluvium inducunt, spes modo panca restituendæ, constantis saltem, salutis affulget. Si per omnem puerilis aetatis periodum frequentius per nares, — sequentis vero ætatis per annos jam saepe per pulmones crux profluxerit; ne facile mutari habitudo hæc possit, & ne labem hujus visceris inducat, justus est timor. Verebimur & illud, quod febris, pectoris angustia majorque molestia indicabant, comitantur profluvium, imprimis copiosum; sed magis hoc verebimur, si febris, tussis, dolor, dispnoea, cessante jam crux effluxu, per plures adhuc dies continent, ac lenta quasi febris tabisque pulmonalis symptomata succrescant. Tristissimus est status, cui maximo cum impetu crux plurimus, coccineus, sub ebullientis quasi, in cavo thoracis profundo, aquæ strepitu, ex trachea per vices præcipitet, cui extrema frigere, vomitum, lipothymias repetitas nec tamen fluxum eructis, cohibentes, convulsiones succedere videamus; vel si causas istorum, quas minime auferri licebit, subesse noscamus.

Non tamen ultra, quam par est, & quam experientia jubet, hos timores, cum damno ægroti, extendi oportet. Gravidæ mulieres non raro, donec partum absolverint, sine tantis, si modum res habeat, periculis, sanguinem ex trachea eructant.

tant." Fluxu menstruo orbatae foeminæ, ut diximus, — pueræ necdum redius menses, frequenter sub debita periodo, cruentem e pulmonibus, quin multæ conspicuam abhinc noxam experiantur, excernunt. Idem de haemorrhoidibus virorum suppressis, ac in pulmonum profluvium mutato fluxu aliquando, — sed ut nostræ observationes loquuntur, raro admodum, dicendum est. Sub pulmonum inflammationibus, sœpe sanguis sat multus, quin haemoptysin vocant, ejicitur, ac si modice id fiat; meliore id forte, quam si nulla quidem sputa expellant, contingit. Ab illata thoraci externa violentia, sanguis persæpe, sed multis in casibus, sine eo, quod causa internae attulissent, rerum discrimine, per tracheam profunditur. Nec minus in robustis hominibus, corporis exercitio parumper violento, aut potius spirituoso aliquantulum indulgentibus, sanguis interdum ex trachea, pulmonibus, quin ideo vel redeat hic fluxus, vel labes ad istos remaneat, regurgitat; ut igitur, si tam atro hic morbus carbone notetur; id maxime ex eorum, qui ob prævia in pulmonibus tubercula, vel ob infelicem ex parentibus, a nativitate, dispositionem, profluvii hoc genus patiuntur, frequentia, — vel demum ex ipso medicorum immaturo, hunc fluxum, vel quovis in casu, ac illico cohibendi conamine, derivandum sit.

Qui ex trachea, aut e larynge duntaxat, ascendit, cruentis, si modo certa sit satis diagnosis, minori omnino, quam qui ex bronchiis venisset, cum discrimine prodibit. Interim si gravior vasorum læsio, vel causa solidis viventibus pertinaciter adhærens & in ulcera maligna proclivis, subfuerint; phthiseos, quam trachealem vocamus, & quam alibi describendam reservamus, exempla non desunt.

In cura pneumonorrhagiæ, primum ad generalia, quæ pro omni sanguinis profluvio tra-

do proposuimus — præcepta, & maxime ad causas, quæ cruentem suis e vasis provocarunt, respiciendum, atque alia sub ipso cruentis effluxu, alia post absolutam sanguinis refectionem, ac alia demum ad impediendum istius regressum, transitumque in morbos pedissequos, via ineunda est.

Hinc sub ipsa hujus morbi invasione, primum est, ut festinante quidem, sed cauto satis, nec turbato, per aspectum periculi, oculo, mox indolem ægroti, causarum prægressarum, latentium ipsius habitum modumque profluvii, vires vitæ superstites, ac eorum, quæ timenda sunt, seriem scrutemur. In genere, oportet, ut ægrotus mox vestibus ac cingulis, quæ comprimant, spoliatur; ut corporis positionem erectam observans, subfrigido in aere degat; ut corpus vel minime moveat, ac ab omni prorsus vociferatione abstineat; ut mentis in eodem agitatio, quo fieri id licet, modo, componatur; ac tandem, ut potum calidum, vel & talem, qui fauces ad tuissim extimulet, ut nimis acidum, evitet:

Si juventutis sub flore constitutus, robustus, ac laute nutritus est æger; si alterius suppressio cruentæ excretionis, validum exercitium, spirituorum abusus, præcesserunt; si moderato cum impetu sanguis per tracheam assurgit; si, uno ut verbo dicamus, hypersthenia subintrat; tunc, et si pulsus, ob terroris rationem, contradicit, ac facies pallore obducta sint; ab illis, quæ stimulent, vel quæ sanguinem cohibeant, abstinentem, & cruent ex brachio, sat ampla venæficatione, mitendus est. Si arteriæ ab ista, assurgent magisque vibrant; si febris, dispnœa, ardor pectoris, simul id jubeant; tunc ad idem auxilium, sub victu tenuissimo, ac remedii vim nimiam vasorum moderantibus, recurrimus; alvum adstrictum cum clystere movemus, ac simul tepidæ; — ne tamen magis hæc irritet, quam sanguinem revellat, profundius immergimus.

Aliter, si plurimum jam sanguinis ex pulmonibus amissum; & hypersthenia sic passu celeri in astheniam mutata est; vel si ex causis prægressis habituque subjecti, adynamica videtur profluvii indoles procedendum, ac ut sanguis fistatur, quærendum, hinc de cruento mittendo vel minime cogitandum est. Majore sub malo, brachiis cruribusque circumposita super cubiti ac genuum articulis ligatura, potus frigidus, ac sensim gelidissimus affatim, ac ad brevia intervalla, moderata quantitate, haustus, vel, majora sub mortis, a cruentis subitanea jactura, periculo, glacies contusa thoraci admota, apud multos cum felici effectu adhibentur. Ad stringentia sic dicta, ab aliis, hoc sub casu, prodesse, — ab aliis, nocere, referuntur. Scilicet, quæ, sub majore jam asthenia, nimis exstimalant, minime convenire hic possunt; sed ea, quæ gradum illius adaptata sunt, ab initio, mitiora, ac, ascendendo, sensim potentiora, excitantia opportuna sunt. Nisi tussim adaugeat, acidum sulphiticum, cum æquali parte alcoholis remistum, cum frigida, cui simul mucilago gummi arabici, vel radicis salep decoctum supperadita sint, propinandum est. Herbae digitalis purpureæ infusum, ex scrupulo uno ejusdem paratum, cum aqua cinnamomi simplici, guttis quindecim, virginati, tinturæ opii, & grato simul syrupo, haud rara conducunt. Si dilpnœa non urgeat, corticis peruviani extractum, cum aluminis portione, vel serum lactis cum alumine paratum, ac similia, prudenter præscribuntur. Hoc modo aquam vulnerariam Romanam, qua Insubri toties in activo abutuntur, in passivo profluvio aliquid præstitisse, ipsumque alcohol, cui certe nitrum adjectum efficaciam non dedit, profuisse, minime negabimus. In eo certe, quod sub scorbuto, sub febribus asthenicis, ex visceribus contingit, cruentis profluvio copiosis experimentis virtutes vini comprobatae fuerunt. Urticæ succus, qui tanto quondam inter

Ita.

Italos in usu fuit, vix ullo effectu siipatur. Re-
fradas, emiticorum, imprimis ippecacuanhae,
doles, in pessivis profluviiis jam laudavimus; &
oportet has caute, ac ne vomitum promoveant,
porrigere. Ipsa quidem emetica interdum pulmo-
num cruenta profluvia, imprimis si gastrica collu-
vies haec produxisse videbatur, profuisse, a claris
in arte Viris est dictum; sed super igne doloso ac
cineribus techo hic incedimus; nec tanta nobis cau-
sarum certitudo concessa est, quin ipsa ventriculi
subversio, profluvii pulmonalis effectus, ac emeti-
ci praescripti actio lethalis esse queat. Si spasmo-
dica affectio, imprimis, abdominis profluvio pulmo-
num occasionem dedisse, vel ipsius laryngis convulsiva
irritatio, ac tussis abinde inducta, cruoris profu-
sionem adaugere videatur; tunc oleum lini, amygdalarum,
emulso arabica, cum hausto, ut vocant,
narcotico mista, ac similia per alvum injecta re-
media, potiore effectu praescribentur. Si menstrua
purgatio, aut haemorrhoides suppressae, cruoris ad
pulmones affluxum majorem ac profluvium indu-
xerint; hirudines pudendis, vel ano applicari, a
multis jubentur. Astenica interim pneumonorrha-
giæ, cum subest, conditio, ac ipsa revulsionis, il-
lo cum auxilio faciendæ, incertitudo, huic me-
thodo haud favent. Aquæ vaporem ad cruoris per
vasa recti intestini egressum promovendum, si con-
suetae leges periodi, sic jubeant, adhiberi non ob-
sumus, magis tamen, vel hoc in casu, vel si vis-
cerum abdominalium obstruacio cruoris distributio-
ni morbosæ ac pulmonali profluvio subesse videa-
tur, ea, quæ hos demum obices solvant, remedia
indicantur. Si forsitan secretio morbosa ex rheu-
mate, herpete, &c. teneram bronchiorum superfi-
ciem irritaverit; tunc præter oportuna huic mor-
bi cause remedia, emplastrum vesicans aut sternens,
aut loco scapulis intermedio appositum profuisse est
visum.

Sanguinis ex pulmonibus ab soluto profluvio, in corporis animique imposita quiete persistat ægrotas. Sæpe tussis hunc secca nihilominus divedat; aut sanguinis jam bruneo, subnigro colore instruti, concreti reliquæ, hinc inde striis sinceri cruxis notatae, per illam rejiciuntur. Vaporem aquæ, ut citius corrupta hæc mæteries a bronchiis secederet, laudavit vir celebris; sed caute, post magna ex pulmonibus profluvia, ne sanguinis hoc ad viscus congestionem, vel affluxum majorem, stimulando nimis, renovemus, ac ne trombus, qui loco bronchiorum fauciato adhæret, citius, quam par est, separetur, incedendum esse monemus; nec securum est illorum, qui arnicam, ut sanguinem stagnantem resolvant, adhibendum esse volunt, consilium. Quodsi tussis reliqua, cum dispœa, ac febris hyperæthenicæ indicis incedat; tunc, sub victu adhucdum tenuissimo, sub potu ex sero lactis, lacte, ut vocant, ebutirato vel ex hordei decocto, cum mellis portione remisso, moderata ac, si vi morbi id exigat, repetenda, venæfætio, aut cucurbitulæ scarificatae, ac blanda per alvum' evacuatio, conducent. Si nulla pulmones phlogosis tenere, statusque astheniae subesse videatur, ac tussis arida, molesta, sub solis occasu increscat; tunc emulsio arabica cum opii portione indicabitur. Ubi sex circiter, vel septem per dies febris exulaverit; alimenti ex färinis oryzæ, hordei, avenæ, cum jufculis ranarum, testudinis, pulli, aut vituli, decoctis, vix tepidi, portio moderata, quovis vere bihorio, concedenda est. Post profluvia asthenie, ac sanguinis viriumque notabilem jacturam, tantus, ac tam protractus in longum rigor, sine damno jam exhausti nimis ægroti non foret; ac præter chinæ infusum frigidum, decoctum, cum emulsione arabica remisso, vietus magis nutriens, quantitate quidem exigua, sed omni fere hora, ex pane, cum jufculis carnium dictarum decocto, su-

per-

peraddito interdum ovi vitello, porrectus, requiritur.

Atque sic infaustum hujus morbi transitum in aliū, seu in lethalem plerisque phthisis pulmonalem, apud multos feliciter avertimus. Sed nihil sola medicina, nisi ipse sibi consulat, & a causis hujus mali, tam facile redditū, sibi caveat ægrotus, proficiet. Parum adeo utriusque conamina auxilii saepe ferunt, si exitialis quemquam ex parentibus prædispositio tenuerit; ac integras nos quoque familias, cuocunque demum modo vivendi uterentur, præcedente plerumque, — ut signum certe magis, quam ut causa primaria, cruento pulmonum profluvio, in tabem, ex ulcere istorum, lethalem præcipitatas doluimus. Est interim non spernendum pro multis, in præceptis, quæ sub tractato de phthisi exponemus, cum virili constantia adimplendis, vitæ præsidium; & quæ ex illis in genere hoc spectant, in eo sunt posita: ut ægrotus a pneumonorrhagia convalescens, qua demum ratione licebit, aeris imprimis, nec frigidi nimis, nec montani, nec variabilis admodum, sed per amplam planitiem spirantis, rusticani, delectum instituat; ut vestibus nimis arctis, tenuioribus, æstivis, renuncians, a pedum imprimis & a cutis subitaneo refrigerio sibi caveat, ac omnem catarrhalis affectionis occasionem sollicite evitet; ut corporis exercitio moderato, vel nave, vel equo, matutinas ad horas suscipiendo, fruatur; sed ab eo, quod violentum est, a nixu quovis, ab acclivium ascensu, a clamore & cantu, tubarum inflatione, ac longa vociferatione, — ab illis, quæ motum croris valide accelerant, alimentis, potulentis, veneris illecebris, animi pathematibus, abstineat, ac maxime, ut omne in causis internis, quæ morbum jam pridem excitarunt, fugientis, corrigendis, eradicandis, consilium mature convertat. Tam multiplex ac inter se diversum hoc est, ut in singula, quæ hoc spectant, descendere nequeamus;

mus; sed generatim hic monuisse sufficiat: nunc omne systema, — aut per ea, quæ solidorum vim nimiam vitalem infringant, nunc per illa, quæ nimis languidam intendant, auxilium expetere; — nunc vero pulmones, aut partes alias, vicinas, longinquas, mechanica actione, vel conlensu in pulmones imperantes, vitium locale corrigendum offerre; nunc autem utrumque hinc inde concurrere, aut methodum, ut ipse morbus complicatus est, compositam exigere.

ORDO III. GENUS IV.***HÆMATEMESIS.***

De Vo mitu quidem, cuius indolem sub qua-
ta hujus libri sectione exponendam reservamus, hic
modum ex professo agemus; interim, cum sanguine
profluvia ex ventriculo per vomitum hinc
inde contingant, hæmatemesis, seu vomitus
cruenti, hæmoriam hic omittere nequimus. Non
quidem eo de sanguine hic sermo est, quem
homines, vel ex ore, naribusque venientem, ac
sub somno ad ventriculum dедакum, vel alimenti
sub specie afflumtum, vel, opinione superstitione des-
lusi, ut a morbo epileptico se liberent, ex homi-
nis capite truncati arteriis salientem, cum adhuc
fumaret, eptum, vel ad fraudem, ac ut morbum
de quo agimus, simularent, exhaustum, per œso-
phagum rejiciunt: sed agitur de morbo, in quo,
ernor ex ipso abdominis cavo per ventriculum re-
gurgitat, ac plerumque per œsophagum ascendens,
sub vomitu, ex ore, fœtidissimo spectaculo rejici-
tur. Est quidem ubi sanguis maximo cum impetu,
ventriculi aut aliis ex vaſis, ac tanta quidem co-
pia, ut illico mors ipsa sequatur, præcipitat, ac
nullum sic profluvii externi signum in viventibus
compareat; sed rarius hæc ita contingunt, atque
tunc, sicut vitæ servandæ, ita morbi cognoscendi,
nisi sedio pathologica hos, sero nimis, eventus il-
lustret, amittitur occasio.

De-

D e f i n i t i o. Est igitur hæmatemesis, sanguinis proprii, ex ventriculo, aut partibus vicinis, contiguis venientis, — nunc fluidi, rubentis, nunc in grumos concreti ac atri, nunc sinceri, nunc rebus ingestis, aut contentis remisti, diluti, post naufragium, post oppressionem, tensionem, ardorem epigastrii, saepius post instantis lipothymiae sensum, — per vomitum, sine tussi primaria, ac læpe per alvum simul rejeccio.

S y m p t o m a t a. Rarius hoc profluvium quam alia cruenta profluvia, nec ipso quidem micatu cruento excepto, — frequentius in sexu sequiore, adulto, quam in viris, nisi fluxu quondam hæmorrhoidum detentis, occurrit. Plura interim nobis hæmatemesis exempla sub artis medicæ longiore exercitio oblata sunt; ut igitur sinceram ac naturæ fidelem & hujus morbi imaginem hic declinare valeamus.

Pubertatis ante tempus hæmatemesis observare, licet pauca apud alios exempla non defint, neccum nobis datum est; nec in senio eandem, quamvis illa minus raram, si modo virum genuensem, sexagesimo jam anno superiore excipiamus, conspeximus. Pars maxima ægrotantium, trigesimum & quinquagesimum inter annum hoc profluvio laborat; sed puellæ non minus, quam foeminæ, quo semel tempore menstrua prodierunt, hoc fluxu interrupto imprimis, vel quavis ætatis periodo, æquifere ratione hoc a morbo plectuntur. In puella Bruchfaliensi septem ac decem annorum, — in fomina Ticineni annorum viginti, hoc profluvium traximus; sed plures ex illis, qui ætatem juvenilem superaveant, numeramus. Hypochondriaci, animoque ad tristitiam, morositatem compositi, aspectus pallidi, subflavi ac fere terrei, homines, ac inter istos, qui studiis profundis, corporis exercitio necessario privati, intensius indulgent, ac cibos, quos stomachus aversatur, potu generoso calidoque supplerent conantur, præ aliis, huic profluvii speciei subjecti vivunt.

Per plures vero annos, haud paucis hæc mala parantur. Variæ his, prævia in plurimis fluxus aut menstrui, aut hæmorrhoidalis suppressione, circa præcordia molestiæ, angustiæ, tensiones, oppressiones, dolores cardialgici, aut ad finis rūmum hypochondrium, aut denique ad ventrem, in aliis ad lumbos, aut integrum columnam vertebralem, nascuntur; ciborum, nunc præter modum increaserit, nunc deletur desiderium; nauseæ, vomiturations, vel & vomitus aquosi, acidi, interdum salivatio, singultus, respiratio suspiriosa, cordis palpitatio accedunt; status multos, inodoros, cum levamine, vel & aucto sub dolore, per œsophagum eructant, nec raro singularem instantis quasi lypothimiæ sensum accusant; quæ symptomata, cum nunc in totum dispareant, nunc æquali violentia, vel dum cibos vix hauserunt, vel coctionis sub opere, recurrent; pro ventriculi plerumque inertia, vel pro affectione spasmodica declarantur. His ærumnis, liquores spirituosos, ardentes, aromata, vel & aloë conjunctos, potumque coffeeæ ad nigredinem saturatum, opponunt; vel medici incauti, de copia faburrarum ad ventriculum hærentium somniantis, improviso consilio utentes, emeticum, aut purgans, quod tenacem, ut ajunt, pituitam expellat, remedium, — quibus pejus venenum sorbere vix possent, epotant. Vel scilicet ab istis, molestiæ in immensum augentur; vel ipso sub vomitu, sanguis cum impetu, ad mortem usque hinc inde, ex ventriculo præcipitat. Sic virginî vir andax pulverem Cornachini, ac radicis jalappæ, hos ad stomachi ardores, dolores, præscriperat: eodem, vix ab horula, assumto, mox tanta cum violentia cruor ex ore per vomitum prorupit: ut, cum ad ægram, accersitus, properasset; per fluentem, a lectulo, cubilis ad limina, cruentem gressus absolvere debuerim. Sunt, qui, prægressis, quos diximus, ad epigastrium, hypochondria, ventrem lumbosque doloribus, ac syncopis imminentis sensatione, materias atras, corruptas, fanguinolentas per anum,

vel

vel priusquam similes per ventriculum expellant, vel adeo quin vomitus cruentus sequatur, sub cruentæ magis diarrhœæ aspectu, excernant; ac interdum, ab hac sola jam nimis exhausti, sub continuis lipothymiis, sub pulsu exilissimo, ac frigore marmoreo, vel denique convulsi, moriantur.

Alios, non tamen multos, hoc profluvium ventriculi cruentum ex improviso quasi, aut saltem sine præviis ad epigastrum molestiis, adoritur; ac, sicut ad anum haud paucis contingit, sanguis tacite per venas varicosas copiosus aufugit. Sic vi- gesimum vix annum attingens fœmina in clinicum Institutum Ticinense suscepta, perfecta valetudine gaudere sibi videbatur: cum sub calida æstate elapsa, quin ullum animi pathema præcessisset, a capitis dolore, ac frigoris a sensu prehensa, mox vires, aciemque oculorum amisit, sudore frigido obtecta, ac motu sensibusque destituta, per bihorum sub vera asphyxia detenta fuit. Huic ægrotæ, dum sensus rediissent, eorum tamen, quæ sibi vix contigerant, non rediit memoria; sed sanguis hinc inde ex gingivis effluxit, ac potuum acidorum sub usu, non multas post dies, valetudo amissa restituta est. Tres menses, sub ista, hilaris expleverat: cum tempore catameniis intermidio, præviis vertigine ac nausea, sanguinis congrumati octo fere uncias per vomitum, ac omni sine tuffi, rejeceret. Successit iterum, ut pridem, febricula, sanguinem gingivæ stillabant; sed major nunc debilitas, ac singula, ignotæ sibi alias, chloroseos symptomata in conspectum venerunt. Nunc menstrua copiosa, & decem adeo per dies protracta, cum intenso lumborum dolore, succedunt; ciborum viget desiderium; sed saepius dolor, tensio epigastrii recurrent, ac mensis vix spatio absolute, vomitus cruentus de novo, — & quin symptomata prædicta remitterent, eadem sub periodo, iterum revertitur. Quæ igitur sub prima hujus morbi invasione occurserunt, — licet ægrotæ tunc sanguinem ex œsophago vel minime reddiderit; ea certe

ex interno ventriculi profluvio derivanda sunt, fine ulla epigastrii oppresione, tensione, tunc latenter observatis, symptomata. In alia ægrotia, quam idem ad clinicum institutum suscepimus, febris intermittens neglecta sponte quidem cellaverat. Successit anasarca, quod etiam sine artis præfidio dilparuit. Post quindecim, ab hydrope disperso, dies, mox a cœna, capitis gravedine & insolito calore mulier afficitur, ac, levibus modo ad ventriculum constrictiōnibus prægressis, mox atri sanguinis copiam insignem, absque tussi, per vomitum rejicit. Vir sexagenarius, cujus alibi refertur historia, nulla prævia causa manifesta, subitanea nece extingitur. Lustrato cadavere, tota ventriculi cavitas, uno, prægrandi, ac formam stomachi referente sanguinis grumo eum in modum obsessa & impleta fuit, ut spatium nullum, inter pylorum & sinistrum orificium, vacuum remaneret; ut igitur prodroma non in omnibus signa hunc morbum annunciant; & ut sanguis fortasse saepius, quam neverimus, ventriculi profluvia cruenta, hujus visceris diuturnas molestias, vel mortem demum ipsam, & quidem improvisam, inducat. Aliquoties ægras, Vindobonensi in Clinico Instituto, priusquam sanguinem evomerent, de oris dulci sapore conqueri audivimus; ut igitur non solam hæmoptysin hæc mira præcedat sensatio.

His igitur, quas diximus, molestiis, aut fere nullis interdum, prægressis, aliquando sub corporis ad anteriora incurvatione moderandis, ægroti sanguinem, nunc dilutum ac serofum, nunc sanguinem ac fluidum, nunc in placetas sat magnas & atras concretum, ac subinde jam satis corruptum, & fetidum, nunc potu citisque, vel & acidis, biliolis faburris remistum, vel paucum, vel & plures ad libras, quin, ut nos quoque conspeximus, ad aliquot mensuras, per vomitum, plerumque sine tussi, ventriculo expellunt. Quodsi tamen pars crux cum impetu ad palatum allidentis, ab illo ad laryngem regurgitet; tunc certe, ut vidimus, & tuffis

tussi violenta comitatur hunc vomitum, medicumque, nisi maxime in singula attentum, quod de sanguinis ex pulmonibus rejectione jam diximus, de vera cruoris scaturigine ancipitem relinquit. Quidquid fœminæ Ticinense ad clinicum Institutum delatae exemplum habeamus, quæ, fluxu mensiruo suppresso, in vomitum cruentum incidet. Hæc, quamvis nunquam fluxus ille uterinus rediisset, satis tamen felici valetudine, tres fere per annos, gavisa est: quo tempore, febris cum catarrho & cum sputis cruentis, — ac simul, præviis ad ventriculum consuetis molestiis, antiquum ex hoc viscere profluvium, impetuoso sub vomitu, in consortium venerunt. Interim qui animum & ad ea, quæ vomitum cruentum ad ventriculi regionem, & ad hypochondria præcesserunt, & ad ea, quæ sanguinem rejeclum concernunt; ac tandem ad illa, quæ profluvio cessante occurserunt, convertit: ille veram mox illius diagnosin instituet.

Ac prima quidem ex ipsis, jam satis exposui-
mus. Ipse vero sanguis ex ventriculo ascendens,
nec tam coccineus esse solet, nec spumosus est, ut
ille, qui pulmones deseruit, nec facile aut a tussi,
dolore thoracis, dispnœa, præceditur, aut a pri-
ma ex ipsis expellitur. Præterea haud raro & ci-
borum, & potus portio assumtorum, crux ex sto-
macho rejecto, plerumque frustis in coagulum con-
cretis remisto ac nigrescente, conjuncta est. A vo-
mitu cruoris peracto, symptomata tensionis, oppres-
sionis, doloris ad epigastrum plerumque, — sed
certe, ut experientia nos docuit, non in omnibus,
remittant; nec tussis nunc, — quod tamen in re-
lato a nobis exemplo observavimus, continuat.
Nullum vero sanguinis, profluvium, vel & sola ad
hoc ipsum molimina, tam facile, quam illud ven-
triculi, lipothymia insequitur. Accedit &
illud, quod pars cruoris in ventriculum effusi, apud
multos, — sed iterum, ut pluries observavimus,
non in omnibus ægrotis, per tubum intestinorum
descen-

descendat, ac ventris tumorem mollem, aut quasi meteорismum, borborygmos, & tormina, ac tandem alvi fluxum cruentum ac atrum, — vel nisi iste sequatur, si plurimum cruoris effusi est, periculosa interdum febris asthenicæ cum laburris complicatae symptomata inducat. Fœminæ, hoc a morbo, ac juncto huic simul ascite, extinctæ cadaver Ticini publicæ, ut salutari ex lege tenebamur, sectioni submisimus, ac sanguinis concreti, & atri copiam insignem, a ventriculo per intestina, tam crassa, quam tenuia, late longeque diffusam, quod & aliis est visum, deteximus. Cum vero nullum cruoris profluvium, jam protinus pacatis ejusdem symptomatis, tam facile, ac tam celeriter, quam ipse hæmatemesis, redire consuetat; hinc, vix aliquot ab illa diebus expletis, sub interni caloris sensu, sub levi ac remittente febricula, non raro novæ naufragæ, oppressiones epigastræ, inquietudines, anxietates, dolores quasi pungentes in sinistro hypochondrio, oscitationes, succedunt; ac saepius ægroti sibi sanguinem in stomachum quasi colligi persentient, ipsumque mox impetu & copia majoribus rejiciunt. In aliis, imprimis si a menstruis, vel a fluxu hæmorrhoidum suppressis cruor magis ad ventriculum dirigitur, illorum, vel istius consuetas periodos hæmatemesis, vix non quam cœtera profluvia accuratius, absolvit; vel saltem datis in anno temporibus revertitur.

Contigit interdum, ut, rejecta cruoris interfrusta, polyposa, aut quasi carnea concretio, aut species membranæ, sanguine aliquando repletæ, quam, facile condonando tunc temporis errore, Vir clarus *Ludvigi*us pro tunica ventriculi nervosa declaravit, comparuerint. Quodsi pylorum superare ejusmodi concretio non possit; continuus & ab ista, ad vomitum stimulus, ac nova sanguinis sub illo fundendi occasio nascuntur; vel eadem intestinis forsitan commissa, molestiae abdominis non paucæ oriuntur.

Sed diutius interdum sanguis, non ipsum ventriculi, aut intestinorum in cavum effusus, sed in vasis infarctis, & quasi cruenta in palude, detinetur, ac stagnat. Sub hac rerum conditione, imprimis in hominibus macilentis, morosis, iracundis, melancholicis, aspectu pallido, flavescente, subviridi, instructis, tum plura ex symptomatis, quæ hæmatemesis præcedere monuimus, epigastricis, hypochondrii imprimis sinistri, — tum multiplices in ea, quæ illud inter & umbilicum est posita, vel & inferiore, abdominis regione, molestiæ, inflatio, borborygmi, tortuosa, ac lumborum dolores, præcedunt. Tandem vero, sub insigni virium prostratione, ac instantis lipothymia sensu, apertis scilicet infarctis ventriculi, intestinorumque vasis, aut varicibus, picea, ac nigerima regurgitatur materia, & dictorum cava viscerum inquinat. Acerrimam haud raro, sed certe non semper, ac rodentem, atque, si talia in debiliorum jam hominum ventriculis latuerint, nunc acidum, nunc putridum olenem, fæx ista cruoris, indolem assumit, ac talis vel per vomitum regurgitat, vel per alvum copiosa descendit. Atque hic est morbus, ut vocant, *Hippocratis niger*, qui morbus modo consistentiae ac nigredinis, in materia abdomine expulsa, ratione, ab ipsa hæmatemesi distinguitur, & Viri summi, quem in cathedra Ticineni secuti sumus, penicillo egregie depictus est. Interim & aliæ morbi nigri, si nomen a materiæ per vomitum, aut ex ano rejectæ colore derivandum foret, species existunt, quæ tamen, cum a sanguinis profluvio non pendeant, aliis hujus operis in locis describendæ sunt.

Causæ. Ad intimam hæmatemesis cognitionem, causarum, ex quibus illa scaturit, consideratio non parum contribuet. Hoc scilicet, profluvium, sistematis venosi plerumque morbus est, & aliarum ægritudinum, quæ vasorum abdo-

minalium resistentias imminuant, in plurimis effectum constituit.

Est quidem, ubi magnæ arteriæ, vix pedoris e cavo egressæ, — est ubi arteriæ cœliacæ aneurysma, ventriculi membranis adhærens, ac in cavum hujus visceris apertum, sanguinis per œsophagum ruentis torrentem eructaverit; nec funesta aneurysmatum, ad arterias mesentericas, intestinalem in tubum ruptorum, defunt exempla. Vomitus cruenti, lethalis, ab officulo vervecino ad ventriculum deducto, atque hiunc ipsum continuo stimulante, ac vix non perforante, venientis exemplum habetur. Similes acicularum, vitri diffradi, venenorum rodentium, draſticorum, sunt noxae. Hirudines aliquando cum potu aquæ lutulentæ, paludosæ, in stomachum delatæ, vel & vermes, aut vulnus ventriculo inflatum, aut quævis violencia externa, sanguinis, istius e vasis, profluvio occasionem dederunt. Sub nixu ad partum difficultem continuo, ac maxime violento, aut jam gravido ab utero, sua mole vasibus abdominalibus molestio, ex fœtus, matris in velvi hærentis, diurna compressione, interdum cror cum impetu ex ventriculo præcipitat. Aliqua, sed rara, hæmatemesis ex ulcere ventriculi, intestinalium, hepatis inductæ exempla sunt. Tumoris scirrhosi ad pylorum positio, sicut vomitus diurni frequenter, — ita & cruenti interdum, origo est.

Est etiam, ubi sanguis, vi nimia vitali, per causas excitantes adaudita, ut aliis ex partibus, ita ventriculi e vasibus, pellatur; vel, morbosa secretione effusus, hoc e viscere inflammato, aut varias ob causas stimulantes a croris copia obruto, secedat; & in hominibus laute nutritis, succipennis, aut naturali, consueta croris, alias per vias excernendi, evacuatione destitutis, per vicariam, ut vocant, hæmorrhagiam prorumpat & actiu[m] sic profluviu[m] constituat. Fœminam in clinicum Institutum Ticinense collocavimus, quæ, et si, jam sati adulta, ac tribus ab annis uxor esset, forsitan quod

quod uteri volumen per tactum exploratum, avel lanæ vix nucis volumini responderet, menstruo quidem fluxu hucusque privata incesserat; sed istius in locum, sub periodis interim haud satis æqualibus, sanguinem nunc per pulmones, nunc per ventriculum ejecit. Alia cum in tenera ætate sanguinem frequenter per nares excrevisset, jam undecimo ætatis anno menstruis copiolis ac rite prodeuntibus, subiecta fuit; ac tandem, florido licet sub corporis habitu, *hæmatemesis*, ob quam ad clinicum Institutum delata est, contraxit. Plures certe fœminæ, valetudine in cœteris sat firma instructa, cum ob fluxum uterinum, ex alia longe, quam debilitatis ratione, suspensum, aut minus, quam sibi conduceret, abundantem, hoc a morbo corripiuntur, manifestum ex cruris per vasa ventriculi fuga experiuntur, beneficium, & a methodo excitante, aut profluvium coercente, læduntur; quæ singula, non omnem *hæmatemesis* ex prævia vasorum, seu totius systematis debilitate scaturire, abunde demonstrant.

Interim pars longe maxima ægrotantium, ex asthenia, & frædo vasorum abdominalium vigore, & ex oppositis humorum circulo obstaculis diuturnis, sanguinem ventriculo tuboque intestinali expellit. Arteriæ illius potissimæ, coeliacæ ex trunco nascuntur, ac eodem ex fonte, suum hepar, & lien, cruentem hauriunt. Omnis vero sanguis venosus his a partibus, ut ex ipsis intestinalis pars notabilis cruris, flumine communi ad hepar per venam portarum defertur. Oportet hinc, ut quanto minus sanguinis in splenem, aut in hepar obstrustum, scirrhosum, per coeliacæ ramos lienalem vel hepaticum inferri potest, tanto plus per gastricum ejusdem coeliacæ ramum ad ventriculum importetur; aut, ut venis viscerum illorum a tumore compressis, aut quocunque demum modo impeditis, copia cruris major, ventriculi ad venas, a membranacea ejusdem substantia haud multum custoditas, colligatur, ac easdem cum sensu tensio-

nis, ac doloris extendat. In multis sane illorum, qui ventriculi aut intestinorum simul profluvio cruento perierant, cadaveribus, vasa brevia, per quas sanguis a ventriculo ad lienem reducitur, insigniter & ad digitum magnitudinem, dilatata, — venae mesentericae, mesocolicae, ad intestini tenuis fere molem, & in amplissimas varices extensae ac sanguine atro, spissaque infarctae comparuerunt. Nec modo uno, ut Vir celebris afferuit, sed pluribus sane exemplis, haec vasa, praeter modum ampliata, tam ipsum in ventriculum, quam intestinorum in cavo, ruptis eorundem parietibus ac visceris, sub qua decurrebant, interna membra na, patuerunt.

Fateri tamen oportet, frequentius in ventricularis, intestinis eorum, qui sanguinem ad mortem usque per has vias amiserant, nec minimae ad vasa lœsionis vestigia intuentium se oculis obtulisse; nec talia in Viro conspicuo genuensi, quem saepius repetita hæmatemesis exhaust, in conspectum venerunt. In fœminæ hoc a morbo in clinico Instituto Ticinensi defunctæ cadavere, aqua flava, & plurima in cavo abdominalis flagrabit; ventriculus a quinque circiter librarum mole cruenta turgebat; interna modo ventriculi membrana coloris erat subrufi; intestina distenta, piceam materiam per omnem hujus tubi longitudinem firmiter adhaerentem, nigerrimam offerebant. Hepatis substantia cinereo colore insignita, tuberculis jam partim suppuratis obsidebatur; lien, concretionibus quasi corneis in superficie notatus, molis tamen nimirum non erat. In viro, qui sanguinem copiosum, sine vomitu ex ipsis intestinis frequentius amiserat, superficies istorum interna, qua late patebat, erat ruberrima, ac injectis quasi vasculis undique, sine ulla istorum lœsione, nitebat.

Ex his apparet, quod sanguis, ut diximus, ex vasibus ventriculi, intestinorum, aut diversas ob causas stimulatis, aut chronica quasi phlogosi correspondit, aut a visceris vicini, obstruti, cruore inundatis

tis, aut locali debilitate affectis, non raro **cruentæ** secretionis effectu, quin vasorum aut ruptura, aut erosio, aut conspicua dilatatio prægressæ sint, auffugiat. Interdum subtilior est in morbis diversis, in febribus asthenicis, nervosis, in variolis malignis, contagii materia, aut sola universalis debilitas, quæ talia ad ventriculum intestina, aliis præ partibus infracta, phœnomena producat. In viginti & septem annorum fœmina nostris corrum Auditoribus Papiæ pertraditata, Hæmatemesis tum præsentis, tum illius, quam quatuor tunc ante annos, licet optima menstruata, apud nos superaverat, causam detegere non potuimus; sed modo frigus & calor nunc eandem corripuerant: quibus, cum binos per dies liberatum se crederet, derepente successerunt ventriculi oppressio, dolor, lipothymia, spirandi difficultas, anxietas summa, dolens ciborum solidorum, per œsophagi inferiora, in ventriculum descensus, ac tandem sanguinis, ad quatuor fere libras, per stomachum, nec multo minor per anum, rejeclio. Mirabamur, postista, menstruam nihilominus secretionem, quo debuerat, ordine, successisse; sed nec dolor ventriculi, nec nauææ, nec pulsus, sat duri, frequentia, cessarunt: donec die decima & sexta morbi, tumor ad parotidem summe dolens, ac tandem pustulæ copiosæ, cruentosæ, ardentes, ad omnem capitis partem capillatam prodirent, ac reliqua morbi atrocis symptomata in universum dissiparent. Tinea capitis per tres fere annos laboraverat viginti annorum fœmina, cuius supra historiam retulimus, & quæ in ætate teneriore epistaxis, — undecimo jam anno ætatis, menstrua copiosa, ac tandem, dissipata in integrum tinea, ac psora cum unguentis dispulsa, hæmatemesis rebellem experta est. In scorbuto, febre Americanorum flava, morbo, ut vocant, hæmorrhagico, tam rara haud affectio est hæmatemesis; ac vidimus in fœmina, cuī oculus ac palpebra sinistra ecchymosi laborabant, vomitum a sanguine, sine ulla cruoris

rejectione, lethalem; sed, uti ad oculum contigerat: sic omnis interna ventriculi superficies a sanguine, hujus visceris inter tunicas effuso, fugillata fuit, ac livida. Plures ex illis, quos haematemesi correptos pertraetavimus, febre, non ita pridem, intermittente, ac ventriculi languore diurna laboraverant; sed pars certe plurima ægrotantium, ut diximus, ex sanguinis vel menstrui, vel haemorrhoidalis suppressione hunc morbum incurrit; ac si-
cūt rara hujus causæ ex hypersthenia origo est: ita frequentius asthenicam, quam activam haematemesis indolem sub hac rerum positione agnoscit.

P r o g n o s i s. Ex ipsa symptomatum causarumque haematemesis expositione, quod demum ejusdem de exitu formandum sit judicium, jam satis elucet. Periodicæ, ac pro menstruo, haemorrhoidalí secretionē vicariæ, haematemesis pericula, horrore, quam tetri hujus morbi aspectus cuivis inspirat, non penitus respondent; sed in multis certe casibus, crux menstruus, per uterum externi impeditus, forte minus iniqua per ventriculum, quam forsitan per pulmones fecisset, periodice expellitur; ac ad uterum, obstaculis aliquando liberatum, redeundi, promptitudinem sat diu conservat. Non interim cuivis mulieri sanguinem vomenti, mensbris erumpentibus, morbi solutionem fieri, ex feminæ exemplo a nobis allato, comparat; scilicet si alia simul causa, quæ has turbas continuet, in corpore latuerit, & cum sanguine per uterum expelli recuset.

Cum vero sanguis per hoc viscus, aut per anum periodice expelli solitus, placidius his a fontibus decurrat; nec turbas ac impetus, quos vomitus cruentus, tum universo, quam gastrico imprimis systemati inducat, ac diutius continuet; hinc mirum non videbitur, si tot conatus ad vomendum violenti, sanguinem, copia ex vasis ventriculi, quam ex illis uteri, ani, longe majore tandem expellant, ac, saepius recurrente, tum cruenti liquoris jactura, tum functionum ventriculi sub-

iubversione diurna, hominem sensim sensimque exhauiant, & ad hydrozem, vel ad tabem perducant. Hinc in illis, qui ex caufis majoribus, quam ex sola quafi lacticis purpurei a suis colatoriis aberratione, cruorem ventriculo expellunt, uterque finis, sub perversa imprimis vivendi, medendi methodo, celerius timendus est; nec defunct mortis a summa illius copia, repetito sub vomitu, amilla, subitaneæ, & nobis conspecta, exempla. Cœterum, nisi causam hujus morbi, — quod saepius, perarduum, ac non raro supra vires humanas positum est, sat cito auferri conceffum fit; his licet tandem superatis aut saltem non parum imminutis, vix non majori hæmatemelis, quam alia profluvia, certitudine, habitudinis contradictione ex legibus, & ex facili ad ventriculum turbarum renovatione, redibit. Si febris, quam saepius huic morbo deesse observamus, hæmatemeli accedit, pericula plerumque, nisi fluxu cessante & illa simul disperat, augmentur. Ex sanguinis vel ore vel ano rejecti qualitate, colore, sapore, odore diversis, minus firma, quam ex illius quantitate ac impetu, deducitur prognosis. Sæpe interim, qui in canali intestinorum diutius stagnat & corruptitur, crux, effusus pejora, quam sola ejusdem jaætura fecisset, symptoma ac ipsam aliquando gangraenam, inducit. Nisi crux per vomitum rejecto, oppressio, dolor epigastrii, nausea, & frigus extremitatum dissipentur; novæ hæmatemesis, facile tunc majoris, accessio, brevi temporis intervallo futura, timenda est.

Cura. Cum plerisque in aegrotis, alterius affectionis effectus ac symptoma sit hæmatemesis; hinc, pro indole illius diversa, methodus, nunc ista, nunc illa, huic ipsi opponenda est. Generalis ideo hic indicatio est: ut causas hæmatemesis diversas, qua singulæ id exigunt, ratione tollamus, aut saltem imminuere conemur; ut sanguinis hypersthenicum profluvium moderemur quidem, sed violentis auxiliis suppressare vereamur; ut nimiam

miam ac imprimis ex vasorum inertia venientem sanguinis jacturam arceamus: ut effulsum & concretum in ventriculo, intestinis, cruceum prudenter diluamus, a prompta corruptione præservemus, ac methodo: blandiore per alvum evacuemus; & tandem ut morbi effectus auferre, ac redditum ejusdem prævenire studeamus. Maximum & hoc in morbo prævertendo foret positum curæ monumentum; sed rarer est ille, ac nimis, sub eodem fere aspectu, ægritudines penitus diversæ abdominis incedunt, quam ut, sub tam ambiguis venosi systematis dilatati, ac varicum internarum indicis, nisi vomitus cruentus jam aliquando comparuerit, hunc illico vasorum statum supponere, ac methodum medendi, cum sat magna certitudine, vacillanti adeo theoriæ superstruere valeamus. Quodsi tamen causis hujus morbi potioribus, ac imprimis menstruæ secretionis, aut fluxus hæmorrhoidalis periodici suppressione, prægressis, prodroma, quæ diximus, symptomata, hominem, imprimis sub eodem fere typo magis, divexent; si præmisso forsitan evacuantium, stimulantium ab usu, dolor ac tensio epigastrii incrementum habuerint; tunc utique nisi alia istorum ratio manifesta se offerat, hæmatemesis prædicti, ac methodo ex indole causarum petenda, in quibusdam averti potest. In casu, sat frequente, quo menstrua, aut solida per hæmorrhoides secretio, in homine laute nutrita, ac floridæ constitutionis suppressa est, sub rerum stimulantium, calidarum fuga, sub vietu quodammodo tenuiore, pediluvia tepida, venæfæcio, vapores, hirudines genitalibus aut ano appositiæ, clysteres emollientes, succi fructuum horreorum cum aqua diluti, aut emulsio amygdalina tenuis, conducunt. Si ex causis contrariis hæc menstrui suppressio contigerit; tunc, nisi major jam ventriculi sensibilitas excitantia quæcunque, etiam leniora, recusat: hæc ipsa, sub debita, ne stimulo locali obsint, cautela, elixir acidum *Halleri*, infusum corticis chinæ frigidum, cum emulgione arabisca

bica remisum, aqua spadana pauca, & alia adhibenda; vel & ano, quo minus offendant, similia, paulo magis activa, injicienda sunt. Si viscerum obstruc^tio hunc morbum minari videatur; tunc ad leges alibi tradendas, quæ illi conducant, sub iisdem, ne suo ventriculum attac^tu extimulent, cautelis, præscribenda sunt. *Martialia*, nisi prius per mitiora stimulantia solutis in abdomine obstrunctionibus, plerumque cum damno ægrotantis porrigitur. Si scorbutica dispositio hæmatemesin, ferre semper funestam, minetur; ad ea mox, quæ huic morbo dispellendo sint apta, & quæ alibi lugeremus, confugiendum est remedia,

Sub ipsa vomitus cruenti accessione, medicamentis, quæ ore assumentur, quod vomitum non pauca ex illis, mox promoteant, sat raro est locus; ac ea, quæ principio, ut vocant, adstringente hæmorrhagiam ventriculi, nisi forsitan enormem, ac necem illico minantem, coerceant, vix non semper cum damno ægrotantis porrigitur. Raro quidem hypersthenicam hic morbus indolem agnoscit; sed si talem præ se ferre, ex causis prægressis videatur, & sanguis copia moderata, sub pulsu satis pleno ac duro, ex ventriculo dolente prorumpat; tunc certe venælectio, hirudo ad anum, majorem ex isto cruoris jacturam frenare, & alvi per enema solutio conferre valebit. Si ex causis debilitantibus hoc profluvium descendat, vel, et si viribus solidorum nimiis a principio tribuendum visideretur, tanto tamen cum impetu crux plurimus proruperit, ut sine magno ægrotantis discriminine sibi ipsi relinqu non queat; tunc punicæ granati succus, acidum sulphuricum, frigidæ, ad gratum acorem, commixtum, vel aqua gelidissima, cum interim crura cum tepida foventur, vel pedes sat profundum in balneum immerguntur, — vel demum, instantis quasi mortis sub periculo, alcohol cum frigida & lacchari portione nuptum, serum lactis. cum alumine paratum, & glaciei contusæ aut nivis ad ventriculi regionem applicatio, tenari

tari merentur. Interea quies corporis summa imperanda, nec, si alvum, tunc facile cruentam, deponendi necessitas subveniat, ut lectulus ab ægrotato deseratur, permittendum est. Si forsitan, ob magnam crux jacturam, lipothymia ægrotantem corripuerit; extremitates quidem cum vino calido, aut infusis aromaticis fovendæ; sed ea, quæ fortius exstimplent, ob novi pericula profluvii, evitanda sunt. Cum vero sub ipso forte vomitu cruento, animo quis deficit; videndum est, ne crux ipso oris fauciumque in cavo polyposam in massam concreverit, ac viam aeri ad pulmones, lethali cum effectu, præcludat. Hoc in statu Raftadiensis coenobii præpositus, triginta quinque abhinc annis, vix mediæ ætatis, studiis profundis a longo jam tempore immersus, atroci jam dudum epigastrii dolore, nausea, ciborum horrore vexatus, spiritusque liquoribus ac potui coffeeæ nimis deditus, hærebat. Hic etenim cum, sibi soli relictus, sanguinem nigerrimum ac frustis præmagnis commissum, immensa quantitate vomuisset, humi concidens, oris cavum his grumis repletum, advenienti amico, sub aspectu cadaveris, exhibuit. Sat prompte accersitus, hominem, vitæ signo, si aliquem calorem excipiam, vix ullo instrutum mox a thrombo, qui fauces obturabat, liberavi, alectulo commissum, ea, quam vix exposui, cum methodo, a limine mortis felicissime restitui. Si vomitus cruentus ab hirudine cum aqua impura ad ventriculum deducta originem haberet; tunc salis marini, vel aqua vel acetum soluti, portio assunta conduceret. In ea quam venenum induxit, hæmatemesi, remedium, quod hoc ipsum vel destruat, vel corrigat, vel saltē involvat, indicatur. Hæmatemesis violenta, mulierem sub partu difficiili prehendens non nisi fœtu per artem sat prompte excluso superatur.

A b s o l u t o vero sanguinis vomitu, sub summa corporis quiete, si vires collapsæ id exigant, nec ventriculus repugnet, jusecula carnium cum ruminis ace-

acetosæ foliis decocta, frequentius, sed parca semper manu, nec fere calida, ac potus subacidus, serum lactis cum succo citri, aut acido sulphurico paratum, lac, ut vocant, ebutyratum, saepius ac exiguis portionibus concedenda sunt. Cum vero crux intestinalem per tubum diffusus, nisi promte per alvum evacuatus, facile putrefaciat, morbumque hæmatemesi pejorem inducat; clysterum ex fero lactis vel ex aqua, cum aceti ac mellis portione paratorum, saepiusque in die modo parvas ad doles porrectorum summa nunc erit necessitas. Quæ vi alvum movendi majore instructæ sunt, ea, licet aliter videri posset, ob stimuli cujuscunque, ventriculo, intestinis fauciatis, aut morbosa adhuc-dum sensibilitate instrutis illati pericula, cane pe-jus & angue fugienda sunt; secunda interim a vomitu cessante die, præter dicta, ex clysteribus im-primis, sublidia, serum lactis tamarindorum cum fructu paratum, solutio mannæ, aut pulpa cassiae aquosa, donec alvus bis terve in die respondeat, fæcumque color consuetus appareat, modo nausea id ipsum remedium haud improbet, propinanda sunt.

His præstitis, victus rigori paulisper detrahen-dum, ac hordei vel oryzæ, vel panis, ex carnis jure decoctum, vel & ova forabilia hinc inde, do-nec stomachus meliora perferat, concedenda sunt. Nunc quidem, pro indole causarum diversa, ef-fectus morbi corrigendos, atque eam in universum, quam ad nascentem ægritudinem avertendam jam supra commendavimus, medendi methodum eligen-dam esse vel quivis facile intelliget.

ORDO III. GENUS V.***H A E M O R R H O I S.***

Si nomen satis aptum & extensum, quod sanguinis ex œsophago, ventriculo, intestinis, ac istorum summo non minus, quam in fimo ex ostio, fugam exprimeret, fuisset concessum; eo utique hic loci, ad designanda, quæ hoc uno ex canali, vel supra, vel infra scaturiunt, profluvia, lubenter usi, — ac morbum, de quo nunc agemus, hæmorrhoides, non aliter quam sede ac symptomatis quibusdam diversum, sermone, quem vix absolvimas, simul complexi essemus. Ipsum adeo, tam vetustum — nec tamen, ut hodie, ita antiquissimis temporibus, ad solas sedis venas restringum, hoc nomen, sanguinis præter fluxum, nil denotat; ac nisi vasa, quæ ad rectum intestinum descendunt, hæmorrhoidalia tandem appellari voluisserent; vix ratio, cur profluvium cruentum ex ani confiniis oriundum, hoc titulo salutetur, superesset. Interim hac sola ratione suffulti, non modo receptum in scholis hæmorrhoidum nomen, — sed & sola ad illas molimina sic vocandi consuetudinem, retinebimus; & cum plura, quæ de ventriculi, intestinorumque profluvio cruento sunt dicta, ad illius, quod ex ano descendit, intellectum contribuant; hinc ea, quæ superstant, de hoc ultimo hic loci monuisse sufficiet.

Epistaxi excepta, non est aliud, cruentum, quod generi humano, septentrionali imprimis, tam proprium & commune sit, quam illud ex recto intestino, morbosum profluvium. Consistentis quidem illud aetatis, ac virorum praecipue morbus est; sed magis magisque is, hoc aevō, expanditur, ac sexui sequiori, saltem urbium inter incolas, vix minores, quam virili, molestias, eodem saepe, quo menstrua solent, ordine ac jure reddituras, creat; quin teneris infantibus hinc inde non parcit, ac decrepitos nonnunquam senes hic idem salutat.

D e f i n i t i o. Est vero hæmorrhōis, tum sanguinis sinceri, tum materiae mucosae, puriformis, ex vasis modo recti intestini vel internis, vel, ani circa limbum dispositis, externis, profluvium, aut saltem molestum ad hoc ipsum, ex tumidis varice, tuberculis, mariscis, conamen.

D i v i s i o. Cum vero sanguinem nunc interna, nunc externa ex recti intestini regione scaturire observarent: occultas illinc & internas, hic vero externas hæmorrhoides dixerunt. Alii, anatomicæ vasorum, quæ recto intestino, ex mesenterica inferiore non minus, quam ex hypogastricæ, & ex iliacæ natum ramis, concessa sunt, cognitioni innixi, subtilius hanc rem aggressi sunt; ac licet magnum hæc inter vasa, tum arteriosa tum venosa, commercium subsistat; & licet illorum propagines, intestini recti non minus cavo, quam ipsis ani musculis, & extero orificio, prospiciant; internas hæmorrhoides modo illas, quæ ex ramis venosis hæmorrhoidalibus, cruorem venæ portæ afferentibus, — externas vero, quæ ex venæ cavæ propaginibus, eundem profunderent, compellarunt. Sed cœcas hæmorrhoides vocarunt, cum tumentibus ex ani vasis vix aliquid, — albas, mucosas, non vero satis nomine, si serosa, pittuitosa materia, loco sanguinis, efflueret. Hoc etiam profluvium, ubi bonis ægroti cum rebus, & alterius in morbi emolumentum contingere, criticas; — ubi nihil proficeret, vel morbum, unde

pendet, augeret, symptomaticas hæmorrhoides nominarunt. Sub magna vero valorum recti intestini, cum illis vesicæ ac uteri analtomosi, si cruent ex hominis, fluxui hæmorrhoidalib[us] quondam subiecti, vesica vel utero prodiret, hæmorrhoides vesicæ vel uteri appellarunt. Quidquid longius hanc nominum indulgentiam extendere, ac oris adeo hæmorrhoides, ubi sanguis, non, ut pridem, ex ani, sed oris nunc e vasis stillaret, nuncupare voluerint. Præterea, ut solent alia profluvia, sic & istud, ni forte magis, facillime habitudinis contractæ, ac periodici decursus ad leges, dispositum semel in hominem, dominatur; vel, si quidquam illius se imperio opponat, pœnas, non raro lethales, suppressarum sub nomine hæmorrhoidum, imponit. Locali nunc vitio hæmorrhoides, — nunc vero univerfi simul systematis morbofa adfectione, atque tunc, vel ex vivitali nimis ad aucta vel ex adynamia, fluere, experientia monstrat. Frequentius omnino partium vicinarum, remotarum a vitio secundarius, quam primaria actione, hic fluxus propullulat; & diversis cum morbis; vel & aliis cum profluiis, aut sanis, aut morbosis complicatus incedit.

Symptomata. Sunt quibus cruent, sine præviis ad rectum intestinum, vel alias ad partes, molestiis, copiose, sed tacite ex ano regurgitet. Sic juvenem sanissimum, proprio in sanguine, matutino a somno, quasi natantem continximus, qui, indolis hujus morbi ignarus, locum, qui sanguinem dedisset, sauciatum, sibi ipsi, perterrito quidem sed non languido, indicare non potuit.

Alii præviis subinde alterius, imprimis narium, profluvii cruenti suppressione, vertigine, capitis artuumque gravitate, lumborum dolore, pruritum, calorem, tenesmum, pulsationem, constrictiōnem ac aliquem sub corporis positione erēta, sed imprimis fæcum durarum sub exitu, dolorem ad anum persentiant, & sanguinem post illas,

pau-

paucum, nec istis intime remistum, sed potius afferatum, floridumque conspicunt; vel antequam hæc ita succedant, pituitam pellucidam, aut carnis lucturæ quid simile, ex ano defluere, vel quasi sudare, advertunt, aut per alvum copiose deponunt.

Non pauci, jam diutius hoc ad profluvium dispositi, aut hoc ipsum jam saepius experti, non modo dictas molestias, sed & motus ingratos, tensionem, vibrationem ac spasmos circa loca venæ portæ connexa, ventriculum, liepar, lienem, mesenterium, intestina, experiuntur; præcipue vero sensum, ac si corpus peregrinum, acutum hispidumve in recto intestino hæreret, tenesnum, dysuriam, vesicæ, uteri, testiculorum, lumborum, ossis sacri, iliorum, hypogastrii, coxarum, qui gressus non minus, quam sessiōnem impedian, dolores, naufragias, vomituritiones, tormina, seu colicas, ut dicunt hæmorrhoidales, motusque febriles percipiunt. Hac sub rerum positione, saepè recti orificium externum a duro, ardente, pulsante ac rubro tumore, vel uno vel pluribus in locis, obsidetur, aut, oculis subtractus, tum fæcum excretionem, tum attactum, & clysteris injectionem hic impediat; sed majore sub nixu, nisi altius intestino inhærens, sub insigni cruciatu ex ano protruditur. Non rarum est, sub tanta intestini irritatione, hanc partem, ad tractum sat longum, inflammari, tumefieri, ac prominens in eadem tuberculū in abscessum converti: qui, forsitan neglectus, nec sponte, nec per artem sat promte apertus diversos in sinus divergit, & fistulas ad anum pertinaces inducit. In aliis, repetita frequentius, & eadem semper in parte, phlogosis, effusa in telam cellulosam intestini materia puriformi, in coagulum concretionesque tam prona, quod jam de urethra per medorrhaem frequenter vexata monuimus, duriorem hanc reddit, ac diametrum hujus tubi fecalis immunit, restringit, diversisque in locis coarctat.

Sed hos effectus, ac rariorem his in partibus gangrænam, in multis, vel materiæ puriformis, striis.

striisque cruentis remittæ, vel sanguinis saceri abundans ex ano fecessus, moderatur, ac illaque pro tempore quietem restituit; donec vel siccante ac certas ad periodos, imprimis menstruæ secretionis sub tempore, vel cibis durioribus, irritantibus aut potu spirituoso assumentis, vel a corporis exercitio, maxime a saltatione, equitatione violentis hi motus, ut vocant, hæmorrhoidales revertantur, ac venæ sensim sensimque in perampulas lividasque varices dilatatae, tela vero cellularis vicina, hic loci tam laxa, in ambientes easdem tumores extensa, non omne modo cavum intestini oppleant ac obturent; sed aliquando & mole conspicua, & ovi anserini, ut vidimus, magnitudine, ex ano propendeant, nec raro ab arte constricto hujus sphinctere, sub enormi cruciata, strangulentur in totum. Alias hi facci, ex interna intestini membrana, ac tela cellulari huic propria, dilatatis, oriundi, a sanguine deplentur, ac volumine imminuti, simulque breviores, in rectum intestinum quasi retrahi, ac visui ex parte auferri observantur; sed facile, sub fæcum duriorum excretione, vel quovis alio sub nixu, sub aspergu prolapsus intestini, denuo per ani orificium descendunt, ac vel novo cruro suscepto intumescunt; vel aliquo in loco disrupti, exest, nunc sanguinem coloris atri, mox rubri, immensam aliquando ad copiam, cum impetu, ad lipothymiam, quiu, ut aliquando funesta docuerunt exempla, ad mortem usque, præcipitant; nunc lente, aut levi tantum sub conatu, aut gurgite perpetuo, ad plures interdum uncias, vel adeo ad libram & ultro in die, effundunt; vel demum, non minus a sanguinis contenti portione lymphatica, polyposam in massam concreta, quam a continua frictione, ac ab aeris attactu callosam quasi indolem, ac duritiem verrucosam acquirant.

Fœminæ in sexu, hæmorrhois cum vagina communicans, haud raro calorem, pruritum, ardorem in ista, aut etiam, quod jam alibi monimus,

mus, sub coitu, dolorem, sanguinisque ingratum fecessum inducit. Augentur hæc symptomata, dum menstrua aut hæmorrhoidalis instat, vel ob ætatem, prima supprimitur, periodus. Majora vero sunt ab hoc valorum intestini reðti morbo, graviditatis ultimis in mensibus, incommoda: fluor ani, vaginæ albus, tenesmus, alvi segnities dolensque excretio, insignis circa ani orificium tumor yasorum, vaginæ angustatio. In parturiente vero muliere, augentur hæc singula, & vix non, quin caput fœtus descendat, excludatur, diutius impediunt, fortiore in hoc ipsum sub nixu, extensa nimis hæmorrhōis rumpitur interdum, ac sanguinem contentum copiose effundit.

Differentiæ. Ex hac brevi hæmorrhoidum descriptione, hujus morbi differentia tam a cruris, sanie, vel ex ventriculo, hepate, liene, vel superiore intestinalium e loco scaturientis, pro fluvio quam dysenterico a fluxu, non difficulter eruitur. In primo scilicet casu, jam exposita debilitatis majoris, nauseæ, ac torminum symptomata, sine localis ad anum affectionis indiciis, comparent; in secundo, tenesmus quidem & excretio muci puriformis, aut cruris per anum occurunt; sed majore morbi universalis cum apparatu, præcipue febrili, artuum lassitudine, dysenteria hominem, epidemico plerumque furore aggreditur; tormina in ista, magis urgent, fæces liquidæ ut plurimum, & paucæ, cum sanguine intimius commissæ secedunt, ac in genere symptomata exposita, licet ipse hic fluxus hæmorrhoides sæpe provocet, dubium de morbi indole vix ulli relinquunt. Facilius hæmorrhoidum albarum, ut appellant, pro fluxu, ab inexpertis, declarabitur materiae purulentæ ex abscessu, ulcere, aut fistula ani profluvium; imprimis cum ipsæ hæmorrhoides haud raro hæc vitia inducant, vel cum ipsis conjunctim incedant. Eorum vero, quæ fluorem præcesserunt, & induxisse videntur, consideratio, partium attenta inspectio, exploratio, materiae fluen-

fluentis copia & indoles, modus ipse, quo haec, aut sponte distillat, aut exprimitur, hic lucem accendent. Intestini quoque recti, vel prostratae, vesicæ, vel uteri Icirrus, puriformis haud raro per anum materiæ profluvium, — ex illis, quæ de alvi retentione dicemus, distinguendum, inducit.

Causæ. Qui ad illa, quæ de causis varicum, ac de profluvii cruenti ventriculi intestinorumque rationibus, dicta sunt, respexerit, is faciliter hæmorrhoidum intelliget originem. Ipse hominis ingressus erectus, cur morbus, qui in cœteris animalibus tam rarus est, humanum tam saepè genus infestet, non parum contribuit; ac certe, si cruris per venas, valvulis tam follicite munitas, ob sanguinis ad perpendiculum ascendentis iter, tam saepè varices succrescunt: oportet ut ad venæ hæmorrhoidalis internæ, longissimæ, ac, lege venis abdominalibus communi, valvulis spoliatae, principia, sanguis, ob innumera, quæ hoc sub itinere experitur, obstacula, non raro in similiis naturæ tumores colligatur, & suo pondere ad recti finem intestini hærescat, suoque volumine obsit.

Scilicet cum ea non minus, quæ sanguinem per arterias ad partem quamcunque magis alliciunt, quam illa, quæ ejusdem per venas regressum intercipiunt, valorum repletiones, humorum congestiones, secretiones morbosas, & profluvia cruenta in ducant; hæmorrhoidum quoque, ut morbi plerumque localis, causas ab istis non differe, intelligitur.

Sanguinis ad vasa recti intestini majorem copiam ac localem plethoram, invitant, causæ stimulantes quæcunque, vel ano, vel partibus vicinis admotæ: rheumatismus, arthritis, ulcus herpeticum, vel aliud, pessaria, clysteres calidi & acres, crimen sodomiticum, calculus, nucleus ossea particula, ascarides vermiculares, potus spirituosi, cibi acriores, aromatibus conditi, draistica, aloetica remedia, semicupia calida, vapores, hirudines, nixus ad alvum, equitatio, succus corporis violent.

lenta, venus nimia, graviditas frequens ac sibi nimis vicina, abortus, partus difficilis, neglecta lactatio, morbi uteri, vaginæ, vesicæ, calculus istius, aut seccio ejusdem, dysenteria, catarrhus intestinorum, contagium venereum, medorrhoicum, menstruorum suppressio, & similia. Frequentior apud populos plerosque septentrionales hæmorrhōis, ex frigoris diurna & fortiore in vasa cutanea accidone, ac sanguinis, ab istis adversi, ad interiora congestionibus non minus, quam ex potuum spirituorum abusu communiore, oriri videtur. Amictus tenuior, quo nostris temporibus sexus sequior ubique locorum, ac sine omni cœli differentia, vix, ac ne vix quidem, obtegitur, sicut morborum multorum, ita & hæmorrhoidum in dies apud illum frequentiorum, scaturiginem satis explicat.

Cruoris regressum his ex viis retardant, impediunt, vita sedentaria, positio corporis ad anteriora diu inflexi, fæces diutius in crassis intestinis stagnantes, duræ, compactæ, seu alvus in dies obstructa, nixus iterum ad istam solvendam diutinus; intestinorum, per flatus & alia, extensio, compressio eorundem mechanica. Hanc inducunt: vestes nimis arctæ, femoralia imprimis, toti, ut nunc solent, ventri circumtensa, adeps plurimus, omento, alibi, collectus, tumor, obstructio, scirrhous lienis, pancreatis, mesenterii, mesocoli, hepatis, uteri gravi, steatomatosi, indurati, hydropericardii, polypo referti; vaginæ, vesicæ, prostatæ, molles morbosæ; prolapsus ani, vaginæ, uteri, vel ejusdem retroversio, partus longus & difficilis, &c.

Præter has causas, in ipsum magis intestinum rectum agentes, valent illæ, quas in genere profluviis tum energicis, tum adynamicis favere, jam satis est dictum. Sed, num ex venis, num vero ex arteriis, derivanda sit sanguinis ex vasis ani fluentis origo, est quæstio, cuius indeoles utilitate in artis exercitio non omni destituitur. Ex venis cruentem profluere, est recepta a plurimis opinio; ac varicum in ægrotis non paucis præsentia, exten-

tensio istarum ac repletio insignis, quia manifesta & oculis exposita, communis quoque illi laborum, tumoris varicosi laceratio, hanc satis corroborant. Sed, nisi magno cum impetu, ex colligente inox varice crux atro insignitus colore profluit; arteriarum magis, quam venarum ex ore, id fieri censemus. Raro quidem hominum, haemorrhoidum sub fluxu mortuorum, sedes pathologicae, qua decet industria, institutae fiant; sed facto experimento, comparuit, venam sci non parum & ad magnam altitudinem, a grumo cruento dilatatam, modo paucis & exilibus cum vasis sanguinis commercium aluisse, & exilem satis, in eam magnitudinem, venam dilatatam fuisse. Venas certe non interruptam fere ubique arteriarum continuationem esse, agnoscimus; nec illae, si forte venas placentae excipiamus, in cava viscerum, ut quondam credebatur, hiant & apertae sunt; aut motu retrogrado sanguinem ex morbo, nisi ruptae, eructant. Secretionis vero morbosae opus esse non pauca profluvia, jam satis evicimus, & hoc opus ad arterias, nec ad venas, spectare, vix dubium admittit. Humoris sane mucosi, puriformis, qui toties loco sanguinis, ex ano distillat, audita, mutata secretio, phlogosis ad secernentem superficiem expansae, & stimuli, folliculorum mucosorum in ductus, & in arterias exhalantes agentis effectus est; nec si easdem per vias crux ex urethra, medorrhoea correpta, vel inflammatis ex bronchiis effunditur, — ad anum, ex venis illuminatur dicendum est. Ex ipsa scilicet venarum haemorrhoidalium repletione, tensione, compressione, nascitur in membranis easdem ambientibus, & in vicina intestini superficie, irritatio, ac levis, erysipela-cea quasi, aut major etiam, phlogosis: sub quibus, & muci puriformis, & sanguinis ipsius secretio inducitur. Ex his vero liquidis, turgentis in venae ambitum cellulararem effusis, nascuntur praegrandes illi, quos nec arteria, nec vena dilatata, tantos effecillent, circa ipsam varicem, tumores: qui, sanguine

guine nunc fluido, nunc vero grumoso infarcti, dimidio saepe pugno crassiores; ac duri, ipsius venæ, quam ambient, propagines profundas, ac locias, in similis naturæ, sed molis minoris, tubercula rotunda, inæqualia, ac interdum in circulum, ut ani procidentiam diceremus, connexa, aut in simplices varices, circa podicis orificium dispositas, dilatari impellunt.

In multis vero hæmorrhoides, non tam ob sanguinis, per motum abdominalem, impeditum regressum, quam solius a tunicae intestinalis internæ laxitate, & vasorum illius atonia, oriuniur. Hinc sola saepe saccorum hujus generis ex ano pendentium, & sanguine turgentium, interdum callosorum, recisio, localē intestini hunc morbum radicitus extirpat. In sanis adeo hominibus, sub nixu ad alvum deponendam majore, in primis dum, ex mala consuetudine, per horas sellæ familiari, putridis vaporibus repletæ, insident, interna recti intestini membrana facile protruditur, ac ab ani sphinctere compressa, nec cito repulsa, intumescit, & incognita prius hæmorrhoidum symptomata producit.

Prognosis. In hæmorrhoidum laude non minus, quam vituperio, a medicis scriptoribus non paucis peccatum est. Sanguinis certe, quocunque demum loco, sanitatis præter ordinem, scaturiat, profluvium, morbus — & majoris non raro, se ipso, morbi signum, aut prolusio est; sed saepe minor majorem solvit morbus; & quod sub perfecta salute malum est: — hoc saepe sub opressæ statu valetudinis, flebile quidem, sed quale sperari hic potest, beneficium appellari meretur. Nulla sane est ratio, cur hæc sanguinis per anum excretio, in viro laetius nutritio ac florido, non eadem, quæ menstrua, mulieri, evacuatio, commoda præstet; & siquidem juveni sanguine turgenti, ejusdem ex nare profluvium confert: non plus periculi in sanguinis per guttur inferius itinere quærendum est. Verum est, hæmorrhoides,

ut

ut alia cruoris profluvia, faciles regressus agnoscer; sed nec ista semper ita succedunt; ac ille ipse, cuius supra exemplum adduximus, juvenis, cum tam largam sanguinis ex ano jacturam, aetatis anno decimo & sexto, fecisset; ad sexagesimum tamen annum, quin hic fluxus, aut aliis, qui istum suppleret, rediverit, feliciter pervenit. Quodsi aliquando falutaris, quin, in febribus aut chronicis etiam in morbis pertinacibus, interdum critica sit haec sanguinis ex ano rejectio; saepe tamen, non adeo ob mortem quam raro citius inducit, quam ob facilem hydroponem; tabem, ob intestini abcessus, ulcera fistulas, & aliquando gangrenas, periculi plena, ac semper incommoda dicenda est. Fœminas non paucas vidimus, quibus, cum menstrua secretio vix a quindecim diebus siluisset; jam illa, hæmorrhoidales per vias, alterno & constante satis ordine, vel saepius in anno, successerit; nec exiguae huic sexui molestias, quod supra monuimus, graviditatis, ac partus sub tempore, venarum tumor ad anum conspicuus imponit.

Quotiescumque vero legem habitudinis subiverit hic fluxus; tunc, eodem incaute suppresso, non aliter, quam ex menstruis supressis, haud raro, insignes discrimine morbi, hæmorrhagiæ, inflammationes cerebri, faucium, pulmonum, ventriculi, intestinalium, renum, vesicæ, uteri, dysuria, ischuriæ, vertigines, cephalæ, lumborum, testium, coxarum, abdominis dolores, obstrunctiones, asthmata, paralyses, ac alia, innumera incommoda, — quæ tamen singula, non raro ejusdem causæ, quæ ipsas hæmorrhoides produxerat, non veroistarum, effectus sunt, sequuntur.

Cura. Præter communia in curandis hæmorrhagiis alia præcepta causarum & hic summa habenda est ratio. In genere vero, his, quantum licet, remotis, & dispositione hoc in profluvium pro viribus infracta, hæmorrhoides nascentes, nec in morbi alterius subsidium apertæ, ne impetuosa tandem huic operi habitudo refragetur, di-

vertendæ; quæ nimirum sunt, moderandæ; quæ ex contraria consuetudine fluunt, suppressionis a periculo arcendæ; symptomata vero, quæ sub variis his morbi positionibus urgent, frœnanda sunt. Nunquam autem, in casu in primis fortioris aut pertinacis profluvii, partis, ex qua hoc scaturit, inspectio ac sollicita investigatio negligenda est; ne, si forsitan ex ani prolapsu, ac tunica intestini interna strangulata sanguis ruat; notionis hujus defectu, recto artis auxilio defraudatus, succumbat malo ægrotus.

Quacunque vero cura in causis hæmorrhoidum avertendis, ad leges generales pro quovis profluvio arcendo jam traditas, versemur; vix tamen cruentis ad ultimum intestinum congesiones, nisi fæcum durarum in eodem collectio ac remora, nexusve ad illas expellendas necessitas evitentur, impeditre licebit. Hinc illa quæ alvum morigeram reddunt, nimia a cibis, in primis mollibus, & a potu aquo abstinencia, stiptica, acerba, crebrius aut largius ingesta, vita sedentaria æque ac nimia exercitia, alvi deponendæ, ob officii studiique rationes, dilatio, fugienda sunt. Sub majore intestini siccitate, ante fæcum dejectionem, oleum lini, tremor lactis dulcis, aut recens butyrum, ad unciam unam aut alteram, cum jusculti carnis exigua portione, in anum mittatur; vel sub difficiliore excrementorum egestione, olei ricini americanæ portio, vel pulvis ex tremore tartari floribusque sulphuris, aut tartari tartarisati portio modica, vel bis in die, vel decubitus ad horam, sumatur. Præterea diurna simul corporis erecti, vel incurvi positio, abdominis, partium aliarum, præcipue vero femorum, per vestes arctiores compressio, evitandæ sunt. Fæminis, puerorum a partu lactatio, ne, ut ipsius uteri repletio ac lochia diurna, sic & vasorum, quæ ad anum sunt, localis plethora, ex illius neglectu oriatur, nisi alia hanc prohibeant, consulenda est. Si forsitan, sub alvi quidquam durioris egestione, interna recti intestini membrana

pro-

prolabitur: ea illico sphincteris actioni violentæ subtrahenda, ac in anum reponenda est.

Si ex totius systematis hyperithenica affectione venire hæmorrhoides, ex constitutione hominum floridorum, succiplenorum, ex vitæ conditione, ex tensionis universalis, pulsuumque plenorū, vibrantium ratione compareat, quod interim satis rarum est; tunc, sub primis hunc ad morbum moliminibus, quies animi, & corporis horizontalis seu supina positio, vivendi ac medendi methodus debilitans, venæfæctio imprimis, aliquando replicanda, vietus tenuis, vegetabilis, potus frigidæ, & quæ alvum sine stimulo conspicuo evacuent, remedia, indicantur.

Quodsi vero asthenia universalis quidem, sed major vasorum abdominis debilitas, crux in his ipsis congectioni morbosæ ansam porrexerit; tunc sane ab illis, quæ vires magis infringant, abstinentiam; ac ad ea, quæ has erigant, recurrendum est. Donec interim manifesta in profluvium ex ano cruentum molimina quodammodo sedata sint, a stimulis majoribus abstineamus in totum oportet. Potus frigidiusculus, clyster ex frigida, has turbas vel sola interdum component. Mitiora posthinc excitantia, infusum aquosum ex achilleæ millefolii summitatibus, vel ex floribus chamomillæ romanæ, adje>dis viginti circiter spiritus nitri dulcis guttulis, frictio levis abdominis, indicata sunt. Ab his denique, amarorum ad usum, ad aquas martiales, ad corticis peruviani infusum frigidum, transeundum est. Si viscerum obstrutio hæmorrhoides progeneret; hæc ipsa, prout alibi docebimus, removeanda, vel saltem imminuenda est.

Si fortiora ad rectum intestinum hæmorrhoidalia urgent molimina; si calor, ardor, arteriarum pulsatio localis, dolorque magnus hanc partem, os sacrum, lumbos divexant; si vel minimus attackus, ingressus, sessio ipsa, molestias augent, ac fæcum vix non in totum præpeditur evacuatio; tunc instantis inflammationis, suppurationis,

nis, vel ipsius aliquando gangrænæ periculis, promali aut modo localis, aut universi systematis avitio pendentis, vel energici, vel adynamici, indole, pro violentiæ ratione, cum auxiliis modo non nisi topicis, nunc vero simul generalibus, atque tunc vel hyperstheniæ, vel astheniæ, prout saepius jam dictum est, oppositis, occurratur oportet. In primo casu, nisi jure habitudinis hæc ista succedant, ac instans profluvium arcere inconsultum sit, fomentatio ex frigida, vel ex ista cum aceto saturni remista, locis tumentibus applicanda, ac saepius renovanda est. Sub magno interim tumore, dolore, ac sat longa harum partium affectione, emollientia sic dicta blandissima, unguentum ex butyro, pomadinum, butyrum cacao, cataplasma, ut vocant, anodinum, spongia ex lacte tepido leniter expressa, mitior & pauca emulsionis arabicæ, tremoris laetis, butyracei clysteris, injectio, praferenda sunt. Nisi talia moderandis symptomatis sufficient, vapor aquæ tepidæ, vel, si ex vasorum hæmorrhoidalium repleione nimia, ipsa urinæ via intercipiatur; quin asthenica morbi indoles hoc impedit, hirudines decem, vel plures ad anum ponantur, ac ipsa sic vasa istius depleantur, necesse est. Quodsi tamen major jam tumor varicosas has partes occupet, si varicis aut facci hæmorrhoidalis membranæ densiores morsui hirudinum resistant, ac penetrari ab ipsis non possint, vel si crux concretus hos tumores extendat, infarciat; tunc magis irritarent, quam prodeßent inermes hirudines; sed lanceolæ, qua tumor incidatur ac sanguis condensatus educatur, requiritur auxilium.

Sunt, qui huic morbo jam diutius, ob solam membranæ internæ intestini laxitatem subiecti, non tam diræ quidem phlogosis ad anum symptomata, quam alvi egerendæ angustias ac stimulos, ex mole ac duritate tumorum insigni, patiantur. His quidem tumoribus per cultrum apertis, modo breve adfertur solatium, & paucò temporis intervallo eadem, vel, quod ipsa cicatrix nunc magis restat,

stat, majores molestiæ recurrent. Hinc optimo Viri quondam eximii consilio hos saccos hæmorrhoidales cum fectione, aut si a collo seu pedunculo tenuiore penderent cum ligatura extirpari, nos quoque cum felici successu curavimus.

Sub nimia cruoris ex ano jaætura, ut in aliis profluviis, sic et in illo hæmorrhoidum, venæ sedatio, quæ sub diffcili & energico, sed sine virium colapsu incidente, fluxu locum habere potest, excluditur; & vix non eadem ac illa, quæ in aliis profluviis interna,— & quæ in oris illo, externa commendavimus, indicantur auxilia. Hinc ægroti supinum in situm ac lectulum duriorem deposito, frigidæ ad anum, perinæum natesque fomentationes apponendæ, gelida cum acetô remista, vel sub majore, quod rarum est, vitæ discrimine, aluminis, vitrioli albi modicæ solutiones, aut ipsum vini alcohol, in anum injicienda sunt, vel similibus imbuta spongia, vel durius adeo pessarium, in anum ferenda sunt. Interdum, si extrorsum premat intestinum ægrotus, apertum vasis sanguiferi foramen in conspectum chirurgi venit, & adstringens huic ipsi remedium admoveri conceditur.

Symptomata, quæ sanguinis ex ano jaætura sequuntur, ab illis aliorum hujus generis morborum non differunt, ac eandem sibi medendi rationem exposunt.

Ut morbis ex hæmorrhoidum habitualium suppressione oriundis medeamur: oportet tum causas illarum primarias, tum suppressionis ipsius rationes, diligenti, nec facilis semper operæ, examini submittere, suamque cuivis methodum medendi opponere. Difficile est localia profluviorum beneficia cum institutis per artem evacuationibus supplere; & cum certis, quæ sanguinem ad vas magis hæmorrhoidalia reducant, quam ad alia convertant, remediis careamus: hinc patet, tot pilulas, tinturas, & alia ex hellebori aloesque extractis, vel ex gummiferulaceis parata medicamina, trifissimos effectus, ac alia, ad partes magis nobiles,

biles, lethalia interdum, profluvia minari. Hirudines aliquando suppressarum hæmorrhoidum turbas, ad anum applicitæ, componunt; aliis, aquæ minerales, amara, martiafla, equitatio, — lenia aliis evacuantia per alvum remedia, semicupium, conducunt; quæ singula judicio ex traditis jam artis præceptis vel sponte hauriendo relinquimus.

ORDO. III. GENUS VI.

HÆMATURIA.

Praeter sanguinem, qui vesicæ, ureteribus, per proprias ac multiplices arterias adfertur, pene tertia pars sanguinis, aortæ inferioris, ac non multo minor, quam pars sexta totius massæ cruentæ, per arterias inter omnes fere fortissimas, ad renes decurrit. Talem certe pro amplissima urinæ secretione oportuit esse vasorum apparatus; atque dum impulsæ, sub experimentis anatomicis, in arteriam renalem materiæ, per ductus papillarum urinarios facilissimus est transitus: magis, sane quod non saepissime, quam quod aliquando cruor has per vias aufugiat, mirabimur. Pars magna interim ægrotum, qui, sanguinem, aut sinerum, aut misum cum lotio excernunt: hunc nequidem ex renibus, sed maxime ex vasis vesicæ, aut interdum uretrum ex vasculis, trahunt; ut igitur, si fluxus ab externa violentia, & a calculis oriundos, a spontaneis separamus; sub tanta profluvii cruenti ad renes occasione, austerior in istis, quam ullibi, excepto ventriculo, custodia sit vasorum. Quamvis etenim, in artis exercitio commuui, apud lat multos, tintas a sanguine urinas conspexerimus, ac purum fere cruentem ex vesica fluxisse, nos quoque simus experti; inter quatuor tamen millia ægrotantium, quos, decem fere annorum spatio, rarissimis ex parte, & gravissimis ex morbis detentos,

pro

Hæma

pro Clinici Ticinensis Insti elegimus, sex modo, qui tanea, vel ex medicis propriis diariis adnotatos nongentos & tredecim a Vindobonensi a nobis, publice pertractatos, mo affectus. Inter tredecim draginta septem homines Vienensi defunctos, non nobis obiisse reperimus. Minor int venientis, apud nos ideo quod urethræ profluvia crit non sicut sunt, sed & clauso valiunt, cum hæmaturia conf ipsas adeo hæmorrhoides esse, nisi istius e cavo stillante. nas excluderimus.

Definitio. Per hæma intelligimus vel sanguinis sinceri, quidi, interdum grumosi, polyposi cum cruentis nunc pauci, nunc mucidi & pulchre rubentis, nunc obscuriosi, nunc fere coaduti, portione reri priis receptaculis profluvium, aut mictum.

Divisio. Vel ex renibus idcirco terum ex tubis, vel demum ex ipsa scaturit crux, profluvii hoc genus est. Sed cum non minus per vulnus inflatum cus, aut fistulam renum, vesicæ, quam ipsa urethram, sanguis aut solus, aut urina mixtus, prorumpere consuevit: patet, non ob haematuriam esse mictum cruentum, licet ad illum sine dubio revocandus sit. Prout de a profluviis jam monuimus, sic & illud e viuis uniferis, nunc quovis fere tempore, nunc certis periodis, — nunc morbo illarum primario, nunc, & quidem frequentius, secundario, symptomatico, — nunc locali proflus, nunc

Genus VI.

tis ex vitio, — atque i co, vel adynamico groti salutem, vel ingumentum, contingit. Ex cum urinæ incon sphincteris vesicæ oriunda, obliterata fuerunt.

Exmaturiæ exempla occasio tempore mensura præ viris, nisi simili per anum dico subiectis, huic profluviati senili, chronici vesicæ tentius succedunt; sed hæma emen senes non magis, quam conspeximus. De pueris autem, nisi forsan ob calculos, nobis exemplum memoria nunc interdum calculi indicia subesse viam en hac ipsa ex causa descendat enibus profluvium.

nata. Nisi causæ manifestæ vel erum in viscus huic morbo subiectum sit; obscura est, — non ipsius hæmati sedis, unde sanguis scaturiat, cogit enim crux ex rene, uretere, in vesicet; vel istius primum e vasis repullulet; ex systematis uriniferi functiones, tam oblongas, quam mutui ob nexus rationes, in pluri urbantur. Est scilicet, ubi sanguis sine ullore, derepente, ac magnam ad copiam, metiet, ubi renes sine sensu hunc fundant; sed etiam, in qua crux susceptus aliquando, in grossis convertitur, quos lumbi ignorant, dolores persentit. Ast illorum quoque molestias saepe provocat vesicæ, ut calculus, sic &c, quem sibi ipsa paravit, aut grumus, aut polypus. Sub istis exigua interdum hoc in viscere molestiæ sensatio, — sed in eo, qui urinam illi advehere non potest, uretere, — aut ipso, qui huic locum commisit, in rene, summa est.

Sub renum interim profluvio cruento, dolores, nisi calculus huic subsit, plerumque tam atroces non urgent; sed modo calor ingratus, gravitas ac tensio lumborum, interdum febris lassitudo, præcedunt. Sanguis cum urina copiosior, sinerus, floridusque ab initio, secernitur. Exemplum tamen renalis profluvii, quod ex menstruorum aberratione inductum, dolores in lumbis sat fortis excitavit, & quod simul morbi, decursum non parum illusribit, ex clinici Instituti diariis de promtum, referemus. Incolumem satis, per triginta jam annos, vitam duxerat fœmina, debiliori compage instruta, quæ, et si quovis bis mense copiosum ex utero cruentem periodice amitteret; septem nihilominus proles feliciter, & ad plenam maturitatem gestavit; nec aliud quid molestiæ, quam lumborum, ut vocabat, debilitatem, continuo persensit. Hanc mulierem, quo scilicet tempore menstrua sibi instare credebat, sat levis febricula, & calor vespertinus; matutinas ad horas remissuri, invadunt; sed jam duas post dies, quin sanguis ex utero veniret, evanescunt. Fortissimus nunc ad lumborum regionem dolor, tensio, totius corporis, & extremitatum inferiorum potissime, ut gressus deficerent, debilitas, oris amaror, nausea, vomitatio succedunt. Mox, non sine premitu infolio, sanguinem cum urina, non multa, sed frequenter deponenda, sine quovis ardore, excrevit, si istam in vesica colligeret, ponderis ad genitalia sensum percepit; emissa vero in matulam urina, copiosus ad fundum sanguis subsedit. Per oculo hæc dies continuant; cum suasu medici & venam sibi tundi, & cassiæ pulpam assumere curraret. Symptomata, quæ diximus, molesta, his cedunt auxiliis; sed cruentis imminuitur quidem, non vero cessat profluvium. Nunc ad clinicam Institutum se deferri curavit, & examini subjecta, oculorum, ad canthos internos, livorem, genarum rubores, dentes a gingivis spongiosis, ac a levi frictione sanguinem fundentibus desertos, & suis in alveolis vacillantes,

ani-

animam fœtentem, cutis siccitatem, ad renum regionem dolores, suffocationis hinc inde sensum, pulsus exiguos, sed minime frequentes, ac multum in urinis cruorem, ut morbi præsentis symptomata, exhibuit. Emulso arabica, cum sero lactis pro potu, præscripta fuit. Ad noctem quievit, vas magnum cum urina, ad cuius fundum, cruoris pars crassior hærere, clarius vero huic ipsi, quasi oleum aquæ infusum, supernatare observatur, replevit. Corticis peruviani nunc decoctum, & aqua cum acidi sulphurici portione remista pro potu, porrigitur. Die tercia, majorem urinæ, heterœ similis, quantitatem excrevit; dolores aliqui hinc inde lumbos divexant; arteriæ, exiguæ, frequentius nunc pulsant. Corticis chinæ decoctum continuat; serum lactis cum alumine paratum pro potu, ac vietus paulo largior imperantur. Post prandium, horror aliquis succedit, quater alvum simulque urinam deponit; dolores coxas transversim afficiunt. Ad noctem sudat; sanguinis in lotio copia imminuitur, dolores coxarum dispergit. Die quarta, pulsus haud multum sanis dissimiles. Medicinam continuat. Die quinta, vasa duo cum urina implevit, in quorum prima, sanguinis atri ac vetusti portio exigua, — in altero, sedimentum puriforme ad fundum hærebant; dolor aliquis hypochondrii sinistri accessit, ab attacku augendus; sed hunc sudor ad noctem, alvusque bis mota dissipavit; & paucas post dies ægrotta, a morbo restituta, clinicum Instutum deseruit.

Quodsi etiam crux copiosi fluxus, hæmaturia e renali's inter signa referatur; nil tamen obstat, quin & paucus ex renibus sanguis distillet; ac si floridum ex illis crux depluere dicamus: hoc saltem sub morbi principio, non sub fine, sic erit; nec defunt lotii, post renis inflammationem, colore atro exeuntis, quæ de sanguine in pulvrum renalem vi morbi effuso; ac stagnante testentur, felicia non raro exempla.

Hæmaturiae uretericæ signa, nisi illa ex calculo, his angustis in viis hærente, aut ex violentia, ureterum regioni illata accedant, certitudinem modo parvam largiuntur. Interim si paucus, qualis e vasculis hujus tubi minoribus venire potest, & cum doloris, per tractum illius, a lumbis ad vesicæ regionem, extensi, sensu, crux cum urinis reddatur; si ipse forsitan ægrotus, locum ex quo humor sibi distillare videatur, indicaverit; non absconum est, hanc sedem profluvii supponere. Ureteres interdum, a calculis præcipue, collectis inflammantur, ac ipsorum hac in parte abscessuum, habentur exempla. Sub istis igitur & sanguinem & materiam purulentam effluere, non mirum est, sed atrociora, quam in simplici profluvio cruento, symptomata hic diagnosin confirmant.

Cruor vero aut ipso ex rene suscepitus, aut ureteris ex vasculis expulsus, si ad vesicam descendere non potest, in grumos, nunc informes, nunc in cylindros quasi organicos; aut in tenuem, ac ascaridis fere lumbricoidis figuræ æqualem, polypum, nunc bruneo aut subnigro colore instrutum, nunc ex flavo albescente, facillime crescit: quo facto, vel hunc canalem continuo obturat; vel sanguine, parte media, per allidentem urinam, ablato, & in vesicam deducto, alteram in ipso uretere pro lotio canalem constituit; vel utraque sub forma sensim sensimque in vesicam, interdum per urethram, longissimus, expellitur, & hujus phœnomeni ignaris, vermis faciem renalis, vesicalis, offerre videtur. Quamcunque vero ob causam sanguinis ex rene iter in vesicam, prope istam, intercipitur: ad magnam ureter illius lateris diametrum extenditur: quam triplo majorum naturali in quibusdam, — in alio, tenuis intestini amplitudinem habuisse, nos ipsi quoque constipimus.

Sensilissimum vesica viscus est, quod, et si a consueto urinæ stimulo modo parum excitetur; a re tamen quavis, blandissima quidem, sed insolita,

ta, violentos in motos abripitur. Hinc a sanguine non minus, qui visceris illius e vasis egressum molitur, quam ab eo, quem aut propriis, aut alienis e canalibus fugientem suscepit, symptomata oriuntur, quæ vesicalem, præ aliis, hæmaturiam sat sæpe distinguunt. Prima fere, apud multos, ex illis, sunt: major vesicæ ad stimulos urinæ paucioris sensibilitas, minusque non modo solito frequentior; sed majori simul cum conatu absolutus, angustiæ, tensionis, caloris, ardoris in hypogastrio sensus, materiæ tenacissimæ, puriformis, orentis, urinæ ad fundum ruentis, excretio, ac singula quasi mitioris, & chronicæ cystitidis phœnomena. Autò in arterias venasque infarctas, varicosas, sub impetu, vel & mutata sanguinis stagnantis indole, in immensum non raro dolores hypogastrii, perinæi, lumborum, increscunt, anxietas, spirandi difficultas, nausea, vomendi conatus, ipseque vomitus, febrilia hinc inde symptomata, cum pulsu frequente, contratio, animi deliquia, sudores frigidi, succedunt; ac, pro sede valorum, hujus cavi superficie tumentium, diversa, nunc urinæ retinendæ difficultas, nunc vero continuus mejendi nifus, dysuria, stranguria, tenesmus ad anum, vel & ipsa urinæ retentio, sequuntur. Sub tam diræ ægrotantis positione, sanguis tandem cum lotio, plerumque haud plurimus, sed obscurior, aut nigricans, minusque illo, qui ex renibus, cum urina bene mistus, descendit, fluidus, — licet nec in ipsis quid perpetuum sit, excernitur. Nunc descripta plerumque mitigantur symptomata, ac urinæ clariores minusque cruentæ, liberius redduntur: cum repente istorum cursus in multis, a grumo, aut materia polyposa ad vesicæ cervicem detrusis, compactis, intercipitur, ac nifus quasi mulieris a partus doloribus prehensæ, sæpe vani, ac intollerabili, viros inprimis, cruciatu vexantes, sequuntur. Sub ipsis interim sanguinis coacti frustulum, aut polyposæ portio materiæ per urethram quorundam, non sine violentia extensam dolentemque ex-

primitur; aut sanguis ater ac densus, nec raro materia puriformi onus, vix ad matulam delabitur; cum illico istius ad fundum præcipitat, crassumque, & a lotio, cruento quidem, sed minus obscurio, nec raro pellucido, distinctum sedimentum, altitudinis conspicuæ, constituant.

Atque hoc est, quod plures vesicæ hæmorrhoides dixerunt. In multis sane, qui plethora in valis ani locali laborant, hæc ipsa ad ejusdem prolapso vasa cervicis vesicalis extenditur, atque nunc hujus visceris in cavum, nunc in urethræ, huic ipsi contiguæ, principia depletur; sed & sine recti intestini vitio, aut faltem quin illinc id sit genitum, quidquod ipsius non raro ex uteri culpa, profluvia vesicam cruenta invadunt; ac saepius, qui ex fonte hæmorrhoidalali scaturit cruor: hic, vesicæ non inundat cavum; sed solius ex urethræ vasis, cervici vesicæ propinquis sine mixtu excernitur, ac sponte distillat.

Etsi vero tam diros, duce experientia, hæmaturiæ vesicali effectus tribuerimus; vidimus nihilominus cruentem, sub manifesta satis ejusdem ex ipsa vesica scaturigine, sine conspicua molestia, ac fere quovis sine nixu, cum urinis per urethram venisse; nec defunt, qui sanguinem vesicæ, easdem, quam ex utero, vel ano haud pridem solebant, ad periodos, & vix majore sub salutis incommodo, excernant.

Sed quemadmodum ex renibus, ureteribus, in vesicam delapsus cruar, hæmaturiam interdum vesicalem mentitur: ita gravia subinde in ipso lotii receptaculo vitia & cruenti causæ profluvii, quæ renibus affeditis immerito tribuuntur, quod proprii in diagnosi erroris exemplo illustrabimus latefecunt.

Quadragesimum & octavum ætatis annum attigerat vir crapulis assuetus, morbisque inde inflammatoriis vexatus. Hunc, frigus, calor, febrisque vaga invadunt; sub quibus, quin ullus ad pubem, ad lumbos dolor præcesserit, sanguinem per vices cum urinis, interdum vero has solas ac illo

illo immunes, per urethram ægrotus emittit. Sic febris, sub oris aliquo amarore, ipsumque profluviū cruentum sat validum, continuant. Accedunt his, testiculi retractio, & cruris movendi difficultas: quæ tandem, emollientis decocti sub usu, ipsa cum febre, disparent symptomata; ac modo aliquem ventriculi inprimis dolorem, & corporis totius inertiam relinquunt. Post septem fere menses, præviis ad coxam dextram crista^{mque} ilii doloribus, ad noctem atrocibus, testiculi ejusdem lateris retractione, urinæ retentio inopinato succedit. Sub nisu fortiore, sanguis densus cum urina, ac tandem sincerus, per urethram expellitur. Hæc duas per dies ita continuant, & jam clarior urina reddebatur: cum illico major iterum croris, mox matulæ ad fundum ruentis, copia cum urinis prodiret. Post longum satis tempus, ad pristinum ex malva decoctum, ac tandem, medici alterius consilio, venæsectionis ad auxilium confugit, gummi que arabicum assunit. Morbus ab ipsis imminui, ac urinæ minus tinctæ effluere videntur; sed tandem, insigni sub macie, debilitate, ad clinicum Institutum devehitur. Apparet mox nasus varicibus notatus; lingua, sine fiti, est sicea; tussis adegit & nausea; ruitus multi, ac alvus bis terve in die, moventur; venter est mollis; dolores coxam, cristamque ilii divexant, ad vesicam, ad lumbos nulli; regio hypogastrica compressa haud dolet; testiculus retractus, sub miditu nulla difficultas, sed aliquis ad urethram ardor est; cruris nunc stupor nullus. Sub ipsis, cror cum urinis effluere continuat, & aliquot ad fundum valis grumi colliguntur. Arenulas hic æger nunquam, nec calculos excrevit; nec unquam in vita haemorrhoides, nec morbum genitalium expertus est. Febris modo pauca nunc urget. De causa scilicetatus, — has, nisi vini abusus, aut ponderis majoris, a quo interim nullos ad lumbos dolores perfenserit, gestatio, hos effectus habuissent, sibi protinus ignotas esse, testatur. Vasorum ad nafum conditio, nos, ut

ut similem in vasis vesicæ statum varicosum suspicaremur, inducere potuisse; sed testiculi retractio, cruris quondam motus impeditus, coxae iliique dolores, ut calculi in rene, vel in ejus uretere hærentis suspicionem aleremus, commovit. Extensa nimis est, quam ut omnem hic exscribere velimus, hujus morbi lethalis historia; sed sufficit monuisse, ægrotum urinas nunc profunde, nunc lacte rubentes minuisse; nunc grūmos in illis, nunc nullos subsedisse; abdominis interdum dolores, sed breves, nec attacku crescentes, accusasse; hos interdum dolores, per funiculum spermaticum descendisse, ac tandem quoque dexterum ad renem pertigisse; urinas, ubi alvus fluisset, crassiores, magisque abundantes exivisse; debilitatem ac maciem quotidie augmentum habuisse. Aliquando, cum, ob urinam suppressam, ob tumentem, dolentemque nunc vesicam, catheteris ad usum venissemus: summus dolor ab isto, quin obstraculum illius introductionem impediret, aut redderet difficilem, successit: ab eodem extracto, mox copiosa urina, vel sponte, secessit. Sub auctis tandem, & continuis ad renem, nunc utrumque, doloribus; simul vomitus accessit. Sub fine morbi, per menses extensi, & febris, & summa jactatio, & ventris, hypogastrri in primis durities, anxietas continua, dispnoea, sopores, in conspectum venerunt; donec optata, sub tantis aerumnis, mors, finem vitæ imponeret. Sequentia cadaveris nos sectio edocuit: intestina, puriformi humore obducta, undique inter se ipsa cohærent, & nexus morbosо instructa sunt. Vesicæ tumor insignis omnem fere pelvim explere videtur. Rea uterque sine labe est, nec ullibi vel calculi, vel morbi alterius vestigia offert. Uretetes dilatati; dexter vero ex ipsis, ad pollicis magnitudinem & ultra, extensus est. Vesica urinalis callosa, scirrhosa, quam pathologicum nunc muleum Ticinense conservat, atro exterius colore notatur. In cavo hujus visceris, ichor permultus, fætidissimus

mus, ulcera cancrosa, simulque gangraena com-
parent.

Quodsi tanta interdum dubia de se de proflu-
vii cruenti ex viis uriniferis, nos premant; istius
adeo diagnosis, ubi minor modo sanguinis cum
urina secedit copia, difficultate non omni destituta
est. Sub fluxu menstruo, lochiali, foeminarum
urinæ serumque a craore tinguntur. Quodsi sub
statu salutis, hoc neminem medicorum, ut illum
ex vesica venisse credat, inducit; in morbo tamen
urinæ vias premente, num simul ex ipsis, num solo
ex utero, sanguis descendat, dubio locus esse potest.
Profundissimo & ex rubro fere atro colore tintas,
turbidasque, in febribus haud paucis, urinas, quin
sanguinem contineant, non raro observamus. Sæpe
rosei, aut vere rubri coloris sedimentum in febri-
bus intermittentibus, aut continuis, quin ipso, ut
vidimus, sub hydrope, vel & post cædi opuntiae
esum, in urinis comparet; nec tamen crux hunc
ad ruborem vel minimum contribuit. Pauca in-
terim cum urinis instituta experimenta, hæc du-
bia difficulter non solvunt. Linteum, quod lotio
immittimus, colorem sanguinis mox prodit. Si ab
aliis, quam a sanguine, contentis urina tingatur:
tunc hæc ipsa, quam primum emissâ fuit, clara &
pellucida apparet; sedimentum, quod tandem de-
ponit, calore urinæ admoto, ab ista mox solvitur,
ac pristinus huic redit color pellucidus. Si crux
cum urina commisius est, obscura tunc eā mingitur
& opaca; sedimentum crassum ex rubro nigricans,
interdum grumosum, nec ab urina, calori naturali
exposita, resolvendum, deponit. Si aquæ ebullien-
tis calori urina, quæ languinem suscepit, exponi-
tur: pars lymphatica istius, coagulum subibit. Cum
vero chymico egregio, qui nobis, Ticini, ad lec-
tulos ægrotantium versantibus, ad latus fuit, ac
humorum animalium per morbos mutatorum in-
dolem, prout jubebat occasio, cum magna sagaci-
tate exploravit, cruentam ægroti urinam, ut at-
tentio eandem examini submitteret, exhiberi curaſ-
ſe.

femus; sequentem hic nobis de suis experimentis relationem communicavit: „Acidum sulphuricum, hanc urinam vel minime cœgit; sed nigricantem in ea colorem induxit. Nihil acida murriatica, tum oxygenata, tum non oxygenata, hoc in fluido mutarunt; ab acido vero nitrico, coagulum hoc idem expertum est, & flocci hinc illinc in medio urinæ suspendi, alii præcipitari ad fundum, conspecti sunt. Gratissimus tunc odor liquori concessus est. Vini alcohol lactescentem mox reddidit urinam, floccosque rubri, sed pallidi coloris, ab eadem separavit. Aluminis solutio, ab initio, urinam spissiorem, ac simul magis pallidam reddidisse est vîla; mox vero, pristina eidem restituta est tenuitas, color subuiger accessit, & aliquæ quasi striæ coloris atri ad fundum vasis depositæ fuerunt. Ebullientis vero aquæ calori commisso lotio, mox fili colore quasi carneo ac rubro instructi, cuncto sanguini non absimiles, vasis ad fundum ruebant. Coadæ hujus materiæ, ex quatuor modo unciis urinæ, grana quadraginta & octo impetrata fuerunt.”

Causæ Profluviorum rationes jam adductæ, communes, partim vero illæ, quas hæmorrhoidal profluvio subesse monuimus, hæmaturiæ quoque illas constituant; interim in vias uriniferas magis agunt, ex iis, quæ externæ sunt, lapsus in renum, ureterum, vesicæ, perinæi regiones, percussio, contusio, læsio earundem, luxatio vertebrarum lumbalium, fractura, equitatio violenta, protracta, veſcio in rheda per vias laxas, nixus fortior sub iudicatione, ponderis gelatio-ne, partu difficiili, impetuoso sub vomitu. Ex causis internis, præcipuae sunt: renum, ureterum, vesicæ, calculus, inflammatio, abscessus, ulceræ, induratio, callus, scirrus, carcinoma, calculi sectio; sanguinis excretio naturalis, consueta, imprimis hæmorrhoidum, menstruorum, suppressa, diuretica fortiora, meloës visificatorius, majalis, præcipue. Etsi vero suspectæ sint non paucæ de ver-mi-

mibus vesica urinaria excretis historiæ ; proprii tamen filii, natu minoris, morte eheu ! præpoterā mihi & literis erepti, experimento , sub canis vivi sectione instituto , ascari des , ut jam alibi est monitum , duos, eosque maximos , ascari dem gigantem equorum æmulantes , ruberrimos , ex sani anima lis vesica de promios , conspexi , & attento examini subjeci ; nec defūnt aliorum, fidēi non suspectæ , similia de canibus , ac ipso de homine , exempla . Ex balsami peruviani quantitate conspicua , per jocum lab potū cioccolatae , ut vocant , porrecti , paucas post horas sanguinem cum urina fluxisse novimus . Sic cistī laurifolii esus in ovibus , — aut ille variarum rannunculi specierum in vaccis , hæmaturiæ occasionem frequenter dederunt . Exemplum hæmaturiæ ex rheumate manifesto oriundæ , in Clinico Instituto Papiæ , habuimus . Similia , pessimæque certe indolis mala , scorbutus febres nervolæ exanthemata , imprimis variolæ , inducunt . Ex quinquaginta animalibus , in quibus trans fusionis suscepta fuit operatio : viginti hæmaturiam esse passa , referuntur . Aliquando cruorem ex urinæ receptaculis cum summo ægrotantis emolumen to prorupisse , id , indolem profluvi talis hypersthenicam fuisse , argumento esse posset ; nisi fortan alterius , nunc suppressi , ratio protluvii , illud eonfuetudinis solius lege alia excitaverit . Sex inter ægros , quos hæmaturia correptos , in Clinico Ticinenſi Instituto tractavimus , tres , crapulæ præter modum dediti fuerunt . Nimia quoque venus in dispositis hunc ad morbum hominibus , hic speditat : quæ licet viris frequentius quam fœminis , & potius ex urethra , quam ex renibus , aut vesica , languinem eliciat ; conspicuo tamen fœminæ potatricis ac maxime falacis , ad vaginam , — alia fine causa , quam quod menstrua nunc simul essent suppressa , continuo dolentis , ac sanguinem copiose mingentis , exemplo , hæmaturiæ & in sequori , ut causa confirmatur .

Prognosis. Nisi causæ hæmaturiæ fortiores, sed cruenti modo fluxus alterius suppressio, hyperithenica conditio, validum corporis, sub ista, exercitium, spirituorum brevis abusus, eandem, moderatam, nec febre, nec doloribus stipatam, nec saepius, ut hoc quoque profluvium nimis facile sollet, redeuntem, induixerint; non tanti hic morbus momenti semper esse censendus est. Ominolus est ille, si causa, ex quibus pendet, affecti non queant. Hic renum, ureterum majori a calculo,— illorum, ac vesicæ, ab ulcere affectio, quamplurimo vitae discrimine, si profluvium cruentum, lanosum, accedit, est juncta. Hæmaturia, quæ febri asthenicæ, variolis, accedit, plerumque lethalis est. Vidimus quidem in pueri variolis affecto, nigram fere ac sanguineam urinam sine tanto periculo excretam; sed puer liene præmagno instrutus erat: sub quo rerum statu, urinæ nigræ non tanta quidem indicant in omnibus discriminatione. Non minora hæc erunt, si ex scorbuto descendat; vel in senibus exhaustisque hominibus contingat ex viis uriniferis profluvium. Sed nec leviori sub morbo deest illud saltem, ne grumus sanguinis urinæ fluxum avertat, vel ne in renibus, vesica latescens, futuro nucleus pro calculo exhibeat, periculum. Hæmaturiam frequentem, uberiorem, ut alia profluvia cruenta, tum hydrops, tum febris lenta, ac tabes sequuntur.

Cura. Cum toties aliorum effectu morborum, de quibus hic sermo esse nequit, hæmaturia compareat; & cum facile sit ex traditis profluviorum curandorum præceptis, ea, quæ ad illam pertinent, eruere, hinc sequentia hæc breviter monuisse sufficiet. In ea, quæ hyperithenica est, nec sanguis jacturam jam nimis viribus insustans induxit, hæmaturia, remotis, aut saltem infractis illis, quæ morbum excitaverint, continuent, venelectio, ac alia, quæ vim nimiam vitalem infringant, auxilia indicantur. Nullo certe in casu, aut nitrum, aut salia, quæ stimulum in vias urin-

feras augerent, usum habebunt; illa vero, quæ alvum blande relaxent, serum lactis tamarindinatum, ut vocant, solutio mannæ, clyster emolliens, non calidus, nec ob copiam vicinis intestino renibus molestus conducent. Sub dolore lumborum in primis, præter ista, cucurbitulæ scarificatæ, renum regioni applicandæ sunt. Si major vasorum hæmorrhoidalium repletio contiguos simul vesicæ canales distendat, ac sanguine hoc viscus inundet: hirudines ad anum ponendæ, ac venæ recti intestini deplendæ sunt. Ubi major jam ex nimio profluvio debilitas comparet, aut asthenicae hoc ipsum est indolis: tunc ad ea, quæ suo cum stimulo fugam cruoris cohibeant, veniendum est. Hinc elixir vitrioli cum frigida remistum, pulvis Dovezi, herbæ digitalis purpureæ infusum, cum aqua, vel & tinctura cinamomi, decoctum corticis peruviani cum ejusdem extracto aquoso, vitriolum martis, serum lactis cum alumine paratum, gummi Kino, tentari merentur. Nec minora promittunt fermentatio partis, ex qua profluvium scaturire arbitramur, cum frigida, vel glacie contusa, clyster frigidus ex aceto & aqua injectus.

Si cantharidum ex stimulo, vel alio ab acri ingestu, profluvium descendat: emulsio amygdalina cum gummi arabico, decoctum radicis salep, altheæ, & compositi ex simil materia clysteres præferri merentur.

Quam atrox a calculo renibus impacto dolor provocaverit, hanc opio, tam ore ingesto, quam per anum injecto, potu demulcente, semicupiis, aut fomentis emollientibus, ut vocant, compescere interdum licebit hæmaturiam. Si hæc a calculo vesicam stimulante originem habuerit: non est aliud, quod redditum tam facile hac ex causa profluvium præveniat, quam sectionis; sedatis, primum profluvii turbis ac effectibus, suscipiendæ præsidium.

Si forsitan a grumo, vel concretione polyposa, ad collum vesicæ detrusis, urinæ sequatur

tur suppressio: catheteris tunc ad locum usque obturatum, non facile ulterius, sub majore cautela introduci ope, hoc obstaculum solvendum est. Interdum ea, quæ sanguinem grumolum diluere, resolvere queant, in iplum vesicæ cavum injiciantur oportet. Nonnullis vapor ex sella perforata perinæo aliquoties in die admissus, liberum urinæ fluxum restituit.

Hoc tandem profluvio superato, effectus ejusdem, ad leges jam traditas tollendi sunt.

ORDO III. GENUS VII.

URETHRORRHAGIA.

Conspicua peni vasa concessa sunt, quæ sanguinem, tum ad ejus nutritionem ac vitam adducunt revehuntque; tum, — nullibi tam manifesto nervorum in cruris distributionem imperio, — velocissimi torrentis in modum, ut aptam generationi in molem ac duritatem exsurgat, ad veretrum præcipitant; ac, vel opere confecto, vel incussis animo terrore, metu, verecundia, odio, æquali celeritate hac a parte derivant. Non igitur, mirabimur, si majora hinc inde, ac adeo lethalia, ex virga genitali vulnerata, recisa, inflammata, suppurata, exesa, — aut ex arteriis venisque illius nimium stimulatis, extensis, vel etiam disruptis, tam externa, quam interna profluvia oriantur; atque hæc ultima idcirco, quorum aliqua a nobis exempla jam allata fuerunt, ut genus ab haematuria distinctum, nec satis quondam ac pro sua dignitate a Pathologis excultum, hic nobis consideranda proponimus. *Stymatosis* vero nomine, quod *Vogelius* huic morbo imposuit, non tam originem is profluvii, quam, sub quibus hoc oritur interdum, tentiginem, priapismum, exprimere videtur; & cum flaccido non minus pene, quam rigente, sanguis ex urethræ meatu prorumpat; hinc phallorrhagiam magis vere, externam, de qua hic loqui non possumus,

ex

ex glande corrosa, præputio, aliis penis ipsius locis, cruoris jacturam, — sanguinis vero ex urethra profluvium ~~g~~rethrorrhagiā appellare maluimus.

Definitio. Urethrorrhagiā hinc dicimus profluvium cruentum ex urethra, quod clauso etiam vesicæ ostio, hac ex fistula scaturit, ac sine mictionis conatu absolvitur.

Divisio. Hoc vero profluvium, aut ipsa ex urethra, aut ex partibus contiguis, ac vel semper, vel per morbum, in illam apertis, proficiuntur. Quodsi crux ex urethræ superficie scaturiat; vel anteriore magis, vel posteriore ejusdem in loco sedes est profluvii. Partes urethræ contiguæ, ac istius in canalem hiantes, sunt; pars infima cervicis vesicæ, per pseudosphynderis fibras a cavo istius exclusa, seu commune vesicæ ac urethræ principium, prostata, ductus deferentes, cum infertis, sibi vesicularum seminalium ductibus excretoriis: quæ partes, ubi sanguinem suis e vasculis amittunt; hunc in patulum sibi urethræ canalem eruant. Num ipsa ex testium substantia, non raro contusa, conquaßata, interdum semen cruentum per ductus deferentes suscepit, ad urethram ascendat, ac semifinales in vesiculos refluat, incertum est; sed omnino phlogosis ad urethræ partem posteriorem residens, ductuum deferentium extrema, sat longum per tractum aliquando, sub epididymis inflammatione, ut novimus, occupavit; nec defuit ejusdem per vesiculos semifinales expansæ, ac adeo in ulcus conversæ exempla: quo rerum sub statu, profluviis favente, & sanguis sua vascula deferere, ac in urethram deferri posse videtur. Interdum urethræ non modo vasa, sed ipsæ adeo membranæ lœduntur, rumpuntur, exeduntur; ac sanguis ex vasculis telæ cellularis hunc canalem ambientis, in eundem prorumpit; vel adeo cum urina sub mictu in urethram impulsa, intermedia corporibus cavernosis per spatio cellularia, ad penis exteriora, & ipsum, ut vidimus, ad scrotum,

ad perinæum aliquando, descendit. Inter alias vero profluviorum diversitates, huic quoque fluxui cruento partim communes, periodica ejusdem in quibusdam hominibus indoles attentionem sibi meretur: quo sub casu, plerumque ex locis ipsi vesicæ cervici vicinis, & ex vasis, cum illis recti intestini anastomosi conjunctis, crux derivatur; & ex fluxu hæmorrhoidum suppresso originem trahit. In fœminis hic morbus, sicut certe ad vesicam, profluviū cruentum, ita forsitan ad urethram, ex sanguinis uterini errore, aliquando contingit; sed, ob facile crux, per declivem genitalium superficiem, ad ostium vaginæ defluvium, difficilis distinguitur.

Symptomata. Pro variis profluviis ex urethra origine & caulis, symptomata hujus morbi nunc mitissima sunt, ac sanguis vix non infuso homine, penis ex ostio purus distillat; nunc vero ardor, calor, tensio, pruritus, dolor, hanc ad fistulam, aut penis erexitio violenta priapismus, stadium medorrhœæ acutæ inflammatorum, chorda, aut tensivus in inguine ac femoribus dolor, praecedunt; mox autem sanguis cum impetu ex eadem præcipitat. Cum vero crux ex ipso vesicæ cavo descendens, nisi læsum sit sphincteris officium, non aliter, quam voluntatis sub arbitrio, ac mentionis sub opere, per urethram reddatur; proprium istius profluviū, clauso licet vesicæ ostio, ac ipso adeo sub somno subinde, contingit; nunc illico supprimitur; nunc per horas, dies, quin per hebdomadas, continuat; nunc ordine periodico revertitur; nunc modo sub coitu, aut a seminis ejaculatione peracta, occurrit. Violentam nos in Clinico Instituto Ticinensi ex pene hæmorrhagiam observavimus, quam, et si jam alibi ejusdem mentionem injecerimus, juvat tamen ob symptomatum graviorum dignitatem paulo fusius hic expōnere. Vir admodum robustus ac annum quadragesimum cum octavo attingens, incolumem hucusque, si medorrhœam urethram acutam, ex contagio venientem,

ejus-

ejusque effectus excipiamus, vitam transegit. Chronicum hæc urethrae affectio in fluxum abiverat: cum, quatuor denum post menses, bubo utroque in inguine comparuerit, qui lentius incedens, ac proflus neglectus, suppuratus est. Interea chronicā medorrhœa nec minimum cessavit; sed novem alios per menses, protracta, tandem sine medico auxilio disparuit, ac sanitas perfecta restituta est. Pristinæ ex fœminarum commercio multæ non immemor, per undecim has annos evitavit, ac illæstæ premio salutis gavisus est; vix autem ad illas reversus, eandem ac pridem culpæ pœnam dedit, ac iterum acutam, — eadem vero neglecta, chronicam iterum medorrhœam contraxit. Ab ista, sex jam per menses, vexatus, venerem majore quondam cum impetu coluit: cum illico ex penis ostio sanguis cum tanta violentia, ut quinque circiter ejusdem libras hoc modo amitteret, proruperit. In syncopen tunc incidit: qua demum cessante, saevissimi dolores ad pubem, universum ad penem, & simul ad scrotum, insurgunt. Sub ipsis, illico & scrotum & ipsum abdomen in conspicuum tumorem elevantur; debilitas, anxietas succedunt. Interea sanguis guttatum ex urethra distillat; urinam cum sensu ardoris, interdum inscius, excernit. Scrotum nunc magis tumet, calet, ac rubet; sed quinque per dies hæc dira symptomata sine medico auxilio perdurant: quo tempore in Clinicum Institutum, viribus exhaustus, defertur. Abdomen turget, ac eodem cum digitis percusso, aquarum fluctuatio percipitur; regio pubis, in tumorem elevata, calet, rubet, ac inprimis ad penis radicem dolet; inguina rubeescunt; glandulæ haud infarctæ sunt. Penis aliquando tumet, ac præputio in phymosis contracto, inflato, subrubro, velatur. Profluviū ex pene cruentum nunc suspenditur. Scrotum, dextra in parte prætumidum, tensum, calens, ruberrimum, sine saevis doloribus attactum haud perfert; a tussi, licet rara, illi ad pubem ac inguina valdopere agentur; pulsus exigui sunt simulque frequentes,

Mox scrotum, cum lacte fovendum, suspensorie sat amplio comittimus, cataplasma pubi imponimus, alvum cum clystere referamus, ac tenuem cum gummi arabico potum, præter juscula ex carnis nutrientia præscribimus. Vix aliquod levamen postridie symptomata habebant; dolor interim ad pubem quodammodo remisit; accessit dolor capitum. Fomentatio nunc scroto ex herbis aromatice, aquæ infusis, imponitur. Nox valde inquieta succedit: urinam, sub insigni dolore, cruentam ægrotus mingit, simulque sanguinis portionem guttatum, sine mihi, ex urethra profundit, inquietus est, ac alvum septies deponit. Die tertia, urinam summa cum difficultate excernit; pulsus durus est ac frequens; scrotum mole paulisper imminutum est, & minus ab attacu abhorret. Cataplasma cum aqua vegeto minerali paratum pubi adponitur. Nox inquieta denuo insequitur: dolores ad urethram, ad penis radicem, & ad scrotum augentur; sed sanguis ex urethra effluere cessat. Eodem sub statu per quatuor fere dies ægrotus permanxit; scroti interim tumor quidquam decrevit, ac summus ad hanc partem pruriens accessit. Manifesta nunc in scroto percipitur fluctuatio, dolorque pulsans in eodem percipitur, ipsoque sub mihi augetur. Hinc sectio, quo loco tumor scroti quidquam prominebat, instituta est. Effluxit humor, primum pellucidus ac flavus, mox albescens, tandemque puriformis ac densus. Ad noctem, dolor, pulsatio in scroto cessarunt, ac de paucis urethrae ardore sub mihi conquestus est ægrotus; sed major sub isto, materiae puriformis & flavæ ex scroto effluxus observatur, ac tandem, cum parum urinæ ex urethra guttatum effluxerit, copiosum ac evidenter illius, sub mihi, per scrotum effluxum percipimus. Sed novus nunc tumor sinistram scroti ad partem suboritur: quem, satis evidenter fluctuantem, aperiri, ut primum, curamus. Sex circiter humoris fœtentis, purulenti exinde eductæ sunt unciae. Catheterem ex gummi elasto in urethram

conduci jubemus; sed ipso pubis sub arcu, quo loco penis a proprio ligamento suspenditur, obstatulum sese eidem opponit. Hinc ope specilli, in scroti vulnus inquisivit, atque hoc inter & pubem suppuratam, sinum detexit celebris Chirurgus: quo sinu in longum aperto, simul urethræ laceratæ, e qua lotium ad scrotum descenderat, comparuit, ac brevi temporis intervallo sanata est divisio. Cœterum non rarum est in medorrhœa acuta vehementer, in primis ea, quam sicciam vocarunt, vel in illa, quæ cum penis curvatura incedit, sanguinem sincerum ac multum, plerumque sine damno, & cum magno dolorum moderamine, prorumpere. Sunt, ut diximus, qui, vel semper, quoties semen ejaculant, quod rarum est, vel ob coitum frequenter, quam par est, repetitum, loco semenis, cruentum modo liquorem ex urethra ejaculent, aut etiam e collapso jam pene quadruplicatum profundant. Quibus vero periodice, ut mulieribus per uterum, cruentor ex pene prorumpit: hos eadem non raro, quæ menstrua, vel fluxum hæmorrhoidum præcedunt, symptomata, dolores abdominis, lumborum, tensiones inguinum ac femorum divexant.

Causæ. Ex dictis, profluvii ex urethra cruentationes jam partim eluent; & quas demum causas hæmorrhoidum, ac hæmaturiæ adduximus, has, penis quoque hæmorrhagiis producendis esse pares, nemo dubitabit. Sæpe scilicet violentia externa, in primis peni rigenti admota, hoc profluvium excitavit. Vir juvenis, ut legimus, eredo pene in terram cecidit: unde dolor hujus partis insignis accessit, & sanguis cum impetu per urethræ meatum effluxit. Accessit tumor virgæ, & scroti non minus, quam perinæi fuggillatio; urina ex vesica turgente excerni non potuit. Catheter urethræ immissus, quin ad vesicam penetrasset, novam sanguinis ex illa jacturam provocavit; scarificatis vero præputio & corpore penis, exiguis tandem in vesicam deferri catheter, urina educi, ac lotii difficultas, quam sanguis ex corporibus cavernosis effu-

effusus, ac circa urethram collectus induxisse videbatur, sensim sensimque dissipari potuerunt. Medorrhea urethralis acuta frequentius repetita, aut in chronicam mutata; immoderata veneris exercitia, masturbation frequens, vasorum urethræ infarc-tus ac varices facilime post se relinquunt, aut inducunt: quod forsitan primum, in viri allato a nobis exemplo, ut sub coitu violento, urethræ, densioris ac magis rigidæ, laceratio succederet, effecit. Quæcunque demum causæ pri apismum violentum inducant, aut frequens penis, vix collapsus ad novos concubitus erekto, convulsio; — hæ, ut sanguinis ad colem affluxum nimis augent; sic redditum per venas intercipiunt. Ulcera venerea, callosa, ad penis coronam, saepe sanguinem ex vasis erosis, compressis, expellunt: si talia in urethra nascantur; aut si major istius contractio, angustia, venarum officio obsint; minor certe penis erekto ut sanguini mox fræna laxentur, sufficiet. Si calculus, vel corpus peregrinum, acicula, aut alia urethræ adacta sint, similia non raro succident. Frequentius periodici imprimis profluvi, causa, in venarum, quæ cum illis recti intestini, prope collum vesicæ, commercium habent, varicibus, — aut si dolor, ardor urinæ, calorque ad urethram præcesserint, in arteriarum minimarum repletione, læsione, secretione cruenta, consistit.

P r o g n o s i s. Non minora sunt ex urethrorrhagia immodica, quam ex cœteris profluviis cruentis, hydropis, tabis, ac mortis ipsius, pericula. Sæpius interim hæc adeo non premunt; & externis accessib; auxiliis conceditur. Quidquid non paucis profluviis ex urethra, illud, quod ani ex venis aversum fuit, suppleverit, ac omni fine damno periodice, ac plures quidem per annos, rediverit. Quod ex ulcere urethrali descendit: hoc certe majoris momenti est, ac difficilius curatur, profluvi. Ubi urethræ canalis laceratus est: non modo sanguis, sed & ipsa urina, cellulosa penis, seroti, perinei in telam divangantur, ac difficiles

Tana-

tanatu tumores, abscessus, fistulas, in quibus & calculi subinde, succrescunt, aut ipsam adeo ha-
rum partium gangraenam, inducunt. Minora sunt
haemorrhagiæ, anteriore ex urethra venientis dis-
crimina.

Cura. In genere, quæ modica est, aut sub
urethræ phlogosi, aut suppressarum haemorrhoidum
ex vitio contingit, cruoris ex ostio penis evacuatio;
ea sibi ipsi relinquenda, nec adstringentibus reme-
diis cohibenda, sed, aliorum profluviorum exem-
plo, ad artis præcepta ex ipso causa rurum scruti-
nrio repetenda, ac alibi jam satis exposta, trad-
tanda est. Si copia, ac impetu majoribus sanguis
ex urethra præcipitet: tunc ad chirurgica potissi-
mum auxilia recurrentum est. Immersio penis,
scroti, perinæ brevis, sed frequens in frigidam,
glaciei contusæ, aut nivis ad urethram applicatio,
gelidæ injectio in istam, aliquando sufficient. Si
fluxu nihilominus continuet, aceti lithargyrii &
frigidæ portio, aut vini alcohol cum aqua remi-
stum, aut solutio aluminis, vitrioli albi, in ure-
thram injicienda sunt. In summo discrimine, do-
nec alia ad manus sint remedia, præputium supra
glandem ad anteriora trahendum, ac digitorum
ope, ne sanguinem dimittat, comprimentum est.
Si urethræ anteriore ex parte crux scaturie videa-
tur; cum spleniolo angusto, super illam per longum
canalis, collocato, — si perinæ vicina sit pro-
fluvi sedes; ad istam cum digitis compressio facien-
da est. Si nec ista sufficiant: cereolum, sat am-
plum, vel melius, catheterem ex gummi elasticò
paratum, urethræ immitti, ac vasa istius, hoc op-
timo præsidio comprimi, obturari, necesse est.

Effectus profluvi istius, non aliter, ac de alijs
profluviis jam docuimus, ac longa a rebus vene-
reis abstinentia, curandi sunt.

ORDO III. GENUS VIII.

METRORRHAGIA.

Menstrua. Solum animal, quod sanguinem sine morbo, & ad certas periodos ex lege naturæ profundat, humana est fœmina. Hæc utero maturo, sex circiter per lustra, imposita est dira conditio; ac si aliquam hic, cœli, corporis & animi, rationis vivendi diversitas, vel temporis, quo menstrua excretio compareat ac cesset, vel mensuræ, qua cruentum hoc tributum fœmina persolvet, differentiam concedit; fors tamen æqualis ubique terrarum hunc sexum regit. Sunt adeo, quæ in tenera ætate, quin a primis vitæ mensibus, — sunt, quæ jam vetulæ, hos fluxus uteri cruentos expertæ sint; & cum in gênera, graviditas, lactatio, certas plerisque inducias concedunt; sunt aliæ, quibus, utero ferentibus, sanguis menstruus, primos per menses ut pridem, — aut, casu rariore, ad partum usque, revertatur; aliæ, quæ niveum ex mammis, ac simul cruentum ex utero liquorem: sub æquali valetudine, profundant.

Causæ. Si tam miri rationem phœnomeni ex physiologicis principiis sat certam nossemus; clariorem simul causarum, quæ menstruam secretionem vel imminuant, suspendant, vel ægrius & cum labore incedere jubeant, vel solito ab ordine & cursu depellant, vel cum virium, ac vitæ ipsius discrimine augeant, cognitionem haberemus; sed omnia hic obscura sunt, nec pristini quidem, & ex quo

quo omnes exivimus, leges intelligimus domicilii. Non certe major est in corpore foemineo cruoris, ad foetus nutritionem destinati, quae hos fluxus inducat renovetque per menses, abundantia: nam quae pauco instructae sunt, non minus, quam quae plurimo abundant, mulieres, cruentem periodice excernunt; suos vero foetus nutrunt & aliæ, quae menstrua ignorant, animalium foeminæ brutorum. Non alia cruentis uterini, quam sanguinis etiæ fluentis, est indoles: nam exiguae ubique rationes, sanguinis, qui sua vasa deseruit, colorem immutant; ac foetus interdum ex grumis, utero, vaginalæ inter plicas aliquamdiu detentis, corruptis, venit. Nec arteriarum tortuosus in utero incessus, nec majus illinc venarum robur, hunc nodum solvunt: nam sanguis utero secerni impeditus, per mammæ æque, ac digitorum per apices, per pulmones non minus, ac ventriculi per vasa, sub eadem periodo stillasse est visus, in ipso quidem utero secretio fit menstrui cruentis; ac modo in prægnantibus interdum vaginalæ vasa hoc illius officio funguntur; sed si uterus, hoc secretionis in opere constitutus, plethoraæ signa localis manifestet: non ideo haec ipsa, quæ principii alterius effectus esse potest, mox pro causa declarari debuisset. Certe donec aliarum rationes secretionum, ac leges periodi, cui sola habitudo & alia tandem profluvia cruenta submittit, patefiant: menstruorum ex mechanicas, quam scholæ partim adhucdum nimis olent, principiis explicatio non parum & ipsa claudicabit.

Sub genitalium, futurum generationis ad opus evolutione, apud mares, testiculi, vasa spermatica turgent, tenduntur, & calent. Glandulæ inguinales, apud multos, in leves quasi bubones elevantur, dolent, saepe gressus fere impediunt; singulis totius systematis irritatio, calores, rubores faciei insoliti, pulsus frequentiores, majores, corporis incrementum velox, vocis mutatio, & — alia observantur; — in teneris puellis, dolores lumborum,

rum, ad pelvim continuati, crurum lassitudo, phlogofes, rubores, capitis dolores, pustulæ paßim, & inprimis in facie, efflorescentes, oculorum splendor, pulsus celeres, robustiores, etiam dicroti; mammilarum tensiones ac celerius incrementum, summa animi sensibilitas, morositas, lassitudinis sensus, colici interdum dolores, humoris serosi, albicantis per vaginam effluxus, adnotanda occurunt. Ad uterum in primis, sanguinis concursus major, vasorum, quæ cruentem hucusque excludere solebant, explicatio, repletio, distensio, nervorum irritatio, ac levioris quasi phlogosis principium, succedunt. Hanc ultimam, sub aucto genitalium a venerea cupidine stimulo, & vaccarum canumque fœminarum genitalia cruenta, tumida, & tensa, manifestant. Sub hac rerum positione, ut quavis alia in superficie secernente irritata, narium, bronchiorum, urethræ ad tunicam mucosam, contingit, primum humoris pellucidi, serosi, mox albescens, ex muco - puriformis, ac ipsius tandem sanguinis, — non per venas dilatatas expulsio, non ex arteriis vi mechanica, & fluidorum a tergo venientium actione distractis ac modo cedentibus expressio, sed vera cruentis secretio succedit. Cum vero hæc uteri evolutio virginei mox in integrum, ac tam celeriter absolvit non queat; sed nunc dispareant per tempus, nunc redeant necessarii ad magnum hoc opus stimuli: hinc sub istis, in genere animalium, cui profluvia cruenta præ aliis quibuscumque animalibus longissime communiora sunt, in fœmina, quæ corpore, ceteras animalium inter fœminas sola, erecto incedit, ac majore tum corporis, tum animi sensibilitate instruta est, frequentius excreto easdem per vias cruento, habitudo, lex altera naturæ, succedit, ac demum sanguis per certas periodos ex utero distillat.

Ad quæstionem, cur mensis ad spatium hic fluxus recurat? cum simili quæstione: cur & alia profluvia cruenta non minus certas in multis pe-

riodos absolvant? — & cum generali satis istorum, sed facile condonanda, ignorantia, respondere possemus; ast cum non uteri solius, sed universi systematis, huic visceri tam ardo ac summo consensu connexi, opus sint menstrua: hinc facile intelligitur, sub data, hoc in primis in sexu mobilissimo, vasorum, tam aliorum, quam uteri præcipue, sensibilitate, vel paucō etiam a sanguine, stimulum, cui fine morbo vix assuecant, dato tempore redire. Quidquid excretio cruoris, ut turbae menstruae dispareant, non ubique requiratur; sed in multis, quin sanguis ex utero fecedat, eadem, ac si ille effluxisset, symptomata tam sese manifestent, quam, præscripto dierum numero evanescant. In gravidis, lactantibus plerisque, menstrua secretio suspenditur, quod, in illis, minus ob sanguinis, in fœtus incrementum conversi, inopiam, quam ob systematis vasorum in utero magis tunc expansi rationem, — forsitan ob totius systematis sanguihelmaterni, cum illo fœtus connexi, extensionem amplissimam, in ipsis, ob majorem humorum ad mammas affluxum, contingere videtur. In multis interim prægnantibus, ut dictum est, crux, tum matris, tum filii, ut certe novimus, sine damno, periodice distillat, ac pristina vasorum sensibilitas, & secernendi crux habitudo, consueto nunc, — non ipsum ad uterum, sed ad vaginam, profluvio præest. Quodsi crux ex utero maturo, nec gravo, periodica deficiat excretio; non rarum est, ut dimicimus, hanc ab alia, ejusdem indolis periodica excretione cruenta, ubicunque locorum hæc fiat, suppleri; sed si ista, peculiarem sibi vasorum struturam non expetat: cur ea in utero humano requiratur, non perspicimus. Ceterum, quamvis rarus sit, foeminam menstruo sine fluxu adolescere, tales tamen, non modo sanas ac robustas, sed & fertiles aliquando conspeximus: ut si plures hoc sub statu non concipient mulieres; non menstrui id sanguinis defectui, sed vitio genitalium organico tribuendum sit. Nec tam certara quoque hoc in sexu

sexu profluvii, ut ex utero reversionem esse dicamus, ut si ista vel citius, vel tardius, quam mensis exacti spatio contingat; hoc illico latente de morbo testetur. His etenim vix quindecim ante dies menstrua fluxerunt: cum nova iterum hujus indolis secretio succedat, illis, per quinque, sexve hebdomadas, quidquod per menses, ut experti sumus, quin adeo valetudo manifeste lætatur, hic fluxus suspenditur, quæ singula ostendunt: non alia, menstruum, evolutionis uterinæ sub opere aliquoties excitatum, quam quodvis aliud profluvium periodicum; lege, id est, illa habitudinis, redire; nec aliam inter ista differentiam, quam quod uterus sanitatis, ac præscriptæ sensibilitatis ratione, — partes aliæ, morborum imperio, sanguinem, aliquoties profundum, ulteriori per vices profundant, intercedere.

L o c h i a. Præter dictam vero naturæ legem, alia est, qua uterus humanus, sub partu, & post fœtus exclusionem, sanguinem, quod iterum animalium brutorum in fœminis locum non habet, excernat. Exigua scilicet quantitate crux, cum humore mucoso permistus, sub ultimis ad partum doloribus per vaginam secedit, suoque rubore explorantis digitum obstetricis de partu vicino advertit. Hic sanguis ex ovi humani, sub nixibus violentis, ab uteri superficie interna solutione, & ex valculis oris uterini ad ambitum, hunc inter accingentes fœnum membranas disruptis, lente distillat. Sub capitis per uteri orificium transitu, hoc ipsum vim patitur, leviterque, ut reliquæ hanc ad partem in fœminis, quæ femel aut iterum pererunt, cicatrices ostendunt, fauciatur. Similia, præcipue in primiparis, vaginæ ad ostium externum contingunt. Qui vero, partu absoluto, lochiorum sub nomine, ex utero per vaginam descendit, sanguis, hic primum liquoris amnii portioni, ab ipso forsitan fœtus-capite prævio promptius ex utero effluere impeditæ, — placentæ ipsi, vel integræ, vel plures in particulas solutæ, ac membranis,

quæ

quæ fœtum non ita' pridem ambiebant , commis-
sus, — his vero reliquiis expulsis , sincerior, tam
fluidus, quam in grumos coactus, expellitur. Hoc
sub opere, si primi paras, — sed certe non om-
nes, excipiamus , dolores, illis, qui fœtus exclu-
sionem promoverunt, fere similes, interdum atro-
ciores, pueroram corripiunt: a lumbis oblique
versus uteri regionem descendunt, sæpius remit-
tunt, sponuntur, iterumque invadunt, os uteri di-
latant, & ex ipso hoc viscere, repetitis contrac-
tionibus, partus absoluti reliquias , ac sanguinem,
copia non apud omnes, nec eadem in muliere quo-
vis a partu æquali , sed paucum in illis, in istis
sat multum, excernunt: donec plures post horas ,
dolores, gradatim imminuti, sedentur, ac demum
cessent, cruxque nunc sensim sensimque magis di-
latus, secunda jam die, saniei colore, consistentia
æqualis , ac tandem aliquot post dies, sub febris ,
quam lacteam dixerunt, ingressu, humor visco-
sus, hinc inde modo sanguine tinctus, mox albe-
scens, ac proprio , subacecente odore distinguis ,
secedat. Hic fluxus ex utero mucoſus , conserva-
ta lochiorum sub appellatione, per aliquot heb-
domadas, — longius per tempus apud fœminas, quæ
mammas puero fitienti reculant , continuat: donec
utero pristinum fere ad statum reducto , quadra-
ginta circiter & plures post dies, menstrua denuo ,
abundantior plerumque secretionibus futuris , se-
cretio prorumpat.

Differentiæ. His legibus naturalia ,
seu sana, fœminis circumscribuntur profluvia
cruenta ; sed frequenter a recto hæc tramite ab-
errant, atque nunc ordine perverso incedunt; nunc
penitus ac debitum ætatis ante terminum deficiunt;
nunc vero & copia & impetu majore præcipitant;
vel diutius ac par est, continuant, & latice vitali
systema vasorum exhauriunt. Easdem haud raro
causas contraria salutis hæc vitia agnoscunt; nunc
vero modo fluxus cruentos ex utero , vagina, mor-

bos desribimus, ac interest ut in potissimas istorum differentias hic primum inquiramus.

Vel ex utero non gravido, vel ex prægnante, aut re quavis peregrina, polypo, mola, steatōmate, substantia ossea, calculosa onusto, profluvia cruxis morbosa contingunt. Ex illo, sanguis vel menstrua sub periodo, nimius, — vel tempore intermedio, — vel eo, quo menstrua secretio ob ætatis rationem exulare deberet, — vel continuo, & chronicō affecta prorumpit. Ex isto, majore laxe sub rerum discrimine, vel primis a conceptione mensibus hæmorrhagia, & facile abortus, contingit; vel fœtu non quidem perfecto, sed ad vitam, matris extra finum protrahendam non prorsus inepto, sanguis cum impetu proficit, partusque plerumque excluditur præmaturus; vel partum maturum cruxis fluxus morbosus præcedit, comitatur; vel demum, expulso jam fœtu, aut major illico cruxis unda sequitur cum impetu; aut lochia plus æquo funduntur.

Cœterum iisdem metrorrhagia, ac cœtera profluvia cruenta, differentiis subjecta, & præcipue nunc morbi alterius effectus, nunc vero primaria est, quam ultimam, tradenda specierum descriptio ulterius exponet.

Non eadem quantitate sanguis menstruus fœminis ex utero descendit; sed aliæ modo duas vel tres, — aliæ, septem vel octo unalias cruxis, & ultra, amittunt; atque corporis dispositio nativa, vivendi ratio diversa, & rerum, quæ systema universum, ac illud genitalium præcipue, plus minus afficiunt, differentia, quamplurimum hic mutant. Hæc una adeo eademque in fœmina, quin morbus ideo vel lateat, vel succrescat, cruxis copiam hoc tempore vel illo per uterus excreti diversam constituant.

Quotiescumque vero hujus menstrui portio cruxis consueta non parum abundantior, vel impetu, breviore sub temporis intervallo, majore, vel plures per dies, vel saepius quam par est, au-

fugit; tunc, effl. crux tam certas ad dies ubique non redeat, metrorrhagia menstrua fœminæ hic status dicendus est. Major hæc aut minor esse potest. Sæpius, dum ob causam quamcumque secretio uterina ante mensem aut nulla, aut parca præcessit, vel dum absoluto puerperio menstrua paulo tardius comparent: copiosior tunc sanguis, quin morbum ideo constitutus, aut fœminam debilitet, excernitur.

Insolitum est in prima ætate, qua menstrua prodire incipiunt, sanguinem uberiorum, quam par est, excerni. Frequentius in illis, quæ post menes non multos huic fluxui, jam fere vetulæ, valedicent, crux utero immodice secedit. Illæ vero, tum puellæ, tum mulieres, metrorrhagiæ præ aliis subjectæ sunt, quæ habitu spongioso laxoque instructæ incedunt; quæ animo facilius fortiusque commoventur; quæ libidini, baccho, choreis indulgent nimis; quæ abortus frequentes expertæ sunt; quæ menstruis, non gravidæ, per aliquot jam menses caruerunt. Quæ menstruis ob corporis languorem non carent; hæ plerumque copiosius, quam fœminæ magis firmæ ac robustæ, ex utero purgantur.

Symptomata. Varia in plurimis præcedunt metrorrhagiam hanc phænomena; & quæ eandem comitantur, sequuntur, ea, pro gradu ejusdem, pro conditione ægrotæ, ac pro causæ, quæ morbum induxit, differentia, diversa sunt symptomata.

Præcedunt plerumque lassitudo & gravitas, vertigo, dolores capitis, dorsi, lumborum, coxarum, ventris, anxietas, cordis palpitatio, difficilis respiratio, horripilationes, calores, siccitas oris, sitis, pulsus frequens, aliquando & naulea & vomitus. Sæpe quoque venæ hæmorrhoidales tument, dolent, & venter occluditur; impatientes & inquieti redduntur animi. Interim in fat multis prævia hæc defunt symptomata, & sanguis haud raro ex utero, jam sæpius purgato, ut aliis ex partibus, sine turbis conspicuis fugam orditum. Qui

vero copia morbosa ex utero ruit, cruor, nunc fluidus hic est, nunc in grumos coactus, ac interdum, — vel in illis adeo, in quibus graviditatis suspicio esse nequit, cum pseu domembrana, illi quam in gravidis decidua in dixerunt, non absimili permistus.

Coadta sanguinis hac massa circa uterum collecta, stagnante, cruoris noxi quidem fluxus aliquamdiu suspenditur; sed major genitalium ab illa irritatio, dolores uteri, lumborum, tenesmum provocat: sub quibus & grumus cum nisi expellitur, & novæ sanguinis undæ via paratur.

Comitantur hos ex utero fluxus immodescos, tum prædicta hic, & alibi symptomata, tum virium imbecillitas, faciei pallor, oscitatio, spiraria, difficilis, præcipue a motu, respiratio, & pectoris quasi constrictio, visus obnubilatio, syncope, extremonrum frigus, suffocatio, convulsio.

Sequuntur debilitas totius corporis ac pallor, pedum, eredo corpore, tumor, hydrops internus, vel alias, universalis, febris lenta, atrophia, ad concubitum, generationem impotentia, vel ad novas haemorrhagias, ad frequentes, si concipiunt, abortus, prædispositio.

Aliquando sat difficilis est quæstio: num crux ex utero, forsitan prægnante, ex lege menstrui, vel morbi propuliulet? Temporis interim, quo profluvium cruentum succedit, ratio periodici, — phænomenorum graviditatis, mulieribus & in genere & in specie propriorum aut præsentia, aut defectus, — uteri exploratio, causarum, symptomatum, quæ fluxum prægressa sunt, comitantur, ponderatio, — modus ipse; quo sanguis descendit, hic lucem, vix tamen ubique sat fidam, accidunt.

Ex utero prægnante, priusquam parturiat, languis, nisi morbi, violentiae imperio expulsus, haud ruit. Qui, non paucis adeo in foeminis, a facta conceptione, per menem unum alterum revertit, — aut, rariore jam calu, medium graviditatis ad terminum, ut pridem, revertitur, — aut

parissimis exemplis, ad partum usque, illæsa mulieris sanitatem periodice effluere continuat, crux, is, non clauso & obtecto per ovum humanum uteri ex osculo, sed vaginæ ex yasis prorumpit. Sanguinis idcirco ex utero prægnante fuga, de illata, per caulas vel internas, vel externas, violentia, ac de ovi animalis a contigua superficie uterina solutio[n]e testatur. Omnem quidem ad ambitum membranæ fœtum cingentes interna cum uteri superficie cohærent; sed vinculo striatiore, vasisque diametri longissime majoris neclitur placenta cum uteri portione illa, quam sibi, delapsa vix ejus in cavum ovulo, ad leges non satis perspectas, sed ab uteri conditione, positione diversis, ac ovuli a pondere, ut videtur, dictatas, pro novanni habitaculo elegit. Ad fundum uteri, vel utrumque istius ad latus, placenta in plurimis, præsertim primiperis, aut sat longo a tempore partum præcedentem, quin nova mox graviditas succederet, enixi mulieribus, adhæret; sed nulli satis puncto fidelis est futuri animalis hæc radix; ac saepe nimis tum cervici, tum osculo matricis, — nunc ex parte, nunc ex toto, & quasi concentrica, innascitur, fœtus exitum, nisi pleno discriminis sub tributo cruento, præclusura.

Quas regno vegetabili natura proles innumeris in floribus promittit: has magna ex parte ea ipsa citius, ac antequam maturuerint, provide avellit; nec planta, tot fructibus gerendis inepta, tam copiosos per abortus afficitur. Gravius animalia præmaturas has fœtuum jaçuras ferunt; ac sicut nullum inter illa, quod tantos ac fœmina humana abortus patiatur, existit: ita nulli tam grave ex ipsis, quam illi, imminet periculum.

Huic vero exposita est grava, cui tanguis ipso profunditur ex utero. Hic etenim crux, plerumque ob placentam ab uteri superficie, plus, minus, solutam, istam inter ac fœtum ambientes membranas percolatur, ad os uteri appellens, violentiam hujus visceris contractionem sollicitat, ac

illo, sub ista, aperto, per vaginam præcipitat. Quoad ovum humanum, liquore amnii fœtuque repletum, distensum, contractioni uterinæ reluctatur; oportet sanguinem, fauciata quasi per avulsam violenter placentam, uteri a plaga profilire; nec, in casu graviore, moderatur aut cessat, nisi fœtu ipsiusque secundinis, vel naturæ, vel artis beneficio, expulsi, extractis, ominosum mulieri prolique profluviu[m].

Est tamen, ubi fluxus ex utero prægnante cruentus vel sponte, vel medici consilio, quin abortus succedat, sedatur. Vix interim hoc in casu placentæ solutionem profluvii in causa fuisse, sed crouorem vel e summa vagina stillasse, vel a loco membranas fœtum cingentes inter ac uteri superficiem ab iisdem distractam, & a placenta distantem fluxisse, censemus. Non raro scilicet spuriæ, ut vocant, aquas, perterrita muliere, ex utero vel octavi jam mensis sub fine, vel paulo tardius, sat copiose prorupisse, amnii vero liquorem nihilominus copia consueta sub partu maturo ac felici effluxisse observavimus. Spuriæ autem hæ aquæ aliquando vel in propria hydatide, vel inter uteri superficiem internam & membranas, cellulosis in loculis colliguntur: donec istis, liquidi a mole, aut ab impetu diruptis, sine damno mulieris, præcipitent. Atqui eodem fere modo & sanguis interdum, læsis forsitan per causas quascunque tenuioribus e vasculis membranas inter & uteri superficiem avulsa, quin placentæ solutio præiverit, colligi, datoque tempore, quin abortus sequatur, profundi potest. Saltem veritati propiorem hanc sanguinis, integro placentæ nexu, absque abortu ex utero excreti, quam placentæ sine isto solutæ, iterumque cum utero conglutinatæ, ideam dicamus.

Profluviorum ex utero prægnante pars plurima, eo fere, in quod menstrua pridem incidebant, tempore contingit. Tertio frequentius ac septimo mense abortus succedere est dictum; sed incerta nimis primis a mensibus, quam ut calculum sat firmum existimare.

de ducamus, conceptionis est epocha; ac eadem, quæ fructus plantarum regit, — humanos quoque in fœtus lex imperat: ut, nisi plenam jam maturitatem adepti, quo brevius per tempus e ramo materno pependerint, eo quoque facilius hunc defellant, &, minoribus a causis concussi, in tumulum præcipitent. Pars major certe mulierum fœcundarum coitique utentium, quibus sanguis, consuetis primæ graviditatis sub phœnomenis, post mensem ex utero, sanis, non fluit, sed post alteram periodum, non sine omni violentiae illatae suspicione, cum impetu, ac sub lumborum ventrisque dolore prorumpit, — fœtum simul cum cruore, ob mollietem, parvitatem corpusculi vix, communi indagine, istius inter grumos distinguendum, expellit. Ex causis iisdem illæ in primis gravidæ hæmorrhagiam, de qua hic sermo est, patiuntur ex utero, vel quæ debiliore, sensibiliore generationis systemate instructæ sunt, vel quæ menstrua sub spasmis ac doloribus excernere, vel multam ex genitalibus pituitam diutius amittere solebant. Non paucis vero fœminis abortus frequentius certo graviditatis sub mense succedunt: nec mensis est, aut dies, quibus grava, tot causis violentis, in urbibus præcipue, exposita, lecurum satis fœtui tedum proprio in sinu promittat.

Præcedunt plerumque, ut prima hujus morbi sub specie, dolores lumborum, abdominis, non quidem continui, sed per intervalla, ac majore semper cum ferocia redeuntes, per regionem hypogastricam oblique deorsum protensi. Sæpe horror aliquis, cui calor succedit, mulierem prehendit. Sub doloris accessione, sanguis, primum paucus, mox vero copiosior, præcipitat; post illam, fluxus sedatur. Ipsum scilicet os uteri, repetitis sub nixibus, magis magisque aperitur, dilatatur, ceditque membranis liquore amnii repletis, sub dolore tumentibus tensisque. Sic via cruori, ad mortem usque, nisi partus, ac ipsa tandem placenta sequantur, patet. Non ratiū est interim primis graviditatis

tatis in mensibus ovum humanum vel sponte, sub nixu ad alvum deponendam, vel alio, ac integrum secedere. Alias modo fœtus grumis permisus expellitur; at, donec ipsa placenta cum membranis hunc sequatur, fluxus cruentus in mulieris perniciem continuat. Quamvis autem prædicta symptomata plerosque abortus præcedant, comitentur; vidimus tamen sat multas, quibus fere insciis crux ex utero prorumpere incepit, & quæ fœtum, primis scilicet in mensibus, fere quovis sine dolore excluderint, mulieres. Quo vero partui vicinior est fœmina; eo majus ut plurimum crux ex utero profluviū eundem circumdat præmaturum. Cœterum cum dictis quidem conveniunt, quæ metrorrhagiam hanc comitantur, sequuntur, symptomata; sed abortus a causis violentis, internis, externis, ut putate, a febre, scorbuto, iure venerea, animi pathemate, a casu, lapsu, iactu, inductus, pro illarum differentia, uteri non raro morbos organicos aut topicos, aliosque generales, cum propriis symptomatis, aut indicat, aut post se relinquit.

Majoris vero momenti metrorrhagia gravidarum est illa, quæ ex prævia placenta originem trahit. Hac etenim ad cervicem, vel ad ipsum os uteri hærente, quamprimum segmentum hujus visceris inferius, sub medio fere octavi mensis, vel paulo tardius, distendi magis ac cedere incepit; separatio hujus partis ac avulsio ab utero contingit. Hinc aliis sub causis levissimis, aut protinus sine istis, quin gravida dolores necessario percipiat, portionem sanguinis primum moderatam hæc ex utero perterrita amittit. Post breve temporis intervallum, sanguinis hic fluxus sedatur, ac nullius esse momenti ab adstantibus mulierculis habetur; sed paucas, ut vidimus, vel & octo, aut decem post dies, profluviū crux semel iterumque maiore cum impetu renovatur; anxietas, vel brevis quoque syncope; succedunt. Plerumque tamen ex istis quoque gravida restituitur, ac instantis obli-
visci

visci periculi videtur: dum ingens tandem ex utero
cruoris torrens præcipitat; ac mulier, tub extrema
anxietate, suspiriis profundis, sonoris, oscitatione
frequente, sub acie oculorum penitus infracta, sub
aurium tinnitu ac susurru, extremitatum sub fri-
gore marmoreo; instantis discrimen mortis incurrit.
Sub hac rerum conditione iniqua & flebili, immis-
sus vaginæ, sanguine grumoso, supina scilicet in
gravida, infarctæ, digitus, os uteri nunc satis clau-
sum, nunc vero corpore inæquali, spongiofo, ac
minus quam cervicis uterinæ substantia resistente,
sensibilitatis experte, obiectum, oppletum reperit.
Ad cervicem magis hærente placenta, nec super
oris uterini confinias protensa, hæc ipsa, nisi di-
gito per ipsum os uteri & collum porrecto, ac simul
ad latus incurvato, sentiri, ac profluvii scaturigo
distingui haud potest. Si forse dolor ad partum
accedat; brevior ac simul debilissimus hic esse con-
suevit, cruxque sub isto, copioſor, ac novo cum
impetu expellitur. In muliere plurimo jam san-
guine exhausta, omnis ad partum dolor nixusve
disparent. Quo perfectius ori uterino, quasi cen-
tro, placenta connectitur: eo ſævior crux, sub
partu magis immaturo, jaſtura, mortisque citio-
ris, nec unquam fine manu obstetricis avertendæ,
discrimen imminebit. Placenta ad cervicem an-
nexa, jamque ex parte, tardius plerumque, di-
vulſa, si ruptis membranis aquæ fecendant, aut si
caput, vel clunes recta subintrent; profluviū ſup-
primitur, ac, si vires ſuperſint, partus ab ipsa na-
tura interdum, incerto tamen quamplurimum au-
xilio, feliciter absolvitur.

Non raro graviditatis ad terminum prægnantes,
quin ſanguinem ex utero amiferint, perveniant:
fed ipſo partu maturi ſub opere, & inprimis ſub
dolore ac nixu, ejusdem a profluvio vexantur. Vix
alium hæc ſanguinis per vaginam ruentis jaſtura,
quam a placenta, vel uterū a fundo, locisque late-
ralibus præpostere ſoluta vel ad cervicem hæren-
te, ac ab iſta nunc tandem avulſa, originem agno-
ſcit.

scit.: Rarius quidem, sed interdum nihilominus, ipsius ex uteri lœfione sanguinis profluvium scaturit. De muco, sanguine remisso, qui partum naturalem præcedat, & ex cervicis orisque uterini distractione cruenta descendat, jam diximus. Est vero, ubi caput fœtus insigne, sub transitu, ob nixus vehementes ac diutius protractos, celeriore, — sub oris uterini, in proiectæ ætatis patiente muliere, resistentia pertinaci, — sub ejusdem in teneris primiparis, gracilitate, majorem paulo sanguinis copiam his a locis proliciat; est, ubi rudiore obstetricis ab attachu, vel ab unguinum, versionis incautæ sub opere, impressione, substantia uterina saucietur, ac sanguinem in partu profundat.

Vix interim conspicuum, ab ipsis, cruoris profluvium sequetur; sed altioris est momenti aliud, quod,rupto forstam ex utero, abdominis, aut pelvis in cavum aliquando contingit: & quod sicut matri mortiferum est, ita sicca plerumque patientis genitalia externa esse finit, ac alia mortis sub specie non paucis illudit. Uteri substantia, licet nullum tam exiguae capacitatris sit viscus, quod tantam in utrem dilatetur; ab aquis tamen, a fetu, ab aeriformi materia, cruento, pure, polypo, mola, steatomate, calculo, lentum in modum repleta, extensa, crassitatem parietum, qua vacua pollebat, haud ideo deponit. Ex ima sic pelvi hoc viscus in gravidis non raro ad ipsam dia phragmatis regionem ascendit; nec tamen necessaria se ipsum contrahendi potentia tam facile privat. Qua parte placenta utero pro fulcro est; hac, robur pondusque, ut facile hoc in latu inclinet, increseunt. Sed aliæ sunt causæ, quæ hoc uteri in puncto, vel in alio, resistentiam augere, & extensionis æqualis rationes invertere queant. Huc nativa potissimum ac propria cuivis mulieri, hujus visceris conditio, licet parum intellegata, spectare videtur. In ipsa certe cordis, apud pueros vix utero exclusos, substantia, fibras musculares, hoc in puncto vel illo, aliquando defuisse,

atque sic futuri aneurismatis hac in parte primordia hæfisse, conspectum est. His accedunt, pelvis maternæ constructio iniqua, partium utero vicinarum status perversus, colique intestini a fæcibus copiosis ac duris repletio frequens, ovariorum, tubarum, ligamentorum latorum, ipsius uteri morbi prægressi, præsentes, — pinguedo nimia, cubandi ratio consueta, vestium strigistarum, thoracum actio, corporis ad certos labores positio contraria, diurna: quæ singula, tum saudam uteri directionem, tum æqualem hujus visceris prægnantis extensionem impediunt. Quemadmodum vero sub hac rerum conditione pars uteri, jam nimis ac præ extensa ad sui contractionem citius ac præ ipsis stimulatur, ex quo abortuum ratio periodicorum potissima quærenda est: ita quoque, dum aquæ jam omnes ex utero fluxerunt, & hoc viscus inæquali nunc ratione circa partes infantis constringitur: sub partu admodum difficulti ac protracto, sub fœtus, capite compressi, calcitratio violenta, ac tandem convulsiva, incauto versionis celerioris, rudioris sub opere, pars uteri illa, quæ nimis jam extensa fuit, interdum rumpitur, ac cito læthalis hoc e loco hæmorrhagia in cava vicina pelvis, abdominis, contingit.

Similia & rariore in casu, quo scilicet ovum humanum, conceptionis sub momento, uteri a cavò aversum, in ovario, aut in tuba radicem fit, ac suam in ipsis maturitatem adipiscitur, aliquando, præviis quasi ad partum, sed vanis, doloribus, sub motu prolixi ad partem abdominis lateralem, eveniunt, nisi fœtus his in locis vel muuiæ in speciem contrahatur; vel quasi lapidescat, vel osseam duritiem acquirat; vel in pinguem, spermatici ceti affinem pilisque commistam materiam, ut vidimus aliquoties, ac in museo Ticinensi pathologico conservavimus, vertatur; vel, excisa partium vicinarum suppuratione, exitum mortuum, tot in particulas divisus inveniat.

Sub rerum conditione tam tristi, gravida, vel sub nixu fortissimo ad partum, vel illatæ violen-
tiæ majoris sub momento, lacerationis internæ, subitaneæ senum, alte exclamans, excusat; & il-
lico, vel paulo tardius, post extremam anxietatem, in syncopen delapsa, vel convulsa, quin sanguinem copiosum per vaginam amiserit, extinguitur.
Sædio cadaveris, cruorem vix non omnem, inter-
dum & prolem, vel totam, vel ex parte, abdomi-
nis in cavum delapsam ostendit.

Ubi caput prolis, super ore uterino redditus est
positum, ac placenta, priusquam partus absolu-
tur, ab utero secedit; in terna tunc quoque hæ-
morrhagia, ipsum uteri in cavum contingit. Pul-
sus hic, præter aliam evidentem rationem, de-
bilissimus fit; anxietas, suspiria, frigus extre-
rum sese manifestant; cessante vero ad partem do-
lore, ubi caput fœtus, obstetricantis a manu, ab
ore uteri, superiora versus reprimitur, vel fœtus,
superstithium forsitan adhuc virium efficacia, in lu-
cem editur, copiosus demum sanguis per vaginam
præcipitat. Hæmorrhagiæ uteri internæ exemplum
Morgagni descripsit, in quas crux nec guttula
quidem ex vagina profluxerat; sed omnis, pla-
centam, in medio sui solutam inter & uterum, in
proprio quasi sacco inclusus, stagnabat.

Vel cum sanguinis profluvio morboſo vel sine
iſto, prolem excluderit mulier; sæpe nimis, abſo-
luto vix benefico hoc opere, crux unda, lo-
chiorum mensuram longissime superans, cum impe-
tu, magnoque rerum discrimine, fœtum illico
subſequitur; & liquore vitali exhausta, non
raro citissime exspirat, aut longos in annos mi-
ſerrime languet, puerpera. Nunc etenim debi-
liore, vel frequentiorem jam partum, sine de-
bitis induciis experta in fœmina, cujus uterus
vel præter modum a mole aquarum fœtusque
ſimil majore, aut duplice, extensus fuit; vel
quæ diurno labore vires vix non omnes ami-
ſit; — aut in ea muliere, quæ prolem cum fe-
cun-

cundinis celerrime exclusit; cuius sanguis mox a partu effluere cessavit, sed, ob grumum in ore uteri hærentem, ipso uteri in cavo magna copia collectus fuit, aut in illa, quæ longum per tempus, antequam conciperet, fluore albo laboravit; — aut demum in puerpera, quæ manus, instrumenti chirurgici auxilio his promptius liberata fuit, — vis uteri contractilis evanuit; & hoc viscus, atonia correptum, non habet, quo hiantia sinuum ora sat cito obturet. Nunc aut vulnus utero crudeli ab unco inflictum, aut placenta mox a partu audaci a manu avulsa fuit. Nunc fœtus alter, aut caput abruptum, aut placenta jam ex parte vel in totum soluta, aut ejus portio, aut grumus sanguinis conspicuus in utero detenti, hujus visceris contractionem, vasorumque occlusionem impediunt. Nunc spasmi uteros prehendunt, & partis unius constrictione varios in sensus inducta, æqualem totius visceris in se redditum præscindunt; aut per omne systema divagantes, motum sanguinis ad vasa uteri fauciata cum impetu dirigunt, ut quibus ita constitutis, crux celerrime has per vias aufugit, &, nisi prompto satis consilio coercitus, pueroram crudeli fato exanimat.

Quodsi tanto languis cum impetu non illico, & mox a partu absoluto per uterum præcipitet; non raro tamen, aut primis puerperii diebus uberioris, aut tempore longiore, quam par est, lochia funduntur. Sæpe primos per dies moderate satis fluunt lochia; aut etiam præpostere sistuntur in totum: donec aliquam post moram, novi circa uterum, ad lumbos, ad abdomen dolores, tensiones ingratæ, febris, & nauseæ accedant, &, grumo sanguinis, qui os uteri aliquamdiu obturaverat, conspicuo, non sine nixu puerperæ, expulso; crux flumine majore, quam pridem, aut plures, quam par est per dies vigente, sequatur. Alias, vel ob viatum puerperæ largiorem, vel ob vinum generosum, aromata, medicamenta excitantia, partus sub opere, vel tardius ingestæ, vel ob neglectam pue-

pueri lactationem, vel ob causas debilitatis, lassitudinis uterinæ, spasmorum, placentæ ex parte retentæ vix allatas, vel quod primis a partu diebus puerpera lectum, diutius ereta, deseruerit, vel fortius ob animi pathema, — lochia mox a partu, vel longius per tempus copiosus secedunt, ac non modo cruento vix non exhausti mulierem; sed & partes in primis genitales varios ad morbos locales disponunt.

Non semper, quo menstrua maturius secernere virgo incepit, eo citius quoque pro vetiore subætate, periodico hoc fluxu hæc ipsa liberatur. In Italiæ provincia, in qua decem per annos Medicinam exercuimus, quamvis anno vel uno, vel altero citius, ac in Germania, sœsus sequior plerumque pubescat, copiosa tamen fœminarum, quæ menstrua quadragesimum octavum, quinquagesimum ad annum, sine morbo, excernant, exempla non defunt. Nec in ipsa Germania tam raræ sunt fœminæ, licet decimo & quarto ætatis anno jam periodice ex utero purgatae; terminum tamen eundem sub menstruis modo debito excretis sanissimæ attingant. Interim cum nonum ætatis ad Iustrum fœmina accessit: plerumque consuetæ leges periodi infrangi, ac menstrua, non sine dubio salutis statu, nunc tardius, nunc vero solito copiosius redire observamus. Quæ vero juniores sanguinem uberiorum per uterum fundebant; quæ hac parte, vel frequentes ac difficiles ob partus, vel abortus, vel ob alias rationes, debiliores incedunt; quæ fluxu hæmorrhoidum frequentius laborarunt, præcipue quæ potui spirituoso nimis indulgent: hæ, præ aliis, vitæ tempore, quo menstruis orbari debuissent, profluviis ex utero cruentis subjectæ sunt. Cum vero jam aliquot per menses sibi fluxus uterinos deficere, ventrisque, hoc sub defectu, molem quotidie augeri percipient; non paucæ, seroris jam ætatis quasi oblitæ, vel exemplis rarissimis earum, quæ anno adeo ætatis quinquagesimo

pepererunt (partum miraculosum Rōmani dixerunt) innixæ, utero sese gerere autumant, ac medicum hoc de statu dubitanter morose satis ferunt: ut non modo fœtum in sinu proprio moveri, & singula graviditatis phœnomena sibi succedere defendant; sed & linteæ, & cunas, futuro pro partu, præparari sollicite current. Quod mulieris errorem magis confirmat, est: quod & mammæ, jam pridem collapsæ, interdum hoc sub statu turgescant: & quod nulla de morbo latente testentur symptoma; donec septem vel octo mensibus elapsis, crux plurimus, quem diutius in utero, tamdiu tumente, stagnasse diceremus, cum impetu hoc viscere prorumpat, aut mola excludatur inanis, ac fabulam de partu montis revocet in mentem. Vidimus tamen, quibus menstrua, cum per ætatem juvenilem satis parce, modo paucas per dies, ac præscripta periodo redivissent, annis jam quadraginta & quinque absolutis, vel tertia quavis hebdomada, vel & citius, decem adeo per dies copia crux insigni, sub ventris lumborumque doloribus, ac magno virium decremento, aliquot per annos reverfa sint. Sunt aliqua, & a nobis conspecta, exempla fœminarum, quibus menstrua, ætate vix non decrepita, per annos, & quin menses subesse videretur, periodice rediverint; interim haud raro scirrus, ulcus malignum, aut cancer uteri occultus, hæc tarda, vel & chronica muliebri ex sinu profluvia, — imprimis cum dolor fixus ad uterum accusetur; si gravitas lumborum crurumque, si humoris mucosi, saniosi, ac fœtidi ex vagina effluxus, præcedant, vel si forsitan inflita per istam exploratio, uteri ipsius molem auditam, duritiem majorem, situmque profundiorrem, vel os uteri inæquale, tuberosum, subcallosum, exesum, vel æquo sensibilius deprehenderit: si alvus plerumque obstructa, si venæ circa anum tumentes, tenesmus, vel & ardor urinæ frequenter adfiant, — inducunt.

Metrorrhagiam symptomatricam jam alibi, cum de febre nervosa, ac de metritis ageremus, tetigimus; nec ætas est, nec uteri, vel va-
cui, vel prægnantis est conditio, sub qua non crux, alterius vi morbi, hæc declivia & spongiola per loca urgeatur, vel, parum custoditus, aufugiat. In variolis confluentibus ac discretis, in morbillis, quæ cum febre adynamica incedunt, in scorbuto, sanguis haud raro copiosus, immaturos adeo ac infantiles per uteros, profusus fuit. In foeminis, quas fluxus haemorrhoidum, quacunque demum ex causa, diutius vexavit, venæ cervicis uterinæ, vaginæ, varices hinc inde formant, & sanguinem pohto forsitan ad anum obstaculo, vicariæ fundunt. Hæc interim & alia profluvia crux ex utero symptomatica præsentis objectum considerationis non constituant, & aliis hujus operis e locis illorum doctrina eruenda est.

Causæ Profluviorum morbosorum causæ generales, illud quoque crux, ex utero præter ordinem ruentis, regunt. Plurimas ex illis, quæ diversas istius species concernunt, sub istarum descriptione passim jam tradidimus; omnes vero, quas hic dissentium ad usum breviter collegisse juvabit, tam externæ quam internæ, in eo con- spirant: quod vel partium genitalium localem modo affectionem, profluvio cruento faventem, inducant; vel universum in sistema agendo, nunc aucto nimis uterina per vasa motu, ac stimulo secretionem in istis cruentam promovente, sanguinem disperdant; vel eundem, imminuta canalium resi- stentia, fugientem transmitti, aut morbose fecerni jubeant.

Ex causis externis, stimulum localem vasis uterini inferunt, & metrorrhagiam tam menstruam, quam illam prægnantium, parturientium, ac puerarum, facilime provocant: concussio corporis, in primis abdominis ac pelvis, sub vec- tione in rheda per vias laxas, sub equitatione, choreis violentis, sub lapsu, iactu; — venus nimia, fer-

fervidior, menstruo in primis imminentे, vel adeo prælente jam fluxu celebrata, malfuratio; — balnea, pediluvia calidiora, clysteres acres, pessaria irritantia; — nixus ad alvum deponendam diutinus, tenesmus a dysenteria, vel a vermis; — emesis violenta, frequens sternutatio, cachinnus, tussis aspera, ferina, hypocautula cruribus subposita; — vestes arctiores, præcipue thoraces, quæ circuli humorum amplam per corporis superficiem, per ipsos pulmones, ac viscera abdominis præcipua, libertatem præscindunt, & sanguinis torrentem ad loca interna, minus compressa, determinant. Potissimum plurimorum abortuum, partusque præmaturi causam sicut coitus cum grava incautus, in primis quo tempore os uteri profundius in pelvis cavum demersum est; quo menstrua pridem redire solebant; vel quo prægnantis conspicue jam prominet abdomen; — motus proli in utero, umbilicali præprimis breviore sub funiculo, violentior, convulsivus.

Causæ vero vel internæ, vel quæ systemati universo, ac in primis uterino, stimulum superaddunt, & profluvia cruenta inducunt, sunt: corporis energia superabundans; spirituorum, aromatum abulus, emenagoga, aristolochica, abortiva, ut vocant, remedia, febris acuta, inflammatoria, cum aliquo, aut nullo exanthemate; viscerum thoracis, abdominis, pelvis inflammatio; fortior præcipue iracundia, lascivia; vel & veneris diutius negatæ desiderium intenso; rheuma, erysipelas ad uterum, &c.

Major longe causarum est numerus, quæ totius, & uteri potissimum debilitatem, ac sensibilitatem morbosam generando, profluvia croris hoc e viscere a dynamicā inducunt.

In ipsa sexus lequieris constitutione nativa, ac in educationis tam physicæ, quam moralis ratione, latet uteri, futuros ad fluxus hujus generis cruentos, & ad abortus dispositio. Non enim solius hæmoptoe seu pneumonorrhagiæ exemplo,

plo, in proles, parentum dominatur infirmitas; sed, experientia id nobis monstrante, matris in fluxus uterinos & in partus præcoce proclivitas haud rato transfertur in filiam. Fœminarum, in urbibus degentium, otio continuo, & luxuriaæ ditarum, vitæ genus, corporis gracilitas, animique pathemata multiplicia, non possunt quin problem, easdem inertiae ac morborum ad leges institutam, sibi similem, & arnearum quasi ex telis conflatam generent, efforment. Quas maxima rerum omnium continuo premit penuria, matres,— quæ, vel utero prægnante, ad diros labores coactæ, vix habent unde proprium sustentent corpus, novumque simul cibem enutriant, genitrices; hæ certe, sicut ad morbos ex debilitate plerosque, ita præcipue ad crucis fœtusque per uterum jaæuras promptiores existunt. Thoracum, quibus a prima fere infantia non ita pridem cingebantur virgines vel quidquam rusticarum a cœtu distinctæ, effectus, præter dictam jam vasorum viscerumque compressionem, in eo maxime conspirabant: quod pectoris elegantiam, amplitudinem naturalem, invertent, ac necessariam gravido quondam pro uto-
ro ventris capacitatem præpedirent. Restricti continuo, ac planam, vel concavam adeo in formam coacti abdominis musculi, extenso quidquam per fœtum utero nimis resistunt, tenduntur; saepiusque nobis visum est, ac si non tam ipsius hujus visceris, quam abdominis, extendi ulterius nescii, morbosa sensibilitas, præcoce ad partum dolores, & abortus provocasset. Sed alio nunc modo in propriam perniciem sexus sequior in urbibus delirat: dum vestibus, sub cœlo his minime favente, tenuioribus ipsi adeo pudicitiae, & cutis functionibus tam adversis, sanguinemque, ab ampla pellis superficie interna versus cogentibus, vix inductæ, frigoris se-
fe injuriis ultro exponunt, corpusque, viribus jam nimis infractum, ulterius infirmare, ac futurum generationis ad opus ineptum reddere, profluviis
ute.

uterinis exponere, et si tot exemplis funestis admonitae, non desinunt.

Est interim nimia ipsius uteri sensibilitas, quae in multis, cum graviditatis certam ad periodum pertigerint, sub causæ alterius, levioris, accessione, ac tandem ob solam istorum consuetudinem, mox visceris istius contractionem spasmodicam sollicitet, placentam ab eodem detrudat, & sanguinem copiosum immaturo cum fœtu excutiat. Hæc uteri in profluvia cruenta & in abortus propensio, pluribus certe in fœminis, pendet a citiore partium genitalium, ob præcocem amoris, rerum venearum cognitionem, cupidinem, tractionem, evolutione, plenitudine, turgescientia locali, — a lumborum, mollieribus in lectis, iac sub somno in diem protracto, fotu nimo, — a diurno balneorum, clysterum calidorum abusu, — ab alvi, sub exercitii, laboris defecu, obstructione frequente ac in longum protracta, ab hæmorrhoidibus, vel alio, assueto profluvio, vel lactis secretione suppressis, — a fluore albo, morbis genitalium contagiosis, venereis, vel aliis prægressis, præsentibus, — a spasmis per sordes in abdomine latentes circa uterum excitatis.

Cœterum & febris intermittens neglecta, perniciosa, præcipue vero acuta nervosa, vel sola, vel cum exanthemate, cum variolis, morbillis, scarlatina, miliariis, petechiis incedens, scorbutus, chlorosis, viscerum obstructio, hydrops, epilepsia, vel alia convulsio, terror, metus, tristitia ingens, sanguinem non raro per uteros, vel ipso cum fœtu, dissipare cernuntur. Incognita nonnunquam atmosphæræ conditio, cur more quasi epidemicō profluvia, in morbis diversis, ex utero, & abortus sequantur, subesse videtur.

De præmatura placentæ solutione, ac de perversa ejusdem ad os uteri, vel ad cervicem adhæsione, gravissimorum profluviorum ut causa, jam satis sumus locuti. Ultima hæc causa, tam iniqua, graviditatis quidem ab initio subsistit, ac

vel primis sub mensibus abortui jam locum dedisse est visa; sed plerumque, ut diximus, sex circiter aut septem partus naturalis ante terminum hebdomadis, quo tempore cervix uteri dilatari magis incipit, hæmorrhagiam provocare consuevit. Nec minus a placenta, vel tota, vel ex parte, in utero nimis diu relicta, aut spasmis hoc in viscere incarcerateda, — ex grumis sanguineis, polyposis, in eodem a partu concretis, vel altero a fœtu puerperæ in sinu latitante, uterique contractionem præpedientibus, profluvia cruris oriri monuimus. Sed & sine ipsis, frequenter atonia uteri, aut vix a fœtu vel majore, duplice, & aquarum a mole insigni potentius extensi, aut celerius ab iisdem, ac placenta liberati, aut præter modum vi vitali, a longiore ad partum labore, infrauti, aut versionis incautæ, sub opere nimis vexati, cruris uberrimi jaduram, facile lethalem, a partu inducit.

In foeminis, quæ fluxu menstruo, quo ætatis proiectæ ratione carere debuissent, sed eodem, aliquot jam per menses suppresso, iterum iterumque profusius laborant, interdum quidem, sub initio, — scilicet sub viðu copioso, potu generoso, sub ciborum, subactione faciliore, motu vero corporis exiguo, vires nimis abundant, ac pertinacis causam profluvii fistunt. Sæpius tamen congestio-
nis sanguineæ circa uterum, multos aut difficiles per partus, abortus, frequentius vexatum, aut se-
ra adhuc venere præter ordinem naturæ irritatum, aut fluore albo, chronicæ, suo vigore privatum, aut denique scirro, steatomate, ulcere maligno, cancroso, varicibus, obfessum, hoc opus est; quod medicos inexpertos haud raro, veræ sanguinis abundantiæ sub specie decepit.

Prognosis. Ex tradita metrorrhagiæ de-
scriptione non minus, quam indole causarum, quæ diversas illius species inducunt, profluvii hujus cruenti prognosis vel sponte eruitur.

Quæ menstruis præter modum copiosis, aut frequentibus aliquamdiu laborarunt, hæ facile a-

causis exiguis, ac tandem vel ob solam confuetudinem, ab eodem hoc profluvio vexantur; & demum conjugales ad amplexus & ad ipsam conceptionem ineptæ, vel saltem ad faciles abortus aut partus præmaturos admodum proclives reduntur. Hinc profluvii istius, aliquando jam primo sub impetu ominosi, dum sæpius revertitur, pericula, tristes in civium generationem effectus, & curandi difficultas jam satis eluent. Augetur hæc ultima ob non exigua, contræactæ jam seræl cum hoc morbo habitudini renitendi, discrimina. Sæpe scilicet, et si causa hujus profluvii non in sanguinis abundantia consistat; dum cruentum incaute ab utero, adstringentium remediorum auxilio adhibito, avertimus, hæc impetum croris alia ad organa convertunt, vel phlogosæ, abscessus, ac difficiles infarctus ipso in utero relinquent. Sibi vero commissum profluvium, fœminam sensim sensimque latice vitali exhaerit, & in chlorofisin, fluorem album, ac tandem in tabem, hydropem præcipitat. Majorem ab isto juniores ac vetulæ, quam mediæ ætatis fœminæ, nisi gravidæ, virum jastruram pati sueverunt. Quamvis autem chronicæ ratio profluvii plerumque illam acutæ celerisque affectus sua pernicie longe superet; majorem tamen sauguinis quantitatatem ex utero sine vitæ periculo mulier lenite amittit: dum a minore, cum impetu brevique temporis intervallo rejecta, mortis præsentissima pericula incurrit. Periodica croris excretio, ubi, sub magnis hoc ad viscus, ad lumbos, pelvimque doloribus, vel copiosius, vel frequentius, vel ætate seriore, quam par est, prorumpit; sæpius id, sed maxime in sterilibus, aut provectæ jam ætatis in fœminis, de vitio ad uterum locali, organico, seu de scirro, carcinomate, vel ulcere maligno, quod pluribus abhinc annis, in Clinico Instituto Ticinensi, cum magno uteri in vesicam urinalem hiatu obseruavimus, testatur. Quod vero his ultimis e causis, vel ex viscerum obstruktione obscuraci scaturit, — vix unquam sanationem perfectam

admittit, profluvium uterinum. Quo brevioribus haemorrhagia intervallis ex utero revertitur; eo pejor est. Quae vero vix unquam intermittit: ea in longum jam tempus protracta, evangelicos, ut ajunt, inter morbos numeranda est.

De metrorrhagiæ gravidarum periculis, quæ satis jam inculcavimus, vix est, cur multis hic agamus. Fluxum sanguinis foeminæ prægnanti moderate ac sine turbis, sub menstrua periodo, redeuntem; plerumque esse innoxium, — nec adeo omne, quod gravido per menses modo paucos, sine causa evidente, ex utero descendit, pro certo futuri abortus signo habendum esse profluvium, jam diximus, sed aliud de illo dicatur, quod prævio ad lumbos uterumque dolore, vel, sub isto, violentius, — vel sub oris uterini dilatatione manifesta, impetuose prorumpit, — vel quod mense aut septimo, octavo aut paulo tardius, præcipitat. Quo matutius ovum humanum ab utero secedit; eo minus haemorrhagia ex eodem timenda est; sed crescit mirum quantum eundo periculum. Conclamatum est, sine manus expertæ celerrimo auxilio, si medium ad os uteri, jam diutius prægnantis, positio placentæ est; si cervici hæc adhæreat; imminuitur, prostantiæ ab ore uterino ratione, periculum; modo citius membranæ fœtus ruptæ aquis istum ambientibus exitum concedant, caput, aut nates istarum in locum subintrent, ac os uteri, donec partus sat cito expediatur, adimpleant. Contrario in casu, vel sub illo, quo sanguis ab utero circa fœtum celerius contracto non sistitur, ac internum subnascitur profluvium, mors certa, nisi fœtus & placentæ extractione sat celeri aversa, imminebit. Præmatura placentæ ab utero separatio, præter quod matri, a profluvio cruoris inducto, exitium minetur; fœtui quoque, ad citiorem tunc aeris descendit necessitatem redacto, nec tamen sat prompta, in lucem excluso, lethalis est.

Profluvia cruoris morbos, quo citius a partu mulierem afficiunt: eo majus huic periculum an-

nunciant. Insigne rerum, ab uteri quasi paralyfi & inertia, discriminem est.

Cœterum, causarum, quæ anam his ex utero profluviis porrigit, diversitas, aliam quoque aliamque de re eadem prognosin constituit. Mors fœminæ, hoc a fluxu vexatae, summopere timenda est, si visum sibi labescere, obscurari oculos, aures tinnire, susurrum, quasi ab aquis ruentibus, percipere, referat; si manus pedesque frigescant, aut sudor frigidus viscidusque faciem pallidissimam contegat; si pulsus, exilissimus, vacillat, intermit-
tat; si anxie jaclatur, profundius suspireret mulier. Oscitatio continua, sonora, subsultus tendinum, singultus, convulsio, instantem jam mortem, ut in aliis hæmorrhagiis, prædicunt.

Cura. Præcepta profluviis hæmorrhagiis in specie, medendi generalia, huic quoque ex utero jacluræ croris cohibendæ inserviunt. Hinc, di-
stincta primum metrorrhagiæ curandæ specie di-
versa, ad habitum statumque ægrotæ, aut causam,
quæ malum induxit, morborum regnantium ad indolem, ac præcipue num sanguinem cohiberi satis-
tum sit, respiciendum est.

Si menstrua secretio in virgine, aut fœmina robusta, uberioris nutrita & succiplena, aut nimis, aut æquo frequentius, urgeat; si causæ aliae stimu-
lantes, externæ, internæ, præiverint; si major necedum, quæ vires exuberantes depresso-
rit, hæ-
morrhagia successerit, ac pulsuum vibratio, pleni-
tudo sic jubeant; si febris & symptomata inflam-
matoria, dolor ab attacku magnus, calor, fitis, se-
se manifestant: debilitans tunc methodus, ve-
næsecio, potus frigidus, parcitas ciborum, aer
purus, subfrigidus, alvi per clysterem non calidum,
per lene evacuans, solutio, quies corporis & ani-
mi, supina illius super lecto duriore positio, potis-
sime conducent.

Similem sibi methodum metrorrhagiæ provec-
tae jam ætatis fœminarum, ac, sensu physiologico,
vetularum, quæ corporis ob habitum robustum,
huic

huic malo subiectæ sunt, exposcit, ac institutæ aliquoties in anno venælectio, stimulique cuiusvis, maxime venerei, & illius, qui a vino scaturit, evitatio, seriorem sanguinis per uterum jacturam hujus indolis plerumque avertit.

Quousque vero istorum indicatio subintrat; ab externis, adstringentibus remediis, quæ sanguinem ex utero ruentem cohibeant, ob dictas jam rationes, abstinentendum est.

Vix interim tantus fœminarum, ex vera plenitudine, ac systematis sanguinei vi morbos, nimio menstruorum fluxu obrutarum est numerus; vel si talia sub morbi principio subfuerint, donec medicus a sexu verecundo, moderandi causa profluvii, consulatur: plerumque jam satis croris per uterus aufugit, ac methodus debilitans vix locum inveniet.

Quodsi hinc sanguis, non ob copiam, & ob systematis universi vim vitalem nimis adauertam per uterus pellatur, omissa tunc croris detractione, quousque licebit, in causas profluvii adynamici auxilia, nunc interna, nunc externa, dirigenda sunt.

Scilicet ubi nimia systematis universi, ac major hac uteri debilitas, metrorrhagiæ, qualisunque demum haec fuerit, ausam porrexisse videtur: ubi causæ, nervorum actioni spasmodicæ faventes, in fœmina hysterica debiliisque præcesserunt; & vacuo non minus, quam gravido ex utero, repulsa ab isto, varios in sensu contracto, placenta, sanguinem disperdunt; ubi pallidi coloris, & habitus spongiosi est mulier; ubi pulsus exiles sunt ac debiles; tunc, nisi manus obstetricantis indicato hic auxilio, maxima erigentem, excitantem, roborantem in methodum, præcipue in opium, fiducia collocanda est: quod simul vel corticis peruviani, vel quercus, cascarillæ, sinarubæ, vel salicis fragilis cum extracto, in aqua cinnamomi vinosa solutum vel cum ipsa cinnamomi tinctura, & elixirio vitrioli remistum non paucis ex ute-

utero profluvis arginem sifit. Hac sub rerum positione, profuit non raro injecta per anum, saturata satis, opii solutio, qua scilicet motus perversi, tam intestinorum in canali, quam ipso in utero, egregie pacantur. Vix multum ab opio per vaginam ad os uteri delato, quod nova sauguinis unda facillime remedium ab isto abstergat, speraverimus. Si gossypium, vel linteum contortum, opii solutione imbuta, & vaginæ intrusa profuisse concedamus; non opii hoc virtuti, sed mechanico auxilio tribuendum esse dicamus. Nec alterum Viri, ceterum egregii, opium mox a præstito effectu seponi jubentis, nobis, — facilitatis, qua hæc profluvia, suspensa mox remedii roborantis, sipientis actione, recurrent, bene consciis, arridet consilium.

Alia sunt hujus census remedia, quæ sub statu debilitatis, ut causa profluvi cruenti potissima, mulieribus conducunt. Huc pertinet imprimis decoctum ex pomis aurantiis viridibus paratum: quod & nobis in chronicis ex utero hæmorrhagiis interdum, — non interim ea, qua dicebant, constante efficacia, egisse conspectum est. Nec minus, præter jam dicta, & alia adstringentia huc spectant remedia; quæ tamen, interius porrecta, spem aliorum, & nostram, frequenter fefellerunt. Præcipuum ex ipsis, alum en est, nec majora ex additionis huic, ut soleut, vel sanguine draconis, vel gummi Kino, exspectamus. Hinc illud, vel pulveris, vel gratæ solutionis sub forma porrectum, vel aliis superadditum, per nervosum, ut videtur, ventriculi consensum, sat felices hinc inde effectus exferit. Majores aluminis doses alvum movere jam diximus; ac similes effectus a gummi Kino observavimus. Sacchari, tinturæ saturni ad minimum suspectus in medicina usus est. In chronicis vero sanguinis uterini fluxu, quam sola debilitas & chlorotica mulieris constitutio induxit, maximum sepe ex ferri limatura recente, ex vitriolo martis, quibus cortex cinnamomi adjungitur, vel ex aquis mineralibus, obtinetur auxilium.

Juvat interim hic repetere: in tumultuosa nimis remediorum adstringentium, excitantium præscriptione, frequentius, quam creditur peccari, ac ipsam cinnamomi tinturam, ob stimulum, quem, insuetis istius, mulierculis infert, majorem, profluvii crux acuti pericula hinc inde augere. Cassiam hinc ligneam cortici cinnamomi calidiori, cuin bono rerum successu substitutam fuisse legimus.

Saburras alimentari in tubo collectas, ad spasmos, etiam longinquos, occasionem porrigit, exidum est. Has igitur ex ventriculo per vomitum ejici, atque ipsam sic profluvii causam eliminari, non pauci, & eximii inter hos viri jusserunt. Fatemur quidem, ab emeticis tum per ipsam irritantis materiae rejectionem, tum per stimulum, quem nervis ventriculi inducunt, ac in alios propagant, profluvia, sub certa morborum constitutione, posse frœnari; sed incerta nimis, sub tanta rerum complicatione, videtur indicatio; suspecta nimis, sub tanto ventriculi, diaphragmatis, muscularum abdominis, a vomitu convulsorum, tumultu, emetici in uterum cruentum actio, quam ut calamo res tam insignis momenti leviore tractare audeamus. Certe, qui toties abortus, ac cœtera crux ex utero profluvia ex bile derivant, videntur hi non raro morbi effectum pro causa habuisse. Sub quovis uteri affectu vehementे, sub dolore acuto, nixuve ad partum intenso, sub quavis demum haemorrhagia violenta, naufragiæ, vomititiones, ac ipse vomitus, istorum ut symptomata nervosum facile succedunt; nec si frequentius ab ipsa mulieri abortus ac fluxus utero cruentos promoveri fateamur, bilis, sub hoc animi excandescens motu, copiosius ex jecinore fluentis, id ipsum effectui tribuendum est.

Quodsi tamen emetica his in morbis commendare vereamur, non igitur refractas illorum doles hic loci, ut inutiles vel noxias, rejicimus, sed laudem, quam his alii dederunt, nos quoque lubenter eisdem concedimus. Stimulo qui-

quippe mitiore ac magis diurno, quam ipsa emetica, in ventriculi nervos operando, in partes quoque distantes a spasmo, debilitate, correptas, in uterum propriis a stimulis agitatum, vel nimis inertem, quin ipsas cutaneæ transpirationis in vias, haud raro agunt, & chronica potissimum ex pudendis profluvia, tum cruenta, tum alia, non raro compescunt. Ippacacuanhæ hinc radici ad granum unum, alterum ter, quater in die porrectæ, laudes, quas sibi prima promeruit, non injustas tribuerunt. Cum vero a dstringenti has laudes principio, quod tam exiguis in dosibus nullius fere momenti esse potest, adscriberent; errarunt, & ratio tandem non minus, quam ipsa experientia, in quaecunque demum emetica, eundem in modum porrecta, justiores esse, ac similes ab omnibus effectus impetrare nos docuit.

Sæpe tamen emeticorum, dosi minima haustrorum, effectus, addito eisdem ab opio superantur; ac pulveris Doveri, in cohibendo crux profluvio passivo virtus quamplurimis felicis curationis exemplis confirmatur.

Est etiam, ubi, sub morbosa systematis universi, ac præsertim uterini, irritabilitate, sub calore urente ac febricula continua, acidum tenue vitrioli, aut elixir Mynsichti, Halleri — maxime adjuncta simul tintura thebaica, potentius, ac præ aliis auxiliis, cruenta profluvia coercent.

Potiora inter remedia, huic profluvio opponenda, digitalis purpurea certe pertinet.

Quodsi vero placenta, vel præcocius ab uteri parietibus aut fundo separata, vel cervici, ori uterino adhærens ac nunc ab iisdem avulsa, causam profluvii constitutat, tunc aliud, quam obstetricantis experti auxilium haud supereft; & vita matris filiique ipsius, ab expedita membranarum, quæ istum involvunt, pertusione, fœtusque ipsius eductione, ad leges artis suscepta, dependet. Eodem artis chirurgicæ subsidio, nec fere alio & puerpera, cuius ex utero, aut partus reliquias, aut grumum san-

sanguinis retinente, hæmorrhagia contingit, indigebit.

Sæpius vero res ita constituta est, ut, quamvis aut necdum indicetur, aut locum non habeat violenta fœtus per artem eductio, aut vacuo ex utero sanguis præcipitet; a solis tamen internis remediis prosluvia coerceri sat promte non possint, ac ut crux majore mox flumine, quam quod medicis subsidiis fistatur, sub vitæ periculo instante, prorumpat. Sub hac rerum conditione ominosa, oportet hinc medicum utrumque auxilii ad genus sine mora confugere; ac princeps hic curationis momentum in eo, ut scilicet vel uterus ad sui contradictionem producatur, vel ut sanguis, ejusdem in cavum regurgitans, polypi in formam cogatur, consistit.

Uterum fœminæ, vix a partu liberatae, ultra vires dilatum, in minus volumen redigunt, sanguinisque jacturam compescunt tam fasciæ, laxo ac pendulo abdomini, sub debita cautela, circumdatae, — quam oris uterini moderata, obstetricantis per digitos, contredatio, irritatio; ac frigidæ, nivis, glaciei contusæ, circa uteri regionem, ad genua, crura, genitalia externa, frequens applicatio. In vaginam, ac ipsum adeo in uterum, a partu apertum, sub maximo prosluvio, frigidæ, vel solius vel cum aceto, sale martis, aluminis, vitrioli albi portione remistæ, quin ipsius alcoholis, injecatio, vel frusti glaciei levioris immissio, lethalem alias crux profusionem coercuit, ac uterum non minus, ut in se ipsum rediret, coegit; quam sanguinis in eodem coagulum, quod cruento torrenti arginem opposuit, promovit. Interim vix certius est in summa rerum augustia pessatio auxilium. Linteum scilicet contortum, & aceto, aut aluminis, vitrioli martis solutione imprægnatum, in vaginam non modo, ut hanc impleat, sed simul, si patet, in uterum, quoisque penetraveris intrudendum est. Fatemur quidem hoc a corpore peregrino, haud modo uterum irritari, novos, quasi ad

ad partum, dolores excitari; ac illo citius extracto, pristinum profluvii periculum reverti; sed melius est, hic anceps, quam nullum remedium experiri; novique circa uterum dolores non raro istius contractionem sollicitant, sanguinisque jaecuræ limites praescribunt. Cœterum, nisi æqua majus sit pellarium; sat diu, & donec sanguis in utero coiverit, hoc perferet mulier: quo facto, vel sponte, vel ope fili appensi, quin fluxus, ut pridem, renovetur, linteum fecedit, vel sub debita caute-la, lente extrahitur.

Quid de usu fasciarum, in summo hæmorrhagiæ adynamicæ periculo, extremitatibus circumpositorum sentiamus, jam alibi declaravimus; ac ideo, licet haud pauci auxilii hoc genus antiqui, aut spernant, aut adeo pro noxio declarent; hoc etiam artis præsidium, in eo, de quo loqui-mur, uterino profluvio, adhiberi meretur.

Si viscera obstrutio sanguinem utero copio-sius, quam ferat, advexerit, & chronicos cruentis hoc e viscere fluxus causaverit: in primam hanc morbi originem magis, quam in ipsum profluvium, convertenda est medici attentio; ac methodo sol-vente, quod justæ sanguinis per sua vasa distribu-tioni opponitur, obstatulum tollendum est.

Ubi polypus in utero latens hæmorrhagiam excitaverit: sola est ejusdem ligatura, quæ fluxum radicitus extirpet.

Cœtera profluvia, quæ symptomatice ex uteris propullulant, pro indole morborum, a quibus gerantur, diversa sibi, nec tamen hic tradenda, subsidia exposcunt. Qua vero ratione mulier ex metrorrhagia convalescens pertraetanda sit, id sa-tis in doctrina de profluviis generali exposuimus.

O R D O I V .

P R O F L U V I A M I S T A .

G E N U S I .

R U M I N A T I O .

Crescit sub manu scribentis amplissimum de profluviis argumentum, & quæ de fluxibus serofis, mucofis, cruentis huc usque docuimus, hæc illis, quæ de mistis dicenda supersunt, locum præscriptum arriperent; nisi post ea, quæ de nobilium fuga liquidorum præmissa sunt, breviores esse, ac doctrinam de materiae crudioris, nec penitus subactæ, his vero ipsis committæ, jactura, contrahere liceret.

Hæc scilicet materia, ex tubo longissimo, cui primum res ex regno animali, vegetabili tractas, propriique in corporis substantiam convertendas committimus, — vel istarum, vel suscipientis has canalis, — vel causæ alterius ac remotæ ex culpa, sæpius, nunc ore, nunc ano, nunc utrasque simul per vias rejicitur, corpus necessario alimento privat, ac tempore eodem humoribus huic ipsi, lege sanitatis, aut morbi, affusis exhaustum. Quartum ideo hæc abdominalibus potissime, quisquiliis commitorum liquidorum jactura, profluviorum ordinem constituit: Sub quo, primum, placidum ciborum, chymi, ex ventriculo per œsophagum in fau-

Fauces accensum, ruminanti animalium classi naturalem, in homine morbosum, — mox vomitum, hoc absolute, — choleram, — post hanc vero diarrhoeam, ac tandem dysenteriam comprehendimus.

Qui cibos æquo copiosiores ingessit, ac multo simul hos in mero submersit, huic facile est, citra vomitum, vix assumta, nec gustu mutata, cum ruftibus per œsophagum explodi, ac in fauces ascendere. Similia & debilis ventriculi hominibus, aliquot a pastu horis frequenter, — ita ut ciborum subdulcem, vel subacidum jam saporem ad gullam percipient contingit. — Non vero de affectu tam communi ac levioris momenti hic differimus; sed de morbo (etsi hoc negatum fuerit) per raro, a Veteribus haud descripto, ac nobis modo semel in praxi longæva & ampla oblato, sermonem instituimus.

Ruminatio hic dicitur, seu portionis ciborum unius post alteram, aliquam a pastu post moram, animalium modo ruminantium, præviis sine naufragiis, sputationibus, anxietate, & sine quovis ad vomitum nixu, ex ventriculo in fauces placida reducio, ac nova ejusdem, in multis, masticatio, deglutitio.

*Symptoma*ta. In proprio exemplo, vir senex, Papientis provinciæ pharmacopola, hypochondriasi quadraginta & quinque jam ab annis summopere affectus, a tanto vero tempore, cibos, quos assumserat: absque nausea & vomititione ulla, per œsophagum ad guttum elevare quotidie solebat. Dulces esse, interrogatus, æger constanter negabat. Post pastum lautiorem, partem ciborum dimidiā potuit pro libitu ruminare, ac altera quoque die singulorum saporem, ordine, quos pridie deglutierat, inverso, distinguere. Sub finem ægritudinis diuturnæ, tabe jam consumtus, acidam potius ciborum eructatorum esse indolem referebat; ac dum ad interiora truncum incurvaret: dolores ad ventriculum acutissimos accusabat. Tumor ve-

ro ingens regionem ventriculo & umbilico intermedium, attactu perdurus occupabat. Paucos post menses, mortem miserrimam subivit, &, ut nobis, cadaveris sectionem instituente a chyrurgo relatum fuit, scirrum pancreatis insignem exhibuit.

Sunt vero, qui cibos mox a pastu, vel paulo tardius, — sunt, qui subdulcem jam in chymum subactos, cum oblectatione, nec prorsus sine arbitrio, ad fauces remandent. Sunt, qui assunta prius ferula adhucdum semicruda, vel acidam in crambem conversa, cum aversione, per oesophagum sibi revertere, ac fauces, nunc quotidie, nunc saltem frequenter, inquinare persentiant. Nec tamen ad vomitum res pervenit; sed ægrotantium pars maxima, fugientes per oesophagum cibos denuo, ac alternis quasi vicibus, — donec aliquot post horas, morbofa hæc alimentorum regurgitatio se detur, easdem per vias ad stomachum præcipitat.

Plerumque magna se se his in ægrotis debilitas ac turbæ in abdominis visceribus non paucæ, et si vix tantæ a primo ægritudinis initio, manifestant. Flatum enim copia, ventriculi a cibis ingestis oppressio, lenta istorum subactio, ruftus, borborygi, & alvi obstructio vix non in omnibus occurunt. Aeger, quem nos ipsi observavimus, a quo tempore ruminare inceperat, hypochondriasi, ut diximus, in summo gradu simul laboravit. Non in omnibus cibus, quem primum æger assumit, ex ventriculo ultimus, aut vice versa, — sed in multis sine ordine, regurgitat. Sunt, qui fame, hoc sub morbo insigni laborent; sunt, qui eodem fatidu, sine magno detrimento, affecti incedant; sed sub conspicuo ex causis aliis ventriculi labore, sub lenta, vel prorsus neglecta ciborum subaditione, oportet universum corporis systema necessaria nutritione defraudari; nec mirum est quod sensim sensimque, sub tabe lenta & macie extrema, his ærumnis succumbat ægrotus. Ruminatem cum alter hominem morbus corripuerit, cellare, ubique non verum est.

Causae. Ruminacionis, diversis animalibus ex lege naturæ impositæ, causas nobis offerunt & ventriculi plures in partes divisio ac mira construc-
tio; & præceps ciborum, sine dentium officio, ad stomachum transitio. Est nempe illis & ingluvies, seu aqualiculus, & reticulum, & omasus, seu centipellio, ac denique abomasus, seu faliscus: quæ saccum, distinctas in partes divisum, ingentem, si-
ve quadripartitam ventriculum, constituant. An-
gustum ex primo & secundo in tertium ventriculum est iter. Potulenta interim hic recipit per sulcum ab œsophago venientem, nunc ut aquæ ingluviei ac reticulo concedantur, apertum, — nunc vero, ut has solus suscipiat, clausum. Hinc a mole non mi-
nus, quam ab asperitate confracti parum cibi ve-
getabilis, stimulus ventriculis, primo nempe atque secundo, talis infertur: qui ad assumta propius am-
plicenda ac ulterius protrudenda has partes invit-
et. Resistit ciborum nimis solidorum descensui re-
ticulum; hinc per œsophagum ad fauces illi, donec satis comminuti, & cum saliva animalis satis misti, subacti sint, ter quaterve, aut quantum sufficit, ascendunt. Sunt alia, quæ simplici instructa ven-
triculo, ruminare dicuntur, nec tamen vere rumi-
nant, animalia; ipseque homo, nisi morbo correptus, cibos haud eructat & regurgitat assumtos. Sed intricata est morboi hujus ratio phænomeni: nec enim, ut fabula quondam ferebat, aut cornigere ex parte origo, aut duplex ventriculus, aut carno-
fior œsophagi conditio, hic adiunt, nec ea, quæ chronicum saepe vomitum inducunt, nec major œsophagi, ventriculum adeuntis, laxitas, nec aci-
da hoc in viscere latentia, et si haec adesse simu-
queant, rariorem longe morbum ruminantium la-
tis explicant.

Nostram de prima hujus morbi origine op-
inionem exposituri, præmittemus, nos credere: so-
litam hypochondriacis, flatus ventriculo
contentos in fauces urgendi consuetudinem, rumi-
nationis ab actu non aliter, quam materiæ ra-
tio-

tione, & quod gas sic explosum masticari ac ad stomachum reduci haud queat, differre. Pars major illorum, non prius, quam media vel absoluta jam quodammodo ciborum subaktione, in aeriformis materiae per œsophagum explosione per horas occupatus, quo tempore jam stomachum liquerunt potulenta, solidorum vero reliquæ ciborum, tenuem jam nimis in crambem, quam ut facilius ascendant, conversæ sunt. Qui vero post cibos avidius devoratos, dentium officio haud satis comminutos, medjoque in mero natantes, explodendis in ructibus se promtius exercent: hi, cum aere, simul ingesta, vel nequidquam mutata, vel in dulcem modo chymum conversa, sine nausea regurgitant. Sunt multi, qui impurum adeo ex naribus mucum retrahant in fauces, — qui expulsam cum tussi imis ex bronchis, qualemcunque denique, materiam, oris in cavo, horroris expertes, revolvant, & ad stomachum, ut sua remandent; hinc illius quoque sine sensu, quæ primum ex ventriculo in gulam ascendunt, nec gustu eandem, nec mentem cum nausea offendunt, a quibusdam ad ventrem reduci non mirabimur; ac erunt, quos assumti redditus fercularioris primum delectet; quin non ingratum faucibus experimentum repetant frequentius, stomachumque inverso hoc in opere incanti, ad ipsam usque consuetudinem, cui demum resistere haud queunt, exerceant. Pars major certe illorum, quos ingestos ruminasse cibos compertum est, hypochondriasi ructibusque primum sat diu vexata fuit copiosis; ac plurimi ex illis, si demum redeunte a bolo nauseam percipient: hanc tamen sub morboi hujus operis initio vel minime senserunt. Nullum quidem in ventriculos arbitrio imperium est in sanis hominibus; sed est utique diaphragmali musculisque abdominis vicinis; vidimusque non paucos, perfecta licet sanitate cœterum gaudentes, qui flatus ex stomacho, quoties id lubuisse, cum impetu sonoros exploserint; nec est inde, cur magis his in rebus exercitatis, tum cibos tum potum

ex pleno ventriculo in œsophagum pro arbitrio, quin nausea hoc jubeat, urgendi potestatem abnegeamus. Hæc nostra, jam pluribus ab annis in publicis prælectionibus exposita, opinio, recentioris industria auctoris, exemplo in se ipso capto, nuper confirmata fuit. Voracitas hinc, alimentorumque vix concisorum contritorumque ad stomachum congestio, contracta jam dudum explodendis in ructibus consuetudo, tum denique minor primum a regerendis, quæ ad gulam ascenderant, non ingratis gustui, cibis avercio potissimum ruminatio ad opus occasionem largiri videntur. Erunt utique & alia in multis ruminantibus, vel læsæ digestionis, faburræ acidæ, viscosæ, flœtulentiae, vel, ut nostro in ægro, & visceris adfecti alterius, symptomata; sed vel magis hæc cum ruminatio, quam ut causam istius, subesse censenda sunt; vel ipsa ruminatio illorum adiutor malorum, alterius ægritudinis, rarissimum, symptoma constituit.

P r o g n o s i s. Nisi morbi alterius, difficilis, symptomata sit ruminatio, in longum satis tempus eam sine magno vitæ discrimine perferri, docet longior plerumque, fœdi licet, morbi decursus: ut qui nostro in ægro, et si scirrus pancreatis subeffet, quadraginta tamen per aunos extensus fuit. Minor certe a sola ruminatio, quam a vomitu, debilitas, quod sub illa, alimenti succique nutritii jactura sit nulla, exoritur. Nec etenim cibo, et si hunc avidissime regerat, defraudatur ventriculus; sed reddit is omnis sat prompte, longe melius subatus, ac salivæ intimius commissus; nec aliud, si motum peristalticum per horas modo aliquas inversum excipias, fœdæ damnum consuetudinis esse potest: ut igitur maciem ac tabem, in quam tandem ruminantes incidisse referunt historiæ, non tam ex illa, quam alio, eoque primario ex morbo latente, venisse credendum fit. Ruminatio ex patre in filium, alia quam exempli, aut vitii alterius auctoritate transire, et si plures id afferant, haud credimus.

Cura. Quem ab aliis modo corporis affectibus, vel a cibis avidius, sine dentium officio ingestis, & a perversa conuentudine derivandum esse credimus morbum, hunc, ni forte symptomaticum, nec propriam per methodum, nec alio, nisi constantis ciborum, regressum in fauces molientium, repressionis consilio curandum esse credimus. Quod vero tam parca nobis hoc in morbo experientia non offert, — hoc aliorum non minus observatio, quam ipsa ratio suggerat oportet auxilium. Cibos modo parcos, eosque facile subigendos, ac longo satis dentium officio submissos, frequentius ingerat, parumque liquidi cum ipsis hauriat ægrotus; ructuum per œsophogum explosioni, quo magis potest, reficit; cibos vegetabilis parumque nutrientes, imprimis acidos, farinosos evitet; vino autem satis generoso, austero, nec tamen multo, horis a pastu jam aliquot elapsis, fruatur. Si quis aliis ruminationi morbus, ut causa, subesse videatur: huic, si talia admittat, opportuna, alibique indicanda, opponenda sunt auxilia.

ORDO IV. GENUS II.

V O M I T U S.

Frequens de vomitu, tum sub febrium doctrina, tum inflammationum, quæ viscera partesque magis sensiles corripiunt, in historia, tum demum occasione exanthematum, injecta fuit mentio; & cum nullum, si canem excipias, sit animal quod vomitum tam saepe, tamque levi ex causa, quam homo, exerceat, non est, qui morboſi hujus phœnomeni ignarus sit, vel nauseosum ipſe met experimentum hinc inde non fecerit.

Vix enim utero concepit virgo fœcunda ac vegeta, tum, feminis humani effectu in plurimas mulieres mirando, in vomitum, quatuor prægnationis per menses & ultra repetendum, prorumpat. Ipſe, qui jejonus ex utero proficiſcitur, fœtus, haud raro vomit. Matris ab ubere pendens, nimoque lacte turgescens, ſtomachum ter quater i. die exonerat, mox a vomitu subridens puerulus, nec frequens deest adulis, etſi lanis, vel a rei aspectu, memoria ingratæ, vel in ventione in curru aut nave, vel ab inspecto præcipitiū diſcrimine, vomendi occasio: ut igitur vix morbum saepe dicas vomitum; aut certe plerumque alterius hic ſymptomata ægritudinis, vel ex universi ſytematis affectione, pro habitu ventriculi, & proprio huic visceri ſub turbis generalibus agendi modo, vel ex

solo cum partibus amicis consensu, oriundum, appellari mereatur.

Hunc igitur vomitum, si ab eo, qui in febris, in gastrite, ac in hæmatemesi subintrat, recedas, non erat quod pluris hucusque, ac alia morborum symptomata faceremus. Est vero, cur & suum tandem vomitui, qui primarium chronicumque ventriculi morbam constituit, locum assignemus; ac ea, quæ sparsim de vomitu in genere sunt dicta, & quæ de eo dicenda supersunt, hic in unum contrahamus.

Antequam vero, quid sit vomitus, dicamus; ejusdem de comite, seu duce perpetuo, nausea nempe, vomendi conatu, verba faciamus oportet.

Est ea scilicet ingrata & anxia circa stomachum perceptio, cum horrore a cibis, salivæ in oris cavum affluxu adiuncto, sputatione frequente, ac inani ventriculum superiora verus evacuandi desiderio.

Quodsi, crescente sub nausea, tum ventriculus, tum ipsum diaphragma musculari ab dominis hoc ipsum evacuationis ad opus fecere componant; nec tamè istud perficiant: vomendi conatum, à nausea modo gradu majore distinctum, vocamus.

Definitio. Eorum vero, quæ ventriculo, tum solida, tum fluida, aere densiora, per œsophagum ingesta, — aut (ex intestinis, visceribus, vasisque annexis retrograda) per pylorum restituta, commissa, — aut illinc secreta, effusa fuerunt, ingrata, subita, violenta per fauces, vel & nares expulsio, vomitus vocatur.

Nec enim ructus, seu aeris, aut similis huic materiæ subtilis, sonora per os explosio, et si hæc vomitum plerumque præcedat, comitetur, profista habenda est; nec descripta ruminatio, cui defunt & nausea, & anxietas, & impetus, huc spectant. Nec ad vomitum revocabimus redditum ciborum potusve ex solo œsophago, nunc spasmodice constricto, nunc aliis a causis occluso: quem morbum,

bum, et si assumta hoc e canali hinc inde cum impetu profiliant; dysphagiæ potius sub nomine, alibi describendum, reservamus.

Differentiae. Varias autem vomitus, ut partim jam dictum est, differentias, causalrum ex ratione petendas, agnoscit. Nunc etenim passu celeri, acutus, nunc lento, chronicus, incedit; nunc ventriculi, contentorum e culpa, primarius, idiopathicus, localis, — nunc alterius lege morbi, symptomaticus, vel ex solo consenu, proficitur; in hoc, sine ordine, anomalus, in illo, dato tempore, periodicus, habitualis, revertitur, vel & per artem movetur. In ægri salutem subinde vomitus absolvitur, quem criticum vocarunt. Si materiæ a ventriculo expulsæ ratione vomitus divisio petatur, multiplex is erit: utpote serofus, pituitofus, faburralis, biliosus, verminosus, fæculentus (ileum vocarunt), cruentus, insipidus, acidus, austerus, amarus, putridus, &c.

Symptomata. Ex dictis quæ vomitum præcedant, comitantur, symptomata, jam sponte patescit; interim pro gradu illius & vehementia, causalrum pro indole, diversis, hæc differunt, ac alia aliaque succrescunt.

Vomitum futurum annunciant, sensus in ore, faucibus, imo stomacho & ventriculo molestus, nausea continuo adaucta, ardor, oppressio in regione epigastrii, expulso frequens, pallor faciei, horror aliquando & oscitatio, inferioris tremor labii, singultus, tussis, ructus, anxietas, alvi obstrucțio. Instantem prædicunt, vomendi conatus irriti, sub quibus aliqua ventriculi commotio versus superiora sentitur; contrahuntur, mox iterum laxantur, iterumque tenduntur musculi abdominis, hypochondria; spiritus retinetur, ac inferiora versus diaphragma deprimitur; augetur anxietas, sudores ad frontem cutemque univerlam viscidi, subfrigidi propullulant; lacrymantur oculi, naresque fillant; rubet nunc facies tumetque, tussis augetur.

Tan.

Tandem non sine sensu violentæ convulsionis ipsum ad ventriculum, sub artuum tremore, jactatione, sub ventris tanta constrictione, ut ipsa internum intestina eundum deserere, ac herniam formare cogantur, largo hic flumine res, quas amplectitur, per oris, nec raro natum per cava simul, sub longa & sonora exspiratione, cum impetu expellit: primum, pleno nisi stomacho, fere insipida, serosa, pituitosa; posthinc & in filos ductilia; nunc, qualia ex reliquis ciborum forte continet; mox, novo celeriter in pectus ducto aere, novoque visceris impulsu, subflava, amara; ac tandem profunde viridia, amarissima. Succedit his quies, & magni levaminis gratissima sensatio. Post brevem interim moram, nisi causa malorum jam rejecta, cessante, sub iisdem fere symptomatis, reddit, vomendi conatus, priore intensior, maioremque præcordiis inferens angustiam. In vanum aliquoties inanis concutitur emulgeturque ventriculus; donec hepār cum fellis receptaculo, intestinum duodenum, diaphragmatis fornicisque abdominalis inter præla, angustius in spatum compressa, partem, quos continent, succorum, motu inverso, ventriculo, singulorum impatienti, transmittant. Hæc ita esse, ostendit major faucibus rejectæ, quam quæ ventricula contineri omnis potuillet, copia incholesque materiae; ostendit sanguinis fœcumque ipsarum, & clysterum, sub ileo miseranda per gulam expulsio.

Atque hæc fere vomitum graviorem continentur symptomata, leviora certe tenellis in pueris, in gravidis non paucis, & in illis, qui largas post epulas, cibos potusque vel avide nimis, vel copiosius ingestos, more canum, e ventriculo rejiciunt. Pro vario tamen vomitus decursu, aut celeri aut lento, periodico, aut pro causæ vel in ipso ventriculo, vel alibi hærentis ratione, differunt illius symptomata.

Sic in gastrite, vel blandissimis a liquidis inflammato ventriculo commissis, sub extremis

sensu

sensu ardoris, doloris, hic illico ad vomitum convellitur. In cholera, a veneno, aut draſtico remedio ingestis, diu, quin cibus aut potus suscepti stomachum, intestina, ad motus, quos produnt, violentos sollicitent, continua fere per œſophagum & anum, humorum priorum excretio est. A cibis potuque magna copia ingestis, non multas a pastu post horas, fibræ ventriculi nimium extensa, in spasmoidicas contractions rapiuntur, ac pondus inutile per vomitum excutiunt.

Aliter in chronicō, periodico peragitur res vomitu. Hic etenim cibos ventriculus non ubique recusat; sed exigit interdum, ac per horas illinc gratus ampleſtitur; hic vero per dies, aut per menses illæſus ſuscipit: ut tandem quod ſupererit, ex illis, dato tempore impatiens excutiat. Has igitur vomitus diurni ac rebellis species præcipuas ſuccinctius hic exponi juvabit.

Nunc ſcilicet ob viſtus, pridie imprimis ad noctem, аſſumti, vel copia, vel indole peccantis, — cibi nempe vel pinguis, rancidi, vel crudi, tenacis, vegetabilis, acidi, aut potus fermentationi obnoxii, cereviſiae, vini rationem, altera mox die, ad horas matutinas, circa ſtomachi regionem conſtrictio ingrata, copioſæ expuitio ſalivæ, denſioris pituitæ ſcreatio continua, ſapor oris perversus, & ruſus, & nafea, majorque in præcordiis ardor & anguſtia accedunt. Sequitur hæc tandem aut aquæ clarioriſ ac fere crystallinæ, plerumque inſipide, acidæ nonnunquam, vel & amaræ, ſub conatu a vomitu diverſo, per œſophagum ex fauſibus, unam alteramve ad unciam, vel & longe ultra, adinſtar rivuli, aſcensus; aut pituitæ tenacis, glutinoſæ, albescentis, ſubpellucidæ, inſipide, in erdum amaræ, ex acido auſteræ, ciborum cum reliquiis hinc inde commiftæ, per œſophagum eruſatio, aut vomitus. Sunt alli, hypochondriaci imprimis vitamque deſidein ducentes homines, qui licet a pingui aliamento abſtinuerint; poſt aliquot tamen dierum ſpatium, nafea, periodice,

cum

eum liquoris insipidi, mucosii, interdum etiam acerbi, vel amaricantis modico; pinguedinem haud exiguum super pavimento adinstar sebi, late satis, nunc dimidii calami scriptorii, nunc aliquot fere pollicum diametro concrecentem, molem ac duditem ab initio, sed mox ab aeris attractu duriorem, ignem sat promte concipientem, & ad eum, liquefcentem, e stomacho rejiciant. Infantes, pueri non raro ob voracitatem, ob laddis, vel pultis, ex eo farinaque paratæ, ob fructuum horreorum, acidorum abusum, a ventriculi oppressione, tumore, ardore, dolore collicisque adfectibus corripiuntur, convelluntur interdum; donec plenum celophago stomachum exonerent, aut pituitam acidissimam per vomitum excutiant. Ab his, grata ægroto quies, levitasque oppressi prius ventriculi conceditur; sed pristina diætæ in vitia reverso, per vices eadem, matutinas circa horas, iabescentis ventriculi incommoda succedunt: ciborum desiderium languescit, deletur, majorumque congeries malorum exstruitur.

Quodsi nempe vomitus, aut his cauiss a longo tempore agentibus, aut rebus, quæ partes corporis molles indurant, & callum aut scirrum in eisdem producunt, præmissis, — aut demum illis, quæ stomachum, intestina comprimeret queunt, præsentibus, certas fere ad horas a cibis assuntis revertitur; ad ipsum tunc ventriculum, circa pylori angustias plerumque, interdum ad ipsas hujus facci membranas, vel ad intestinorum, aut viscerais, partis alterius, ventriculo vicinæ, substantiam, causa vomitus hærebit. Assumtorum scilicet omnium vomitus impeditam ventriculi intestinorumque dilatationem consequitur, sive ipsa dilatare se non patiantur; sive opposita sint eorum dilatationi obflacula.

Nunc etenim ipsius membranae ventriculi, vel modo hinc inde, vel in totum, duriores, crassiores & chartæ pergamenæ æquales redduntur, ac vix non cartilaginis æmulantur duritiem; aut va-
sili, has ipsas inter membranas, tumores glan-
du-

dulosi, scirrhosi, cystici, aliique protuberant; ac non modo partem cavi, stomacho concessi, suam per molem, adimplent, locumque cibis necessarium præcludunt, superficiem ejusdem, prius levem ac planam, tuberosam efficiunt & asperam, sed simul totius figuram distrahunt, contorquent, positionem invertunt, æquali hujus facci extensioni, ac humorum per sua vasa distributioni resistunt, & pondus hujus visceris adaugent.

Nunc vero, ac fere frequentius, eadem substantiae ventriculi vitia circa pylorum oriuntur, & arctam jam viam angustiorem longe reddunt; vel, quod ita pridem conspeximus, ac in Museo pathologico Viennensi conservavimus, ut nec aerem quidem, ne chymum dicamus, transmittat, penitus occludunt. Hoc idem efficitur a rebus, quæ subigi solvique per vires animales haud possunt, ventriculo comissis, & suam ob molem, figuram, ad pylori angustias defixis; ut prunorum a nucleis, ab ossibus, a nummis, aliisque hujus indolis a corporibus incaute devoratis.

Nunc ipsa intestinorum in substantia, vel eorum in cavo, nascuntur similia prædictis obstacula. In illa nempe, primum, tot glandulæ, folliculi mucosi, quæ ex causis diversissimis apud multos turgere, ac in duros, nec raro conspicuos tumores elevari cernuntur. Tantus quoque vasorum omnis generis, tantusque nervorum acutissime sentientium numerus hic est, ut his in locis, tot causis irritantibus continuo expeditis, frequentior sit, quam alibi, inæqualis, ipsammodi ca contractio, violenta extensio, vasorum compresio, impeditus humorum circulus, canarium replecio, infarctus, ac humorum, vel in ipsis stagnantium, vel in contextum cellulofsum, membranis interpositum, effusorum, solitam in mallam conversione, polyposa concretio. Ipsum adeo emphylema, ab aeriformi materia, cellulofam intestinum ingressa, hic natum esse, sectiones docuerunt. Atqui jam solis his a causis cavo intestinalium par-

tem sui luminis non exiguum s^epe detrahi oportet; nec rarum est, intestina, tam tenuia quam crassa potissimum, vel uno, vel pluribus in locis, plures adeo longitudinis ad pollices, tenuem in diametrum contracta, dura, & vix non callosa, alimentis lento fluxu hunc ad locum adpellentibus pertinaciter resistere, ac parte fluidiore transmissa, fœces tensiores, ampliore indies, super loco obstruto, in facco retinere, colligere, ac propriæ corruptioni diutius committere. Nec certe desunt corporum duriorum, nucleorum, nummorum, osfium, concretionum terrearum, calculorum, vermium, amplos in glomeres contortorum, copiosa exempla.

Sed ipsa sibi obicem intestina hinc inde ponunt, dum pars una illorum sat conspicua, in alteram, ampliorem, pertinacius subintrat: **volvulum** dixerunt. Nunc vero pars intestini superior, inferiorem, — nunc hæc, illam, pro vagina sibi eligit, ac ibidem absconditur. Atqui frequentius hoc ipsum, vel pluribus adeo intestinorum in locis simul, — quin morbum ideo mox inferat, contingit; ac s^epius a morte, quin ullum id symptomata in vita hominis, ex alio longe morbo defuncti, docuisset, detectitur unus alterve **volvulus**. Quodsi vero sedem suam intestinum per causas morbosas constantius in alio intestino desixerit, ibique inflammatum, aliumque in modum ultro quam ut facile reverti queat, intumescat: eadem tunc, quam ab alio quocunque obstaculo, ciborum intestinalem per tubum progressui opposito, symptomata, ac vomitus rebellis, fœcalis interdum materiae, quem ileum abhinc, & **volvulum** (incertæ nimis rei synonimo s^epius haud satis æquo) dixerunt, sequetur. Si pars major intestini in aliud intraverit, quod adeo de illo intestino p^rer valvulam colit, ad pedis longitudinem suscepto, observatione compertum habetur; sequitur illam annexum ei mesenterium, mesocolon; nec desunt (rara eti^s, ac facile non satis tuta, sed ex **pseudomembrana**, formam intestini, ac habitum fumente, explicanda) portionis

veri intestini, intus scilicet suscepτæ, & per gan-
grænam a parte sana separatæ, per alvum excretæ
exempla.

Sæpe vero non ipsam ventriculi intestinorumque
ad substantiam aut cava, — sed ad viscera vicina
partesque contiguas, hæret causa, quæ stomachum,
intestina coarctet vomitumque inducat.

Ac primo quidem cartilaginis mucronatae,
ensiformis, aut fractæ, aut luxatae, ad ventri-
culum conversio, inflexio huc spectat. Rarior
quidem, ac vulgus contendit, vomitus hæc cau-
sa, — sed & a nobis in sterno futoris, in museo
pathologico Vindobonensi conservato, conspecta est.
Hanc morbi causam, eodem fere cum successu, imi-
tant virgines, mulieres, quæ propria cum thoraci-
bus angustiis hypochondria arctius in spatium co-
gunt, ac ligneis vel ex costa balænæ paratis cum
chlamydibus, trabeculis, ventriculum, extendi ple-
nus ne possit, stulte coercent.

Nec minus sterni, costarum fractura,
ultimorum huc pertinet: quarum fines asperos &
acutos, pulmoni sinistro profunde deorsum infixos,
ac sua vel compressione, vel excitato illinc con-
fensu, vomitum lethalem in viro bajulo excitasse,
Ticini conspeximus.

Alias vero ex liene, hepate, pancreate, glan-
dulis mesenterii, mesocoli affectis, & ex illorum tu-
more, scirrho, steatomate, calculis, compressio
ventriculi intestinorumque proficiuntur ac vomitus.
Fœminam in clinicum, quod Ticini est, Institutum
suscepimus. Huic, plures ante annos, tumor ex
sinistro hypochondrio surrexerat, per epigastriam
regionem, dein per omne abdomen, ad pelvem us-
que, extensus, durus atque convexus. Quoties
vero menstrua instabat excretio, tumor ventris in-
signem in modum augeri, vomitusque per dies qua-
tuor vel quinque, copiosus excitari solebant. Ad
nos delatam, quin mensura hoc tempore instarent,
continuus, per multas jam dies vomitus vexave-
rat. Hujus causam vomitus lienis folius in vitium

ponentibus, pauci quidem, — ex eo, quod omne abdōmen æquali, nec ullibi circumscripto tumore promineret, vomitusque pridem periodice redire consueverit, consensum nobis ex integro præbuisse videbatur, mors interim prompta exhaustæ jam fœminæ, hanc nimis confirmavit diagnosin; ac vix dissectis abdominis integumentis, lienem nobis illico, ampli in modum scuti, intestinis ac ventriculo, arðum in spatiū compressis, incubentem, crudæ fere carnis molem referentem, & ex pelvi, ad quam cunei adinstar impactus hæsit, non sine labore trahendum, exhibuit, sexdecim librarum ponderi æqualem. Ventriculus pylorusque ab omni labe conspecti sunt immunes.

Alia, quinquaginta jam annorum fœmina, optimaque fruens hucusque valetudine, a magno frigore medianam per horam corripitur, mox ab isto, succedit vomitus biliosæ indolis, diebus sequentibus, quin frigus redivisset, non diu a cibo potuque ingestis, revertens. Reiectæ per vomitum materiæ, ex bile cum cibis assumtis remista, constare videbantur. Alvis obstruta est, aut omni sexta, octava die fœces caprinæ, fœtidissimas, deponit. In dextro hypochondrio dolorem ægra manifestat. Hoc rerum in statu, septem per dies versatur infelix, & animi mœrore quamplurimum oppressa, vidua. Cessavit, vero tunc vomitus, sanitasque, — anorexiā aliquemque in dextro hypochondrio dolorem si excipiam, videbatur restituta. Cum vero duodecim post dies, ob lites, vicinos inter parentes exortas, quamplurimum terrefacta fuisset mulier: illico materiam ex bile atque pituita constantem, ad pondus duarum fere librarum, ter vomuit. Cessante vomitu, accessit sudor viscidus, subfrigidus ad faciem & jugulum ab eo tempore, vomitus, quoties aut ederet, aut biberet, reversus est. Ad nosodochium nunc delata, exhibuit pulsus frequentem, subdurum, intermittentem; faciem quidquam rubram, capitis aliquem dolorem, os amarum, & linguam muco flavo obduciam, Insignis

nis ægram dolor in dextro hypochondrio divexit: quo in loco, magna, & ad tres circiter pollices ultra costarum spuriarum limbum extensa durities distinguitur, abdomen quidquam tensum, alvus a sex jam diebus clausa, urina parca, rubra, doloris cum sensu excreta. Facilius in dorsum, quam in latera decumbit ægra, tristis & anxia. Eadem alteram in diem continuant symptomata. Die vero sequente, res vomitu ejectæ acidum spirabant odorem. Sic dies circiter quinque in nosocomio transegerat, cum, sub aucto hypochondrii dolore ac alvo obstruta, sub vomitu urgente expicaret. Sub cadaveris sectione comparuit ventriculus magnopere extensus, ac tam amplus, ut vix duobus ab osse pubis pollicibus distaret. Ex aperto ventriculo fluxerunt sex fere libræ aquæ nigricantis, multumque aeriformis materiæ explosum fuit, utriusque fætentis. Ascarides lumbricoides quinque, eosque mortuos, continuit ventriculus. Pylorus naturali quidem præditus conditione; alt multa ibi erat coardatio partiumque compressio. Hepar exterius molle ac tanum; cystis sellea bile fere vacua. Una nunc sectione uterque hepatis lobus dividebatur. Sub illa vero, culter in corpus durum impegit, & per vulnus hoc inductum calculus quem Ticinensi museo pathologico commisimus, exiuit, figuræ triangularis, ex albo flavescenti, laevissimus, & ignem facile concipiens. In tumore hic calculus hælerat cystico, materia simul sebacea replete, partem pylori externam inter & magnam hepatis fissuram, qua uterque jecinoris lobus dividitur, hærente. Tumor hic, in cuius medio se-debat calculus, ovi gallinacei superabat magnitudinem, & exiguos hincinde conceperat abscessus. Omentum paryum, inflammatione correptum. Tenuum intestinorum superficies aliquali a phlogosi obfessa. Intestina crassa, multum contracta, fæces in globulos compactas continebant. Colon transversum, a pondere aquarum in ventriculo hærentium, umbilicalem ad regionem depresso. Levigad

ad urethræ orificium externum inflammatio. Frequentius certe, sub tantis sectionibus, ad lobulum Spigelii, quam alibi ad hepar, steatomata sat insignia & abscessus impuros deteximus: qui tumores, cum ventriculi curvatura minore, vel cum pylori viciniis concreti, non possunt quin cavum stomachi coarcent, ac saepius ad vomitus, — interdum, subministrata ipso ex hepate materia, purulentos, hoc viscus impellebant. Ipso in foetu, tam ob ventriculi figuram subrotundam, quam ob maiorem, hac sub hominis ætate, hepatis lobum finitrum, ventriculo late superimpositum, tam frequens & facilis est vomitus.

Nec ut tam contiguus sit ventriculo tumor comprimens vomitumque inducens, requiritur; sed ipso adeo thoracis in cavo, quod de costarum sternique fractura jam supra innuimus, interdum causa, quæ ventriculum, diaphragma uno in punto inferiora versus urgendo, compressit, est visa: cordis eo in loco, quo septo intermedio incumbit, in osseam substantiam conversi exemplo; quod stomachum in vomitus rapuisse, vir clarus conspexit. In phthisi ex ulceribus pulmonum, frequenter, sub fine morbi lethalis, vomitus, — quos quidem visceris consensus utriusque bene explicat, contingunt; quodsi vero tuberculæ, pulmonum lobos inferiores diaphragmati concretos dura statisque elevata occupaverint: non est, cur ex consenu magis, quam ex mechanica ventriculi compressione, irritatione, hos vomitus derivemus. Vir medicæ in artis incrementum natus, sed fato huic & nobis iniquo, Vindobonæ, non multos ante anno, in flore ætatis, crudeli ereptus, a tæbe, feroci a tufse jam unum per lustrum, — ultimosque vitæ per menses pertinaci, ac vix non indies redeunte a vomitu simul vexatus, proprii ventriculi aut pylori de scirrho, vel callo, steatomate, vix dubium alebat; interim nec minimum hot in viscere vitium, — pulmones vero tuberculis, pro parte suppuratis, undique obfessos deteximus. Pulmonum hinc.

hinc ad lobos inferiores tubercula, scirrhous, inflammatio conspicua, cordis aneurysmata majora, — abscessus, steatomata mediastino reclusa, humores serosi, purulent, sanguinei, thoracis in cavo magna copia collecti, ad causas vomitus, quam comprelatio inducit, chronici, non raro pertinebunt. Quam in lignem herniae diversae, compresstis, strangulatis, quæ loco suo egressa sunt, intellinis, vomitum inducant, cuivis ex chirurgicis est notum; nec minor compressionis in intestinum per vulnus abdominis prolapsum est actio.

Sed & pancreatis non raro vitium, ut catulam chronicum vomitus manifestam sese prodidit. Est quidem, ubi conspicuum haec pars in scirrum mutata, vomitum tamen nequam induxit; sed aliorum tam felix non erit ægrorum conditio. Nunc enim scirrhosi tumor, pancreatis, ipsum, aut duritie, aut asperitate sua, ventriculum irritabit; aut suam per molem, satis dilatati hic saccus queat, impedit, nunc vero duodenum, eundem in modum lacesset premetque intestinum; nunc humor salivali hoc abdominis in fonte corrupto secretus, acrimonia peccabit, nunc sua forsitan inertia, paucitate, quod fulcepta in canibus docuit excilio pancreatis, ne chymus huc allidens sat citio diluatur, subigatur, aut ne billis cysticæ; a pleuno ventriculo expressæ, corrigatur acredo, inhibebit; nunc, induita per pancreatis tumorem insignem venæ splenicæ vicinæ compressione, sanguis circa ventriculum collectus, adacta hujus partis sensibilitate, eundem ad vomitum, interdum cruentum urgebit.

Steatoma, tumor de inflammatione participans, purulentus, cysticus, hydrocephalus, scirrhosus, carcinoma glandularum melenterii, aut hydrops ejusdem, nec non partis cujuscunque contiguæ vitia similia, huc pertinent: ut a quibus, comprelatio intestini aut tenuis aut crassi canali, pertinax non raro, ac periodicus fere, vomitus inducitur, ac descripta jam partim alibi oriuntur symptomata.

loro nequaquam scirrhofo, calloso, et si debili laxo-
ve ventriculo ad sui contradictionem violentam haud
tanta esse videatur potentia; sequitur tamen ac
multoties revertitur vomitus a cibi corrupti, ac
visceris extensi a stimulo, ut videtur, diaphragmati
musculisque abdominis illato & debilioris vim sto-
machi supplente. Exemplum quidem virti exstat,
qui, ob summam ventriculi capacitatem in cada-
vere ejusdem repertam, cum viveret, a fortiori-
bus etiam emeticis assumtis, vomere non potuit;
sed non semper cum stomachi extensione vel maxi-
ma, vomendi potestate hoc viscus spoliari, exem-
plio fœminæ, a nobis supra allato, confirmavimus,
& altero, mox infra adducendo, ostendemus.

Ambigua satis ac difficilis est causæ, quæ hunc
vomitum inducat, in d a g a t i o . Facilius quidem,
egregio non ita pridem monente Viro, quam si
callus, aut scirrus latuerit, hic vomitus — ac uno
quasi cum impetu absolvitur; nec doloris aut pon-
deris sensus regionem epigastricam circumdat; ruc-
tus flatusque fœtidi frequenter, quin vomitus se-
quatur, vel & ante quam hic succedat, prorumpunt;
sensus plenitudinis, repletionis in stomacho, eva-
cuari conantis, percipitur; tumescit, subrotundus
in medio mollisque venter, compressaque regione
umbilico pubique intermedia, aut ructus, aut con-
tentis pars liquidi per œsophagum assurgit; sene-
lcentes jam, voraces bibulosque magis homines,
quos, pallido sub vultu, debilis jam pridem cibo-
rum vexaverat subactio; qui majores in ipsis potu-
que stimulos, ut famis, quam saepè manifestant,
sensus sibi excitent, sollicite querunt, hoc malum
divexat: ut qui ferculis copiose, ac plures inter-
dum ante dies ingestis, ad stomachum torquentur,
& copiosos eosque liquidos, serofos, vix tamen
fœtidos, interdum acidos, patiuntur vomitus, qui
fulcum haud facile, sed cinereum vasis ad parietes
sedimentum deponant.

Est sane aliqua his signis, sed vix tanta,
quæ errorem excludat, auctoritas. Ipse nempe
ven-

ventriculus tantam in amplitudinem extensus, ut simul profundius in abdomen descendat, oportet. Hoc vero sub statu, distracto nimis in longum œsophago, angustior hic redditur, nec surgentem ex imo quasi ventre crambem tam facile regurgitat. Quodlibet tamen vorace bibuloque in homine, debili jam pridem subactionis ciborum sub opere, sub alvo largas pluresque post epulas per dies clausa, sub abdomine ex imo subrotundum in utrem turgente, sub minore epigastricæ regionis tensione, angustia, dispnoea, — sub flatum ex medio quasi abdomine ad œsophagum adscendentium sensu, vomitus longiore a passu mora sequatur abundans, ventrisque tumor imo sub illo dispereat; — aut si compresso a manu, jam nimis repleto, abdōmine, & fatus & contentorum pars liquidior facilis per œsophagum repullulent; licebit tunc, — et si stomachum utroque vitio, nimia scilicet amplitudine & callo simul posse laborare, nemo, tunc satis certus, negaverit; de inerte ac extenso nimis ventriculo, ut causa vomitus præcipua, cogitare. Frequentem, et si vix periodicum, vomitum vir excelsa fede natus, gulæ vitiis nimis deditus, a longo jam tempore patiebatur. Ructus hic præterea tam male olentes, ut plurimum atmosphærā cubiculorum, latrinæ instar, inquinarent, explodere confuevit. Circa pylorum, scirrhum, — sed, ob dictum fætorem, & ulcus latere, suspicio nobis, ad consilium vocatis, nascebatur. Post mortem, ille quidem detectus, sed ulcus repertum non fuit. Ventriculus vero non modo ad ossa pubis usque extensus, sed prope cardiam quoque in alium quasi faccum, in quo cibi, huc delati, in propriam corruptionem abire, doloresque excitare, ac fætorem illum infestum, per ructus, spargere solebant, dilatatus repertus est.

Atqui nec major quidem languidioris extensio ventriculi requiritur, ut vomitum hic plures in annos frequentissimum, ac demum ægrōto funestum, rebellis exerceat. Vindobonensem ad virum tri-

ginta quatuor annorum vocati sumus. Hic aliquot a mensibus, sub macie continuo adaudita, ac sub febris, quam hæticam adpellant, symptomatis, singula quæ ingerit, post horas aliquot a pastu, nunc ad noctem, matutinum nunc ad tempus ventriculo expellit. Vigesies tandem & ultra vomitus, vel unica in die, & vix assumtis vel cibo, vel potu, illico, vel & sponte, exoritur. Atqui nec tumor epigastrii, nec tensio detegitur: sed multis ab hinc annis vertigine & capitis dolore laborare, deinceps ad horas matutinas non ad alias, ingesta vix quidquam mutata, vel chymi sub specie, evomere solebat. Venam homini, & tandem a morbo, & a veneris, quibus nimium indulxit, illecebris debilissimo, frequentissime adperiunt, hirudines ad aures, &, quod fluxum hæmorrhoidum interdum fit passus, ad anum, ponunt. Augetur debilitas, frequentior fit vomitus: sub quo, bifem viridissimam expelli videntes, alvum ducentia quamplurima præscribunt, ac ægrotum, in statum de quo diximus, conjiciunt. Sub tantis æruminis, decoctum ex chinæ cortice cum aqua cinnamomi & tinctura anodina præscribimus incassum. Vir clarus & expertus, simul in consilium vocatur; sed mortem in vicinia esse, ex continuo singultu, ex animi deliquio, & ex pulsu conditione, ambo intelligimus. Eadem vero secuta, cum vitium, ut vocant, organicum circa stomachum, aut pylorum, follicite quæsiverimus: nec istud quidem, nec aliud, si totum vasorum sistema sanguine quasi omni orbatum excipitis — nec ventriculum mole auctum, aut nimis dilatatum, deteximus. An calvariae in cavo, quod, ob temporis penuriam adpertum non fuit, vertiginis prægressæ, doloris in capite tantorumque latuit origo malorum? . . . ex eo certe, quod alia, quæ tale quid docerent, symptomata tot per annos non occurserint, id minime videtur. Ipsa nempe corporis, vasorum in anitio ad vomitum contribuit; vidimusque non paucos, qui sub venæ sectione largiore, — fœminas, quæ sub uteri

profluvio cruento, copiose vomebant. Sub fame diuturna, & nausea, & vomitus succedunt; ac frequens hysterics, hypochondriacis hominibus, ex sola debilitate ac ventriculi sensu nimis intenso, vomendi est occasio. Sola rerum ingratarum recordatio, pilus optato in ferculo repertus, stomachum movent, ac in sensibilioribus vomitum illico excitant. Homini diutius obscurò in loco detento, solus lucis vividioris adspectus vomitum jam movet. Notus est nimis, effrenis ex itinere maritimo, seu vescione in nave, oriundus vomitus &c.

Est chronicī vomitus species adhuc alia, quæ ad illam, de qua loquimur, sensitivitatis nempe in ventriculo nimis intensæ, plerumque revocanda, ac, et si symptomatica, hic tamen, ob magnas, quas in artis exercitio subministrat, errandi occasiones, nequaquam reticenda est. Oritur hæc in sexu maxime sequiore, cui menstrua, vel gravidum ob uterum, vel ob causas morbosas, — vel demum solitæ hæmorrhoides, — nec non in viris, quibus consueta hæc crux ex ano profluvia vel plurimum imminuta, vel protinus suppressa sunt, plerumque aut hysterics, aut hypochondriasi affectis in hominibus. Hac sub rerum conditione, ut alibi jam diximus, non raro sanguis, ventriculi viscerumque abdominalis debiliorum, vicinorum, in vasis diductis, aneurysmaticis, varicosis colligitur, ac vomitum cruentum, — quo interim saepe res non pervenit, sub diris ad præcordia doloribus, angustiis, sub ventriculi oppressione, lipothymiae sub sensu, sub nausea, vel sub vomitu, imprimis quo tempore pristina prodire debuissent profluvia, adau&to, exspectat. Et si vero debiles & languidos hæc sanguinis circa stomachum collectio in vomitum præcipitet; est tamen, ubi vires non infractæ sint, & ex suppresso profluvio naturali, vel solito, abdominalis species plethoræ robustis vegetisque in hominibus, in causa sit vomitus, ac talem, acutum scilicet, vel in vera purgatione.

monum inflammatione, sicut ipsam diarrhoeam, subinde contingere, jam alibi monuimus.

Evidentior vero sensibilitatis morbosæ in ventriculo est actio in illis, qui cholera laborant; qui laburrati quidem ex caula vomuerunt, sed, jam omni rejecta, n vomitu effreni continuant; in illis, quibus aphthæ oris, cœsophagi, ventriculi ad cavum prægressæ, ac a nuda superficie istius separatae, aut ulcus, vel prævia inflammatione, suppuratione relictum, vel aliis ex causis in ipso ventriculo lento passu inductum, impurum, herpeticum, scrophulolum, carcinomaticum, vel ab hepate, liene, pancreate suppuratis, vicino cum ventriculo concretis, ac eodem, ut vidimus, eroſo, in ejus cavum depletis, vomitus a re quavis, vel blandissima assumta, sub diris in epigastrio ardoribus, doloribus, copiosos, nunc parum aut nihil, nunc satis aperte purulentos, ichorosos, fætidosque producunt.

Nec minus huc spectat vomitus, antiquo ab ulcere promptius sanato, a podagra, ut se exprimunt, ad stomachum regressa, rétropulsa, oriundus. Quamvis enim hoc mali genus, nunc acute incedens, nunc chronicum, ex alio, ut quondam docebimus, quam materiæ peccantis ad ventriculum depositæ effectu, explicari bene queat; ac eti alterius id symptoma morbi diceendum fit; suum tamen hoc in tractatu de vomitu rebelli locum omnino meretur. Oritur nempe hic vomitus in illis, qui arthritidi, ut vocant, fixæ, seu podagræ subjecti sunt, si medela huic perversa opponatur; vel si, corporis effetti languore, consueti ad pedes dolores prorumpere recusent. Hoc scilicet ex fonte, vel iisdem potius ex causis, quæ podagram inducunt, non raro viscera abdominis mali sedem largiuntur; ciborum illico prosternitur desiderium; accedunt oppressio ventriculi, tensio, tumor dolorque regionis epigastricæ; nausea his jungitur ac vomitus tam atrox, ut veneni suscepit nonnunquam, oriatur suspicio, aut dira ventriculum, intestina,

videatur occupare inflammatio. Alias, sine tanta symptomatum atrocia, nausea, vomitus, dolorque ventriculi, aut longum per tempus, aut certos per redditus, ægrotum, a podagra interea immunem, rebellis divexat. Si forte solitus ad pedes, aut manus, dolor compareat: evanescunt stomachi prius adfecti symptomata. Virum, a multis retro annis frequenter a podagra affectum Ticini conspexit. Huic diu podagra pepercera; sed intumuit, sub cordis palpitatione pulsuumque intermissione fere continuis, abdomen, ac insignis tunc viscerum singulorum infarctus subintraffe videbatur. Resolventia, sic dicta, remedia incassum jam diu ingesserat; rediit tandem consuetus ad pedes dolor, ac abdomen in integrum detumuit. Fœmina Mediolanensis, vomitum, a quinque jam annis, non quidem continuum, sed omni fere mense ter quaterve redeunte, atrocem, experta est. Cum nullum hucusque a medicis auxiliis levamen malorum habuisset ægrota, Ticinum adivit. Etsi vero in sexu fœmineo, podagra, quam in alio, sit rarior; cum tamen a patre hoc morbo crudeliter vexato originem hæc mulier traxisset, & frequentes antehac in artibus dolores, quasi arthriticos, conquesta esset: qui dolores eo, quo vomitus accessit, a tempore siluerant in integrum; aconiti extraactum huic fœminæ largiores ad doses, ac parata ex sinapis farina pediluvia, nec non quavis octava die rubefaciens ex cantharidum emplastro remedium ad pedes præscripsimus. Post mensis fere spatium, accessit vehe mens podagræ insultus: a quo vomitus in integrum disparuit.

Similia vero scorbutus hinc inde vobis offeret ventriculi affecti, fallacia, symptomata; nec de istis hic sermo foret; nisi proprii hac in re, plures ante annos, commissi erroris eundem nobis impuneret, profutura vobis ipsis, memoria. Cum scorbuti signis clinicum Institutum Ticinense petierat fœmina. Accessit scorbuto febris epidemica, pro gastrico — nervosa tunc habita. A primo febris

bris insultu, magnum in regione ventriculi pondus, ructus foetidissimi, oris summa amarities, ac demum vomitus biliosus, amarissimus, quo vermes simul plurimos & ore & ano ejecit, comparent; anxietas est magna, ac fauces a glomere ex stomacho per œsophagum ascendentem constringi spiritusque elidi videntur. Solventibus præmissis remedii, lene, quod nullus ab assumtis dolor elset ventriculi, ex ippecacuanhæ radice, præscribimus emeticum. Gastrica abhinc increscunt symptomata, & sinistro in oculo ecchymosi sat larga comparet. Repetiimus diebus sequentibus, iterumque concessimus emeticum; sed morbus, eti opium compescendos demum ad vomitus in auxilium vocaretur, continuo augetur, ac die duodecima terminatur in mortem. Aperto cadavere, fugillatio comparuit ad internam ventriculi superficiem amplissima, sublivida: ecchymosi ad oculum hærenti simillima. Pancreas a scirro corruptum, thoracis, pericardii cava, ab aquis partim repleta fistebantur. Nullum tunc nobis dubium esse potuit, hunc vomitum lethalem, non ex gastrica faburra, sed ex morbo principali, qui scorbutus erat, & ex fugillati sensibilitate morbosa ventriculi, ab emeticis certe non parum adaudita, originem traxisse.

Vomitus gravidarum, eti per consensum frequentius, quam primaria ventriculi eculpa oriatur; — istum fere magis, quam alium ad locum, revocandus est. Is nempe in quibusdam mulieribus vix primis ab imprægnatione diebus aut hebdomadis, — in multis paulo tardius, — in plurimis a prima fluxus menstrui cessatione, — mitis, nec frequens, nec multus in ictis, — in aliis uberior ac vix non continuus, medium fere prægnationis ad terminum, interdum vero ipsum adeo ad partum, — nunc stomacho jejuno, nunc a cibis, nisi uno alterove, ex regno fere vegetabili, non facile animali, excepto, fere singulis, — serofus, mucosus, acidus in ictis, in aliis amarus, in quibusdam adeo cruentus, exoritur. Sunt aliquæ, im-

imprimis corporis strukturæ minus extensæ, aut fœtum in utero majorem, aut gemellos, aut copiosum saltem amnii liquorem ferentes, quæ in ultimis potius, quam primis prægnationis in menses, maxime si cibis quidquam copiosis indulgeant, nauseam patiantur ac vomitum: quæ symptomata vel usque ad partum, vel donec uterus ante istum, ut solet, subsederit, continuant. Communior illis est hic vomitus, quæ largioribus antehac subiectæ fuerunt menstruis; ac languidores urbium apud foeminas frequentior, quam in rusticis; robustæ interim hinc inde non minus, quam debiles, cum conceperint, cibos per œsophagum rejiciunt. A vomitu peracto, pleræque sublevatas se sentiunt; nec facile aut præguans, aut fœtus, abhinc salutis detrimentum patiuntur; ast si frequentior; violentior, a quovis fere cibo, pluresque per menses is redeat; debilitas ventriculi & languor totius, vomitus cruentus, vel hæmoptysis, herniæ, uteri descensus, prolapsus, vaginæ, abortus, timenda sunt.

Sed nec ipso sub partu immunis est foemina: quem scilicet non raro ultimis sub nixibus, tum ex uteri, summopere ab ipsis vexati, cum ventriculo consensu, tum ex abdominalium musculorum, & diaphragmatis contractione violenta, experitur, — partui, ut putant, profuturum; sed pro potentioris potius ad fœtum protrudendum actionis effectu habendum.

Multa hic foret consensuali de vomitu ulterius differendi occasio, nisi talem, ut aliorum symptomata morborum, alibi descriptum leviore nunc calamo tetigisse, quod partim hucusque evitare non potuimus, sufficeret. Sic a sola jam faucium, pharyngis, per plumulam, aut immissum his per digitum, irritatione, ventriculus convulsatur & contenta expellit; a dentitione in pueris, sicuti diarrhoea, ita non infrequens est vomitus. Ex admoto cruxibus, herpetico ab ulcere adfectis, decocto cum creco metallorum remisto; vel & herbae nicotianæ tabaci pulvere insperso, vomitus fecutus

cutus est. Sub capitibz dolore violento, hemicrania, vertigine; sub cranii læsionibus, carie, excrecentiis, sub gravi adeo ac lethali apoplexia, ac in medullæ spinalis adfectibus quibusdam, ut cyp h o s i s in specie, sub colicis doloribus, vel sub illis, quos calculus, aut felleus, aut renalis, urethericus, vesicalis, aut panaritium, aut luxatio, aut hernia, inducunt, stomachus contenta facillime regurgitat. A quovis contagio, quo cunque de mun modo corpori ingestu, admoto; stomachus facillime movetur, nec potentius certe contagiis plerisque, saltem, febrilibus, est e m e t i c u m.

Nec minoris dignitatis argumentum habetur de vomitu ex audita corporis ac imprimis ventriculi; sensibilitate, debilitate oriundo, in febre intermittente emetica, in qua scilicet vomitus effrenis, periodicus, præcipuum febris constituit symptomata, ab opii fere citius, quam ab ipsius corticis peruviani virtute, cum ipsa febre fugandum,

Causæ. His vomitus præcipuis speciebus hic expositis, causarum hujus morbi mentionem jam satis injecimus; ac ea, quæ vomitum ex partium c o n s e n s u , vel & s y m p t o m a t i c u m inducunt, tum sub febrium, inflammationum, exanthematum descriptione jam adduximus; tum in aliorum expositione morborum suo loco referemus. Idiopathici causa vomitus in stimulo graviore, nimiam ventriculi, ad pylorum tunc clausi, contradictionem excitante consistit. Vivorum nempe sectiones animalium docuerunt, a stimulo tali admoto, vel ab ipso duodeno motum ventriculi contradictionem oriri; sequi pylori constrictiōnem, inde medii illam ventriculi; demum supremi: donec ad ipsam gulam bolus pogrediatur, & a ventriculo sese contradictione, inque rugas plicato, sursum per os expellatur. Alias principium contractionis est in pyloro, vel medio etiam in stomacho: unde motus peristalticus versus cesophagum per omnem ventriculum retroagit; usquedum materia ventriculo conten ta per gulam erumpat. Quæ igitur moderato cum

stimulo ventriculum sollicitant, ad inferiora hæc ejusdem contenta placide, propellunt; quæ fortius in stomachum agunt, eundem mox contrahunt leviterque convellunt, & nauseas prolicit; quæ vero fortius adhuc ventriculum extimulant; ea hunc ipsum convellunt, &, pyloro simul contratio, cibos per cardiam & œsophagum expellunt: sic ut igitur vomitus sit vera, clausi primum ad pylorum, — ad cardiam fatis adhuc cedentis, ventriculi superiora versus convulsio. Hanc vero & ipsius diaphragmatis, & muscularum abdominalium contratio violenta coadjuvet oportet. Nam eti & istis, aut quiescentibus, aut adeo dissestis, aut subtratio penitus eorum imperio exemptaque ventriculo, vomitus tamen excitari non minus posse, eximiis a Viris sit dictum; recentiora tamen hac super re instituta experimenta videntur utique docere; stomachum, eti maximis a stimulis vexatum, non posse tamen, sine diaphragmatis, muscularumque abdominalium subfido, sese satis contrahere; nec sine stomachi actione posse solos hos musculos vomitum absolvere, ac potentia istum utriusque constantem esse effectum. Non oportet tamen nuperrimam viri eximi objectionem hic reticeri: qua, vomitum sub ipsa exspiratione fieri, — diaphragma vero non sub ista, sed sub inspiratione contrahi, — & hinc vomitum sub maxima diaphragmatis relaxatione fieri monuit. Sed forsitan, priusquam stomachus contentas materias rejiciat, vim ille diaphragmatis, ad inferiora sibi per yices impellentis, jam satis expertus est, ut & propria, & muscularum abdominalium contractione, ultimam vomitionis scenam absolvere possit; vel agitatus adeo & convulsus hoc sub opere, cum œsophago ventriculus, sub exspiratione, altiora verlus sequitur dia phragma: inter eujus & muscularum abdominalium prælum excutiatur potentius. Fœminam Vindobonæ publice in clinico Instituto examinavimus, cui hernia ventriculi enata, hac ipsa vero,

plus

plures ante annos, incarcerata, ventriculus inflamatus, atque hoc in sacco, quo interea concreverat, suppuratus, & largo hiatu ad regionem epigastricam apertus fuit. Si quos hæc mulier cibos molliores assumisset: mox hi ventriculo, nisi ulceræ callosæ obtefacto, per istud effluebant; quin ipsa sibi ægra, propriis cum digitis, cibos, quos nimios ingessisset, fermentatam ut præsticam, extrahere potuerat. Lac dulce coram nobis ac nostris auditoribus numerosis, haustum, illico, sed jamjam coactum, ampio ex ulceræ effudit. Huic igitur ulceri, primo digitum, mox etiam alterum, timide immisi; sed cum nullum ægra exinde dolorem accusaret, animose ad magnam ventriculi superficiem internam, circumduxi, ac villosa ejusdem super tunica huc illuc movi. Interroganti, num, hoc digitorum ex motu, vel nauseam, vel vomendi conatum persentiret? negavit. Quæ ulterius, tantum circa morbum (cum quo per quinque adhuc annos, ex intestinorum tandem inflammatione peritura, vixit) experimenta, physiologis etiam notatu dignissima, sint capta, ea auditorum unus concinne exposuit. Sed & hoc nobis, — quod dicta, fat fortis, contredictio vomitum nequaquam moverit, admirationem expressit.

Non semper totius tubi alimentarii motum inversum sub vomitu requiri, et si alvus sub isto plenumque sit obstruta, cholera docet: sub qua, dum superiora versus convellitur ventriculus, intestinorum certe auditus est motus peristalticus; sed est, ubi pars major intestinorum ad vomitum contribuat, ac imo adeo ex colo aut recto intestino, vel ob dictas jam rationes, cedente, aut rupta, illius valvula contenta, futuros in vomitus, regerantur in ventriculum.

Quæcunque igitur aut stimulum ipsi ventriculo majorem, quam par est, aut specificè odiosum, inferre, illumque convellere queunt; aut quæ stomachum, ne satis dilatari aut in duodenum evacuari possit, impediunt: idiopathici ea pro causa vomitus

tus haberi omnino merentur. Huc igitur, ut potiora uno hic sistantur intuitu, spe&tant: quantitas ciborum, potulentorum æquo major, seu nimia (nec tamen, ut quæ vomitum intercipit, summa) repletio aut crapula; qualitas ingestorum, vel parum a dentibus conciforum, contritorum, aut difficulter, aut nullatenus a stomacho, succis gastricis, cogendorum pyloroque expellendorum, aut corruptorum, acidorum, putridorum, aut idiosyncrasiam, ut vocant, contrariorum, aut suspectam ob indolem noxiorum, venenorum, emeticorum, drasticorum, aut acris, biliosæ, corruptæ materiæ, vermium, ex hepate, intestinis, in ventriculum ascendentium; — sensibilitas ventriculi morbosa, vel ob phlogofin, vel ob ulcus, carcinoma, vel ob aphthas, vel suorum vasorum repletionem, infarctum, extensionem, ob acre, hoc viscus vellicans, ob spasmos; — debilitas, imbecillitas, atonia ejusdem, sub qua cibi, vim vitalem hujus organi non satis experti, spondaneam rapiuntur in corruptionen, & antequam per pylorum descendant, ventriculum ad vomitum compellunt; coartatio ventriculi, pylori, intestini, a callo, scirrho, steatomate, polypo, tumore cystico, calculis, volvulo, vermibus, fœcibus induratis, aut re quavis alia, hæc viscera comprimente, angustante, infarciente.

P r o g n o s i s. Vomitus symptomatici, consensualis momenta jam alibi proposuimus, & quæ de eo dicenda supersunt, suo quævis loco a nobis tradentur. Idiopathicæ vero, chronicæ imprimis, vomitus pericula, specierum & causarum, quæ has ipsas excitaverint, ex indole judicanda sunt. Alia vero in genere ex vomitu discrimina descendunt ab impetu, quem ille ipse visceribus cavis crani, thoracis, abdominis, contentis — partibus aliis, vasorumque imprimis systemati infert: unde varii effectus, apoplexia, amaurosis, bronchocelle, cynanche, raucedo, vitia pulmonum, œsophagi, herniæ, prolapsus, abortus, fugillatio, vasorum nisia

mia extensio, aneurysma, varix, hæmorrhagiæ internæ, externæ, variaque in motu sanguinis impedimenta, nascuntur. Quam profusi viscidique fudores, sub vomitu, ex cœte emanent, quam valida totius systematis concussio succedat, est notum: quæ singula, vomitus effectus interdum proficuus, saepius vero pessimos, luculenter ostendunt.

Eo ipso vero, quod fluidorum corporis pars certe non exigua, & futuræ nutritionis principia, sub maxima totius agitatione convulso ejiciantur e ventriculo; nisi causa simul vomitus cum istis expulsa, aut angusta ex sede, calculorum exemplo, in ampliorem detrusa, aut laxato, quod prolapsum, intestinum strangulabat, vinculo, vomitus debilitat, ac in morbis quidem a nimio systematis vigore oriundis subinde fit proficuus; in illis vero, qui suam ex virium jactura nanciscuntur originem, pericula vel maxime adauget. Quo citius vero, & quo saepius mox a pastu hominem adoritur, — eo magis omni hunc nutritionis adminiculo defraudat. Sed quocunque demum ordine ac tempore incedat vomitus diutinus, copiolus; motum hic intestinorum peristalticum infrangit, alvum, obstruit, atrophiam, tabem, hydropem, sanguinum ominosum, convulsiones, syncopen mortemque inducit. Quo minus causam vomitus aut auferri, aut corrigi licebit; eo certius hæc singula fibi tandem succendent: & hinc ille, qui ex vitio, ut vocant locali, ex calofitate, scirrho ventriculi, aut partis vicinæ pendet vomitus, medelæ raro, si unquam, est particeps.

Ad materiae per vomitum expulsa asperatum & indolem quod speditat, fallaces haud raro exinde tum causæ latentis suspicio, tum prognosis deducuntur. De vomitus cruenti periculis jam satis locuti, id solum hic iterum monemus: nigerrima rejici ab iis quoque, in quibus nullus in ventriculo, aut ad pyloram tumor est, ut minime necessarium sit, illiusmodi colores aut ab isto, aut a scirrho, aut ab ulcere harum partium derivari.

Fœtidissimæ, fœculentæ materiæ in illo reje&cio, plerumque tristissima; ac si dolor abdominalis sub ista cessaverit, ubique lethalis est.

Cura. Curandi vomitus præcepta, causarum suggerit cognitio. Sunt vero, quæ omni demum sub vomitu valebunt, generales cautelæ. Quicunque vomitus hominem jam pridem hernia laborantem corripiat, oportet loco, quo exitum intestina moliuntur, per sustentaculum mature prospici: & cum toties ab hernia, prolapsu, nascantur vomitus: sub nullo certe ex ipsis, etsi alia subesse causa queat, hæc mali forsitan origo attentius exploranda non erit. Qui ex leviore occasione ventriculum per guttur exonerant, infantes teneri: hi, supino in cunis sub decubitu, nisi adstet, qui vomentibus succurrat, corpusque anteriora, vel in latus convertat, interdum suffocantur a vomitu. Similia adultis, ab alio forsitan morbo diurno, vel magno, viribus jam frâdis, ac semetipsos erigere, movere nesciis, si vomitus hoc corporis in situ contingat, instabunt pericula. Alvum quocunque sub vomitu cum clystere apertam servari, motumque intestini peristalticum revocari amissum, interest.

Diversas morbi ad species curandas quod spectat, alterius mali ut symptomata, vomitus sanationem, resepta prius, ex qua pendet, radice habebit.

Si talis vomendi causa est, quam convulsus ipse excutiat ventriculus: quo facilius salutiferum hoc opus præstetur, cum tepida promovendus, non vero siccendus erit vomitus. Sic venenum, aut res suspectæ, ventriculo ingestæ, excitata etiam per artem emesi, ut corpus peregrinum noxiunve, removenda, aut, si nimia jam foret agitatio ventriculi, cum opportunis, si nota, sint ex chemicis, antidotis destruenda, corrigenda, aut saltem cum tepida diluenda, vel demum ope mucilaginis, aut olei, butyri liquefacti, vel nisi acida rei ingestæ sit indoles, lactis, involvenda sunt. Si quæ rei venofæ ipso sub vomitu fuga simul per pylorum, intestinorumque abhinc læsio, prævidentur; hæc ultimæ

ultima quoque, injectis per anum demulcentibus, oleosis remediis, infesto a stimulo defendenda sunt.

Sic vomitus a crapula, nisi sponte talis, qui crambem infestam eliminet, succedat, iterum cum tepida vel & levi cum emetico, promovendus est; quo interim sub opere cavendum erit, ne pleno protinus, aut utrumque ad ostium spasmodice contracto, ventriculo, emeticum admoveatur inutile, aut stomacho, jam nimis extenso, infensum ingerratur, ac immobilis expelli tentetur materia. Diluenda igitur hæc prius, quam emetico excutienda, aut fauces modo cum pluma aut immixtum per digitum irritandæ sunt: quo demum tanto sine impediu, ad sui evacuationem occlusus invitetur ventriculus. In hunc descendere atque agere si possit emeticum, pro urgentium violentia symptomatum, potentius interdum, quod apoplexiæ, suffocationis imminentis a periculo hominem mox liberet, ac subjunctum huic, quod simul intestina exoneret, remedium indicabitur. Voracia nimis, quæ molem ingestam evomere non possunt, animalia domestica, tam tristri rerum sub statu, audax interdum, de qua futuro in volumine loquemur, conservat operatio.

Atque hæc de nausea, vomititione, anxietate, majore ciborum voratorum ex copia oriundis valebunt! quodsi tamen hac se se liberare jam solus potest ventriculus; non opus erit fane, inutile ac vires nimis exhauriens huic calcar superaddere; & in ipso morbi causæ effectu, & longa satia novo alimento, donec fames hoc exigat, abstinentia, securius jacet vomitus remedium. Quodsi vero eodem gulæ in vitio continuet, nec cibis subactu difficultibus renunciet ægrotus; vitibus ventriculi sensim consumtis, labescent magis magisque istius fundatio, corporis nutritio; ac totius tandem systematis languor, illi ventriculi, indies adactio, succedet. Minore tunc scilicet ciborum potusque fermentationi obnoxii a copia mox stomachi oppressio, ardor, & nausea redibunt; & contracta de-

mum

mum cum ipsis consuetudine, certas vomitus quotidie ad horas, non facili sane opera expugnandus, revertetur; ac ipsius tandem labes organica ventriculi sequetur.

His ut obviam eatur ærumnis, summa in ciborum, ægrotis subministrandorum, selectu, et copia moderanda sollicitudo ponenda est. Hinc vegetabilem, fructuum horreorum, in mole exigua haud satis nutrientium, aceſcentium, flatulento-rumque, nec non vini, cerevisiae debiliorum, vapidorum, lactis usu deposito, ad viatum animalem, saturata carnium ad jura, cum ovi etiam vitello remista, ad carnes teneras, non tamen æquo juniores, immaturas, glutinosas, aut pingues, ex sanis animalibus, & aquæ dulcis ex piscibus defumtas, moderatum vini generosi ad ulum, ad corporis exercitia, quæ vires non deterant, sed excitent, ad amica confortia, mentisque gravioribus a studiis, a mœrore, distractionem, ac demum ad ea, quæ ventriculum, quæ omne ſystema erigant, corroborent, remedia, recurrendum est. Quæ acidis in ſtomacho corrigitur opponi ſolent, alcalina, absorbentia; ea quidem moleſti ardoris ſenſum pro tempore imminuunt; vix tamen morbi cauſam attingunt; ſed ipſi primarum viarum acido conjuncta, alvum, quod ſæpe non expedit, ægrumque magis debilitat, nimis movent; ac ſimul, niſi cauſicæ, aeriformis ac moleſtæ ventriculo, intestinis materiæ quamplurimum evolvunt. Meliora ex roborantibus remedia hic erunt, fel tauri, vel aliud, lignum quassiae, campechinum, cortex angusturæ, peruvianus, trifolium fibrinum, ac ſimilia, quæ tamen liquida ſub forma primum, ut aquæ cinnamomi vinoſæ, aut naphthæ, aut ætheri vitriolico juncta, donec aliqua ex ipsis in ſubſtantia, ut dicunt, perferri queant, melius conducent. Sensibilitate ventriculi morboſa jam quidquam imminuta, martialia, ut aqua ſpadana, tintura martis pomata, ferrique demum limatura, cinnamomi cum cortice, aut grato elæofaccharo nupta, indicantur.

Inculta est, ut diximus nascentis ad ventriculum aut calli, aut scirrhi, steatomatis diagnosis; & quo aliquam hæc ipsa certitudinem habebit, tempore curationis plerumque jam longe a fugit occasio. Sub spe vero illius tam exigua, quam in resolventia sic dicta remedia, in graminis, taraxaci, saponariæ, ononidis spinosæ, cicutæ virosæ, extracta, in gummi ammoniacum, saponem medicinalem, ac imprimis in mercurium, cautetamen, ne scirrhi in carcinoma transitum promoveat, adhibitum, cogimur reponere; major certe in viatum, minores in portiones, frequentius porrighendas, distributum, tenuorem, fere liquidum, ex ovo forbili, carnium gallinæ, testudinum, cancrorum ex juscule, ceu illis, quibus minor ad pylori angustias erit remora, ac nutrientes demum in clystieres, vitæ, et si miseræ, protrahendæ, fiducia ponenda est.

Similis intestinorum, ex causis adductis angustias solvendas premit difficultas. Præter usum vero alimenti pauci, saepius porrighendi, ac tenuis, oleum ex amgydalæ recenter expressum; olivarum, lini, aut ricini, ad unciam, vel integrum, & ultra, quotidie assumptum, hanc prævenit interdum; clyster vero emolliens, oleofus, frequentius injectus, quod fæces in crassis intestinis collectæ augerent, obstatulum imminuant, & enemati nutrienti, quod chyli hucusque allidentis defectum aliquomodo suppleat, locum facit. Ea ipsa vero remedia, quæ vitiis ventriculi similibus opponi solent, tempore scilicet vomitionibus intermedio, exhibenda sunt.

Varia ad volvulum, ut vomitus ileique causam, dissipandum data fuerunt, — ambiguo diagnosis, fere semper incertæ, fulcro innixa, confilia. Nunc etenim vivi ac mobilissimi a pondere mercurii, ore scilicet ingestæ, sperabant, suscepimus ab alio intestinum, sua e vagina posse protrudi; — nunc per tepidam, ope machinæ hydraulicæ, vel majoris syphonis, sua captivitate illud liberare studabant;

bant; nunc vero ipsam abdominalis, quo loco doleret, tumeret, incisionem, qua nempe volvulum mox detegi, ac a digitis chirurgi explicari posse sperabant, proponere sunt ausi.

Ad mercurium quod spectat, si auxilio non esset, ab eo, — ut qui, vivus, vasa lactea subire, ob pondus velubilitatemque, recusaret, — nil danni metuebant; nec defunt peractae hoc a remedio sagitationis, non tamen nobis ipsis oblata, exempla. Hæc quidem, conspicuis a Viris adducta, negare protinus veremur; sed num volvulum, qui forsitan haud adfuit, tollendo, — vel num alia, simul adhibita, magis, quam porrectus mercurius, morbum profligaverint; hoc saltem in suspenso relinquimus. Vidi mus interim in Italia virginem adultam, cui, praesentis ob volvuli suspicionem, ante sex jam hebdomadas, unciae mercurii sexdecim per os ingestæ fuerant. Convaluit hæc sensim a morbo, quin ultra tres uncias hydrargyri per annum reddidisset. Sed eo a tempore, de sensu frigoris molesti in cœci intestini regione, &c., quoties fistulum fese in latus converteret, de pondere, ex dextro, in hoc ipsum delabente conquesta, rebellioni salivationem, — quam tamdiu contritus intestinali cum muco mercurius induxit, — subivit. Cum vero portio intestini nunc superior, ab ea, quæ sequitur, — nunc inferior, ab illa suscep ta, volvulum constitutus: qua ratione mercurius, primo in casu, intestinum liberaret, nec potius deorsum magis protruderet, difficile est intelligere. His accedit, quod rarum sit, e volvulo, nisi prius inflammato, fuisse ileum inductum; quo certe in casu, a pondere mercurii non potest non augeri irritatio.

Potior forsitan certis in casibus tepidæ, vel oleo, saponi, salibusque remissæ, quantitate ac impetu majoribus, quam per simplicem clysterem possit, anno injectæ efficacia. Tanta enim est machinae hujus hydraulicæ, — primum a celebri Hæ mastatatices scriptore, dein amico nobis Mediola-

nensi a medico, — mox a scholæ Vindobonensis clinicæ antistite quondam clarissimo, per experientia in canibus, hominumque in cadaveribus suscepta, confirmatae, ac tandem Anglo a chirurgo saepius cum successu in hominibus adhibitæ, potentia: ut ipsa valvulae, quæ ad colon est, resistentia, huic, sine damno cessisse, & aqua per anum injecta, ad ventriculum pertigisse conspecta sit.

Interim dirupti hoc experimento, in cane vivo, intestini, aquarumque ex isto, in cavum abdominis effusarum, — hominis adeo, non diu hanc post operationem vita defuncti exempla, ipseque dolor acutus, quem ægri hinc inde ab impetuosa hac intestinorum extensione accusant, — quam caute hic incedendum sit, satis ostendunt. Quodsi enim aquis copiosius impulsis, vel fortiore in valvula coli, vel exsiccatis in fæcibus, vel peregrino in corpore, vel in tumore scirrhofo, vel in spasmodica, aliaque contractione, angustia canalis, vel in volvulo, vel herniæ latentis ad locum, obstruclum sese opponat, quod majus est gradu extensio-
nis, quam intestina admittant; incautus, qui men-
suram istius, viresque machinæ hydraulicæ ignorat,
chirurgus, lethalem morbi, mitiore sub methodo
forsitan sanandi, exitum promovebit. Quotiescum-
que hinc, aliis incassum adhibitis, — intestinorum
nisi adsit inflammatio, hoc demum ad experimen-
tum confugiendum esse, ex eo, quod melius sit an-
ceps, quam nullum experiri remedium, putatur;
lento primum gradu, ac donec sensibilia huic ex-
tensioni intestina adsuescant, homine in cubitus
genuaque procumbente, aquæ per anum pellendæ
sunt. Quamprimum vero ægrotus dolentis in ab-
domine sensum extensionis accusat; injecio per ali-
quot minuta sistenda, venter cum oleo inungendus,
leviterque per manum impositam, ut aquæ sese fa-
cilius per intestina diffundant, tractandus est: donec
cessante aut moderato in abdomine dolore, eadem
sub cautela, ac usquedum alvi deponendæ nisus
accedat, repetatur injecio. Nisi fæces per anum
se-

sequantur: iteranda est aliquoties, vel post horam, vel post bihorum, operatio; qua, in homine adulto, sex fere aut octo aquarum libræ possunt impelli.

Incisionem abdominis, ob volvuli suspicionem, in ileo instituendam, sub tanta istius, cau-
farumque aliarum incertitudine, vix opus est, ut,
post magna, quæ jam Galliæ chirurgus egregius
eidem, et si felici jam quondam cum successu tenta-
tæ, opposuit argumenta, pluribus refellam.

Chronicam, aut acutam vomitionem ex compressione oriundam, solutio istius avertit. Hinc
conversæ ad ventriculum cartilagini mucronatæ,
— sterni, costarum fracturæ ad leges chirurgicas
prospiciendum, ac viscerum tumor, ventriculo in-
festo, debita, quam alibi trademus, opponenda
medela est.

Ad atoniæ ventriculi, ut chronicæ causam
vomitus, quod spectat, difficilis quidem ea cura-
tionis est; ipsa interim, quæ in dosibus refractis
porriguntur, emetica, ventriculi hanc inertiam
subinde corrigunt; ac in genere, irritantia; levi-
terque adstringentia, aromatico seu volatili princi-
pio conjuncta, indicantur hic remedia. Elixir hinc
stomachicum, fel fani animalis iussissatum, extrac-
tum quassiae, gentianæ, absynthii, in aqua cinnamomi
vinosa solutum, arnicæ radicis & nucis mo-
schatae pulvis, parva dosi, sed frequentius porrec-
tus, integri grana piperis sex, vel decem, jejunio
ventriculo ingestæ, camphoræ granum unum vel al-
terum aliquoties in die sumtum, hic maxime con-
ducunt. Regionis epigastricæ frictio, aut imposita
huic aromatica, emplastrum vesicans, non minus
commendanda sunt.

Morbosa ventriculi sensibilitas corri-
gitur per ea, quæ causas istius moderant vel au-
ferunt. Sæpius est sola debilitas totius systematis,
potissimum ventriculi, quæ stimulum a cibis radio-
ribus, parum comminutis, paulo copiosioribus,
vel quadam acrimonia imbutis, spirituoso a potu,
paud perferat, & stomachum submoveat. A paucis
alco-

alcohole assumto, in viro sensibili, constantem singultum observavimus. Ipsum adeo opium, nisi parca in dosi porrectum in cholera, cardialgia, illico per vomitum expellitur, &c. Hoc igitur rerum sub statu, blandiora, alias hoc nomine vix digna, stimulantia præferenda sunt. Singula interdum, sub febre asthenica, ventriculus sensibilissimus, præter gelidam, aut ipsam præter glaciem faccharo conditam recusat; & quæ toties, ventriculum obducendo, illiniendo, profuisse creduntur, mucilagines: hæ, non tam dicta, mechanica, ratione, quam ex eo, quod mitissimum modo, aetactui morboso adæquatum admoverint stimulum, utiles fuerunt. Plurimæ, quas chlorosis, hysterismus teneat, virgines, sub morbo jam proiecto, nec corticis peruviani decoctum, nec alia amara, neo martis tinturam, sine vomitu, retinebunt, elixir vero acidum Halleri, Mynsichti, cum gelida, & placido cum syrupo remistum, mox gratius amplectetur, ac majores abhinc ad stimulos præparabitur, ventriculus. Sæpius, sub gravi rerum positione, medicis haud paucis lusisse videbamur, cum magnis exigua morbis remedia opponeremus; sed felix hanc methodum eventus coronauit, & quos illi cum calcare morbos rudiore, sine quovis successu compresserant illico, &, recalcentes, modo auxerant: hos, blandiendo primum, — docili vero jam stomacho, suaviter monendo, — ac demum, ubi jugo hic collum submitti adfuerisset, stimulo majori coercuimus.

Est, ubi morbosa ventriculi sensibilitas & vomitus, ex blandi, quo sub statu sanitatis ille foveatur, muci animalis defectu, per emetica, purgantia, venena acriora induða, subesse, videri posset; sed major hic utique abrasi humoris benefici, superficiem ventriculi oblinientis, jaðuræ est ratio; ac non tam stimulus præmisso stimulo haud multum inferior, quam illa, quæ nudam stomachi su-

per-

perficiem, principio glutinoso imbuta, artificiali quasi mollique epidermide obducant, custodiant, indicantur. Similis est vomitus ab a phthis a ventriculo deciduis, vel ab ulcer e stomachi oriundi, sanandi methodus: & radicis salep, hordei, oryzæ, ex juscule animali, decoctum, emulsio arabica, cunctis fere palmam hic præripiunt remediis.

Aliter constituta res erit, dum arthritis fixa (morbus, qui toties inductam ex abuso spirituosorum debilitatem pro causa agnoscit) loco pedum, vel partium externarum, ventriculum concutiat, vomitumque rebellem facileque lethalem, hic provocet. Ea etenim sub rerum positione, nec mucilaginosa, demulcentia, nec stimuli leviores, sed vinum generosum, æther sulphuricus, ac opium, frenando morbo sunt apta. Præfectus militum Ticinensis, arthritidi, quam vagam adpellant, subiectus, in cardialgiam incidit & in vomitum rebellem, — sub morbi principio, acsi febris tertiana lateret, periodicum, nec tamen a cortice peruviano, nec ipso ab opio, cum singula remedia, nec minus potulenta, quam alimenta, per quindecim jam dies illico rejecisset ventriculus, domandum. Huic, in consilium vocati, amplum mox vesicans emplastrum regioni epigastricæ adposuimus. Vix phlegosim ac urentem dolorem hoc ipsum in cute excitaverat; cum iste ventriculum demitteret, ac plenam huic functionum libertatem concederet. Si vomitus herpetem, vel ulcera antiqua, alibi præpostere sanata, sequatur: secretione morbosa consuetis in locis, per vesicans adplicitum restituta, ventriculi turba haud raro compescitur.

Si major forsitan vasorum ventriculi ex infarto cruento, expansio, distractio, sensibilitatem hujus visceris morbosam provocaverit; habito causarum talium respectu sanguinem, quod raro indiscabitur, tunc mittimus; nunc fluxus sanguinis, a natura, consuetudine, præscriptos, revocamus; nunc obstrunctiones viscerum, ut mali originem, ad-

gre-

gredimur; nunc stimulos leviores, permanentes, ut vasorum atoniæ succurramus, caute admoveamus.

Si per consensum, quem ventriculus cum intestinis, hepate, liene, vel cum parte dissimilata amica, cum renibus, uretheribus, vesica, per calculos forsitan, aut per alia, adfectis, — cum encephalo, utero, alit, stomachus contenta convulsus eructet: tunc, habita primarii morbi diversa ratione, vel in prioribus jam exposita, vel alibi exponenda, curam suscipimus; nec raro, donec opem huic ferre, vel chirurgicum implorare auxilium queamus, nisi alia id vetuerint, ad opium recurrimus.

Vomitus imprægnato ab utero, nec alia forsitan, cui nempe gravidæ non minus, ac aliæ quæque fœminæ subiectæ sunt, a causa venientes, raro, ipsius nisi graviditatis sub medio, vel subsidente jam demum viscere prolifico, fistuntur; est tamen, ubi fœminæ robustæ venæfæcio, — est ubi blandum evacuans hos sedent; est, ubi aquæ felteranæ, vel similes, aut interdum martiales, suasu medici egregii, perbelle conducant.

Qua demum ratione febris, quam pernicio-sam emeticam dixerunt, peruviano cum cortice, & cum opio tractanda sit, jam dictum est.

ORDO IV. GENUS III.

CHOLERA.

De finitio. Ac si morbi quivis alii hoc nomine indigni essent, hunc, de quo hic agimus, cholera m, morbum dixerunt. Est vero haec, effrenis vomitus, cum effreni diarrhoea, nec per artem, nec demum a veneno inducta. Quodsi bilis hoc in morbo vomatur; non aptum nimis ideo nobis nomen, sed quod civitate antiquitus donatum fit, retinendum videtur.

Sub fine aestatis, ac autumno imminentे, quo dysenteriae hinc inde prodire sueverunt, tempore, cholera caput exserit; non interim alio aestivo mense, si frigus nocturnum diurnos calores sequatur, ea proflus excluditur. Sporadicè hic morbus sub cœlo temperato, ac nequidem frequenter occurrit, rarius, interdum, epidemice, calidioribus in locis frequentius, grassatur, & quasi epidemicus agnoscitur.

Divisio. Displacet nobis auctorum divisio, qua cholera m in spontaneam, legitimam, ac in artificiale m, seu spuriam, bipartiuunt. Etsi enim ab acribus, a drasticis, a venenis ingestis, quo ultimam hanc referunt, & vomitus & simul diarrhoeæ effrenis oriantur; alterius tamen subsellii haec esse, vel ex eo jam comparet: quod prima, totius morbum systematis, — hypercatarrhsis vero, localem modo ventriculi intestino- rumque adfectionem constituat; & ex eo, quod, licet

licet aliter Vir magnus crediderit, non eadem curandi ratio, saltem in utriusque morbi principio, locum inveniat. Majoris in medicæ artis exercitio momenti divisio est cholerae in a pyreticam, quæ sine febre incedit; — & in febrilem, quæ febris legitimæ, periodicæ, & quidem perniciose, plerumque tertianæ, symptoma est (febris intermittens cholericæ), ac loca paludosa, calido sub cœlo, vel maxime infestat; cum prima, ubique frequentius hac ipsa occurrat. Nec placet cholerae in humidam & in sicciam, — qua in ultima, aeriformes vapores & ore & ano, sub magna anxietate, cum impetu & copiose explodi dicuntur, antiquissima licet, divisio, Hypochondria-
sis enim vel hysterismi symptoma hæc dicenda est, chronica plerumque, nec, ut cholera, acuta ad-
fætio. Sthenicam cholerae, quam aliqui descripsierunt, nec vidimus, nec facile concipimus.

Decursus. Subito & cum impetu plerumque cholera hominem prehendit. In quibusdam eandem præcedunt: sensus lassitudinis, stomachi tensio, dolores, rugitus acidi, nidorosi, nausea, salivæ frequens exsputio, abdominis inflatio cum sonitu, colici dolores pungentes. Mox uno impe-
tu & tempore, vel saltem alternatim, & vomitus & fluxus alvi effrenes sequentur. Primum aquæ similia, dein, acsi receps caro lota esset, — non nunquam alba, & nigra, — in aliis, quod rarum est, lymphæ modo limpida, & ad frigus coitura, — in multis, primum ciborum reliquæ, postea, humores biliosi, plus minus muco permisti, mox flavi, mox æruginosi, mox fusci, nigri, plerumque acidissimi ac fere corrosivi una cum copiosis iterum rugibus & flatibus, nec non ipso nonnunquam cum sanguine, repetitis frequentissime vici-
bus, & sub tam subitanea virium postratione red-
duntur: ut assumti veneni haud raro subintret sus-
picio. Ventriculus interea, ipsaque intestina mi-
rum contorqueri solent in modum. Vehementissi-
ma scilicet illum cardialgia, cum siti intensa, vo-

ce clangosa & rauca, — hæc vero, maxime supra umbilicum, rosionis, mortificationis sensus invadit. Urina in vesica multorum retinetur, aut certe urit excreta. Ad annum, tenesmus urget. Singultus fortiori malo succedit; crurum, surarum brachiorumque musculi tenduntur, convelluntur; incurvantur digiti, livent ungues, algent extrema, frigido viscidoque sudore obtecta, cum internorum ardore, ac animi deliquiis. Arteriæ, jam antehac contractæ ac minimæ, pulsationes nunc offerunt frequentissimas, inordinatas; nunc vero a digito vix amplius distinguendas. Vehementiore in cholera, ægroti, ob immensam adeo, ac celerem humorum ex ventriculo intestinisque simul jaçturam, ob crudelia & corporis & animi tormenta, post quinque, sexve jam horas, faciem vel maxime mutatam, collapsam, & sibi dissimilem ostendunt, atque, nisi promptum feratur auxilium, nunc adeo angusto unius nycthemeri spatio, — nunc secunda, tertia, quartave die, raro tardius: efflant animam.

Ubi febris periodicæ legitimæ typum assumit cholera: frigore vel prævio, vel nullo, extrema illico lassitudo, cardialgia, & atrox vomitus, & alvi excretio terminosa, frequentissima, cum aliis morbi jam descripti symptomatis, accedunt. Quodsi vero his ferendis vires sufficient: die intermedia vel una, vel altera, præter magnam lassitudinem, vertiginem, somnolentiam, nil conqueritur æger; sed eadem fere hora, qua antehac, redit nunc alter cholerae paroxysmus: priore vix non ferocior, ac facile lethalis, vel saltem, nisi experta manus opem ferat, futurum, sequente sub accessione interitum prænuncians.

Differentia. Quantum hæc ab ea, quam spuriam dixerunt, & quæ ex alimentis, mole, qualitate peccantibus, oriri dicitur, cholera distant! Sanissimus enim, vel de morbo vix cogitans, illa homo devoravit, ac, erroris commissi non inscius, localis adfectionis sensum, primum in ventriculo, tardius ad intestina, experitur. Quod-

si vomitus illum sequantur: hi alvi fluxum sat diu præcedunt, nec utraque illico simul succedit excretio; quidquod sequente diarrhœa, vomitus plerumqñ frœnetur frequentia. Quæ vero utramque per viam expulsa sunt, ea de crambe pridie ingestorum incœcta sat diu testantur, cum in cholera, ejctis forsitan cibis moderate assumtis, innocuis, ac fæcibus in crassis intestinis communiter detentis, præter fluida accerima, copiosa, vix aliquid expellitur. Præterea quovis anni tempore, æstivo non magis, ac alio ingluviei effectus gulosos apud homines, — cholerae illi, certo plerumque anni sub stadio, in sobrio æque, ac intemperante in homine, fistuantur. Assumti symptomata veneni, cum illis cholerae, magis interdum conspirabunt; & major erit effectuum utriusque morbi distinguendorum difficultas. A plerisque tamen venenis hieme iterum non minus, quam æstatis sub fine, efficacibus, vomitus effrenis, alvi ductionibus violentis longe prior est, haud raro rei venenosæ particulae, per vomitum simul explosæ, oculo experto se producent; & certe, quidquid contarii a viro, cuius magna apud medicos auctoritas est, concessum sit, crapulæ, veneni ingestæ, non eadem, sub morbi principio, quam cholerae, curandi ratio admitti potest.

Non tam ardua cholera mādyfenteria distinguendi res est. Vomitus quidam & istius in principio, sed minus constans, minusque violentus, ac in illa, — sub fine rarer, occurrit. Frequentior longe, saepiusque epidemica dysenteria est, ac feriorem in autumnum extenditur. Copiosiores in hac, et si tenesmus in cholera ubique non desit, deponuntur, fluidissimæ materiæ. Febris, nisi solum ad pulsū respicias, dysenteriæ ubique morbus est; in cholera, sub insigni licet pulsuum, tantis sub nixibus, angustiis, frequentia, febris tamen exulat, & vomitu alvique fluxu ad artis præcepta sedatis, mox placida sanguinis circulatio redditur, ac turbæ, quæ febrem men-

mentiebantur, disparent. Promissime, nisi recta sub methodo, cholera extinguit hominem, & quasi utrem inversum, contentis privat liquidis, et si vero dysenteriae quoque cito lethalis habeantur exempla; tardior tamen plerumque ex ista est interitus.

Causæ. Magna certe primam cholerae causam caligo involvit. In bilis per aestivos calores acredine adaucta, cholerae originem vix non omnes quæsiverunt, sed nequidem sub tanto morbi gastrici, biliosi apparatu, hoc malum ex bile, — sed bilem ex morbo scaturire contendimus. Scilicet mœstitia, quæ falso genas humore innundat, ex lacrymis descenderet! . . . aut maritima navigatio, quæ stomachum tibi movet, ac bilis flavæ, herbaceæ, æruginosæ, copiam ex illo immensam pellit, biliosæ foret indolis! . . . Quousque demum effectus morborum; pro causis venditare pergeamus? Oleum ab igne rancescere dixerunt, quo quidem cōdo, frido, tot populi, — quin rancom contraxerit, quotidie cum delectatione vescentur; & bilem, sub statu sanitatis vix per horas eandem, ac virium vitalium imperio gaudentem, a gradu caloris longe minori, aduri, torrefieri credemus! Secretionis ope morbosæ, sicut alios humores animales, ita & bilem, tum copia, tum indole pecantem posse parari, lubenter concedimus; sed quod secretionis huic vitio ansam dedit, non humor secretus, — et si hic quoque suos edere effectus queat, pro morbi causa ponendum est. Sinceram cholerae brevioris imaginem offerre solebat quondam pœna, in certis Germaniæ provinciis, meretricibus vulgatissimis imponi solita. Hæc scilicet caveis oblongis, angustis, sanguineis, ex trabeculis constructis, erecto corpore commissæ, lictoris per manus, in foro, celeriter in orbem ductæ, post pauca minuta secunda, nauseoso sane exemplo, ut in ipsa cholera, insignem bilis copiam & ore & ano simul reddebat. Ut igitur talia contingent nec bilis acredine, nec copia morbosæ indigamus; sed sola dia-

phrag-

phragmatis, muscularum abdominis; & simul ventriculi convulsio, quo cumque demum a stimulo provocetur, ut bilis varii coloris, saporis, compresso, agitato simul ex hepate prematur, emulgeatur, — ut vasorum stomachi, intestinalium secretio in immensum augeatur, mutetur, jam sufficit. Quam profusus in peste Britanica, in Elo de, sudor ex cute prorumpit! an simile quid sub cholera, in abdominis visceribus contingit? Ratiorem sane causam, quae istam producat, ob morbi ipsius in frequentiam, dixerimus! sed quæcunque demum haec fuerit, ex sola illius in solida, propriis in nervos abdominis actione, excitari haec turbæ poterunt. Quantus sit cutis cum ventriculo, intestinalis, & istorum, cum cute, consensus, jam diximus. Non mirabimur hinc, si, non adfuetum apud hominem, a pedum in frigida balneo quotidiano, — si a sudore pedum suppresso, — si ab incessu nudis pedibus super frigido pavimento suscepto, — si a natatione diurna in aqua fluminis gelida, cholera secutam esse legimus; si pistor sanguis alias et juvenis, viginti septem ante annos, nobis oblatus sit, qui postquam ardente ad furnum plurimum sudasset, ac, refrigerium quæsiturus, in cellam descendisset, ibi vero aliquot per horas super humo frigido obdormivisset, a crudeli cholera illico correptus fuerit. Sed neque mirabimur, si ex ira, terrore, effreni, cholera fluxisse, per plura exempla confirmatur; si mulieris, sub quavis menstruorum suppressione a cholera prehensæ, redeunte vero fluxu uterino, liberatae, — alterius vero, cui a lochiis suppressis cholera accessit historiæ extant, si vel sola febris pernicioса intermittens, saepius, ac ipsa enteritis aliquando, vel & peripneumonia, peritonitis, puerperalis imprimis, cholera sibi pro symptomate conscient; si arthritis, abdominis in viscera furiens, lethalem viro summo, & de hujus ipsius morbi historia bene merito, cholera induxerit: ut quæ singula satis docent, non unam quasi esse ac speci-

ficam, in bilis copia, acredine scilicet, cholerae causam; sed quemvis stimulum fortiorem, sub data rerum positione, ventriculo intestinis illatum, huic, raro et si, morbo excitando esse parem.

Num igitur, sub cœlo imprimis urente, a vi-
ri uim, ut quibusdam est vilum, superabundantia hic morbus aliquando originem habuerit igno-
ramus: ac, sub tanta humorum jactura, si modo
per alias haec horas succellerit, vix intelligimus.

Quodsi vero illius, quam spuriam vocarunt,
&, quæ longe frequentior est vera, cholerae cau-
fas hic tangere velimus, innumeræ hæ sunt: quæ
scilicet ventriculo ac simul intestinis stimulum lo-
calem inferendo, hypercathartin producant.
Huc spectant emetica, draftica fortiori manu por-
recta; venena, arsenicum imprimis, mercurius cor-
rosivus, fungi plures, ova barbae pisces; fructus
adeo horrei majori copia ingesti, cucumis, melo,
mala persica, pruni, frigida maxime aut vino,
terevilia recentibus deluper epotis; cibi pingues,
oleosi ac dulces; faburræ acidæ, putridæ ex in-
gluvie relictæ, verminosæ, &c.

Prognosis. Funestus est plerumque chole-
rae, sibi ipsi relictæ, exitus. Sub artis vero præ-
fido, sat cito concessò, plerique ex illa, quod
tanta in alio morbo symptomata vix sperari per-
mitterent, servantur. Senes atque infantes hic mor-
bus citissime e medio rapit. Convulsio, præcor-
diorum summa angustia, jactatio major, singultus
continuus, extremitatum frigus marmoreum, ardor
internus, facies in totum mutata, lypothimiae fre-
quentes, vicinam mortem fere indicant; et si non
pauci & hoc rerum sub statu, a recta methodo ser-
ventur.

Cura. Maturius hoc in morbo, quam in quo-
vis alio, ex bilis vitio per scholas derivato, eva-
cuantis methodi discrimina pars major medicorum
agnovit. Cum vero ipsa jam antiquitas primo sub
insultu, odiosæ bilis expellendæ gratia præter te-
pidam, qua stomachum alvumque elueret, offer-
re

re nil auferit; ætas posterior, huic, modo pulli, barnis bubulæ, vervecinæ jura, vel panis, hordei, oryzæ decodæ, sub cholerae principio copiosus haurienda, haud magno fane artis conamine, progressu, substituit. Hanc nos quidem, timidam adhuc nimis, methodum ex perspecta minus veræ cholerae indole, & hujus, a morbis localibus, ex saburra, veneno oriundis distinctione descendisse opinamur; sed quo usque incerta esse potest morbi diagnosis, primos ægroti ad vomitus, non in totum rejicimus. Vix tamen artis periti, ac ne vix quidem, ut longævum istius exercitium nos docuit, ad cholera m sanandam tam promte vocantur, ut latentis forsitan saburræ: (fréenando vomitum alvumque, jam nimis effrenes) retinendæ timor æquus esse queat.

Sed si damno plena, vel saltem suspecta esse possit, prima, quam sibi plurimi hic ponunt, indicatio: qua scilicet peccantem noxiare, ut putant, materiam corrigere, attemperare & ejicere satagunt; non minor est alia, in re tam gravi, medicorum discrepantia. Partim nempe, ut diximus, sub cœlo fervido, partim in Anglia, atque ipsa demum in Germania, fuerunt, qui cholera m in flammatoriam, seu sthenicam,— & per venæ sectiones cum successu tractatam fuisse, testati sint. Certe, experientia dum loquitur, — rationem vel illere, vel illi consonam esse oportet; sed non omnem, qui cum venæ sectione tractatus fuit, — ipsa, quæ sola adhibita non fuerit, morbum sanavit, venæsectione; ac donec experiendi ars tam difficultis, plurium, hanc vere edocti, virorum suffragio suffulta, contraria nos, ad hæc amplectenda tam promptos, quam cautos edoceat, venæsectionem in cholera, nostris non paucis, & felicibus observationibus innixi, rejiciendam esse putamus.

Expulsa jam satis, ut credebant, morbi fomite, veteres cum frigidis, stomacho exterius admotis, & pot u quoque gelido morbum aggressi sunt: qua certe in methodo, nisi summa jam virium sup.

suppressio contrariam expetierit, — quod felix saepe eventus eandem; tum in cholera, tum chthonico, ex morbosa ventriculi sensibilitate oriundo, vomitu, coronaverit, — imitari merentur.

Vini quoque usus generosi, scilicet exigua portione porrecti, veteribus jam notus, ultiro commendandus est.

Potiones, ut vocant, *antemeticae*, ex sale alcalino fixo, vegetabili, succo citri remixto, media sub effervescentia hauriendae a quibusdam laudatae, et si nobis sub vomitu hinc inde profuerint, cum tam acuta hic premant vitæ ayolandæ discrimina, certiori medicaminis, ne tempus forsitan incassum teratur, postponendæ sunt.

Est vero hoc omne, in opio, ratione, qualiter stomachus hoc ferat, porrecto, collocatum. Quodsi nempe unquam divinum hoc auxilium, sub ipso cholerae verae principio porrectum, nocuerit: non quod peccantem in ea humorem, ut morbi causam, retinuerit, — sed quod primis stomachi convulsivi furoribus frœna quidquam laxanda sint, id fecisse videtur. Donec tamen medici consilium, tam raro promtenimis, imploretur; haec ipsa contrahendi, plerumque præceps jam satis, nec ulterius negligenda, est occasio. Ipsum vero opium, vel rebus gustui ingratis, vel irritato nimis ventriculo copia sua molesti remistum, — vel solum quidem, sed de si majore ingestum, vomitum haud raro movebit. Hinc sola tinctura thebaica, ad guttulas quindecimi primum, post quartam vero quamvis horæ partem, donec vomitus omnis sedetur, decem ad guttas, vel saccharo instillata, vel cum aquæ melissæ, vel simplicis, paucissima quantitate, porrepta, omnem hic paginam absolvit. Necesse vero est, a vomitu cessante, non illlico remedium hoc omne suspendi; sed intervallis nunc quidquam longioribus, ac minores ad doses, nisi sepor insequatur, per dies aliquot exhiberi.

Qui clysteres hic saepius, ut alvus, jam nimis mota, eluat, injiciendos esse dicunt: illos vix unquam hunc morbum in sua ferocia vidisse, & extremas sub eo difficultates, corpus æ gri, tam anxi & exhausti, hoc ad opus vertendi, ignorare oportet. Interim, si opium, ore assumentum, diarrhoeam effrenem non comprimeret; idem hoc remedium, enematis sub forma, paucō carnium juscuso, ovi vitello, & amylo remistum, anno injici omanino posset.

Theriacam præterea, vel oleum nucifæ, vel sacculos, herbis floribusque aromaticis repletos, & cum aceto, aut cum vino generoso, aut cum spiritu lavandulæ irroratos, regioni ventriculi, — vel si atrox ventrem dolor dilaniet, fomentationem, cataplasma levioris ponderis, huic ipsi admoveri, juvabit.

Cum vero frigus extremitatum, summa arteriarum debilitas, pulsuum vacillatio, intermissio, oculorum caligo, lipothymiae frequentes, ne vires demum vitales extinguantur, nos admoneant; quod jam veteres cum oleo calido faciebant, brachia & crura cum vino, cui herbæ aromaticæ infusæ sunt, calido; fricabimus fovebimusque affidue.

Ubi febris intermittentis pernicioſæ typum observaverit cholera: opium tunc, quo cortex peruvianus, ratione qua diximus, a flomacho feratur, non minus erit necessarium.

Calomelas & opii refractas doses, America a medico, in cholera, quæ infantes illinc plurimos corripiat, laudatas, nos quidem nunquam hucusque præclipsimus.

Cœterum, devicto jam morbo, viribus colapsis ita succurrendum est: ne cum stimulo fortiore, aut ingrato, tam facilem adhuc diu in vomitus, stomachum moveamus. Amara hic magis opportuna sunt. Radicem columbo, sub ipsa cholera, occidentali in India com-

communissima, felices effectus habere, tradiderunt.
Hæc igitur radix convalescentibus, quibus al-
vus adhuc est mollior frequens, in decocto, aut
vino hispanico, tocayensi, infusa, præscribi po-
test. Tinctura martis demum, sed tardius, cum
aqua cinnamomi, vietus parcus, sed frequens fa-
cile subigendus, ac nutritus, aer campestris, ami-
ca confortia, corporis moderata exercitia, rem
omnem absolvient.

ORDO IV. GENUS IV.

D I A R R H O E A.

Tubum intestina humana prælongum, ut experientia recentior docuit, vivente animali breviorum plicisque internæ membranæ evidentioribus instructum, — in frigido vero ac emortuo, longiore, — membranoso-muscularem, hic tenuem, illinc ampliorem, crassiorem, propriam per valvulam divisum, constituant. Hic vero canalis tortuoso itinere incedens, communis membrana suspensus, tum ramis arteriosis, venosis, tum vasis lymphaticis, glandulis cryptisque mucosis ditissimus, chymo ex ventriculo suscipiendo motu proprio ac lento cum suis humoribus, cum bile, cum succo pancreatico miscendo, in animalem magis materiam convertendo, donec magnum hoc opus peractum sit, concessas inter plicas ac in spatiis amplioribus retinendo, & faecum tandem sub indole per anum, suo sphinctere munitum, propellendo, dicatus est.

Amplissima, & cutis illa vix minor, superficies canali huic data est: ex qua, sub statu sanitatis, vaporis blandi, ac humoris mucosi continuo, quantum nempe ad eandem defendendam, humectandam, lubricandam, sufficiat, secernitur. Quodsi vero major liquidi serosi, lymphatici, mucosi, puriformis, hac ipsa ex superficie disillet, ac promptius, frequentius, copiosius, cum contentis, per anum præcipitet: morbosum profluvium exoritur.

De.

D e f i n i t i o. Hoc autem profluvium, seu aucta, mutata intestinorum, interdum & visceris contigui in illa, secretio, ac frequens, fluidior, copiosior, secretæ materiæ, vel folius, vel aliis contentis commixtæ, per alvum dejectio, diarrhoea vocatur.

D i v i s i o. Varia hujus profluvii est indoles. Primariam, idiopathicam dixerunt, ubi causa hujus mali vel ipsis intestinis inhæret; secundariam, symptomaticam, ubi vel alio ex morbo, vel a stimulo longinquo, per consensum, hoc nascitur profluvium. Cum vero runc citiorem nunc lentiorem, nunc vero periodicum decursum diarrhoea absolvat: vel acutam, etiam febrilem, vel chronicam, habitualem, — ac, si ægrotantis in salutem contingere, criticam, si morbi chronicæ, vel tabis sub fine lethali rebellis contingere, colliquativam, — si per artem sequeretur, artificiale, nominarunt. Nunc vero late inter populos divagatur, epidemica, — nunc unum modo alterumque, ex causis diversis prehendit, sporadica diarrhoea. Respetto materiae per alvum excretæ, diarrhoeam stercoreoram, verminosam, biliosam, serosam, subcruentam, mucosam, chylosam (fluxum cœliacum), — modo semidigestorum (Lienteriam), — saniosam (fluxum hepaticum) vocarunt &c. Singulas has species & alias, divisio diarrhoea in illam, quæ locali affectione continet, & in illam, quæ totius systematis influxu exoritur, vel sthenicam, vel asthenicam, comprehendit. Unica interdum intestini pars magis affecta, alvi fluxum inducit; sed saepius certe, dum uni modo illius loco inhæsse morbi causa, post mortem, videtur: vel sistema universum, vel tractus intestinalis omnis, prehensa fuerunt.

S y m p t o m a t a diarrhoeæ generalia sunt: languor, oppressio ventriculi, appetitus deletus, inflatio, tensio abdominis, obstruatio alvi, &c.

rygmi, plerumque, — pulsuum intermissio interdum; præcedunt. Sequitur mox dolor ventris, per vices invadens, nunc hanc istius partem; nunc illam quasi discindens, perterebrans; nauseam, vomendi conatum, breves inducens, ab alvo, primum fœcali, excreta, remittens; mox iterum, eadem, fluidiore, instante, redditurus. Sæpe satis vix dolor diarrhœam comitatur; sed præviis modo turbis abdominis, flatibus hinc inde divagantibus, sonoris, alvus denuo excernitur liquidior, copiosa. Sub hoc vero profluvio, abdominis molles ac tensio minuantur quidem in multis: in aliis vero redeunt, & quo major copia humorum anno excernitur: eo magis augentur, meteorismus subnalcitur. Urinæ interea parcus secundunt; cutis plerumque sicca est. Rarius tenesmus ad anum hic premit; post frequentes tamen alvi excretiones, arder in recto intestino percipitur incommodus. Continuante per dies, aut ultra, hoc fluxu, — vel eodem, licet breviter, sed magna humorum subjactura absolute, facies mirum collabitur, palecit, mutatur; torositas, pinguedo corporis, vel si quis præcesserit, tumor aquosus, subcutaneus, disparent; cutis exsuffca flaccescit; ulcera, fonticuli exsiccantur, crura vacillant, pedes tumere incipiunt, febricula accedit, capilli decidunt, lipothymiae sequuntur; & vel tabes, vel hydrops, vel — novo atque diro, ardente, fixo, abdominis in cavo suborto dolore, prævio singultu vomituque, intestinorum inflammatio, gangræna, succedunt.

Post ingluviem & crapulas (ut de illis diarrhœis, quas vitia localia producunt, primum loquimus) frequentior diarrhœæ, quam stercorealem, crapulosa m dixerunt, occasio est. Hac igitur in specie, non ignota morbi causa, oppresio, inflatio, tensio ventriculi, abdominis, anorexia, nausea, ructus nidorosi, vomitatio, interdum ingestæ, nec tamen subactæ, vomitus matritæ, borborygmi, circa umbilici regionem dolores di-

divagantes, intercurrentes, lancingantes, flatus, sulphur accensum oientes; ac tandem, ani ardore, fæces copiosæ, pultaceæ, liquidæ, corruptæ, fœtidissimæ, sublevantes, unam alteramve per diem, — debiles, litteratos, aut senes apud homines per longum nimis tempus, sub insigni virium languore, nec sine omni illorum discrimine, sequuntur.

Vermifosam diarrhœam, prævia vermium symptomata, pituitæ, quasi vitreæ, copiosi per alvum excretio, tum istius, tum animæ fætor specificus, fæces griseæ, magis vero corruptorum exuvia vermium, aut vermes ipsi, tum vivi, tum mortui, per intestina secedentes, interdum sanguis purus, vix multus, cum istis vel sine istis excretus, distinguunt. Pueris hæc frequentior quam adultis, diarrhœa est, interim & istos hæc epidemicæ subinde imperio, divexat. De recti intestini, quam ascarides pollicares ac alia excitare consuecant, medorrhœa, alibi locuti jam sumus.

Biliofæ diarrhœæ symptomata, fallacitatis sunt plena. Nec etenim semper, cum, sub oris amarore, anorexia, nauseaque, viridia per alvum præcipitant, bilis abundantia, vel acor, diarrhœam induxit. In languente infantum, lacte vescentium, ventriculo, acida nonnunquam prædominat bilemque viridi colore tingit, materia. Dentitionis sub opere, quin hepatis secrecio vitiata videatur, viridissima est alvus; ipsa animi pathemata, colorem bilis excretæ non parum immutant. Est tamen, ubi bilis in fellea vesicula, ob calculum aliasque rationes, detenta diu, ablato demum obstatculo, intestina inundet, suaque tum copia, tum vero acreidine, diarrhœam colicosque dolores inducat. Est, ubi hepatis ab ira effreni specifica vel a stimulo quounque excitatum, bilem majore in copia, vel a sana diversam, secernat. Cum interim ardente sub Sirio, diarrhœas, ex bile, per calorem atmosphæræ magis rancefcente plerumque derivaverint pathologi; non satis in leges vitales, quæ humores sibi subiectos, a spontanea corruptio-

tione tamdiu conservant, — nec satis in ea, quæ, ut alibi monuimus, sub ciborum cum oleo fridione, tot gentibus communi, nec certe rancidum olente, contingunt, — nec demum in methodi medendi, his diarrhœis, ut vocant, biliosis, magis opportunitæ rationes, satis attenti fuerunt.

Diarrhoeam a draſticis, venenis exortam, dolor ventriculi intestinorumque atrox & has partes quasi perterebrans, cum fū insigni, comittatur. Sequuntur ſæpe ipſius cholerae ſymptomata alvusque varia, & tandem ſanioſa, vel cruenta, tenesmoidea frequentiffime movetur. Obscura interimi hujus mali, niſi cauſa ejusdem ſatis pateat, vel & chymico eruatur examine, diagnostis eſte conſuevit.

Vel ſola materiæ per alvum ſcedentis indoles, qua fæces modo paucæ, ſolutæ, ſed laticis aquosí ac tenuis, vix tinti, quamplurimum, quin ſphyndter ani tam facile coercere hoc poſſit, cum impetu, non ſine acoris, caloris ad anum ſenſu, præcipitat, de ſero la diarrhoea teſtatur. Plurimi autumno, ubi corpus & æſtate, & ſubinde meridianis caloribus agitatum, ſubito frigore corriptur, in levitatem, ſeu quaſi ſudores in teſtinorum, aut inversam ſere transpirationem, qua humor multus, aquæ ſimilis exit, etiam pluribus diebus, incident. Tormina plerumque, ſat acuta, flatuumque exclusionem urgentium fallax ſenſatio, præcedunt; ſequitur & citior, & magis abundans per alvum excretio: quo tempore & cutis augetur ſiccitas, & urinæ parcius fluunt, & fitis increſcit, & vultus, vel & corpus universum, forſitan analarca laborans, citius collabitur. Coryzae per ſimilis hic morbus, ac ejusdem hinc inde originis, ſeu verus in teſtinorum catarrhus eſt: quo, pro magna istorum ſuperficie, ac pro tunicæ villosæ extenſione ampliſſima, tensionis primum ingratæ in abdomen ſenſatio, alvus quidquam tardior, vel etiam obſtruſta; mox vero, — copioſioris atque acrioris hic ſecréti humoris effectu, qua ratione draſtica id iſum remedia efficiunt, tormina,

na, alvique urentis frequens ac liquida depositio sequuntur. Serosa videbatur, non erat, diarrhoea, quam in præsbytero Ticinensi observavimus, atque alibi descripsimus, urinalis magis dicenda: quod lotio, per ulcus vesicæ rective intestini, in hoc ipsum fluenti originem debuerit. A paucis interdum grauis calomelas, aliquot per dies, forsitan ob luem contractam; ingestis largior, quam blanda vis evacuans remedii potuisset, humoris scilicet serosi, acroris, ac salivæ quasi pancreaticæ, fluxus procreatur.

Vel sequatur serosam, vel talis ordiatur, diarrhoea mucosa, pituitosa: follicularum, qui copia proflus insigni intestina, potissimum crassa, viscofo plandoque humore ubique defendant, interdum localis, hæc morbus est; sèpe totius systematis e vitio propullulat. Verisimile est; intestinorum gravedinem, primum eosdem in istis, quos coryza ipsis in naribus — vel quos in obscoenis, medorrhœa urethralis, vaginalis, vel contagiosa, vel insensum tum ani illa agnoscit, effectus producere. Etsi vero prima morbi illius rudimenta minus certa sint, quam illa nasalis catarrhi; plenitudinis tam & hic sensus ingratæ percipitur; morbosam intestina sensibilitatem prodere, venter turgere, tendi, flatibus vexari, dolere, tardiusve excernere, tenuorem primum & acrem calidumve humorem cum nisi expellere, tandem vero pituitam morbosam, nunc pellucidam, fere vitream, gelatinæ instar tremulam, inodoram interdum frigidissimam nunc turbidam magis, subalbidam, aut griseam, puriformem, — nunc flavescerentem aut viridescente colore instructam, nunc sanguineis notatam, — nunc parum olemtem, nunc foetidissimam, vel minore, vel majore copia, aut frequentius, aut rarius, cum summo interdum dolore, cum symptomatum levamine, haud raro inconstante, — nunc acuti, cum locali follicularum inflammatione stipati, morbi ingressu, — nunc affectionis chronicæ, interrupto læpe, & cum alvi

obstructione non raro alternante, sub ordine, cum virium vitalium & nutritionis decremente, longe quam alibi majore, effundere observatur. Tanta aliquando pituita intestinum, a morte, repletum comparuit, adeoque intestini tumuerunt folliculi: ut digitii tantum crassitiae foramen in illo, ad fæces transmittendas supereret. Fuit adeo, cui crassa pituita ventrem omnino, lethali cum eventu, suppresserit. Debilium, compagis laxæ, scrophulosæ, catarrhis frequentius obnoxiae, diarrhoea mucosa morbus est quidem; sed epidemicō non-nunquam influxu tum corpus universum ægrotat, febricitat; tum intestina præcipue affecta, fere omnem humorum massam hic in tenacem, amicam vermicibus, pituitam convertere videntur.

Diarrhoea cruenta fœtus vix utero exclusos interdum corripit, discrimine nunc plena, — nunc, et si tanta quantitate cruor per alvum excrenatur, ut linteamina plane sint sanguine imbuta, minori tamen cum periculo incedens. Ex loco va-
fis hæmorrhoidalibus superiore hic sanguis, nunc fluidus, nunc vero congruatus, per intestina de-
scendit: vel solus, vel fæcibus, repetitis subinde vicibus, ac plures per hebdomadas alvo, quin do-
lorem prodat infans, externendus. Marcor inter-
rim ac debilitas hunc morbum commitantur; nec vulgi timor, hunc fluxum lethalem pronunciantis semper vanus est.

Diarrhoeæ sthenicæ, quamvis sat rara, exempla tamen hinc inde, quod de peripneu-
monia, jam notum est, occurunt vel ex fluxu
menstruorum, hæmorrhoidum, lochiorum, per cau-
fas irritantes compresso, vel ex congestione sanguini-
nis in vasis gastricis plerumque repetenda. Excita-
nte, diarrhoeam hanc cohibente, sub methodo,
febris, nisi quæ jam adfuerit, illi superadditur;
vel præsens augetur; tormina, ventris moles, du-
rities increscent, ac ipsa demum enteritis, cum
gangrænae periculo, subnascitur.

Aliquam cum diarrhœa mucosa, quæ chronica est, affinitatem referre videtur quidem illa, quam ventriculofam passionem, fluxum cœliacum, veteres, — recentiores vero diarrhœam lacteam, chylofam, salutarunt. Magna interim, circa morbi hujus indolem, inter omnes contradic̄tio est. Hic etenim, cum liquidi alimenti incocti profluvium, & dimidiām quaſi lienteriam, hunc vocavit; alter, chymofam, chylofam alvi dejectionem nominavit; tertius, in eo, ventrem nihil reddere, ac ne spiritum quidem transmittere, in ipsius vero ventriculi porta confiſtēre prætendit. Fuit, qui sat frequenter, & infantibus familiarem esse morbum, asseruerit; dum alius, rarissimam hanc, & a paucis conspectam, ægritudinem adpellaret; ac tam parcas morbi hujus descriptiones succinctas esse moneret; ut vix ratio ex illis, cur non pro inventatæ diarrhœæ specie habeatur, eluceret: abundantes hic alvi dejectiones occurrere plures asserunt; ab alio, parcas modo ad drachmas expulsam ano materiam ascendere refertur. Nec potuit sane, si ex solo fæcum aspectu externoque habitu, eandem judicari prætenderint, morbus idem non alias aliisque videri. Nunc etenim, vel uno eodemque in ægro, alba, chyloque, vel cremor iattis similis, — nunc pultis cinerei coloris, inodora materia, nunc cocti ac dissoluti fere hepatis, — nunc argilacea quaſi ac subgelatinosa, — nunc diversi coloris, sanguine adeo hinc inde striata, substantia, — quin igitur in morbo ipso magni quid mutatum esse dici queat, — per alcum dejicitur,

Nos vero, in eo, cœliaci fluxus, a cœteris diarrhœæ chronicæ speciebus, differentiam collocamus: quod, eti ingestorum male subactorum aliquæ reliquæ simul hic alcum ſæpe deferant; non tamen illæ, ut in illis alvi profluviiſ, ſed fæx puriformis, lutulenta, ab intestinis morboſe ſecreta, profluvii hujus alvini materiam conſtituant. Recte ſane illis, qui chymum, aut chy-

shylum hoc in morbo intestinis aufugere dixerunt, oppositum fuit: quod, et si diu aut parum, aut nihil ciborum assumissent ægroti; non minor tamen albescens illius materiæ per annum his contingat jaæura; ac eadem, sine dubio, si alterius coloris, consistentiæ, materiæ, longe quam ferrent ingesta, copiosius ac subliquida ex alvo dejiciantur, objecþio valebit. Hinc tabi palmonum pituitosæ, medorrhœæ tum ani, tum uteri infanti, vel magis forsitan diabeti persimilem esse fluxum cœliacum, ac tabem puriformem, lulentam tubi intestinalis constituere putamus. Quem nempe fraxinus excelsior, dum cortex illius ex incisione, vel sponte plorat, succum mellitum, manæ sub nomine venientem, — ut renes in diabete faccharinam materiam, secernit: hanc intestina, in fluxu cœliaco, variæ variique aspectus materiam, chemiæ sane adhuc dum examine egentem, morbosa secrezione præparare, nec a stomacho recipere, sed ex massa humorum extrahere, perficere videntur.

Nosse vero, monente vetusto jam artis magistro, oportet: quod aliquando, quidem per circuitus malum hoc affligat temporibus quibusdam alvo restitante; quibusdam vero ordinate per horas fluente; aliquando vero incessanter appareat, Comes Mediolanensis quem ex hoc morbo, jam per annos durante, tractavimus, pallidi & cacheðici coloris senex, saepe per octo, & quindecim per dies, sat bene valere, cibos appetere, videbatur; cum illico, borborygmis præcedentibus copiosis, ventre turgente ac tenso, nec sine aliqua instantis deliquii sensatione, quam plurima ex ventre egereret, pultacea, fluidiera, cinerei vel & albidioris coloris excrementa spumantia, fœtidissima. Tabes vero ac lenta febricula hunc morbum, tarde lethalem, comitatæ sunt. Felicior fors viri fuit rustici, Ticinensi in clinico Instituto a nobis pertractati; ac alterius, sexagenarii, Vindobonensis, quos, eodem

modo, jam duobus abhinc annis, affectos, integræ sanitati restituimus.

Etsi lienteriam, seu levitatem intestinorum, a fluxu cœliaco non aliter quam in eo differre a quibusdam defensum sit: quod iste, actionem tubi intestinalis immunitam, illa raro, ab olitam præsentaret; ex illis tamen, quæ de fluxus cœliaci origine statuimus, apparet: quod cum iste, secretionis morbosæ magis effectus sit; lienteria potius motus tum ventriculi, tum intestinorum peristaltici vitiose autem phænomena exhibeat. Hoc scilicet chronicò in morbo, cibi potusque, quales assumti fuerunt, tales fere, quin eorum consistentia & color, aut odor, aut externa quævis constitutio, vel multum, vel aliquid mutata fiat, circa sanguinis aut bilis complexum, cum nutritio-
nis jactura, seu tabe, diu expelluntur intestinis; ac ingesta, ut clari Viri verbis utamur, non quia incocta permanent, cito dejiciuntur; sed quia cito dejiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Sat sœpe lienteriam præcedit, raro comitatur, fames canina. Sunt, quos, hoc morbo adfertos, anorexia, gravitas ventriculi, nausea, ardor in hypochondriis, & ingens cibi fastidium, subinde ptyalismus, interdum ventris dolor, divexent. Popularem sœpe esse lienteriam, quod magni quondam nominis Pathologus asseruit, nos quidem haud vidimus: vix enim, quæ post dysenteriam his illis, secundario effectu, contingunt similia, tam generali quidem epitheto sunt digna. Nec porro brevem illum quorundam, ex devoratis, nec per dentes confractis, subaditis leguminibus, pisis, lenticulis, oleribus, particularum crudarum, & inconfedarum, apud sanos etiam, magis vero apud infantes, ac vitæ desidis apud homines; fecessum, utpote nec liquidum, nec foetore consueto privatum, nec viribus infestum, lienteriam vocavimus. Lienteriam vehementem tertianæ febris in modum periodicam, in sene nobili, odogenario, Ticinensi observavimus, ac peruvianum per corticem cum opio sanavimus.

Aliena quoque ex culpa, intestina profluviū, — quin hic de illo, quod tetigimus, loquamur, — succi morbosī, partim non sui, patiuntur. Quasi modo hep a rhunc funderet, quoties excrementa ferocruenta, & aquæ, in qua carnes nuper mattatæ, demerſæ, ablutæ fuissent, similia, vel materia saniosa, ichorosa, cruenta, carneā, bili interdum remixta, tractu temporis vero crassa & atra, per alvum lecedebant: toties & fluxum hepaticum, vel hepatirrhœam, hepatis atoniam, adesse, eredit, ac tali modo correptos, hepaticos vocavit, antiquitas. Atqui tamen non magis ex hepate, per ductum choledochum, vel illius ex ulere, cum intelliñis duodeno, aut colo, prævie concreto, ac in unum ex istis patente, — quam ex splene, pancreate, mesenterio, inflammati, suppurati, tum pus, cum sanguine remistum, tum ichor, aut sanies cruenta, effluere, intestina stimulare, alvumque frequentiorem liquidam, dicta jam materia notatam, excitare valebit, quo in casu, hoc malum fluxus splenici, pancreatici, mesenterici, — vel quocunque ex loco filaverit, illius nomen merabitur.

Exspectabitur sane, ut tam diversa puris, ichoris, saniei, intestina alluentis, origo, distinda quoque inter se agnoscat, alibi partim pertractata symptomata, nec tamen haec tam certa ubique esse, quin errori sit locus, dixerimus. Altiore loco, & ex matre rachitica, plica quondam polonica laborante, progenita virgo, cephalæa pridem insigni, diurna, epistaxi, erysipelate posthinc faciei, — ab his vero, hepatis dolore dirissimo, cum febre correpta fuit. Intumuit hoc viscus & lien prægrandem in modum; febris lenta exorta est, hydrops abdominis, œdema pedum, sudor nocturnus, pertinax diarrhoea, cum fame quasi canina, capillorum defluvium, vigiliae continuæ, summaque elegantis pridem corporis macies, secuta sunt. Hoc in statu, quinto fere ægritudinis anno, perlongo ex Russia, Vindobonam instituto itinere, cadaveris

ris sub habitu, nostrum hic exploravit consilium. Etsi conclamato adeo ægrotantis sub statu, unde hoc capiendum esset, hæceremus; recusare illud in totum nolentes, viribus primum vitalibus, cum victu debito aliisque subsidiis, quantum licebat, prospe-ximus. Columbo radicis, paucique opii usu diar-rhœam, a sic dictis resolventibus continuo huc-usque audtam, ante omnia moderavimus; hepatis lienisque regionibus præduriis, unguentum ex hydrargirio caute inunximus; urinarum dein flu-xum, digitalis ope purpureæ, adauximus; febrem lentam, cum elixirio vitrioli & corticis infuso fri-gido impugnavimus. Post duos fere menses, tumor viscerum & abdominis, medium sui ad partem, confederat; febris quamplurimum, ut fames mor-bosa, sudor nocturnus imminuta erat; pedum œde-ma disparuerat, rediitque optatus diu somnus. Ab hoc quidem, roseus genis color restitui, corpus uni-versum nutriti, ac vires adeo, ut montem urbi vicinam alacris ascendere potuerit, increscere cœ-perunt. Sed dolor ad hepar sat magnus, & diar-rhœa hinc inde redibant, & quod alvo exibat, illud puri, aut lactis tremori, sub novâ virium, jadura ac febris sub reditu, erat simillimum. Hepatis interim tumor, hoc ipso sub alvi profluvio, ma-gis subsidere cernebatur. Aquarium in abdomine moles, fluctuatio, multum quidem imminui, sed nuncquam disparere sunt visæ; urinæ, mox turpidæ raræ, mox claræ, citrinæ nec adeo paucæ fuerunt. De abscessu in hepate latente, mox clau-so, mox aperto, jam diu subintraverat suspicio. Redux in patriam, meliore certe salutis sub itatu, virgo, sensibilem in modum florere, pingue-scere, amicas frequentare inceperat; cum hiberno sub ge-lu, dolores ad hepar, iterum ingentes, pungentes, mox vero pulsantes redire, jecur magis magisqne intumescere, nec attactum perferre, — aquæ in abdomine, sub urinis parcissimis, jumentosis, au-geri, febris lenta ægram depascere, vomitus hinc inde biliosus accedero, sudoribus nocturnis corpus re-

resolvi, de novo conspicerentur. Alvis nunc saepius, tum indolis purulentæ materiam, tum fæces biliosas, viridissimas, saepe atras & liquidas depone, semper vero hepatis dolorem, tensionem ac molem imminuere cœpit. Nunc erysipelatis in facie gravioris duplex eruptio, & tussis aspera accessi; nec tamen febris ab illa imminuta, sed aucta fuit; & pedes & abdomen insigni mole tumbabant. Icterus, si album oculorum excipias subflavo colore tinctum, alibi corporis certe nullus. Suscepcta nunc, ægræ diu optata, paracenthesis abdominalis, sanguinis & fluidi & coagulati per multum, cum lympha, ex aeris attacitu mox in gelatinam convertenda, sub extrema virium jactura, dedit. Post mensem, febre, macie perpetuo adiutis, aquis iterum ubique collectis, vomitu, aut potius eructatione frequente, æruginosa, tandem vero cruenta, copiosa succedente, atrocibus in ventre doloribus præmissis, tandem suffocatis, diarrhoea vero cessante, tam longis vitæ miseriis a morte impolitus est finis. Abdomine aperto, cum aquas permultas, ex tanto ejusdem tumore effluxuras putaremus: sat paucæ lentius secutæ sunt. Haec scilicet aquæ in tela cellulari laxissima, ad intimam peritonæi superficiem, non sine prævia inflammatione, generata, stagnabant, nec nisi eadém hinc inde incisa, hydropem telæ cellularis morbosæ subperitonealis fistentes, profluebant. Hic contextus cellulosus, intestina, undique grangranosa, laxe revinciebat. Lien mole parum austus substantiam tamen hepatis, propria firmiorem, offerebat. Hepar, justo majus, convexa sui parte a pseudomembrana densa, albescente, obteatum; superficie vero concava aureo prorsus colore subique splendebat. Idem vero color aureus totius parenchymatis hepatici, dissesti, quod substantiam attacitu mollem, spongiæ compressæ similem, & quasi maceratam, sed tamen elasticam, referebat, repertus fuit. Vesicula fellea collapsa, bilis parvum, & quidem atræ, continebat. Nullibi vero ab-

abscessus comparuit. Cavum pectoris utrumque, fanis pulmonibus instratum, aquis copiolis repletum fuit.

Sanies quidem, hoc in exemplo notabili, manifesta per alvum excreta non fuit; sed chronicae hepatitis, de qua & pseudomembrana jecinoris convexi testabatur, — & suppurationis hoc in viscere abolutae, nec ulla defuerunt symptomata. Quae per alvum continuo fluxerunt, ea puris certe imaginem offerebant; nec tamen verus, ut dictum est, abscessus hepaticus se obtulit. An intacta tela cellulari hepatis, omnis istius visceris substantia, huic intermedia, tam parum intellecta, abscessus specie singulari, exhausta, — ductus vero hepatici, qui bilem omnem in telam cellularem evomerent, erosi fuerunt? Sæpius certe hepar omne subflavo colore tinctum reperiimus; sed aureum illum colorem, quem cystica modo bilis largiri posse videretur, parenchymatis scilicet hepatici, ac hoc ipsum in substantiam, quam descripsimus, spongiosam, nec tamen collapsam, consumum, in millesimis cadaveribus nec unquam videre nobis contigit; nec ab aliis adnotatum percepimus.

Sed non semper hoc in fluxu hepatico, aut alio ulceroso am viscerum substantiam in causa esse, patet tum ex eo, quod in ægris scorbuto corruptis ille hinc inde occurrat; tum ex illo, quod ipsa febris intermittens pernicioса sub fluxus hepatici imagine, per corticem peruvianum delenda subinde comparuerit. Nec febris fluxum omnem hepaticum, nisi jamjam proiectum, nec cibi hauriendo desiderium ubique comitatur.

Causæ. Quæ sano in homine fibri ventriculi, intestinorum, ut inferiora versus per vices se contrahant, impellunt; — quæ sanguinem ad vascula gastrica vel afflicant, vel cogunt, — quæ organa secernentia, quo ex cruro his advedo, humorem sibi proprium præparent, ac vaporis, muci, bilis sub forma, effundant, disponunt; — quæ collectos hic loci succos, quin fere crudos sese

in sanguinis torrentem præcipitent, — ac fœcales materias, quin æquo promptius, aut lentius descendant, impediunt: ea excretionis alvinæ, ætati, sexui, temperamento cuivis præscriptæ, rationes in se continent.

Quæ vero ventriculi, intestinorum sensibilitatem, irritabilitatem intendunt; aut, quod a phthæ deciduae faciunt, internam superficiem decorticant; aut æquo magis has partes vel ipsas, vel consensu majore sibi affiues, e longinquo extimulant: ea non modo actiones illarum, secretiones omnis generis, sollicitant, adaugent; sed has ultimas quoque pervertunt, ac primæ causæ stimulanti, ut novum stimulum superaddunt. Scilicet ut oculi a cepis a fumo, — sic intestina a fructibus horraeis, a fungis, cucumeribus, melonibus, a cibis fermentantibus, contrariis, pinguibus, semicorruptis ingestis, aut a potu copioso nimis dilutis, ab acri, a vermibus, faburris, a bile, succo pancreatico aut copia aut indole peccantibus, ab ipsis adstringentibus, vel quovis a stimulo, maxime specifico (nisi summo, utpote qui secretiones magis suspendit ac supprimit) forsitan & a contagio, a congestione sanguinis, vellicata lacrymantur, ac profluviij alvini materias, nunc fero, nunc glutine mucoso, puriformi, nunc vero acido, biliolo, vel etiam sanioso principio ditiores, & illis, quæ proprio in cavo stagnauant, remittas, effundunt:

An præter has causas, secretio fœcalis materiæ, quin ciborum reliquiæ hanc dederint, ex sanguine in tubum intestinalem contingit?... Physiologi hoc videant. Scilicet quod in fœtu, novem per menses jejuno, colligitur, meconium, — quæ in morbis diuturnis, quin (liquidis exceptis) ulla alimenta multo a tempore cepissent, ab ægris, jam saepe nimis exhaustis, interdum copiose alvo redduntur, suspicionem nobis movent; & cum lotium renes nunc clarum, nunc turbidum præparant, — cum ipsa vasa cutanea sudorem impun-

Rum ad pellem exhalant; cur intestina humorem
luteolum, fæces specificas deposituram, non se-
cernerent, & vel solum, vel ciborum subactorum
reliquis intermixtum non emoverent?

Sæpe fluxus alvinus, serofus nempe, aut mu-
cosus, ut diximus, inversa modo, ex refrigerio
externorum, ex terrore, transpiratio, sudor, vel
& catarthus, rheuma intestinorum est. Vel iniqua,
ex cute reforcta, exanthematum, variolarum,
morbillorum imprimis, impetiginum variatum,
nigerum, vel ex viscerum vicinorum latente ab-
scellu intestinis advecta materia, simile, vel etiam
puriforme, purulentum, saniolum ex illis provo-
cat profluvium. Vel ipsum, ex ulcere vesicæ in-
rectum intestinum patente, effluens lotium, diar-
rhœam excitavit urinalem. Nunc sola fibrarum in-
testinalium laxitas, diarrhœæ, ut causa, iubia-
ceat? — ideo, quod, nisi morbos simul sensibili-
tas eidem præsideat, vix uberior abhinc secretio
expectanda sit, dubitamus; ac in ipsa vesicæ &
ani paralyssi, urinæ quidem fæcumque fugam, —
haut vero secretionis augmentum, aut indolem se-
creti humoris mutantam observamus. Et si vero glan-
dularum meienterii infarctus poli chronicas diar-
rhœas in cadaveribus hinc inde fuerit repertus;
vix tamen ille solus, quod chyli vias præcludat,
cum tam sæpe major ac summa illarum obstrucio
diarrhœam pro effectu non agnoscat, istius culparum,
— nisi rodens ichor ex illis suppuratis intestina
vicina penetraverit, — habebit.

Certe vero universi magis systematis, quam
propria, locali adseßione, intestina rapiuntur in
quæcunque demum profluvia; & cum talis affer-
tio per morbos althenicos diversæ indolis, toties
a diarrhœa viribus vitalibus iniqua jam abunde
confirmetur: majus adhuc eidem argumentum ex
febris intermittentis diarrhœæ, cholericæ,
ac similis naturæ ex fluxu hepatico, accedit. Ipso
dentitionis sub opere, sub peripneumonia, in peri-
tonitide puerperarum, ac in ipsa metritis, læpif-

sime, nunc utilis, nunc perniciosa, nec sine habito principalem ad morbum respectu sananda, diarrhoea excitatur: frequens diarrhoeæ, imprimis chronicæ, causa in prægressa dysenteria quærenda est: non quod veterum opinio, ac si infelixorum cicatrices, ex illa pedissequæ, hoc profluvium producerent, fundata sit; sed quod summa tubi alimentarii ex fluxu dysenterico debilitas, sensibilitas in morbosas secretiones tam prona, & longiori ciborum retentioni tam contraria, diu superlit.

Quid cruentam recens natorum diarrhoeam producat, non satis id patet; nec quæ dubia hæc solverit, infantilis hoc morbo eneñti se&gio cadaveris nobis hucusque innotuit. Vasis intestinalis varicem connatam huic phænomeno subesse, modo suspicamur.

Quid de lienteriæ, de fluxus cœliaci hepatici causis sentiendam sit, sub ipsa horum profluviorum descriptione partim jam innuimus. Minus adæquate veteres sola intestina, & istorum præcipue levitatem justo majorem, lienteriæ ut causam, accusarunt. Ipse nempe ventriculus, — et si tanta pylori relaxatio[n]e, hoc in morbo quondam, sed & sine isto, reperta, haud opus sit, non minus hic quam intestina, afficitur; ac præmaturo in hæc ciborum, neandum subastrorum descensui favet: ita ut vis expellens, irritabilitati istorius morbosæ, ac flimuli, etiam mitioris, impatientiæ innixa, universo hoc in tubo superabundet. Fluxui cœliaco, prout jam indicavimus, secretionem morbosam, specificam, ab illa, quæ diabetem inducit, non longe diversam, nec tamen ideo hac ipsa magis intellectam, sublatere opinamur. Fluxus hepatici, aut similis, rationes, in jecinoris, aut alterius in visceris abscessu in ipsa intestina patente, derivavimus quidem; ast vero saniosum, subcruentum humorem, sine ulcere interdum posse secerni, intermittens & periodica hujus fluxus natura jam satis manifestat.

Prognosis. Diarrhea pro magna sui parte symptomatica est: hinc prognosis ejusdem, ex morbis, quibus jungitur, non minus, quam ex ea ipsa, quae hos facile aut exasperat, aut, ex adverso, imminuit, petenda, & aliis hujus operis e locis eruenda erit. In genere, si, quae evacuari oportet, evacuentur, bonum est, & quae cum constante satis levamine fluunt, salutaria sunt. Etsi vero tum color, tum foetor eorum, quae alvo redundunt, ut saepe jam monuimus, non satis certum de morbi causa judicium ferri finant; nullum tamen alvi profluvium est, in quo excretorum inspectio, — non tam sola, quam aliis diagnosis atque prognosis subsidiis juncta, ad has conferre non possit, ac debeat. Quae praeter conscientiam adultis fluit alvus: ea vel de praesente delirio, vel de extrema virium jactura testatur. Si, fluente licet alvo, meteorismus accedit, aut praevius augeatur, malum est; pejus vero, ubi singultus aut vomitus simul ægrum divexant. Quæ morbis diurnis, atrophiae, tabi, hydropi, scorbuto, &c. supervenit, rebellis diarrhoea, lethalis est. Benignos certe diarrhoea effectus agnoscit, quoties ingluvies & cracula primas vias, cibis quibus haec subigendis sunt ineptæ, opplevit; aut quoties vermes copiosi, alia corrupta materia, vel ex viscere vicino, vel ex toto systemate, has alluit, ac tumida hypochondria ex hinc subsidere, functionumque in isto libertas redire cernuntur. Hinc morbi chronicæ diversi ac difficiles, exemplo arthritidis, epilepsie, melancholie, maniae, paralysie, hydropis, surditatis, febrium periodicarum rebellium, obstrunctionum antiquarum, suborta diarrhoea fugantur interdum; saepius ex eadem præceps augmentum assumunt. Diarrhoeæ scilicet protractæ, aut nimis abundantes, nutritionis opus omne præscindunt, sua corpus substantia exhaustunt, secretiones alias circumdant, suspensum, tabem, leucophlegmatiam, œdema pedum, ac lethalem tandem hydrozem inducunt. Flatus sub diarrhoea rebelli diu retin-

tenti, nunc per alvum exeuntes, sonori, vires intestinis vitales redire testantur. Diuturnum alvi profluvium, superaccedente vomitu spontaneo, subinde conquiescit; sæpius, adjunctis simul tormentibus ac febre, alvo nunc clausa, gangrænam instantem prænunciat.

Facile ex istis, quæ lienteriæ sit prognostis, elucet. Aestate consistente, vel sub autumno, prægressæ dysenteriæ ratione, illa magis occurrit. Senibus plerumque lethalis, pueris, junioribus, minus pernicioſa est. Quæ febris indolem periodicæ legitimæ assumit: ea, cito satis hac recognita, medelam admittit. Quo vero diu noctuque magis assidua est, quo diutius, sub siti paucisque urinis, sub ciborum appetitu prorsus abolito, ac oris cavo ab aphthis obſefso, perseverat, & quo graviores morbos consequitur: eo magis exitialis erit. Respiratio difficilis dolorque lateris, vicinam ægro hoc fluxu laboranti tabem prædicunt. Lientericos tandem tumescere, haud rarum est. Ascitidem, ventris tormenta ac vermium egredi, quod ultimum tam tarde hic fieri nos ipſi noī vidimus, interdum præcedunt.

Quodsi fluxus cœliacus nihil præter dimidiā, ut multi voluerunt, lienteriam foret: sequeretur exinde dimidia quoque illi, istius esse pericula; sed aliam primo ex dictis profluvio, ac diabeti non absimilem, esse indolem, non sine magnis argumentis suspiciati sumus & sic majora eidem, quam ipſi lienteriæ, discrimina jamjam attribuimus. Interdum quidem fluxus cœliacus ægros irahit, sed alios subinde præcipitat. Sæpius hic morbus absque cauſa manifesta defuisse videtur; sed leviori ex vitio jam denuo revertitur, ac tandem, maxime in senibus, in tabem, anasarca, ipsamque in mortem ruit.

Fluxus hepatici discrimina non minus ex ipſa hujus morbi descriptione jam satis patent. Affinitatis quidem iste, cum Melæna interdum non parum habere videtur; sed causarum & symptomatum

tum ratio, quam, præter fluxum cruentum, uterque morbus agnoscit, ac diluti magis, & quasi saniosi, in fluxu hepatico, profluvii cruenti conditio, — etsi & in hoc, morbi sub fine, sanguis multus præcipitare ex ano possit, diagnosis prognosinque conduceat. Vidimus & nos divisenis effatum: „quod secundum jecur, aut lienem suppurati, si pus album exiverit, serventur”, confirmari: scilicet ubi febris demum & ipse ille fluxus brevi tempore conqueverint. Amurcam quasi olei excerni, lethale est; nec melior fors illorum, qui ichorosa, livida, aut nigra, rebelli ac pertinaci fluxu deponunt, continuo febricitant, ac tabe indies adaucta, cruribus ventreque intumescunt, dicenda erit.

C u r a. Qui ad caulas hujus morbi respexerit: is nec quodvis alvi profluvium illico sistendum, — nec cuiusvis diarrhœæ sanandæ rationem hoc loco quærandam esse intelliget.

Quotiescumque scilicet vellicans intestinum materia, faburra, vermes, venenum, drasticæ remedia, humor alibi morbose secretus, vel retentus, ac totius cum beneficio luc alluens per ipsam, quam movent, diarrhœam excuti jam possunt: toties non adeo sistendi, quam potius fovenodi, vel, si pigrius materiæ moveantur, etiam promovendi alvi fluxus indicatio subintrat. In ea igitur diarrhœa, quam crapula, faburrarum collectio, vermes corrupti, bilis copia vel indole peccans, producunt: præter infusum tenue florum chamomillæ, aut herbæ Theæ, nihil, — aut illud adeo radicis rhei, quod causam diarrhœæ certius eliminet, præscribimus. Excitatus cum radice lppeca-cuanhæ vomitus, si constans nausea, vomituritio, ruftus nidorosi, superiora versus turgere materias docuerint: istarum ad intestina descensum, ac tædiosam nimis exinde diarrhœam, citius præscindet.

In bilis abundantioris, acrioris ad intestina confluxu, serum lactis, decoctum tamarindorum, fructus horrei maturi; parvæ tremoris tartari dæses, agent.

agent. Si talia profundius intestina irritare videantur: clyster ex aqua, vel sola, vel oximelli juncta, ex sero lactis, conduceat.

Quam draſtica, venena induxerunt, diarrhoeam, in primo caſu, oleosa, emulſio arabica, lac tepidum, tam ore, quam ano, ſat copioſe ingeſta, — in ſecundo vero celetrima veneni rejeſtio, vel, cognita ejusdem indole, antidota ex Toxicologia repetenda, non æquali ſemper hic fortuna, frœnabunt.

Cum ſuppreſſa cutis universæ, vel pedum conſueta transpiratio, intestinorum illam adauxerit, ac ſeroſam diarrhoeam excitaverit: quæ illam reſiuant, præter ledi teponem, vel pediluvium, iuſſum ſambuci, pulvis Doweri conducunt. Emulſio arabica, opii cum grano juncta, vel æqua theriacæ portio in ſambuci iuſſo hauiſta, nimium hunc & intestina torquentem fluxum compenſent.

Dentitionis ex opere ſuccedens diarrhoea, niſi nimia, illius plerumque ſublevat ſymptomata. Sub fortiore, quam par eſt, alvi fluxu, gingivarum, ut alibi docebitimus habenda ratio, atque ad ſyrupum diacodii, aut ad leves opii portiones, emulſioni arabicæ commiſtas, recurrendum eſt. Diarrhoeam ex uſu mexcurii oriundam, iſtius miſſio, potus demulcens, ſemicupium tepidum, fomentatio ſimiſis abdominalis, vel & hepatis ſulphuris ſolutio frœnabunt.

Ad mucoſam diarrhoeam quod pertinet, ea, ſi catarrhi intestinorum effeſsus eſt, non alio certe modo, quam ſerofum, ſimiſis originis, alvi profluviuſ pertractanda venit. Sæpius tamen diarrhoea mucoſa, febris epidemicæ, lentæ imprimis nervofæ, pituitofæ, ut vocant, non temper contagii iſſontis, ſymptoma ſiſtit, ad leges contra hanc ipsam præscriptas pertractandum. Radicis arnicæ hoc in caſu virtutem modo hic tangimus, iterumque monemus: non in mechanica quaſi ſolutione, evacuationeque tenacis pituitæ, ſed in reæto cauſæ, quæ ſecretionem iſtius morbosam indu-

inducit, moderamine, morbi curam esse ponendam.

Eodem modo, si vermes intestinalis folliculos mucosos, quo pituitam copiosus vomant, excitaverint: non haec ipsa adeo, quam illi, curae objectum, alibi a nobis exponendum constituant.

Quid in diarrhoea recens uatorum cruenta indicetur auxili: id, nisi ex generali haemorrhagiarum tractandatum theoria defumamus, ob causae hujus mali obscuritatem majore scilicet in hoc experientia destituti, edicere vix audemus. Radicis rhei, vel corticis cascarillæ infusum aquosum, — sub majore sanguinis jaatura, cum grano uno vel altero aluminis in eodem soluti, & cum Syrupo cinnamomi, saltem proponimus.

Diarrhoea sihenica causas, a quibus pendet, vel sola tandem tollit ipsa; hinc minime vel cum opio, vel cum adstringente remedio fistenda est. Si vero lentius, cum torminibus acutis, vel cum febre incedat: praeter viatum tenuem potumque frigidiusculum, hirudines, prout vel haemorrhoidum, vel menstruorum, vel lochiorum fluxus per causas excitantes suppressus, & sanguinis in vaforum gastricorum systemate congestio facta sint, vel ano, vel perinæo apponendæ; aut, ubi symptomata inflammatoria urgent, ut in ipsa enteritide, venæ secundæ sunt.

Diarrhoeæ chronicæ rite pertractandæ ratio præcipue huc spectat, et si fateri oporteat, ob causas hujus profluvii saepe vel nimis absconditas, vel cum exiguo successu oppugnandas, incertitudinis ac difficultatis quamplurimum nos premere. Nullibi nempe major est in morbis gravioribus remediorum, quam in quibus insignis istorum copia venditari solet, penuria. Divitias extollit vel rerum exercitio destituta juventus, vel auri magis, quam Scientiæ ac sinceritatis amica, plebs medica; fenebris, fronte cicatricibus non minus ac lauri foliis cincta, ne imperfæcæ obfit incremento Scientiæ, veri-

veritatem, in qua sola gloriari fas est, cur reticeat, non habet.

Quæ profluvia alvina lentius decurrent atque hominem consumunt, ea, pro maxima parte vel ex sola ventriculi, intestinorum atonia & morbosā sensibilitate, vel ex universi systematis adynamia simul his juncta, oriunda, excitantem sibi methodum omnino, sed cautam, ne, quæ primo contactu intestinalem intubum agunt, remedia, hunc nimis exstinctulent, requirunt. Ipecacuanhæ igitur radicis pulvis ad granum unum alterumve, omni bihorio, cum elæosaccharo macis, adulto ægro, porrectus, quod non minus intestina excitare, quam motum eorum peristalticum paulo invertere valeat, apprime conductet. Ipse adeo vomitus hoc per remedium, si vires admitterent, excitatus, aliquando fuit utilis; ac rebellis diarrhœa, a suscep-
to itinere maritimo, quo stomachus non paucis sub-vertitur, hinc inde sanatur. Si media sub diarrhœa fortes intestinis novæ collectæ fuerint: pulvis radi-
cis thei, cujus interim non a sola evacuatione vir-
tus circumscribitur, sub curæ principio, vel solus, pauca dosi, vel amaris commixtus, illis, quæ al-
vum contineant, præmitti potest. A lenioribus
dein hujus indolis remediis, ad magis efficacia asten-
dendum est. Radicis columbo pulvis, ad scrupu-
lum; ter quaterve in die porrecta, optatos no-
bis effectus sat saepè præstítise conspecta est. Radix
arnicæ, singulo bihorio aut trihorio, a drachma
dimidia ad integrum in pulvere porrecta, in dia-
rrhœa sub typho symptomatica laudes non vanas
sibi promeruit. Semen etiam plantaginis veteribus
non insolitum, usu medico non prorsus excluden-
dum est. Præterea cortex simarubæ, cascarillæ,
nucis juglandis, glandes querciæ, lignum campe-
chinum, decocti sub forma porrecta, huc pertinent;
Aluminis ruppei granum unum vel alterum, cum
gummi mimolæ aliquoties in die porrectum, gum-
mi Kino, aliis proficiunt. Tormentillæ radicem,
fabam, ut vocant, pichurim, ab aliis laudatam,

nos

nos in usum non vocavimus. Raro cortex peruvianus hoc in profluvio nobis profuit. Sitamen id ipsum intermittentis indolem febris assumat sacram omnino ille anchoram constituet. Opium vero, vel dictis remediis junctum, vel sola emulsione arabica suscepit, virtutem illorum adauget, vel & sola theriaca sufficit. Pulvis Doweri, ad granum unum vel alterum, quovis bihorio, porrectus, pertinacem hinc inde sedat alvum. Diarrhœam sub typho singulis rebellem, cum clystere ex vino injecto sanavimus. Enemata quoque alia, vel amylo ac opio nupta; hinc inde profluvium sistunt.

Quodsi rheuma, podagra, herpes, vel alia impetigo, externa corporis parte derelicta, intestinis vim fecerit: vesicans emplastrum loco pridem affecto impositum, semicupia tepida, convenient. Non vano consilio antiquitas, cum acria intestinis incumbentia pro causa morbi agnovisset, lactis recenter multis potum commendavit; aqua calcis vero huic superaddita virtutem remedii, recentiorum in manibus auxit. Cauteria adeo veteres ac recentioris quoque Aegypti medici, pertinacis diarrhœæ sub cura, si adhærens intestinis acrimonia in suspicionem venisset, ventri apposuerunt, diuque locum, vel exustum, vel per pharmaca exulceratum suppurari jusserunt.

Quodsi glandularum in mesenterio infarctus & obstrudio profluvium alvi chronicum non modo comitari, sed — quod rarius continget, producere videretur: remedia, quæ illis, ut alibi docebimus, solvendis convenient, forent præscribenda. Veremur interim, ne vias, quæ chylo ipsi clausæ sint, medicamenta facilius legant; ac certe solventia sic dicta remedia, nisi erigentium, morbi causæ oppositorum, ex classe petantur, alvum jam nimis laxam, cum damno ægri laxiorem reddent.

Convalescentibus, tintura corticis peruviani, chalybeata, aquæ martiales cum lacte asinino, equitatio, erunt proficia. In genere vero, quod alibi jam fecimus, monendum hic est: ad strin-

gentia sic dicta remedia majore pondere porrecta, haud raro alyum non tam fistere, quam potius augere. Quaecunque vero adhiberi hic morbi volunt, nisi ventrem simul pedesque a frigore fo- veamus, sat raro illa proficiunt. Nec minus vel optima remedia non ob aliam rationem toties in cassum adhibentur: quam quod ægri, in morbotam tædioso; ac tam facile reddituro, regiminis stridio- ris impatientes vix quidquam sublevati, monitis medicorum recalcitrent, ac vel in victu, vel in potu, vel aliis in rebus iterum iterumque delinquant. Hinc summa in selectu ciborum ac sobrietatis in legibus observandis cura diu, & morbo adeo jam, ut videtur, devicto, ponenda est. Fructus horrei, olera, potusque in fermentationem proni, pingues stomachoque graves, cane pejas & angue fugiantur; panis vero biscoctus, carnes teneræ, affatae potissimum, ova recentia, parca manu, sed saepius offerantur oportet. Potus copiosus, cibos per intestina citius præcipitat: hinc paucus hic esto, vel ex aqua, melius destillata, cui tosta panis crusta & corticis cinamomi integri portio commissa fuerit, vel, quibus id rerum inopia non vetat, ex vino generoso, non acido, utpote vel cyprino, vel malacense, vel capense sic dicto, vel madera sicco, ut vocant, vel Tintilio dirotta, &c.

Non alia, quam quæ a nobis ad diarrhoeam adynamicam medendi methodus laudatur ad lienteriam & ad fluxum cœliacum commendari meretur. De omni quoque diarrhoea chronica, habituali, valet consiliari summi scriptoris de medicina latini: „cum in omni fluore ventris, tum in lienteria præcipue necessarium est, ut hæc ipsa moria in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.” Quodsi fluxus cœliacus, cum diabete analogiam agnosceret, quam de hac non minus, quam de variis secretionibus mucoso-puriformibus, lente atque cum tabe incedentibus suspicati jam sumus (ut cui objecto per certiora experimenta ultius investigando præmium ab imperiali Academia

Vilnensi nuper publice constitutum fuit) tunc vieti animali, ut recentiores in diabete curaado experientiae, & alios, & nos ipsos docuerunt, — licet eundem supra suaferimus, prorsus foret renunciandum. Senis, lienteria omnibus rebelli laborantis exemplum in fastis medicis exstat: cui electuarium ex conservæ rosaram rubrarum antiquæ, sex unciiis, ex theriacæ optimæ sex drachmis, cum myra cydoniorum confectum, & ad unciam dimidiā, nihil superbibendo, exhibitum, sanitatem restituit.

Etsi vero sola ratio, in profluvio alvi provedo, ac fab virium ad eodem inducta majore jactura, usui evacuantium fortiorum prorsus contraniti videatur; ea tamen qua in experientiam, ut rerum magistram ferimur, reverentia, ne casum, Taurini, octodecim abhinc annis a nobis observatum reticeamus, nos cogit. Vir scilicet quadrage-narius, ab annis jam aliquot diarrhoea laboraverat, omnibus medicorum illius metropolis celebriorum tentaminibus rebelli. Ab egregio tunc temporis Instituti clinici Taurinensis Professore, qui curam ægri jam diu gesserat, mox a nostro in hanc urbem adventu, in consilium vocati, prognosi, ob tabem summam febremque lentam, & alia pejoris notæ signa, vix non certe exitiali instituta, aliqua adhuc, a nobis quondam in aliis proficia visa proposuimus; sed & ista spem paucam omnino fefellerunt auxilia, cum accedens posilicè agyrtæ, sanitatem, ut solent, certam promiserit: & hunc in finem drafticum, nec tamen cognitum aliis, pulverem exhibuerit. Ad orci fauces hic, alvum enormi effectu movendo, ægrum perduxit; — sed quoque, morbo prorsus abinde devicto, remedium audax eripuit. An vitrum ceratum antimoniī, in dysenteria quondam a multis laudatum, nec tamen semper in suis effectibus tam vehemens, huic subfuit? — An draftica remedia, cereolorum, quos urethrae in chronica medorrhœa, atque hanc in acutam, breviore temporis spatio cessaturam,

convertimus, adinstar, intestinorum, in tunicam villosam agunt, & morbolam secretionem aut invertunt, aut fistunt? — Sed quis unicum, et si felix, illico pro norma exemplum prudens arripiet? Aut quis, sub tanta virium imbecillitate gradum stimuli majoris, qui sanitatem restituat, non mortem acceleret, inducat definit?

Veterum de fluxus hepatici tum īdole, tum causis doctrinam vacillare jam diximus: sequitur, nec methodum medendi, antiquae hypothesi innixam, esse firmiorem. Etsi vero & nostrum de hoc morbo judicium vix in omnibus satisfaciat; ex eo tamen, quod nec hepar solum morbi sedem constituere, nec semper visceris cujuscunque demum, abscessum aut ulcus hic subesse, & materiam illam sanie similem largiri, — nec abdominis adeo, quam totius systematis culpa interdum hanc fluere, noscamus: magnum arti salutari incrementum accessit.

Scilicet ubi vel hepatis, vel lienis, aut visceris alterius abscessus vel ulcerus hujus profluvii causam in se continet: hoc milero rerum, sub statu, ad ea, quae de viscerum abdominalium suppuratione pertractanda in libro de inflammationibus, partim jam diximus, — tum ad illa, quae alibi de phthisi, ejusque moderandis effectibus docenda supersunt, recurrentum, & ne purulento, sanioso, & internis partibus infidiose humori via per alvum praeccludatur, curandum est.

Si, ut in cœteris alvi fluxibus alia aliaque per alvum excernuntur, ita hujus morbi sub aspetto, secretio saniosa, ulceris latentis adinstar, alvum solvat: tunc eadem, quam ad diarrhoeam jam supra indicavimus, medendi methodus requiritur.

Si vero hic morbus legitimæ intermittentis subjetetur imperio: tunc ea, quae de hujus curatione jam satis exposuimus, erunt illi opponenda.

ORDO IV. GENUS V.

D Y S E N T E R I A.

Ad morbi atrocis multasque strages humano generi quotannis parantis, Dyfenteriae nimirum, seu difficultatis intestinorum, historiam tandem accedimus. A profluiis quidem istam,— quod alvus in eadem suppressa magis, quam profusa esset separare conatus est clarus Scotiæ Nosologus; interim non omnis dyfenteria, sub invasione, alvum tam parcam, ac sub morbi incremento, agnoscit; apud multos in chronicam diarrhoeam illa convertitur; nec certe paucum illud, quod intestinis cum tenesmo continuo hic exprimitur, a profluvio magis, quam catarrhus, abludit.

Definitio. Est vero dyfenteria, corporis totius febrilis affectio, in intestina, maxime crassa, furiens, æstatis sub fine, in serum autumnum, satis raro matérius, epidemica, — interdum sporadica, cum torminibus, continuo ad alvum deponeandam, sed inani fere stimulo, & puriformis, saepe cruentæ materiæ, ex recto intestino, frequenter plus minus inflammato, sub diro tenesmo, defluxu.

Divisio. Non omnis igitur dyfenteria, singula hæc signa præ se fert; sed plurima illi, tum ex febre, cuius modo symptoma constituit, lithenica nempe, vel asthenica, eaque vel continua

nua, vel intermitte, — vel simplici, vel cum vermis, faburra, interdum cum visceris alicujus phlogosi complicata, differentia accedit. Nec acuti semper morbi, sed & chronicci, plures per menses extensi, formam dysenteria interdum assumit. Quam morbi hujus divisionem a colore materiae per alvum excretæ diverso, nunc albo, nunc rubro, petierunt: non magno illa in arte vel cum lucro suscepta fuit.

Sympotomata. Prima morbi hujus invasio, ab illa diarrhoeæ, epidemice haud raro dysenteriam praecedentis, sequentis, non semper abludit. Sæpe nempe cum horrore, interdum cum frigore sat notabili, & per horas adeo extenso, hæc incipit; ponderis ad ventriculum ingrata sensatio, oris amaritiæ, nausea, vomituritio, lassitudo, termina circa umbilici regionem, alvum (apud plures, per dies adhuc aliquot satis copiosam, aspectu biliosam) annunciantia, quin tenesmus apud omnes, tam cito se prodat, succedunt; calor corporis cum pulsuum frequentia, siti, augetur, donec fæcum omnis supprimatur evacuatio, & pauciora quidem adhuc liquida, sed cum nisi majore, cum diris ac frequentius frequentiusque redeuntibus terminibus, mira vultus contorsione vix non semper indicatis, cum ardore, dolore, tenesmo ad anum, — tandem vero, præter materiam mucoso-puriformem, nunc albescensem, nunc sanguineam, nunc autem viridem, perpaucam, specifico fere odore fætentem perparum exprimatur. Quibusdam, præcipue vero pueris, ob dejectionum frequentiam, & nixus vehementiam alvus ipsa, sedo sane spectaculo iterum iterumque prolabitur, ac, nisi promptius reposita, strangulatur & cito gangrænæscit. Tantum vero ad gradum doloris in abdomine vehementia apud hos vel illos evexitur: ut ab eo non minus ac in colica saturnina, brachii aut pedis unius vel alterius paralysis sequatur.

Sat multos interim apud ægros, modo longe diverso hæc se habent: nullus sæpe horror, aut calor morbosus hos a morbi principio divexat; ciborum adeo non in omnibus deletur desiderium; pulsuum vix manifesta apud alios frequentia occurrit: quo factum esse censeris, quod plures scriptores febrim inter characteres dysenteriae necessarios (utpote in alia, quæ illam, saltem adultiore, confirmant, morbi symptomata, in lasitudinem, morositatem, cutis siccitatem, sitim, in urinæ mutationes, in ea, quæ sub fine, vel ipsis in arteriis, succedunt, — cum tamen vel ipsa in febre nervosa non absimilis interdum sit rerum conditio, haud satis attenti) admittere recusaverint. Quod vero magis adhuc febrilem dysenteriae naturam comprobat, est: quod morbus hic certas fere per horas aliquomodo remittat, vespertino autem, vel noctis tempore, quo febriles accessiones exacerbari consueverunt, magis furiat. Non paucos ægrotos & nos observavimus, quos jam prima morbi die, vel altera, præter tormina, innatis alvum deponendi conatus, ac vehemens temerarius, ut princeps illius phænomenon, corripuerint. Sunt quibus nec fæces, nec humor puriformis, vel solus, vel sanguini remissus, sed merus crux, interdum lat multus, — quia semper igitur res pejus incedat, — quid quod cum bono aliquando istius, in robustis, cum successu, per alvum excernatur. Dysenteria epidemica observata fuit, in qua aliquot pueri, viri, mulieres, ab ipso invasionis momento ne de minimo quidem dolore conquerebantur; sanguinolenta tamen confessim egerebant. Aegri alli torminibus, hi vero nullis torquebantur; & licet viderentur hi mitius ægrotare citiusque evasuri: omnes tamen sorte eadem peribant. Quomodounque vero hæc, morbi primo sub stadio, se habeant, sat cito tamen febris eidem, vel propriæ, vel epidemicæ constitutionis jure, dominantis character se manifestat.

Ac primo quidem, fortiores habitu, cujuscumque demum ætatis aut sexus, homines, — vel juventute sic regnantis morbi genio, minus etiam robusti, mox a febre violenta, continua, frigore némpe magis conspicuo, calore magno, ac pulsu frequente, sub initio saltem pleno & magno, post hinc vero contracto & duro, — maxime autem a sœvis torminibus, hinc inde cedere aut cessare viuis, mox vero cum augmentatione reddituris; uni fere loco abdominalis infixis, mox omnem super ventrem dispersis, invaduntur. Urgente sic istius, attackum recusantis, non raro duri, dolore, vomendi conatus, vel adeo, ut in ipsa enteritide, vomitus succedunt. Interea vehemens in recto intestino, ac ad ipsum adeo perinæum, vel urethræ canalem, ardor, tenesmus, dysuria, stranguria, cum paucō & flammeo, vel aquoso prorsus lotio, lumborum, coxarum dolor, miserum divexant. Hic morbi, celeriore ingressu incidentis, est, quo; aut ex vasis hæmorrhoidalibus distillans, aut ex villosa intestini tunica, sœpe, apud infantes præcipue ac juvenes, per ani sphyncterem prolapsa, strangulata, tumente, morbose secretus sanguis, copiose fatis profiliens, symptomata imminuat; ubi crux vena detractus imprimis corium densum, atque concavam in insulam contractum mox offerat; ubi methodus medendi excitans, potus spirituosi, remedia, ut vocant, antidyfenterica, seu adstringentia, sifptica, opiate, extemplo morbum adaugeant, ac alvum per dies quidem fistant; sed ventris cruciatus mirum accendant, tumorem, duritiem, ac instantis intestinorum, in dysenteriis lethibus frequenti, ad rectum, præ aliis, malo, gangrenæ pericula vel maxime intendant. Sub hac rerum conditione, lingua aridissima, pulsus contracti, celerrimi, inæquales, singultus, vomitus, ac, alvo demum involuntaria, cadaverosa non obstante, meteorismus, frigus extremitatum, sudor algidus cum æstu internorum, lipothymia;

ac

æ tandem, sub plena dolorum cessatione, mors ipsa, sequuntur.

Mitiore quidquam sub morbo, & febris, & dolor abdominis, & ipse tenesmus minus urgent; inter liquidas dejectiones interdum hic fæces figuræ, globosæ, cum remissione symptomatum eximia, deponuntur; urina nec limpida nimis, nec æquo saturatior excernitur; cutis minus sicca est.

Haud raro, tum in hac ipsa, tum quavis alia dysenteriæ sub specie, materia puriformis, ab intestini recti superficie interna morbose secreta, solidescit, ac in pseudomembranas conversa, variis sub formis, per anum, aut in frustis exiguis, contortis, aspectu floccosis, levissimis, expellitur, & liquidis, simul expulsis materiis caruncularum sub nomine, innatat; aut longiores in pellucas, — aut in tubos polyposos, intestini, cui adhaerent, figuram referentes, efformata, dejectionibus inhæret; aut demum, ad sat magnam longitudinem, ex ano, ut diu pro tunica villosa, ab intestino detersa, per judicii errorem sit habita, ætatem incutiens, propendat.

Quodsi hæ pseudomembranæ intestino firmius adhaereant ac tandem adcrecant: quod quondam in laryngis ac tracheæ inflammationibus contingere, & in ipso intestino recto, a phlogosi correpto, factum esse, fœminæ exemplo docuimus; — aut si, spatiis fibrarum, tunicarum intestini intermediis, cellulosis, collectus humor putiformis solidescat, ac istius diametrum imminuat; tunc ægrum, licet hoc a morbo restitutum, perpetuae circa vias stercorales angustiæ multæque miseriae expectant.

Nec minora ægros quondam dysentericos malala prement, si, quod magnis, eadem in paragraphe, alibique allatis cum exemplis jam satis illustravimus, inflammati & cum vicinis visceribus concreti suppuratione intestini recti, aut colon sequatur.

Tanta vero tenes mi fortioris in quavis dysenteriae specie pertinacia est, ut & morbo jamjam absoluto, in quibusdam ille sat longam temporis per moram, vasorum hæmorrhoidalium, a malo prægresso magis turgentium, vel tunicæ villosæ sensibilitati morbosæ innixus, continuet.

Frequentissima vero inter omnes, dysenteria est asthenica, et si hæc quoque gradus vehementiae diversos utique agnoscat, atque hoc anno, blandius decurrat; alio autem, maligna, vel ipsius pestis in morem, insidias horrendas struat. Qui fidam typhi, seu febris nervosæ gravioris imaginem a nobis depictam coram oculis posuerit, eique jamjam allata partim dysenteriae phænomena, ut symptoma, superaddiderit: is longiore hic dirissimi, & vix non integrum sibi soli librum requirentis, morbi descriptione haud facile indigebit. Ut breviter, sed quantum interest, rem expediamus, subita hic & magna, vel summa mox virium vitalium prostratio, cum pulsu exili, inæquali, urina sanæ fere simili aut pallida, aquosa, artuum tremore, subsultu tendinum, spasmis, somnolentia, deliriis, extremis abdominis cruciatibus, interdum fere nullis, tenesmo crudeli, singultu præfocante, lipothymiis, — non raro petechiæ, maculæ lividæ, nigræ, miliaria, — aphthæ copiosæ tum oris & faucium in cavo, tum in œsophago, ventriculo, intestinis, per sua symptoma cognoscendæ, se se manifestant. Dejectionum numerus hic fere infinitus est; ac tanta interdum per intestina, tenuis, saniosæ materiæ, vel sanguinis soluti evacuatio contingit, & ægros non minus, quam in ephemera britannica sudores, quos inversos fere hic sifit, brevi tempore penitus exhauriat. Multis sane partimque gravissimis dysenteriae epidemiis plures apud populos, quibus oculo fere per lustra pro viribus adstitisse gloriamur, inferuimus; sed horret adhuc animus ab illa, quam viginti tres ante annos Bruchsaliæ observavimus. Primum hæc teneros infantes quamplurimos, quin opem

opem medicam his parentes ferri curassent, cele-
riter maestavit, mox adultos, ut solet, pauperum
ex classe, morbus corripuit, & jam tertia quartave
die, primis scilicet illius principiis neglectis, mag-
na ex parte trucidavit. Cadaveris sub aspectu ali-
qui ex ipsis per cubile ad fenestras profundas vacil-
lantes, nobisque manus jam frigidas & tremulas
porrigentes, priusquam de periculo somniaffent,
sequente jam die exspirabant. Brevissimo tempore
haec infelix constitutio & naia, & fausto sub omnię
extincta fuit. In castris, in urbibus obsidione cir-
cumductis, & in classibus maritimis, nec minus in
carceribus, ergastulis, strages saepe haec dysenteriae
species, immanes, a plebe, ad cives reliquos &
ad classes istorum potiores transire solita, edidisse
est vifa.

Frequentius hac dysenteriae sub specie, gan-
græna tubum intestinorum, imprimis recti, pre-
hendit: quo in casu, termina quidem, ac ipse te-
nesmus omnino cessant; sed meteorismus subnascit
tum, singultus perpetuus, ægrum vix non præfo-
cans, æruginosus saepe vomitus, extrematum mar-
moreum frigus, sudor gelidus, alvus copiosa, ca-
daveris fætorem spirans, anxietas, non raro sopor,
deliria, oris extrema siccitas, vox rauca, aphonia,
dysphagia, facies hippocratica, lipothymiae fre-
quentes accedunt, ac mortem vicinam annunciant.
Vidimus tamen, ubi haec, lethalia aspectu, sym-
ptomata per mensem, quin haec ipsa sequeretur,
urgebart.

Si mitius dysenteria incescerit, quo ordine
symptomata sub morbi principio increverant, hoc
deum sub fine illius sensim sensimque minuuntur.
Termina & simul suam ferocitatem deponunt, te-
nesmus mitigatur; flatus hinc inde sonori per anum
redduntur, fæces aliquando figuratae cum emolu-
mento, vel saltem pultaceæ minusque liquidæ se-
cedunt. In ægris quibusdam, exanthema cuta-
neum, pruriginosum, pustulosum & quasi variolo-
sum, in aliis squamosum, aut crustæ laetæ fere
simi.

simile, in cute, — apud alios, dolor artuum quasi rheumaticus, intestina liberasse videntur. In sat multis diarrhoea chronica dysenteriam, hac ipsa sanata difficilior, subsequitur. Hæmorrhoidalia non raro symptomata a prægressa dysenteria, aut major ani sensibilitas, aut ipse adhuc tenesmus, convalescentes hinc inde sat diu premunt. Exhau-
stos nimis a morbo graviore homines, aut hydrops, aut tabes tandem perimunt.

Causæ. Varias dysenteriæ causas as-
signayerunt medici: hi enim, & quidem antiquis
non minus, ac recentioribus temporibus, fructus
horreos hunc morbum producere, — illi, fri-
gus autumnale, maxime nocturnum, post dies
calidiores, eidem pro fundamento esse, — alii,
contagium hunc ipsum generare, — bilem sub
æstivis caloribus corruptam huic anfam præ-
bere, — in constrictione coli intestini a fæ-
cibus duris irritati rem fere omnem esse positam;
alii putarunt.

Fructus horreos tanti quidem criminis in-
fontes esse, veterum jam aliqui viri eximii nota-
runt; & qui dysenterias iis adeo temporibus, qui-
bus aut nulli sunt ex illis, aut quo fructus necdum
ulli gustari potuerant, epidemice tamen per inte-
gras provincias grassari viderunt: illi non vano
hanc causam argumento rejecerunt.

A frigore, ac suppresso transpirationis cu-
taneæ ab opere diarrhoeas non paucas proficiisci,
ultra concessimus; nec sub fluxu dysenterico, nec
ab eo jam sedato, rheumatismi, illinc inte-
stinalis, hic, vagi, defunt ubique symptomata.
Interim vel omni anno, vel mensibus illius quibus-
vis, refrigerii suppressæque transpirationis haud
deest occasio; nec tamen anno quovis, tempestatis ra-
tione licet iniquo, nec fere aliis, quam seræ æstatis ac
autumni sub mensibus, intestinalis difficultas venit
in conspectum. Accedit, quod in morbo, sub quo,
tepidio in lectulo detentus æger hunc ipsum quo-
vis fere momento nunc deserit, nunc repetit, rheu-
ma-

maticis affectionibus, quin hæ ipsæ fluxui dysenterico ut causa subfuisserent, ansa dari potuerit; & quod, si novo hoc sub morbo, alter ille compesci videatur; hoc ipsum per successionem contigisse ex eo non satis certum sit: quod morbus novus, quidquam atrox, alterius licet originis, antecessori tamen suo saepe legem imponat. In multis sane, quos dysenteria gravis corripuit, nullum omnino præcessit refrigerium; nec tenerum infantum ab illis satis tutæ sunt cunæ; nec cœli septentrionalis magis, ac meridionalis, aut vicissim, illa progenies est.

Contagii hoc in morbo rationes nunc satis conspicuæ, nunc nullæ esse videntur. In castris, exercitibus, in locis obsidione cinctis, in carceribus, ergastulis, nosocomiis, apud plebem, domibus angustis, impuris compressam, & ingressu prior, & frequentior dysenteria esse consuevit. At vero nec hæc quidem perpetua sunt. Interdum pauci ejusdem habitaculi incolæ, interdum plures hoc a morbo plectuntur. Solitariæ exemplia dysenteriæ, & quæ in alios, quamvis sibi diu expositos, nequam transiverit, haud raro occurrunt. Per decem annos, quibus Vindobonensi præfixi fuimus magno nosodochio, plures quidem in illud dysenterici suffeerti fuerunt: sed ex his in alios morbus ita non transiit, ut manifesta esset hoc in loco contagii illati propagatio. Ne methodus medendi felicior ubique contagium latuisse satis confirmat.

Ex bile, sanguinis corruptis, acrioribus dysenteriam quoque, sicut morbos vix non omnes, ætas nostra, plus quam ulla alia, nimis diu derivavit. Quæ interim tot aliis in locis, sed potissimum quæ de ipsius cholerae natura & caulis adduximus argumenta, ea hanc oolidam Icholarum hypothesin satis infringunt; nec medendi ratio melior & hanc magis suffulcit. Qui bilem hic copiosus & acriorem in hepate secerni, & sic ex illa morbum, de quo agimus, ori contendunt: hi etiæ ve-

ri quid afferant, effectum tamen cum causa confundunt.

Sed magni certe momenti, hac rerum sub indagine, intermittens hinc inde dysenteriae character est. Hæc morbi indoles scilicet jam sola satis ostendit, dysenteriam alterius morbi symptoma esse posse: unde facile, nunc saepius atque aliis sub rerum conditionibus hoc modo morbus incedat, quod certe de scorbuto dicendum est, necessitas eruendi deducitur.

Non aliis est, qui guttur, seu intestinorum per fauces introitum, — quam qui anum rectumve intestinum, seu intestinorum exitum, occupet morbus; ac summa plures cynanchis species inter atque dysenteriam affinitas intercedit. In angina fortiore, sensus ardoris, rubor, inflatio, tensio, puriformis, interdum subcruenti humoris secretio, scercatio continua, deglutiendi nifus perpetuus, dolore plenus, ac tenesmo qui ad anum est dysentericis, in omnibus persimilis, occurunt. Cynanches membranacea, ulcerosa, cum dysenteria gravi, sed potissime cum maligna, vix non in omnibus conspirant; ac si cut maculae cinereæ, ex livido nigrescentes, gangrenosæ fœtidæque illinc fauces, œsophagum, laryngem, — ita rectum, vel & colon intestinum, in illis, quos dysenteria enecuit, frequenter occupare cernuntur. Quæ hoc in morbo carunculæ, pseudomembranæ, concretiones polyposæ per anum haud raro secedunt: illæ in cynanche membranacea per tussin expelluntur.

Atqui cynanche quævis, nisi localem modo affectionem constituens, non morbus princeps, sed constitutionis, febris, nunc hujus, nunc vero illius symptoma est; ac ipsa angina ulcerosa, scarlatinæ cum typho majore incedentis satellitem exhibet. Quodsi ergo febris, quæ morbum talem, vel quæ dysenteriam malignam pro symptomate agnoscit, contagio suam debuerit originem: difficult-

eritas quoque ipsa intestinorum particeps erit contagii, nec tamen erit illis in casibus, in quibus morbi contagiosi effectus non fuerit. Causae hic certe non requiriuntur specificæ; sed quæ hiberno sub gelo pneumonias, typhos, — quæ vero tempore catarrhos, fauciunæ & lachrymæ multipliæ, erysipelata, quæ cestivo, iterum febres aethenicas cum alvi fluxu copiolo, & alia inducent: illæ ipsæ (quo certe & frigus, & transpirationis suppulsionis, & rheumatismus, & alia sene multa pertinebunt) alium in modam directæ, aut utrum sub decursu huic formæ favente, intestinum magis rectum & colon afficient, ac præter febris sibi propriae, nunc intermittentis, dysenteriæ quoque symptomata excitabunt. Fructus quidem horrei, dysenteriæ culpam epidemicæ non habeat; sed quidquid de illorum adeo virtute in illa sit dictum, in copia ingelli, imprimis immaturi, aquosi, ubi primum jam corpus in hunc morbum est, eandem magis prouite invitabunt. Eadem de multis oleibus, ab excrementis, succis suspeditis, larvis plurimorum infectorum, uligine, vel alto morbo præter morem obfatis, corruptis dicenda sunt: quæ igitur esculentæ curam magistratum majorem aduentantib; autumno dii temper explicant.

Effectus dysenteriæ frequens, inflammatio, diversæ indolis, intestini recti, aut coli, erysipelacea, interdum profundior, est. Raro ulcerus, quod veteres hic morbi accularunt, interdum tamen, subnascitur. Per dies novemdecim hoc morbo ægrotaverat mulier, tres ante annos in Vindobonenſi noſocomio defuncta. In recto intestino non minus, ac colo ſinguſtro atque transverſo, inflammationis comparebant vellitia atque vera hinc inde exulceratio. Aliibi, dictorum canalium superficies interaa a pseudomembrana sique varus excrecentiis erat obducta. In calu lethali frequenſtissime gangræna ſucceſit. Intellina crania in aliis,

ut diximus, hoc a morbo solito densiora, rigida, coriacea & contrafacta reperta fuerunt.

P r o g n o s i s. Prognosis loc in morbo momenta, tum ex ægri prægressa conditione, febris morbum inchoantis ex indole, tum ex cognito gradatim epidemicæ constitutionis charactere, ac tandem ex serie & successione symptomatum, eruenda sunt.

Aetas tenerior, proœcta nimis, pubertatis instans periodus, graviditas, puerperium, corporis habitus debilis, valetudinarius, pusillanimitas, dysenteriae pericula augent.

Quam febris intermittens, ut symptomata, producit ægritudinem, hanc recta illius pertradtatio facile fatis dissipat. Vidimus & nos, præviæ huic febri periodicæ, dysenteriam, ut morbum alienum, successisse eamque suspendisse; cum vero hæc ipsa sanata jam esset, febris iterum quartanæ typum, ut antehac, rediisse. Dysenteriae ex febre energica venientis, aut intestinalis modo catarrhi specimen sistentis, haud taata, sub cura morbi debita, esse solent discrimina. Neglectis vero mali principiis, enteritis & gangraena timendæ sunt. Proluvium cruris ex ano, etiam sat multi, sub hujus morbi exordio proficuum esse solet. Dysenteria, febris asthenicæ intensæ, contagiosæ, seu typhi gravioris effectus, quamplurimum ominosa est. Sæpe febris lenta nervosa dysenteriam sub initio fatis mitem offert, atque sub symptomatum apparatu non magno infidiose blanditur, eundo vero larvam mox abjicit, ac improvisa nunc struit pericula. Sæpius mox primus morbi insultus aperte fatis hæc prodit: virium postratio conspicua, ventriculi oppressio, vomitus, dolor abdominis atrox, continua, sed vana desidendi cupiditas, tenesmus, parturientis nixui mulieris æqualis, nec sere definens, dejectio pauca, nunc rubra, nunc alba, scenam aperiunt, typhique gravioris sibi prompte symptomata succedunt; donec viribus in totum de-

iectis, aut novus sub fine morbi vomitus, æruginosæ bilis rejectio, vel cardialgia gravis, vel infamis medicis singultus, ardor abdominis fixus, continuus, meteorismus sequatur, ac præter petechias, aut maculas nigras in cute comparentes, aphtharum cohors per cesophagum ascendet, oris cavum, linguam obducat, vocem omnem ac deglutitionem elidat, suspendat. Tandem dolor quidem omnis in abdomine cessat; nec tamen singultus supprimitur, sed, quod supra jam monuimus, facie collapsa, pallida, vel brunea, oris antri siccissimo, nigrescente, soporofus, oculis semiapertis, in dorso, cruribus inverecunde divaricatis, jacet æger, ac præviis horborygmis, deleto sphyncteris ani officio, alvum liquidam, nunc multam, bruneam, subnigram, fetidissimam, inscius amittit. Facile nunc lipothymiae sibi succedunt, subsiliunt continuo tendines, extremitates frigent, sudor viscidus, glutinosus has obducit, ac tandem, tempore non æquali, sed ad dies quindecim, viginti, aut longe plures extenso, interdum sat brevi, finis tantis miseriis, ac vita imponitur. Paucissimi, sed, ut jam supra monuimus, aliqui tamen, hinc inde vitam, vix non in totum amissam, lento passu recuperant. Paucarum dierum spatio dysenterias malignas subinde mortem induxisse, jam diximus.

Est, ubi prima dysenteriæ epidemicæ invasio quamplurimis, — sub fine vero paucis, lethalis sit. Inverso prorsus ordine hæc res interdum incedit, vel & medio regnantis morbi tempore major erit civium jactura. Hiberno redeunte gelu, morbus plerumque disparet, illis nempe, quos chronicæ nunc diarrhoea divexat, exceptis.

Nec semper tam funestus morbus dysenteria est; aique tunc præclara methodum nunc hanc, nunc illam venditandi, offertur occasio. Bonum erit utique, si rariores sint, aut sicut alvi excretiones, fæces vero copiosiores, pultaceæ, & cum dolorum moderamine deponantur. Calem hoc illi-

morbo fieri mollem, tractabilem, vaporosam, vel ample, non viscidō sudore madescere, urinas & flatus sonoros facile secedere, opportunum est.

Cura. Tam diversa causarum, quæ dysenteriam inducunt, & morbi ipsius ex indole, erui satissim potest non unam huic malo medendi methodum esse opponendam. Insano quidem nisu vulgus insistendo hoc profluvio vix non unicam ponit operam, ac insignem antidysentericum, adstringentium scilicet, siptieorum, opiatorum, consilii catalogum; sed qui hos agyrtarum veterinarumque errores correduri, ex vana hypothesi, ubique bilis rancidam, rodentem, faburrasque olenit, ac in his per repetita emetica & per evacuantia alvum remedia eliminandis, dies noctesque terunt, non minores hi generi humano strages parant.

Quodsi nempe dysenteria subiecta robusta, juvenilia, succiplena, vel quavis ex ratione ad morbos energicos disposita corripiat, ac febris, hypersthenicae symptoma constituat; si dolor inten-
siorum atrox, ventris major ad attackum sensibili-
tas, tenesmus vehemens hominem divexent; si
pulsus satis constans, magnus ac fibrans, aut praedoloris vehementia contractus, parvus, sed durus compareat: tunc facta, atque repetita adeo pri-
mis morbi temporibus venæfæctio, ac methodus debilitans, præstantissimum & unicum subsidium,
neglecta vero, imprimis ubi siptica, opiate,
vel alia excitantia remedia propinrantur, diræ ho-
minem enteritidis prædam constituet.

Etsi vero dysentericorum cadavera, intestina hinc inde non parum inflammata ostendant plerumque; vix tamen primis morbi, non summi, diebus, aut interdum nequidem a morte, hæc ita se habebunt; sed istis, aut sine cura debita, aut perverba sub methodo transactis, oportet sane ut canales illi membranacei, tot vasis sanguineis instruti, atque tam sensibiles, inflammationem tandem localem saepissime concipient, ac diræ periculo gangrænae submittantur.

Non mirum igitur esse dicamus, si facta prius una alterave venæfessione, vel sub morbo non summopere inflammatorio, sed fere catarrhalis, has adeo omissa, aut emeticum porrectum noxam semper non tulerit, aut blanda ex tamarindorum pulpa, manna, oleo ricini Americani, aliquoties exhibita evacuantia, — non quod bilem, ut morbi causam, egeffent, sed quod emesis diaphoresis saepe moverit, evacuantia vero alvum remedia vires superabundantes ægrorum, fluidorum blanda cum subtractione, infregerint, opem ferre sint visa. Hoc scilicet, & complicationis manifeste gastricae sub casu, methodus alvum evacuans, in dysenteriae, vel parum, vel magis sthenicæ, principio adhibita, laudem, quam omnes fere hujus morbi ad species multi nimis extenderunt, aliquando meretur. Sunt tanen, quibus, ob maiorem intestinorum irritabilitatem, modo sola venæfatio & stimuli cuiusvis luga conveniat; evacuantia vero quæcunque, sic ut in corryza inflammatoria sternutatoria certe facerent, morbum mox adaugeant. Hac in specie dysenteriae quibusdam fructus horrei probe maturi, ac moderate ingessi, cum alvum blande subduxissent, auxilio fuerunt. Aliis, hi ipsi, ob flatus quos generant, ac ipsa adeo acida mitiora, tormenta mox revocant. Pro potu, emulsi amygdalina, sed tenuis, & quæ minus nutriat, vel leve hordei, avenæ, panis albi decoctum conveniet. Nitrum, quod minore in dosi parum præstat, nec hic certe refrigerat, majore vero pondere præscriptum intestina laceffit, his non addimus. Prout vero injectiones quondam sub sthenica cynanche in fauces institutæ, has aperte irritare ac magis incendere solebant: ita & intestinorum hac sub difficultate, nisi fæces illis duræ inhærent, clysteres, quamvis ex rebus mucilaginosis confiantes, & copia non magna injecti, saepe magis irritant, quam causam mali auferunt. Sub majore abdominis doiore, fracto jam satis

cruoris impetu, fomentationes tepidæ ex lacte cum lini seminibns, aut cum herba malvae cocto paratae, modo lecto æger fixus inhæreat, eundem frœnabunt.

Sedato febris hypersihenicæ furore, nec tamen, nisi simplicis catarrhi intestinalis sub casu, maturius, sub tempore lecti, diapnoica mitiora, ex infuso sambuci, melissæ, & spiritu, ut vocant Münderer, præscribimus. Antimonialia, opium & camphora, nisi morbo jamjam in asthenicum converso, latentes adhuc sub cineribus ignes facile in flamas provocabunt.

Asthenicæ cura dyfenteriae, pro gradu ac indole febris, cuius hæc symptomata constituit, diversis, mitiora nunc auxilia, nunc vero efficaciorem sibi methodum requirit.

Levior interdum adynamia, a refrigerio inducta, catarrhalem intestinorum affectionem cum dyfenteriae mitioris symptomatis producit: ad quæ fuganda, tempore lecti constans, infusa aromatica, in transpirationis incrementum tepide epota, spiritus Miudereri, pulvis Doweri, vel tintura antimonii cum parca dosi opii, & mucilaginis gummi arabici vel tragacanthæ portione, jam sufficiunt. Emetica hoc rerum sub statu porrecta, magis quod diaphoresin promoveant quam quod billem, hic innocentem, expellant, subinde conducunt; meliora tamen erunt, quæ tanto sine tumultu eosdem effectus præstare non inepta sunt.

Quid quod gravior adeo febris asthenica, sub forma nervosæ versatilis, cum dyfenteria incedens, maxime si contagium subsuerit, a solis volatilibus & opii portione admista, utpote quæ incident & secretionem in cute augent, auxilium sæpe habeat. In India occidentali, ubi hæc dyfenteriae species frequentius occurrit, venam prius tundunt, dein vomitum cum Ipecacuanhæ radice, alvum vero cum vitro antimonii, mouent; & obtecto mox corpore, cum pulvere Doweri, aut cura

vino antimonii atque opii portione, sudorem amplexum eliciunt. Ad venæfessionem quod pertinet, ea, in vera febre asthenica indicari certe haud potest; suspicamur interim, sub tropicis morbos non paucos acutos, sub sua invasione, asthenicæ potius indolis esse, ac, vi stimuli majoris, citius quam alibi in asthenicos transire: igitur sub primo tam præcipitis morbi insultu, sub ventris dolore atroci, ac pulsu contracto & duro, sanguinis mitendi necessitas omnino subintret. Ad emeticum, & ad vitrum antimonii quod spectat, fatetur vir clarus; illis in locis medicinam professus, hæc ipsa non tam evacuationis abdominalis ad gratissim; quam sudoris movendi ad finem præscribi; nec retinet, quod in casu morbi subitanei ac admodum violenti, ne æger cunctando perimitur, ad opium, & ad cordialia, non inepte sic dicta, illico recurrendum sit.

Monuimus hæc ideo; quod quovis sub cœlo, sicut quondam de ipso pesto jam diximus, ac sicut de febre flava partim nunc notum est, talia, asthenici sub principio, — sed hoc neglegto, mox indirecte asthenici, exempla mali, ex causis ubique non obviis, oriri bene possint; in quibus, methodum medendi, hodiernæ théoriæ, primo saltem aspectu, adversam, sed experientia confirmatam, rejecto præconceptæ opinionis jugo, amplecti non ultra quam æquum est hæsitemus.

In communis igitur dysenteria asthenica graviore; quin vel de emetico, vel de purgante alvum remedio iomniemus, quidquid in contrarium sit dictum, experientia suffulti, mox ad opium, vel in emulsione cum gummi arabici mucilagine, vel in decocto talep tolatum, recurrimus. Similia, cum tenesmus nimis urget, ano, pauca quantitate, tepide committimus; ventri vero admodum dolenti fomentationes aromaticas, tum siccas, tum humidas, vinolas, vel simile cataplasma, — vel, male magis premente, vesicans, ad cutis modo rubendi.

dinem imponimus. Quas ab opio, hac morbi sub specie, paralyseis derivarunt, has nos quidem non confinximus; sed & sine usu opii hinc inde dysentericis membra resolvi, jam diximus.

Si vires magis magisque frætæ id exigant, opium cum camphora, vel cum moscho & gummi arabico jungi, ac demum singula quæ in febre nervosa graviore consulimus, imprimis vinum rubrum cum cortice cinnamomi infuso, morbo discrimine pleno opponi oportet. Magnos certis hujus febris in casibus tepido a balneo effectus obtinuimus; in dylyteria vero gravi, sub tanta ægrorum debilitate, ac sub tam continuo ad alvum deponendam nisi, rara latis, rarior apud pauperes, illud administrandi concedetur occasio.

De vitro cerato antimoniī, quondam, — de nuce vomica, nostris temporibus tam intente hoc in morbo laudatis, nec tamen multis a medicis hanc usque in diem continuatis, — de floribus sulphuris cum sale ammoniaco jungendis, — de electuario ceræ, — quod ad talia configere nos hic coactos neendum viderimus, aliorum quidem effata venerantes, sed propria experientia destituti, sermonem non movemus. Nec usum mercurii (primum ab Angliæ quibusdam medicis, deinde Ticini, jam duodecim abhinc annis a Viro claro publice laudati, — quamvis hoc genus remedii in morbo dylyteriæ affini, in cyananche scilicet membranacea, & frequentius nunc in hepatitiæ athenica, cum fructu adhibuerimus): ex dictis rationibus, quin ideo his consiliis remittamus, tentavimus. Neque tantam nos, inter febrem nervosam veriatilem atque nervosam stupidam, tum denique inter pituitosam, nisi formæ differentiam esse huc usque credimus, ut dysenteriæ, sub hac, vel illa febris ejusdem sub veste incidenti, diversam adeo medendi methodum adaptandam esse censeamus. Hoc interim hic non reticebimus, stimuli hac ady-

namiæ sub specie ipsis intestinis ingestî rationem, ex eo quidem in genere diversam esse debere: quod illa partem præ cœteris irritatam prima sua actione mox alidat, & facile hinc violentius quam æquum sit, eandem afficere queat. Quare utique conspicuo admodum sub sensibilitatis intestinalis augmento, mitiora, & quidem rebus mucilaginosis juncta, — sub stupore vero, fortiora & magis nuda excitantia adhibenda veniunt.

Primis igitur febris asthenicæ cum dysenteria incedentis temporibus, stimuli magis volatiles ex diætis indicati sunt. Quodsi vero morbus quidquam adultus his solis non cedat: tunc permanentes seu fixi magis stimuli eisdem jungendi sunt. Hoc scilicet temporis sub stadio, nec fere prius, corticis simarubæ decoctum, cui aquæ cinnamomi simplicis, interdum & opii portio adjecta fuerat, quamplurimum nobis præstítit. Capta cum lithro falicaria, seu ly simachia purpurea, hoc in morbo experimenta, spem nostram, & multorum illam fefellerunt.

Si febris vel asthenica, vel asthenica cum bile morbose secreta, aut cum gastricis faburris manifeste incedat: tunc certe, præmissa, in primo casu, phlebotomia, in secundo vero, exclusa, emeticum & purgans alvum remedium sat blandum, donec ad suam simplicitatem reductus, & nunc alter tractandus sit morbus, indicatur. Sat raro vermes tantis intestinalium in dysenteria motibus diu resistunt; vel a morte in illis reperiuntur. Vidi mus tamen ante triginta fere annos virginem hoc a morbo extreme labefactatam: cui tandem gravis singultus mortem minari videbatur, cum verme, ascaride lumbricoide, per vomitum spontaneum rejecto, mox ille, ac morbus ipse sat cito cessaverit.

Dysenteria periodica, intermittentis febris soboles, istius in modum cum opio, mucilaginis gummi arabici ope aquæ aromaticæ juncto, ac demum peruviano cum cortice fuganda est.

Si longum in tempus dysenteria trahatur: tenes-
mum tunc illa, & termina saltem violenta, febris
que, nisi lentam forte, deponit, blennorrhœæ in-
testinalis, diarrhœæ chronicæ indolem assu-
mit, ac ut ista, quod magnæ molis opus consi-
tuet, pertractanda est.

Sedato tandem morbo dysenterico, ejusdem re-
cursus, facillimus, quavis cum cura, per adapta-
tam cuivis illius speciei diætam, per medicamenta
huic propria, maxime vero per atmosphæræ fri-
gidæ fugam diuturnam, præcavendus est.
